

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: หน้าที่และบทบาท

รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รักษ์พลเมือง
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์

โครงการจัดทำตำราเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : หน้าที่และบทบาท

รองศาสตราจารย์ ดร. ชนิตา รักษ์พลเมือง

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. สมหวัง พิธิยานุวัฒน์

โครงการจัดทำตำราเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : หน้าทีและบทบาท

รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รัชทรัพย์เมือง

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

โครงการจัดทำตำราเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์. --

กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2549.

160 หน้า.

1. อาจารย์ที่ปรึกษา. I. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. II. ชื่อเรื่อง.

378.12

ISBN 974-8310-25-6

พิมพ์ครั้งที่ 1

กันยายน 2549

จำนวน

1,500 เล่ม

จัดพิมพ์เผยแพร่

สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

328 ถนนศรีอยุธยา เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 0 2610 5200

โทรสาร 0 2354 5530

www.mua.go.th

แบบปก

นิกร แผ่นทอง

พิมพ์ที่

หจก. อรุณการพิมพ์ 99/2 ซอยพระสุลี ถนนดินสอ แขวงบวรนิเวศ

เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โทร. 0 2282 6033-4 โทรสาร 0 2280 2187-8

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ตระหนักถึงความจำเป็นและภาวะขาดแคลนตำราที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ซึ่งตำราถือได้ว่าเป็นสื่อหลักสื่อหนึ่งที่สำคัญในการสอนและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตลอดจนใช้เป็นเอกสารประกอบการค้นคว้าอ้างอิงในทางวิชาการ โดยเฉพาะตำราที่มีคุณภาพมาตรฐานทางวิชาการ จึงได้ดำเนินการโครงการจัดทำตำราเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และจัดพิมพ์ตำรา พร้อมทั้งจัดทำแผ่นซีดี เพื่อมอบให้สถาบันอุดมศึกษาใช้ประโยชน์เป็นตำราประกอบการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงใคร่ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รักษ์พลเมือง และ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ผู้แต่ง ที่ได้สละเวลาอันมีค่า แต่งตำราเรื่อง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์:หน้าที่และบทบาท เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาต่อไป

(ศาสตราจารย์พิเศษภาวิช ทองโรจน์)
เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา
กันยายน 2549

ถ้อยแถลง

หนังสือเรื่อง "อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : หน้าที่และบทบาท" เล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้อาจารย์มหาวิทยาลัยได้ใช้ในการทำหน้าที่และบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโทและปริญญาตรีและอาจารย์ที่ปรึกษาคณะนิพนธ์ ซึ่งเพื่อความสะดวก ผู้เขียนจะใช้คำว่า "วิทยานิพนธ์" เป็นคำกลาง เนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยมโนทัศน์และจุดมุ่งหมายของบัณฑิตศึกษาและวิทยานิพนธ์ คุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ หน้าที่และบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในกระบวนการทำวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ระยะก่อนขออนุมัติทำวิทยานิพนธ์ ระยะหลังได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ ระยะการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ไปจนถึงระยะหลังการสอบวิทยานิพนธ์ ปัญหาและอุปสรรคในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ด้านหลักสูตร ด้านนิสิตนักศึกษา และด้านอาจารย์ การปฏิบัติที่ดีในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ กรณีศึกษาในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตลอดจนกฎหมายและจริยธรรมสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้เขียนขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนสนับสนุนให้การเขียนหนังสือเรื่อง "อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : หน้าที่และบทบาท" เล่มนี้สำเร็จด้วยดี โดยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่ได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุน โครงการจัดทำตำราเรื่องนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า สาระที่นำเสนอจะเป็นประโยชน์สำหรับการปฏิบัติหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของอาจารย์มหาวิทยาลัย

ชนิตา รัศมีพลเมือง

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์

สารบัญ

	หน้า
ถ้อยแถลง	i
บทที่ 1 บัณฑิตศึกษาและวิทยานิพนธ์	1
1.1 มโนทัศน์และจุดมุ่งหมายของบัณฑิตศึกษา	1
1.2 มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548	4
1.3 อาจารย์บัณฑิตศึกษา	6
1.4 นิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา	7
1.5 มโนทัศน์และจุดมุ่งหมายของวิทยานิพนธ์	9
1.6 การจัดหลักสูตรบัณฑิตศึกษาที่เน้นการวิจัย	12
สรุปสาระสำคัญ	15
เอกสารและรายการอ้างอิง	15
บทที่ 2 คุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	18
2.1 คุณสมบัติอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร	18
2.2 คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	21
สรุปสาระสำคัญ	23
เอกสารและรายการอ้างอิง	24
บทที่ 3 หน้าที่และบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	25
3.1 หน้าที่และบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	25
3.2 หน้าที่และบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในกระบวนการทำวิทยานิพนธ์	34
3.2.1 การให้คำปรึกษาในระยะก่อนขออนุมัติทำวิทยานิพนธ์	35
3.2.2 การให้คำปรึกษาในระยะหลังได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์	42
3.2.3 การให้คำปรึกษาระยะการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์	44
3.2.4 การให้คำปรึกษาระยะหลังการสอบวิทยานิพนธ์	45
สรุปสาระสำคัญ	49
เอกสารและรายการอ้างอิง	49

	หน้า
บทที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์	51
4.1 ปัญหาและอุปสรรคด้านหลักสูตร	51
4.2 ปัญหาและอุปสรรคด้านนิสิตนักศึกษา	56
4.3 ปัญหาและอุปสรรคด้านอาจารย์	64
สรุปสาระสำคัญ	67
เอกสารและรายการอ้างอิง	69
บทที่ 5 การปฏิบัติที่ดีในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์	71
5.1 ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์	71
5.2 ข้อเสนอแนะในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์	74
5.3 รายการตรวจสอบการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์	95
5.4 กรณีศึกษาในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์	103
สรุปสาระสำคัญ	112
เอกสารและรายการอ้างอิง	112
บทที่ 6 กฎหมายและจรรยาบรรณสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	115
6.1 กฎหมายที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรรู้ : บทบัญญัติและกรณีศึกษา	115
6.2 จรรยาบรรณของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	143
สรุปสาระสำคัญ	149
เอกสารและรายการอ้างอิง	149

บทที่ 1

บัณฑิตศึกษาและวิทยานิพนธ์

1.1 มโนทัศน์และจุดมุ่งหมายของบัณฑิตศึกษา

บัณฑิตศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความก้าวหน้าทางวิทยาการ การพัฒนาและการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เป็นการศึกษาชั้นสูงที่มีพันธกิจหลักในการผลิตองค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรม ผลิตผู้นำทางปัญญาชั้น "หัวกะทิ" (elites) หรือมหาบัณฑิตและคณาจารย์บัณฑิต ผู้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพเฉพาะด้าน ชื่อน่าสังเกตคือองค์ความรู้ที่เป็นผลผลิตของการศึกษาในระดับดังกล่าวมิใช่ความรู้เพื่อประโยชน์ในภาคปฏิบัติเฉพาะหน้า แต่เป็นการแสวงหาความรู้เพื่อความรู้ (knowledge for its own sake) เป็นความรู้ที่เรียกว่า "ปัญญา" ปลดปล่อยจิตใจให้จิตของผู้ศึกษาเป็นอิสระจากวิชา ขณะเดียวกันเป็นการยกระดับจิตใจ (cultivation of mind) ให้ผู้นั้นมีความเป็นอารยะ (วิชัย ตันศิริ, 2549: 177-178)

นโยบายการผลิตบัณฑิตชั้นสูงจึงอาจออกได้เป็น 2 กลุ่ม ผู้บริหารบัณฑิตวิทยาลัยกลุ่มหนึ่งเห็นว่าบัณฑิตศึกษาควรเน้นการสร้างความเป็นครู แต่อีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่าควรเน้นการเป็นนักวิจัย ด้วยเหตุที่เชื่อว่านักวิจัยที่ดีจะเป็นครูที่ดีได้อยู่แล้วโดยธรรมชาติ เมื่อศึกษาพัฒนาการในต่างประเทศช่วงศตวรรษที่ 19 จะเห็นว่ามหาวิทยาลัยในประเทศเยอรมันเน้นการวิจัยเป็นภารกิจหลัก โดยมีความเชื่อเรื่องการแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ (scientific method) ส่วนมหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษ เช่น มหาวิทยาลัย Oxford และมหาวิทยาลัย Cambridge เน้นการสร้างบัณฑิตให้เป็นผู้มีสติปัญญาสูง มีคุณพินิจ และมีความรอบด้าน ตามแนวทางและอุดมคติของการศึกษาแบบเสรี (liberal) ที่สนใจใฝ่หาความรู้เพื่อความรู้ ส่วนสหรัฐอเมริกาเป็นแบบผสมระหว่างเยอรมันและอังกฤษ มหาวิทยาลัยที่ตั้งในระยะแรกคือมหาวิทยาลัย Harvard ดำเนินการในรูปแบบอังกฤษ ต่อมาจึงเริ่มเห็นความสำคัญของการวิจัยตามแบบอย่างของประเทศเยอรมันโดยมีการตั้งมหาวิทยาลัย John Hopkins เมื่อปี 1876 ซึ่งเริ่มต้นด้วยงานวิจัยและบัณฑิตศึกษาแล้วจึงขยายลงมาปริญญาตรี

ในระยะแรก ปริญญามหาบัณฑิต (Master's degree) เป็นปริญญาเกิตติมศักดิ์ที่มอบให้ศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยโดยไม่ได้พิจารณาคุณสมบัติด้านวิชาการหรือการวิจัย ส่วนการศึกษาระดับคณาจารย์ (Doctoral degree) ซึ่งมหาวิทยาลัย Yale เป็นแห่งแรกที่ให้ปริญญาในปี 1861 นั้นมีจุดมุ่งหมายในการผลิตนักวิชาชีพในสาขาวิชาหลัก เช่น กฎหมาย แพทย์ และเทววิทยา และเมื่อพิจารณารากศัพท์ คำว่า "doctor" มาจากคำว่า "doceo" หรือ "doctum" ซึ่งหมายถึง "ผู้ที่ถูกสอนมาอย่างดี ผู้รอบรู้ หรือผู้คงแก่เรียน" หลักสูตรปริญญาคณาจารย์จึงผลิตบัณฑิตที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเป็นผู้สอนในมหาวิทยาลัย การผลิตบัณฑิตในระยะแรกนี้ไม่ได้แยกหลักสูตรปริญญา

โทและเอกออกจากกัน จนกระทั่งปี 1909 จึงเปิดหลักสูตรปริญญาโทหรือมหาบัณฑิต (Master of Arts - M.A.) สำหรับผลิตอาจารย์ ส่วนหลักสูตรปริญญาเอกหรือคฤภินบัณฑิตเปิดรับนิสิตนักศึกษาเข้าเรียนจำนวนจำกัด โดยรับเฉพาะผู้ที่ได้รับการพิจารณาแล้วว่ามีความสามารถที่จะทำงานวิจัย (Ph.D. for researchers) จนกระทั่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ (expert) เฉพาะเรื่องได้ ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยแห่งแรกในสหรัฐอเมริกาที่มีข้อกำหนดให้นิสิตนักศึกษานในหลักสูตรระดับปริญญาเอกต้องทำ "การวิจัย" ตามแบบมหาวิทยาลัยในประเทศเยอรมัน คือ มหาวิทยาลัย John Hopkins ดังกล่าวมาแล้ว (Benjamin Baez, 2002)

ข้อนำสังเกตประการหนึ่งคือมหาวิทยาลัยในทวีปยุโรปและทวีปอเมริกาเหนือมีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะปริญญาคฤภินบัณฑิตต่างกัน มหาวิทยาลัยในทวีปอเมริกาเหนือถือว่าผู้เรียนเพิ่งก้าวเข้าสู่แวดวงวิชาการและการวิจัย จึงกำหนดให้มีการเรียนรายวิชา (coursework) ในชั้นเรียนและการทำคฤภินนิพนธ์ภายใต้การควบคุมดูแลของคณะกรรมการที่ปรึกษาคฤภินนิพนธ์ซึ่งอาจมีอาจารย์ที่ปรึกษาของนิสิตนักศึกษาร่วมเป็นกรรมการด้วย ส่วนมหาวิทยาลัยในยุโรปถือว่าผู้เรียนหลักสูตรปริญญาคฤภินบัณฑิตเป็นผู้ที่คร่ำหวอดในแวดวงวิชาการอยู่แล้ว เช่น เป็นอาจารย์หรือนักวิชาการที่สอนและทำวิจัยอยู่เป็นประจำ การทำคฤภินนิพนธ์จึงเป็นเสมือนการแสดงให้เห็นถึงการบรรลุวุฒิภาวะทางวิชาการ (scholarly maturity) ของผู้เรียน มหาวิทยาลัยจึงอาจไม่กำหนดให้เรียนรายวิชา (coursework) เลย แต่ให้ทำวิทยานิพนธ์ภายใต้การควบคุมดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งอาจมีเพียงคนเดียว และส่งงานคฤภินนิพนธ์ให้ผู้เชี่ยวชาญภายนอกวิพากษ์อย่างเข้มข้นก่อนอนุมัติให้สำเร็จการศึกษา (สิทธิ์ ชีรธรรม, 2547: 4)

หลักสูตรบัณฑิตศึกษาจึงเป็นหลักสูตรที่ให้ความสำคัญกับการทำวิจัย โดยเฉพาะปัจจุบันเมื่อก้าวสู่ยุคโลกาภิวัตน์และสังคมฐานความรู้ ดังจะเห็นได้จากภารกิจและหน้าที่ใหม่ของการอุดมศึกษา ตามข้อตกลงในปฏิญญาโลกว่าด้วยการอุดมศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัย คือ (อึ้งใน ไพฑูรย์ สีนลรัตน์, 2546: 2-5)

- การส่งเสริมให้ดำเนินการวิจัยอย่างต่อเนื่องที่และจริงจัง แม้เป็นภารกิจอยู่แล้ว แต่อุดมศึกษาจะต้องส่งเสริมงานวิจัยและใช้ความรู้จากการวิจัยนั้นช่วยพัฒนาสังคมทั้งในด้านวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจทั้งจะต้องส่งเสริมการวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีควบคู่ไปกับการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และการสร้างสรรค์ทางศิลปะ การเปลี่ยนแปลงนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงจุดเน้นของวิชาการครั้งสำคัญและนำไปสู่การเปลี่ยนระบบการจูงใจและรางวัลในระบบของการบริหารบุคคลด้วยเช่นกัน
- การส่งเสริมเสรีภาพทางวิชาการควบคู่กับจริยธรรมและความรับผิดชอบ
- การเน้นตัวผู้เรียน การคิดสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์
- ให้ความสนใจกับบุคคลและเทคโนโลยี

ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยชั้นนำหลายแห่งจึงมีแนวโน้มที่จะปรับรูปแบบการจัดการศึกษา โดยให้ความสำคัญกับบัณฑิตศึกษาและงานวิจัย เป็นการปรับรูปแบบจากมหาวิทยาลัยเน้นการสอน (Teaching University) มาเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย (Research University) หรือมหาวิทยาลัยเน้นวิจัย (Research-based University) ซึ่งเน้นบทบาทด้านการวิจัยเพื่อแสวงหาคำตอบ ค้นหาความรู้ใหม่ หรือแนวทางแก้ปัญหาต่างๆ ให้แก่สังคมและมนุษยชาติ

สำหรับบัณฑิตศึกษาไทยซึ่งปัจจุบันเป็นการผลิตนักวิชาชีพชั้นสูงเพื่อพัฒนาประเทศนั้น ระยะแรกมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาอาจารย์ของมหาวิทยาลัยดังปรากฏในวัตถุประสงค์โครงการ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตอนหนึ่งว่า (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2503: 20-25)

".....จุดประสงค์ที่สำคัญของการจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัย ก็คือ เพื่อผลิตนักวิชาการ ชั้นสูงในสาขาต่างๆ ตามความต้องการของการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติประการหนึ่ง และเพื่อผลิตอาจารย์มหาวิทยาลัยภายในประเทศเอง อันเป็นการประหยัดเงินทอง ซึ่งต้องเสียไปเป็น จำนวนมากในการส่งบุคคลไปรับการศึกษาในต่างประเทศอีกประการหนึ่ง....."

เช่นเดียวกันการตั้งบัณฑิตวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ในปี 2505 ก็ได้ระบุว่า เพื่อทำหน้าที่เป็นแหล่งผลิต อบรมให้การศึกษาแก่อาจารย์ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์เพื่อ สร้างและส่งเสริมสมรรถภาพของมหาวิทยาลัยในด้านการผลิตอาจารย์ประจำให้มีมาตรฐานทาง วิชาการอย่างสูงภายในประเทศและเพื่อผลิตผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์การแพทย์สาขาต่างๆ ให้มีคุณภาพที่เหมาะสม (อ้างใน ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2548: 42)

ในด้านรูปแบบการจัดการบัณฑิตศึกษาของไทยนั้น ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้อาศัยแนว ของอังกฤษและเยอรมันในการจัดการเรียนการสอน กฎเกณฑ์และมาตรฐาน ไม่มีการกำหนด หลักสูตรตายตัว โดยผู้เรียนอยู่ในความดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษา ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา หลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาทุกสถาบันจึงกำหนด รายวิชาที่ต้องเรียนควบคู่ไปกับการทำวิทยานิพนธ์ที่เน้นการวิจัยค้นคว้าความรู้ใหม่ หรือการวิจัย ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับสภาพสังคมและการพัฒนาประเทศ รวมทั้งมีการจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัย ขึ้นในแต่ละมหาวิทยาลัยเพื่อทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานการศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรีอย่าง เป็นระบบ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2548: 50-53) อย่างไรก็ตามน่าสังเกตว่าการที่มหาวิทยาลัยในประเทศไทย มีนโยบายก้าวสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยจึงมีแนวโน้มที่สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งจะเปิด สอนหลักสูตรวิจัยแบบมหาวิทยาลัยยุโรปมากขึ้น นับตั้งแต่ทบวงมหาวิทยาลัย (สำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษาในปัจจุบัน) ได้ประกาศเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2533 อนุญาตให้เปิดหลักสูตรปริญญาคุณวุฒิปบัณฑิตแบบวิจัยล้วน (dissertation only) เป็น ครั้งแรก ส่วนหลักสูตรที่มีการเรียนรายวิชาให้เพิ่มหน่วยกิตวิทยานิพนธ์เป็นไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต (สำหรับผู้เข้าศึกษาที่จบปริญญาโท) หรือประมาณครึ่งหนึ่งของหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร

1.2 มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งประกาศเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2548 ได้ระบุปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรปริญญาโท และปริญญาเอกไว้อย่างชัดเจนว่า

"หลักสูตรปริญญาโทและปริญญาเอกมุ่งให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแผนพัฒนา การศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติ ปรัชญาของการอุดมศึกษา ปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษา มาตรฐานวิชาการและวิชาชีพที่เป็นสากล เน้นการพัฒนานักวิชาการและนักวิชาชีพที่มีความรู้ ความสามารถระดับสูงในสาขาวิชาต่างๆ โดยกระบวนการวิจัย เพื่อให้สามารถบุกเบิกแสวงหา ความรู้ใหม่ได้อย่างมีอิสระ รวมทั้งมีความสามารถในการสร้างสรรค์จรุญความก้าวหน้าทาง วิชาการ เชื่อมโยงและบูรณาการศาสตร์ที่ตนเชี่ยวชาญกับศาสตร์อื่นได้อย่างต่อเนื่อง มีคุณธรรม และจรรยาบรรณทางวิชาการและวิชาชีพ"

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตร แผนการศึกษา เกณฑ์การสำเร็จการศึกษา และคุณสมบัติของอาจารย์ สรุปได้ดังนี้

1.2.1 โครงสร้างหลักสูตร

เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษากำหนดให้มีแผนการศึกษาที่เน้นการวิจัยแบบ ต่างๆ แต่ละแผนการศึกษามีข้อกำหนด โครงสร้างหลักสูตรแตกต่างกันดังนี้

หลักสูตร	จำนวนหน่วยกิต (ไม่น้อยกว่า)	
	วิทยานิพนธ์	รายวิชา
ปริญญาโทแผน ก 1 : ทำเฉพาะวิทยานิพนธ์	36	-
ปริญญาโทแผน ก 2 : ทำวิทยานิพนธ์และเรียนรายวิชา	12	12
ปริญญาเอกแบบ 1 : ทำเฉพาะวิทยานิพนธ์		
แบบ 1.1 (รับผู้สำเร็จปริญญาโท)	48	-
แบบ 1.2 (รับผู้สำเร็จปริญญาตรี)	72	-
ปริญญาเอกแบบ 2 : ทำวิทยานิพนธ์และเรียนรายวิชา		
แบบ 2.1 (รับผู้สำเร็จปริญญาโท)	36	12
แบบ 2.2 (รับผู้สำเร็จปริญญาตรี)	48	24

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าโครงสร้างหลักสูตรบัณฑิตศึกษาได้กำหนดลักษณะและปริมาณ ของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทหรือมหาบัณฑิตว่าต้องมีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต โดยแบ่งเป็นแผนการศึกษา 2 แผน คือ **แผน ก** ที่เน้นการวิจัยโดยมีการทำวิทยานิพนธ์ และ **แผน ข** ที่เน้นการศึกษางานรายวิชาโดยไม่ต้องทำวิทยานิพนธ์แต่ต้องมีการศึกษาค้นคว้าอิสระ ทั้งนี้ หลักสูตรแผน ก ยังแบ่งออกเป็น 2 แผน ประกอบด้วย แผน ก1 ทำเฉพาะวิทยานิพนธ์ซึ่งมีค่าเทียบได้ ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต กับแผน ก2 มีการทำวิทยานิพนธ์ซึ่งมีค่าเทียบได้ไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต

และศึกษางานรายวิชาอีกไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต ส่วนหลักสูตรปริญญาเอกหรือดุษฎีบัณฑิต เป็นการศึกษาที่เน้นการวิจัยซึ่งมี 2 แบบ **แบบ 1** เป็นแผนการศึกษาที่เน้นการวิจัยโดยมีการทำวิทยานิพนธ์ที่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ **แบบ 2** เป็นแผนการศึกษาที่เน้นการวิจัยโดยมีการทำวิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพสูงและก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพ และศึกษางานรายวิชาเพิ่มเติม ทั้งนี้ วิทยานิพนธ์ของแผนการศึกษาทุกแบบจะต้องมีมาตรฐานและคุณภาพเดียวกัน สำหรับปริมาณของวิทยานิพนธ์ได้กำหนดตามลักษณะของผู้ศึกษาด้วย กล่าวคือ

- ผู้สำเร็จปริญญาโทที่เข้าศึกษาหลักสูตรปริญญาเอกในแผนการศึกษาแบบ 1 ต้องทำวิทยานิพนธ์ไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต ถ้าเข้าศึกษาแผนการศึกษาแบบ 2 ต้องทำวิทยานิพนธ์ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต และต้องศึกษางานรายวิชาอีกไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต
- ผู้สำเร็จปริญญาตรีที่เข้าศึกษาหลักสูตรปริญญาเอกในแผนการศึกษาแบบ 1 ต้องทำวิทยานิพนธ์ไม่น้อยกว่า 72 หน่วยกิต ถ้าเข้าศึกษาแผนการศึกษาแบบ 2 ต้องทำวิทยานิพนธ์ไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต และศึกษางานรายวิชาอีกไม่น้อยกว่า 24 หน่วยกิต

1.2.2 เกณฑ์การสำเร็จการศึกษา

ตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 ผู้ที่ศึกษาในหลักสูตรระดับปริญญาโทแผน ก ซึ่งเน้นการวิจัยโดยมีการทำวิทยานิพนธ์ ต้องนำเสนอผลงานวิทยานิพนธ์ผ่านการสอบปากเปล่าขั้นสุดท้ายโดยคณะกรรมการที่มหาวิทยาลัยที่ศึกษาอยู่นั้นแต่งตั้ง ส่วนนิสิตนักศึกษาหลักสูตรปริญญาเอกที่เน้นการวิจัยโดยมีการทำวิทยานิพนธ์ทั้งแบบ 1 และแบบ 2 จะต้องสอบผ่านภาษาต่างประเทศอย่างน้อย 1 ภาษาตามเงื่อนไขที่มหาวิทยาลัยที่ศึกษากำหนด และสอบผ่านการสอบวัดคุณสมบัติ (Qualifying Examination) จึงจะเป็นผู้มีสิทธิขอทำวิทยานิพนธ์ หลังจากนั้นจึงเสนอวิทยานิพนธ์ และสอบปากเปล่าขั้นสุดท้าย นอกจากนี้ยังมีเงื่อนไขว่าจะต้องมีการเผยแพร่ผลงานวิทยานิพนธ์ก่อนสำเร็จการศึกษาทุกระดับ โดยมีข้อกำหนดดังนี้

- **ปริญญาโท** ผลงานวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาโททั้งในแผนการศึกษาแบบ ก1 ที่ทำเฉพาะวิทยานิพนธ์ และแบบ ก2 ที่มีการทำวิทยานิพนธ์และเรียนรายวิชาเพิ่มเติม จะต้องได้รับการตีพิมพ์ หรืออย่างน้อยดำเนินการให้ผลงานหรือส่วนหนึ่งของผลงานได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ทางวิชาการ หรือเสนอต่อที่ประชุมทางวิชาการที่มีรายงานการประชุม (Proceeding)
- **ปริญญาเอก** ผลงานวิทยานิพนธ์ต้องได้รับการตีพิมพ์ หรืออย่างน้อยดำเนินการให้ผลงานหรือส่วนหนึ่งของผลงานได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ทางวิชาการ และวารสารหรือสิ่งพิมพ์ทางวิชาการที่จะตีพิมพ์นั้น จะต้องมีการกรรมการภายนอกมาร่วมกลั่นกรอง (Peer review) ก่อนการตีพิมพ์ และเป็นที่ยอมรับในสาขาวิชา

1.3 อาจารย์บัณฑิตศึกษา

เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 มีข้อกำหนดเกี่ยวกับอาจารย์ประจำหลักสูตร อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ อาจารย์ผู้สอบวิทยานิพนธ์ สรุปได้ดังนี้

อาจารย์ประจำหลักสูตร หลักสูตรบัณฑิตศึกษาที่เปิดสอนต้องมีอาจารย์ประจำหลักสูตรตลอดระยะเวลาที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรนั้นจำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน อาจารย์ประจำในที่นี้หมายถึงผู้ที่มีหน้าที่หลักทางด้านการสอนและการวิจัย และปฏิบัติหน้าที่เต็มเวลาตามภาระงานที่รับผิดชอบในหลักสูตรที่เปิดสอน (มิใช่เต็มเวลาตามเวลาทำการ) ที่สำคัญอาจารย์ประจำในแต่ละหลักสูตรจะเป็นอาจารย์ประจำเกินกว่า 1 หลักสูตรในเวลาเดียวกันไม่ได้ นอกจากนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองรักษามาตรฐานและคุณภาพการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาจะต้องเปิดเผยข้อมูลรายชื่อและคุณวุฒิของอาจารย์ในแต่ละหลักสูตร ทั้งคณาจารย์ประจำและคณาจารย์พิเศษในแต่ละภาคการศึกษา โดยเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวในเอกสารหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พร้อมทั้งปรับปรุงให้ทันสมัยตลอดเวลา ทั้งนี้ให้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเป็นผู้เผยแพร่

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร เป็นผู้มีภาระหน้าที่หลักในการบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การติดตามประเมินผลหลักสูตร ซึ่งน่าสังเกตว่าเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฉบับ พ.ศ. 2548 ได้กำหนดให้ทุกหลักสูตรกำหนดระบบการประกันคุณภาพของหลักสูตรให้ชัดเจน โดยให้มีการประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องทุก 5 ปี อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรต้องมีคุณวุฒิระดับปริญญาเอกหรือเทียบเท่า หรืออาจเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน ซึ่งในระดับปริญญาโทต้องไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ แต่หลักสูตรปริญญาเอกจะต้องดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์

อาจารย์ผู้สอน ต้องเป็นอาจารย์ประจำหรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบัน หลักสูตรปริญญาโทต้องมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาโทหรือเทียบเท่า หรือเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน หลักสูตรปริญญาเอก ต้องมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาเอกหรือเทียบเท่า หรือเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ นอกจากนี้อาจารย์ผู้สอนยังต้องมีประสบการณ์การสอนและการทำวิจัยที่มีส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญาด้วย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในส่วนที่เกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ทั้งหลักสูตรปริญญาโทและปริญญาเอก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักต้องเป็นอาจารย์ประจำในสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรนั้น ส่วนอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมอาจเป็นอาจารย์ประจำหรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบันก็ได้ แต่หากมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เป็นสาขาวิชาที่ขาดแคลนผู้ทรงคุณวุฒิ อาจแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบันทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมให้ทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักได้โดยอนุโลม ในบทต่อไปจะกล่าวถึงรายละเอียดเพิ่มเติม

เกี่ยวกับคุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตามที่กำหนดไว้ในเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร ส่วนอาจารย์ผู้สอบวิทยานิพนธ์ อาจเป็นอาจารย์ประจำหรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบันก็ได้ แต่ต้องมีคุณวุฒิและคุณสมบัติเช่นเดียวกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ประเด็นที่น่าสังเกต คือ เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาฉบับนี้ต้องการให้ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควบคุมดูแลวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาอย่างทั่วถึงและมี ประสิทธิภาพ จึงมีข้อกำหนดภาระงานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ว่าอาจารย์ประจำ 1 คน จะเป็นอาจารย์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาปริญญาโทและปริญญาเอกได้ไม่เกิน 5 คน แต่หากหลักสูตรใดมี อาจารย์ประจำที่มีศักยภาพพร้อมที่จะดูแลนักศึกษาได้มากกว่า 5 คน ให้อยู่ในดุลพินิจของสถาบัน อุดมศึกษานั้น แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกิน 10 คน

1.4 นิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

นิสิตนักศึกษาที่เข้าศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษามีความแตกต่างทั้งในด้านภูมิหลัง ประสบการณ์ พื้นความรู้ ความสามารถ และจุดมุ่งหมายในการศึกษาต่อปริญญาชั้นสูง ความแตกต่างดังกล่าวย่อมมีผลต่อการทำวิทยานิพนธ์และการให้คำปรึกษาในเรื่องดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะมีความหลากหลายเพียงใด วัตถุประสงค์สำคัญในการเปิดสอนหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ก็คือการผลิตมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตผู้มีความภาคภูมิใจ เป็นนักวิชาการและนักวิชาชีพชั้นสูงที่มี "ภูมิรู้" และ "ภูมิธรรม" เป็นผู้นำทางวิชาการและสังคม โดยใช้กระบวนการทำวิจัย

สำหรับคุณลักษณะของบัณฑิตไทย ทบวงมหาวิทยาลัยได้เสนอโครงการพัฒนาบัณฑิต อุดมคติไทยเพื่อเร่งรัดพัฒนาศักยภาพนิสิตนักศึกษาให้มีความรู้ควบคู่กับการมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นบัณฑิตอุดมคติไทยที่มีทั้งความเก่ง ความดี และความรับผิดชอบต่อตนเอง องค์กรและสังคม โดยส่วนรวม สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ และ คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบโครงการดังกล่าวในการประชุมวันที่ 27 พฤษภาคม 2540 หลังจากนั้นจึงมีประกาศทบวงมหาวิทยาลัยเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2540 กำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึง ประสงค์ โดยให้ถือเป็นนโยบายในการปฏิบัติแก่สถาบันอุดมศึกษาในสังกัดและในกำกับของ ทบวงมหาวิทยาลัย ดังนี้ (อ้างใน สุภาพ ณ นคร และคณะ, 2547:13)

- 1) เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในวิชาการทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ มีความสามารถในการคิดและ วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ
- 2) เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถครองตัวอยู่ในสังคมได้อย่างเต็มภาคภูมิ
- 3) เป็นผู้มีความรู้ในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน
- 4) เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคมและดำรงชีวิตด้วยความเหมาะสม

ในด้านนักวิชาการ มีผู้กล่าวถึงคุณลักษณะของบัณฑิตอันพึงประสงค์ไว้หลายท่าน อาทิ พระองค์เจ้ารัชนี้แจ่มจรัส แปลคำว่า "scholar" ว่า "ศึกษิต" และให้ลักษณะของศึกษิตไว้ 6 ประการ โดยวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา ถอดเป็นกาพย์ดังนี้ (อ้างใน สำเนาฯ จจรศิลป์, 2543: 10)

<u>ภาษาดีประพฤติดี</u>	<u>อีกทั้งมีรสนิยม</u>
<u>ความคิดไตร่ตรองคม</u>	<u>มันคงตรงไม่แปรผัน</u>
<u>ค้นคว้าก้าวหน้าสู้</u>	<u>คิดค้นอยู่ทุกคืนวัน</u>
<u>สมองไวคิดได้ล้น</u>	<u>ทุกสิ่งสรรพสัมฤทธิ์เร็ว</u>

จรัส สุวรรณเวลา (2545: 54-56) จัดกลุ่มคุณลักษณะบัณฑิตอันพึงประสงค์เป็น 6 ด้าน คือ

- 1) **กลุ่มคุณลักษณะด้านวิชาชีพ** หมายถึงความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ
- 2) **กลุ่มความเป็นนักวิชาการ** หมายถึงความสามารถในการหาความรู้เพิ่มเติม และลงความเป็นนักวิชาการไว้ตลอดไป ทั้งนี้ต้องมีนิสัยใฝ่รู้กำกับอยู่ด้วยจึงจะสามารถเป็นนักวิชาการได้ในสภาพที่วิทยาการก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังต้องมีจรรยาบรรณหรือศีลของนักวิชาการอันพึงรักษา ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่กล่าวเท็จ ไม่เอาสมบัติของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพย์สินทางปัญญามาเป็นของตน และใช้วิชาการในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ไม่เป็นโทษหรืออันตรายต่อสังคมและตนเอง
- 3) **กลุ่มกระบวนการความคิด** ตั้งแต่การมีวิจารณ์ญาณ สามารถตีค่าสิ่งต่างๆ ได้ และใช้ข้อมูลข้อเท็จจริงได้อย่างเหมาะสม และสมเหตุผลเรียกว่าคิดเป็น
- 4) **กลุ่มความสามารถที่จะพัฒนา และปรับตนให้เหมาะกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป** โดยมีวิสัยทัศน์และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีนวัตกรรม สามารถสร้างงานของตนเองได้ เรียกว่าทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น
- 5) **กลุ่มความเป็นพลเมืองดีของประเทศ ของภูมิภาค และของโลก** โดยมีค่านิยมความเชื่อที่ถูกต้องสมฐานะทั้งด้านสังคมและมนุษยธรรม เช่น สันติภาพ เสรีภาพ เสมอภาพ และเอกภาพ อันเป็นเครื่องกำกับพฤติกรรมให้สามารถใช้ความรู้และสมรรถนะไปในทางที่ถูกที่ควร สามารถยื่นหยัดในหลักการเป็นที่พึงของสังคมได้
- 6) **กลุ่มคุณธรรม จริยธรรม ตามสมควรแก่ฐานะของผู้ได้รับการศึกษาดี** โดยสอดแทรก กำกับอยู่ในพฤติกรรมทุกด้าน ทั้งกาย วาจาและใจ

นอกจากนี้เมื่อสำรวจเอกสารของมหาวิทยาลัยทั้งในและต่างประเทศพบว่าได้ระบุคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์สำหรับมหาวิทยาลัยของตนไว้หลายประการ สรุปได้ว่า

- 1) **ความรู้และทักษะในสาขาวิชา**
 - มีความรู้ลึกในศาสตร์ที่ศึกษา
 - มีความรู้เกี่ยวกับสาขาวิชาอื่นที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับศาสตร์ของตน

- 2) **วิจารณ์ญาณและทักษะการวิจัย**
 - สามารถศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ได้อย่างลึกซึ้ง (critical judgment) ถึงปรัชญาหรือ "แก่น" ของความรู้ในสาขาวิชาที่ศึกษา (know why)
 - สามารถผลิตผลงานทางวิชาการในเชิงสร้างสรรค์และทำการวิจัยได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้องตามระเบียบวิธี
- 3) **ความเป็นผู้นำ เป็นอิสระ และสร้างสรรค์**
 - อุทิศตนเพื่อขยายพรมแดนความรู้ในสาขาวิชาที่ศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง
 - สามารถนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้ได้ สถานการณ์จริง
 - เป็นที่พึ่งให้แก่บุคคลและสังคมในการให้คำปรึกษาหรือเสนอแนวคิดและแนวทางแก้ปัญหาตามหลักวิชาการ
 - เป็นผู้นำในการบุกเบิกโครงการใหม่ๆ ในสาขาวิชาที่ศึกษา
- 4) **ความสามารถในการสื่อสาร**
 - สามารถแสดงความคิดของตนให้ผู้อื่นเข้าใจได้ ทั้งในแวดวงนักวิชาการสาขาเดียวกันและสาขาวิชาอื่น ตลอดจนชุมชนทั่วไป
 - สามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น โดยการสอนหรือการให้คำปรึกษาแนะนำ
 - สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี โดยให้ความเคารพทบทวนหน้าที่ และความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล
- 5) **จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม**
 - มีความตระหนักและมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อบุคคลอื่น สังคม จริยธรรม และกฎหมาย ทั้งในฐานะนักวิจัยและนักวิชาการ
 - มีความเข้าใจและยอมรับความแตกต่างด้านความคิดเห็น ความหลากหลายของบุคคล สังคมและวัฒนธรรม
 - ให้ความสนใจประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ของตน เพื่อแสวงหาความรู้และทำการวิจัย ทั้งปัญหาในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติ
 - มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

1.5 มโนทัศน์และจุดมุ่งหมายของวิทยานิพนธ์

การกำหนดให้วิทยานิพนธ์ (Thesis) และดุชฎินิพนธ์ (Dissertation)* เป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษาระดับมหาบัณฑิตและดุชฎินิพนธ์ตามลำดับ มีจุดมุ่งหมายสำคัญสองประการ คือ การฝึกปฏิบัติ (practice aspect) และการสร้างเสริมองค์ความรู้ (contribution-to-knowledge aspect) (Dale L. Brubaker and R. Murray Thomas, 2000: 1)

* ต่อไปผู้เขียนจะใช้คำว่า "วิทยานิพนธ์" เป็นคำกลางสำหรับ thesis และ dissertation

ประการแรก การทำวิทยานิพนธ์เป็นการฝึกประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเป็นระบบเพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้สำเร็จการศึกษาจะเป็น "มืออาชีพ" มีความรู้ความสามารถและทักษะในการใช้กระบวนการทางปัญญาทำการศึกษาวิจัยประเด็นปัญหาทางวิชาการให้สำเร็จได้มาตรฐาน

ประการที่สอง ข้อค้นพบจากวิทยานิพนธ์เป็นการแสวงหาความรู้ที่มีฐานมาจากการวิจัยซึ่งจะช่วย "สร้าง" หรือ "ต่อยอด" องค์ความรู้ในสาขาวิชาให้มีความแข็งแกร่งมากขึ้น

การทำวิทยานิพนธ์จึงเป็นการช่วยให้บัณฑิตนักศึกษาได้รับการฝึกฝนกระบวนการวิจัยซึ่งเป็นกระบวนการทางปัญญา ดังที่พระธรรมปิฎก กล่าวไว้ (อ้างใน สุธีระ ประเสริฐสรรพ, 2544: 3)

"คำว่า "วิจัย" มีความหมายเดียวกับ "ปัญญา" วิจัยเป็น synonym ของคำว่าปัญญา....เป็นลักษณะหนึ่งของการใช้ปัญญา พร้อมทั้งทำให้เกิดปัญญาหรือทำให้ปัญญาพัฒนาขึ้นด้วยความหมายตามหลักนี้ คือ ปัญญาเกิดจากปัญญา และปัญญาที่พัฒนาได้สูงสุดคือ "โพธิ" ซึ่ง คำว่า "โพธิ" ก็เป็นชื่อหนึ่งของปัญญา"

อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า "วัฒนธรรมวิจัย" ของแต่ละศาสตร์มีความแตกต่างกัน การให้ความหมายกิจกรรมทางจิตปัญญาของมนุษย์จึงต่างกันไปด้วย กล่าวคือนักวิชาการและนักวิชาชีพกลุ่มหนึ่งมองว่าการวิจัยเป็นการแสวงหาความรู้ (กิจกรรมทางวิทยาศาสตร์) แต่อีกกลุ่มหนึ่งมองว่าเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกและความใฝ่ฝัน (กิจกรรมของมนุษยศาสตร์) (วิทย์ วิศทเวทย์, 2547, หน้า 43-53)

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวข้องกับ โน้ตบุ๊กและจุดมุ่งหมายของวิทยานิพนธ์พบว่ามีแนวคิดที่น่าสนใจ อาทิ James E. Munch และ Namgi Park (2003: 27-33) เสนอว่าแม้จะมีเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของมหาวิทยาลัยกำหนดไว้แล้วก็ตาม แต่เป็นการยากที่จะให้นิยามเชิงปฏิบัติการสำหรับการทำวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา และอาจไม่เป็นวัตถุประสงค์ เพราะการให้ความหมายและคุณค่าของงานย่อมขึ้นกับดุลพินิจของผู้ที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามหากพิจารณาวัตถุประสงค์ของการทำวิทยานิพนธ์ในมุมมองของฝ่ายต่างๆ แล้ว อาจสรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของผู้เรียน มีวัตถุประสงค์ในการทำวิทยานิพนธ์ทั้งระยะสั้นและระยะยาว คือ

- สถานะทางวิชาการและวิชาชีพ (Professional and Academic Standing): การได้ปริญญาบัตร โดยเฉพาะปริญญาเอกเป็นใบเบิกทางสำหรับการเข้าทำงาน/เลื่อนตำแหน่ง
- สำเร็จการศึกษารายวิชาอย่างมีคุณภาพ (Completing Course Work at a High-Quality Level): การจบปริญญาโทโดยมีผลการเรียนดีเป็นบันไดให้ศึกษาระดับปริญญาชั้นต่อไป
- สำเร็จการศึกษาภายในกำหนดเวลาของหลักสูตร (Staying Within the Statute of Limitations): ทำวิทยานิพนธ์ให้เสร็จตามเงื่อนไขเวลาที่กำหนด
- ได้พบอาจารย์ที่ปรึกษาและต้นแบบที่ดี (Finding Good Advisors and Models): นิสิตบางคนต้องการทำงานวิทยานิพนธ์ที่เป็นงานชิ้นเอก ต้องการได้อาจารย์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ปรึกษา ได้รู้จักคณาจารย์ นักวิชาการ ได้เครือข่าย และได้เห็นตัวอย่างผลงานที่ได้รับการประเมินดีมาก หรือได้รางวัลเป็นแนวทางในการทำงาน

วัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย วัตถุประสงค์ทั่วไปของมหาวิทยาลัยคือการสร้าง "งานวิชาการ" (scholarly work) ที่แสดงให้เห็นความสามารถในการวิจัย (research competence) และเป็นงานที่มีคุณค่าต่อองค์ความรู้ในศาสตร์ (contribution to knowledge) ส่วนคณะ/ภาควิชาอาจกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

- สร้างภาวะผู้นำ (Providing Leadership) เตรียมผู้นำด้านวิชาการและวิชาชีพให้กับชุมชนมหาวิทยาลัย หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน
- ขยายพรมแดนความรู้ (Expanding Knowledge) บุกเบิกวิชาการด้วยการสร้างทฤษฎีหรือการทำวิจัยที่จะทำให้เกิดแนวคิดใหม่หรือดีขึ้นสำหรับสาขาวิชา สนับสนุนการเผยแพร่ผลงานให้กว้างขวาง
- ปรับปรุงแนวปฏิบัติด้านวิชาชีพ (Improving Professional Practice)

วัตถุประสงค์ของสาขาวิชา

- สนับสนุนการผลิตผลงานวิชาการที่แสวงหา "ความจริง" บุกเบิกองค์ความรู้ และสร้างนวัตกรรมใหม่ในสาขาวิชา

David V. Lamm (1997) ให้ทัศนะว่าจุดเน้นของการทำวิทยานิพนธ์ คือ การสร้างและพัฒนาความสามารถของนิสิตนักศึกษาในการทำศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และสร้างผลงานที่มีคุณค่าทางวิชาการในสาขาวิชา รายงานวิทยานิพนธ์ต้องเป็นรายงานวิจัยที่เขียนเชิงวิชาการอย่างเป็นระบบ การพิจารณาวิทยานิพนธ์ที่ดีจึงต้องดูที่คุณภาพของกระบวนการค้นคว้า (inquiry process) มากกว่าการปฏิบัติตามขั้นตอนวิจัยหรือการทำตามสูตร ส่วน Bernard E. Whitley, Jr. (1996) สรุปว่าการกำหนดให้วิทยานิพนธ์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษามีเป้าหมาย 3 ประการ คือ

เป้าหมายด้านสังคม (Social Purpose): วิทยานิพนธ์เป็นข้อพิสูจน์ความเหมาะสมที่จะเป็นสมาชิกในวงวิชาชีพ เป็นเครื่องหมายแสดงสถานะทางสังคม

เป้าหมายด้านการศึกษา (Educational Purpose): วิทยานิพนธ์เป็นแบบฝึกหัดของการทำวิจัย เป็นโอกาสเรียนรู้การเป็นนักวิจัยหลักเมื่อต้องทำวิจัยของตนเองในภายหลัง เรียนรู้ปัญหา การแก้ปัญหา การจัดการ การเผยแพร่งานวิจัย เป็นกระบวนการเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง

เป้าหมายด้านวิทยาศาสตร์ (Scientific Purpose): กระบวนการทำวิทยานิพนธ์เป็นการค้นหา/สร้างความรู้โดยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ตั้งแต่การตั้งปัญหา สมมุติฐาน การออกแบบการวิจัย ไปจนถึงการหาข้อสรุปจากข้อค้นพบของการวิจัย

ทั้งนี้ วิทยานิพนธ์ที่จะเป็นที่ยอมรับได้นั้นจะต้องเป็นงานที่แสดงให้เห็นความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ความเป็นนักวิชาการ (Scholarship) และความเป็นผู้มีทักษะ (Skill)

ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) แสดงออกจาก

- การพัฒนาหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์
- การคิดวิธีการออกแบบการวิจัยใหม่

ความเป็นนักวิชาการ (Scholarship) แสดงออกจาก

- การค้นหาและการจัดระบบความคิดจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- การสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้ง
- การสรุปนัยจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดและทดสอบสมมุติฐานของการวิจัย
- การบูรณาการข้อค้นพบจากการวิจัยเข้ากับทฤษฎีหรือผลงานที่มีอยู่เดิม
- การเสนอแนะนัยที่ได้จากข้อค้นพบสำหรับทฤษฎี งานวิจัย และการประยุกต์ใช้

เป็นผู้มีทักษะ (Skill) แสดงออกจาก

- การสื่อสารในเชิงวิชาการ ทั้งการเขียนและพูด
- การออกแบบวิจัย
- การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับ C. T. Kerchner (อ้างใน สุวิมล ว่องวานิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย, 2546: 5-6) เห็นว่า วิทยานิพนธ์มิใช่เป็นเพียงเพื่อผลิตผลงานวิชาการหรือเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ตามข้อกำหนดในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเท่านั้น วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการทำวิทยานิพนธ์ยังมีอีก 3 ประการ ประการแรก เพื่อพัฒนาความเป็นนักวิชาการ (scholarship) ของนิสิตนักศึกษา เปลี่ยนสภาพจากความเป็นนิสิตนักศึกษาเป็นนักวิชาการเต็มตัวจากการทำวิทยานิพนธ์ ประการที่สอง เพื่อพัฒนาทักษะในการวิจัย (research skills) จากการลงมือปฏิบัติจริง และประการที่สาม เพื่อพัฒนาความเป็นผู้เชี่ยวชาญทางปัญญา (intellectual craftsmanship) จากกระบวนการคิดและกระบวนการทางปัญญาที่นิสิตนักศึกษาต้องใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ กล่าวได้ว่าวิทยานิพนธ์เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้นิสิตนักศึกษาได้พัฒนาตนเองสู่ความเป็นบัณฑิตอย่างสมบูรณ์ วิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นผลงานที่นิสิตนักศึกษามีความภาคภูมิใจ และวิทยานิพนธ์จำนวนไม่น้อยเป็นผลงานที่เปลี่ยนแนวคิดและวิถีชีวิตของนิสิตนักศึกษาได้

1.6 การจัดหลักสูตรบัณฑิตศึกษาที่เน้นการวิจัย

การเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะระดับปริญญาเอกส่วนใหญ่เป็นการจัดหลักสูตรเฉพาะตัว (tailor-made) สำหรับนิสิตนักศึกษาเป็นรายบุคคล เพื่อให้ได้พัฒนาความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน (specialization) อย่างลึกซึ้ง ได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะการวิจัยอย่างเต็มศักยภาพ และได้ทำวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ในศาสตร์และ/หรือประเด็นปัญหาที่สนใจ การออกแบบหลักสูตรเพื่อวางพื้นฐานความรู้และทักษะการวิจัยที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ Lester F. Goodchild (1997: 41-46) จำแนกโครงสร้างหลักสูตรเน้นวิจัยเป็น 4 แนวทาง คือ แนวปฏิฐานนิยม (Positivist Approaches) แนวอรรถาธิบาย (Interpretative Approaches) แนวอุดมการณ์ (Ideological Approaches) และแนวปฏิบัตินิยม (Pragmatic Approaches) แต่ละแนวทางมีหลักคิดในการกำหนดรายวิชาเนื้อหา

และเทคนิคการวิจัย การแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และลักษณะโครงร่างวิทยานิพนธ์ที่นำเสนอในหลักสูตร สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระเบียบวิธีการวิจัยและการจัดหลักสูตรสำหรับนิสิตปริญญาเอก

การจัดหลักสูตรปริญญาเอก	Positivist/ Quantitative	Interpretative/ Qualitative	Ideological	Pragmatic/ Mix-Method
รายวิชาหลักและเครื่องมือการวิจัย	วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ การวัดและประเมิน สถิติ คอมพิวเตอร์	ปรัชญาและญาณวิทยา ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยภาคสนาม (เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์) ทักษะการเขียนรายงาน	เนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในอุดมการณ์ (เช่น ทฤษฎีและวิธีการวิจัยด้าน feminism) วิธีการวิจัยเชิงปริมาณหรือคุณภาพ รายวิชาที่เน้นการอ่าน เขียนแนวคิดในเรื่องที่เกี่ยวข้อง	รายวิชาว่าด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ ต่อด้วยรายวิชาเนื้อหา/อ่านข้อเขียน/การฝึกประสบการณ์ภาคสนาม ที่ให้ความรู้ ทักษะการใช้วิธีวิจัยทั้งสองวิธีร่วมกัน
ความเชี่ยวชาญของอาจารย์ที่ปรึกษา/กรรมการ	นักวิจัยเชิงทดลอง นักพฤกษศาสตร์ และนักวิจัยเชิงสำรวจ	มานุษยวิทยา สังคมวิทยา จิตวิทยา และสาขาวิชาที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ	นักวิชาการหรือนักวิจัยที่ผ่านการศึกษามีประสบการณ์วิจัยในหัวข้อวิทยานิพนธ์	นักวิจัยเชิงปริมาณและนักวิจัยเชิงคุณภาพที่มีประสบการณ์ทำวิจัยทั้งสองวิธีร่วมกัน
ลักษณะข้อเสนอโครงการวิจัย	เสนอกระบวนการวิจัยที่ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ตามแบบประเพณี	เสนอกรอบแนวคิด working hypothesis ตามระเบียบวิธี แสดงความสามารถด้านการเขียน การเสนอความคิด การจับประเด็น	เน้นการนำเสนอกรอบแนวคิดเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในอุดมการณ์ และการเลือกใช้ระเบียบวิธีการวิจัยที่เหมาะสม	เสนอกระบวนการวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณและคุณภาพ กรอบแนวคิดและวิธีการใช้ทั้งสองวิธีร่วมกัน

ที่มา: John W. Creswell and Gary A. Miller, "Research Methodologies and the Doctoral Process". In Lester F. Goodchild, et al. (1997). *Rethinking the Dissertation Process: Tackling Personal and Institutional Obstacles*, San Francisco: Jossey-Bass Publishers, p. 36.

จากตารางข้างต้นจะเห็นลักษณะเฉพาะของการจัดหลักสูตรแต่ละแนวทางดังนี้

แนวปฏิฐานนิยม (Positivist Approaches)

- หลักสูตรบัณฑิตศึกษาส่วนใหญ่ในมหาวิทยาลัยสร้างขึ้นบนแนวคิดปฏิฐานนิยมซึ่งมีความเชื่อกระบวนการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ (scientific method) และการวิจัยเชิงประจักษ์
- การเรียนรายวิชาต้องช่วยให้นิสิตนักศึกษาเข้าใจสาระของทฤษฎีที่จะนำมาใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ วิธีการวิจัย และช่วยพัฒนาเทคนิคที่จำเป็นสำหรับการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ และรายงานข้อมูลเชิงปริมาณ ทั้งนี้ ทฤษฎีที่จะนำมาใช้ ไม่จำกัดเฉพาะทฤษฎีในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์แต่รวมถึงสาขาวิชาสังคมศาสตร์ด้วย

- นิสิตนักศึกษาต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัย จึงควรมีรายวิชาพื้นฐานเกี่ยวกับการออกแบบวิจัยในเชิงปริมาณ เช่น การวิจัยแบบทดลอง การสำรวจ และให้เรียนรายวิชาด้านการวัดและประเมินผลเพื่อให้สามารถออกแบบการวิจัยสำหรับระเบียบวิธีการวิจัยแต่ละวิธี
- เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะเชิงเทคนิค นิสิตนักศึกษาควรเรียนรายวิชาด้านสถิติ และคอมพิวเตอร์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล
- นิสิตนักศึกษาที่ชอบค้นคว้าเชิงปฏิฐานนิยม ควรเลือกอาจารย์ที่ปรึกษาที่สนใจการวิจัยเชิงปริมาณ

แนวอรรถาธิบาย (Interpretative Approaches)

- นิสิตนักศึกษาที่สนใจทำการวิจัยเชิงคุณภาพในแนวอรรถาธิบาย (Interpretative Approaches) ควรเริ่มการศึกษาด้วยการเรียนรายวิชาที่พัฒนาความคิดในเชิงญาณวิทยา (epistemology) และปรัชญา (philosophy) เพื่อฝึกการตั้งคำถาม การวิเคราะห์และสังเคราะห์ความคิด เรียนรายวิชาที่สร้างความรู้ความเข้าใจระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพทั้งวิธีการทั่วไปและวิธีการเฉพาะ เช่น Ethnography, Phenomenology, Grounded Theory และ Case Study ได้รับการฝึกประสบการณ์วิจัยภาคสนามตามระเบียบวิธีดังกล่าว รวมถึงการฝึกวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงาน
- นิสิตนักศึกษาที่ต้องการทำวิทยานิพนธ์แนวนี้ ควรเลือกอาจารย์ที่ปรึกษาที่สนใจและมีความเข้าใจการวิจัยเชิงคุณภาพ

แนวอุดมการณ์ (Ideological Approaches)

- เรียนรายวิชาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่สนใจเป็นพิเศษ เช่น สิทธิสตรี (feminism) ทฤษฎีวิพากษ์ (critical theory) และ postmodern เป็นต้น และรายวิชาที่ให้ความรู้ความเข้าใจการวิจัยทั้งในเชิงปฏิฐานนิยมและการตีความ (interpretative) ตลอดจนฝึกประสบการณ์วิจัยภาคสนามโดยการทำวิจัยโครงการขนาดเล็กในหัวข้อที่เป็นประเด็นปัญหาที่สนใจ
- นิสิตนักศึกษาที่สนใจทำวิทยานิพนธ์แนวนี้ ควรเลือกอาจารย์ที่ปรึกษาที่มีความรู้และประสบการณ์แบบเดียวกัน

แนวปฏิบัตินิยม (Pragmatic Approaches)

- นิสิตนักศึกษาที่สนใจทำวิจัยตามแนวนี้ต้องมีความรู้ความสามารถทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพรวมทั้งเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างระเบียบวิธีการวิจัยทั้งสองแนว การกำหนดรายวิชาที่จะให้เรียนจึงควรเริ่มจากรายวิชาด้านปริมาณเพื่อให้เข้าใจสาระหรือแก่นของการวิจัย เช่น รายวิชาด้านวิจัย วัดและประเมิน และสถิติ รายวิชาที่เป็นแก่นของการวิจัยเชิงปริมาณ เช่น พื้นฐานการศึกษาด้านปรัชญา ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ รวมถึงรายวิชาเกี่ยวกับวิธีการวิจัยเฉพาะในเชิงคุณภาพ หลังจากนั้นควรเรียนรายวิชาและฝึกทำงานวิจัยที่ใช้วิธีการวิจัยทั้งสองแบบ (mix-methods designs) รวมทั้งมีโอกาสนฝึกประสบการณ์ภาคสนามโดยให้ทำโครงการวิจัยขนาดเล็กที่ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมดังกล่าว

- อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาตามแนวนี้อาจมีมากกว่า 1 คน ทั้งนี้ควรมีผู้เชี่ยวชาญทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ

สรุปสาระสำคัญ

หลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเนื่องจากเป็นกลไกในการผลิตผู้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการและวิชาชีพเฉพาะด้านซึ่งจะเป็นผู้นำทางปัญญา ผู้สานต่อและผู้สร้างสรรค์องค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรม หลักสูตรในระดับนี้จึงให้ความสำคัญต่อการทำวิทยานิพนธ์เพื่อฝึกฝนให้นิสิตนักศึกษามีความรู้ความสามารถในการทำงานวิจัยด้วยตนเอง และมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต

ปัจจุบันการเปิดหลักสูตรระดับปริญญาชั้นสูงมีแนวโน้มเน้นการวิจัยเพื่อสนองนโยบายการก้าวสู่ความเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย (research university หรือ research-based university) มากขึ้น และเนื่องจากความหลากหลายของระเบียบวิธีการวิจัยและความต้องการของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่เน้นวิจัยจึงอาจทำได้หลายแนวทาง ซึ่งในบทนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอแนวการจัดการเรียนการสอนไว้ 4 แนวทาง คือ แนวปฏิฐานนิยม (Positivist Approaches) แนวอรรถาธิบาย (Interpretative Approaches) แนวอุดมการณ์ (Ideological Approaches) และแนวปฏิบัตินิยม (Pragmatic Approaches)

สำหรับประเทศไทย กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 ซึ่งให้ความสำคัญกับการทำวิจัย โดยแบ่งเป็นหลักสูตรที่ให้ทำเฉพาะวิทยานิพนธ์หรือ "วิจัยล้วน" และหลักสูตรที่กำหนดให้ทำวิทยานิพนธ์และเรียนรายวิชาเพิ่มเติม เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฉบับนี้มีเจตนารมณ์ที่จะรักษาคุณภาพมาตรฐานทางวิชาการ เน้นการตรวจสอบคุณภาพภายนอกและการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับอาจารย์ประจำหลักสูตร และอาจารย์ที่ทำหน้าที่ต่างๆ คือ อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม และอาจารย์ผู้สอบวิทยานิพนธ์ไว้อย่างชัดเจน

เอกสารและรายการอ้างอิง

1. จรัส สุวรรณเวลา. (2545). **อุดมศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
2. ไพฑูรย์ สินดารัตน์. (2546). **กระบวนทัศน์ใหม่ในการบริหารจัดการอุดมศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
3. ไพฑูรย์ สินดารัตน์. (2548). **มหาวิทยาลัยไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2: กรณีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรสู่สังคมสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

4. วิชัย ต้นศิริ. (2549). **อุดมการณ์ทางการศึกษา : ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
5. วิทย์ วิศทเวทย์. **การวิจัยคือกิจกรรมทางปัญญาของมนุษย์**. ใน ปรีชา ช้างขวัญยืน (บรรณาธิการ). (2547). **การวิจัยทางมนุษยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
6. ศึกษาธิการ, กระทรวง. **กลุ่มรับรองมาตรฐานการศึกษาและการเทียบคุณวุฒิ สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา**. (พฤษภาคม 2548). **เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 และแนวทางการบริหารเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2548** (อัดสำเนาเข้าเล่ม)
7. สิทธิ ชีรธรรม. (2547). **การสร้างสรรคงานวิทยานิพนธ์และดุษฎีนิพนธ์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทกราฟฟิคสเปซ จำกัด.
8. สุธีระ ประเสริฐสรรพ. (2544). **สนุกกับงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
9. สุภาพ ฒ นคร และคณะ (2547). **รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษา วิเคราะห์รูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย**. สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
10. สำเนา ขจรศิลป์. (2543). **ระบบอาจารย์ที่ปรึกษา**. โครงการจัดทำเอกสารทางวิชาการ ทบวงมหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
11. Baez, Benjamin. (2002, November 21-24). *Degree of Distinction: The Ed.D. Or The Ph.D. In Education*. A paper for the Annual Meeting of the Association for the Study of Higher Education, Sacramento, California. Retrieved November 21, 2005 from http://www.usc.edu/dept/chepa/pdf/ASHE_baez.pdf
12. Bender, Sharon. (2002). *Illuminating the Doctoral Dissertation*. Retrieved November 25, 2005 from <http://www.dissertationadvisors.com/bender.htm>
13. Brubaker, Dale L. and Thomas, R. Murray. (2000). **Theses and Dissertations: A Guide to Planning, Research, and Writing**. Westport, C.T.: Bergin&Garvey.
14. Creswell John W. and Miller, Gary A. "Research Methodologies and the Doctoral Process". In Goodchild, Lester F. et al. (1997). **Rethinking the Dissertation Process: Tackling Personal and Institutional Obstacles**, San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
15. Kerchner, C. T. *Dissertation craftsmanship*, School of Education Studies, Claremont Graduate University. Retrieved from <http://www.cgu.edu/ed454.disscraft.htm> ใน สุวิมล ว่องวานิช และ นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2546). **แนวทางการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
16. Lamm, David V. (1997). *Thesis Guide*, Retrieved November 19, 2005 from <http://www.ups.navy.mil/code36/THESISGUIDE.html>
17. League of European Research Universities. (2003, May). *Research Intensive Universities as Engines for the "Europe of Knowledge"*. Retrieved October 29, 2005 from <http://www.leru.org/?cGFnZT00>
18. Munch James E. and Park, Namgi. (2003). **Guide to the Successful Thesis and Dissertation: A Handbook for Students and Faculty**. (5th edition). New York: Marcel Dekker, Inc.

19. Stroupe, Henry S. (n.d.). *Graduate Education*. Retrieved September 14, 2005 from http://www.wfu.edu/academics/history/HST_WFU/graded.htm
20. Whitley, Jr., Bernard E. (2004, October 10). *Deciding to do a thesis*. Ball State University. Retrieved September 7, 2005 from <http://www.bsu.edu/psysc/media/pdf/doathesishelp.pdf>
21. Whitley, Jr., Bernard E. (1996, October 30) *Doing a Thesis* , Ball State University. Retrieved November 19, 2005 from <http://www.bsu.edu/web/00bewhitley/thesis.html>

บทที่ 2

คุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2.1 คุณสมบัติอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร

คุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ผู้สอบวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและเอก ตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นประกาศฉบับใหม่ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดเป็นแนวปฏิบัติสำหรับมหาวิทยาลัยทุกแห่งเพื่อประกันคุณภาพทางวิชาการ มีความแตกต่างไปจากเกณฑ์เดิมในประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่อง แนวทางและวิธีการพิจารณาหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2533 สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ประกาศทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2533	ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2548
<p><u>หลักสูตรปริญญาโท</u></p> <p>อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ต้องเป็นผู้ได้รับปริญญาเอกหรือเทียบเท่าในสาขาวิชานั้นๆ หรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน และมีผลงานวิจัยเพิ่มเติม นอกเหนือจากงานวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา หากมีวุฒิต่ำกว่าปริญญาเอกต้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ หรือเป็นผู้ชำนาญพิเศษในสาขาวิชานั้น</p> <p>(ผู้ชำนาญพิเศษ หมายถึงผู้ที่ไม่มีคุณวุฒิหรือไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ แต่มีผลงานทางวิชาการเทียบเท่าผู้ได้รับปริญญาเอก หรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการเทียบได้ไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์)</p>	<p><u>หลักสูตรปริญญาโท</u></p> <p>อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ต้องเป็นอาจารย์ประจำที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน และต้องมีประสบการณ์ในการทำวิจัยที่มีใช้ส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา</p> <p>อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม (ถ้ามี) ต้องเป็นอาจารย์ประจำหรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบัน มีคุณวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน และต้องมีประสบการณ์ในการทำวิจัยที่มีใช้ส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา</p>
<p>อาจารย์ผู้สอบวิทยานิพนธ์ ต้องได้รับปริญญาเอกหรือเทียบเท่าในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน หากมีวุฒิต่ำกว่าปริญญาเอกต้องดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ หรือเป็นผู้มีผลงานวิจัยเพิ่มเติมนอกเหนือจากงานวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา หรือเป็นผู้ชำนาญพิเศษในสาขาวิชานั้น</p>	<p>อาจารย์ผู้สอบวิทยานิพนธ์ ต้องประกอบด้วยอาจารย์ประจำและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบัน มีคุณวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน และต้องมีประสบการณ์ในการทำวิจัยที่มีใช้ส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา</p>

ประกาศทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2533	ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2548
<p style="text-align: center;"><u>หลักสูตรปริญญาเอก</u></p> <p><u>อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์</u> ต้องเป็นผู้ได้รับปริญญาเอกหรือเทียบเท่าในสาขาวิชานั้นๆ หรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน และมีผลงานวิจัยเพิ่มเติม นอกเหนือจากงานวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา หากมีวุฒิต่ำกว่าปริญญาเอกต้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น (ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึงผู้ที่ไม่มีคุณวุฒิหรือไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ แต่มีผลงานทางวิชาการและมีความชำนาญในเรื่องที่จะสอนและสอบในระดับปริญญาเอกได้ โดยมีผลงานทางวิชาการเทียบเท่าผู้ได้รับปริญญาเอก หรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการเทียบได้ไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์)</p>	<p style="text-align: center;"><u>หลักสูตรปริญญาเอก</u></p> <p><u>อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก</u> ต้องเป็นอาจารย์ประจำที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน และต้องมีประสบการณ์ในการทำวิจัยที่มีใช้ส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา</p> <p><u>อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม</u> (ถ้ามี) ต้องเป็นอาจารย์ประจำหรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบัน มีคุณวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน และต้องมีประสบการณ์ในการทำวิจัยที่มีใช้ส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา</p>
<p><u>อาจารย์ผู้สอบวิทยานิพนธ์</u> ต้องเป็นผู้ได้รับปริญญาเอกหรือเทียบเท่าในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน หากมีวุฒิต่ำกว่าปริญญาเอกต้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ หรือเป็นผู้ชำนาญพิเศษในสาขาวิชานั้น</p>	<p><u>อาจารย์ผู้สอบวิทยานิพนธ์</u> ต้องประกอบด้วยอาจารย์ประจำและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบัน มีคุณวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน และต้องมีประสบการณ์ในการทำวิจัยที่มีใช้ส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา</p>

จากตารางข้างต้นจะสังเกตว่าประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 มีการกำหนดคุณสมบัติเฉพาะสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมทั้งในหลักสูตรระดับปริญญาโทและปริญญาเอก คุณสมบัติดังกล่าวพิจารณาจากวุฒิการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ และประสบการณ์ด้านการวิจัย นอกจากนี้เมื่อศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จากประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แนวทางการบริหารเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2548 ประกอบกับหลักเกณฑ์และวิธีการที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่ามีการเปิดโอกาสให้แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะซึ่งหมายถึงบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เปิดสอนเป็นอย่างดี อาจเป็นบุคลากรที่ไม่อยู่ในสายวิชาการ หากให้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักต้องเป็นบุคลากรประจำในสถาบันอุดมศึกษานั้น แต่หากเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมอาจเป็น

บุคลากรประจำในสถาบันหรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบันที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์สูงในสาขาวิชานั้นๆ เป็นที่ยอมรับในระดับหน่วยงานหรือระดับกระทรวงหรือวงการศึกษาชีวิตด้านนั้นๆ เทียบได้ไม่ต่ำกว่าตำแหน่งระดับ 9 ขึ้นไป

โดยสรุป สาระสำคัญเกี่ยวกับคุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีดังต่อไปนี้

1) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ต้องเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรที่มีคุณสมบัติตามกำหนด หากแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะดังกล่าวต้องเป็นบุคลากรประจำในสถาบันอุดมศึกษานั้น แต่ในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งเป็นสาขาวิชาที่ขาดแคลนผู้ทรงคุณวุฒิ อาจแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบันทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมให้ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักได้โดยอนุโลม

2) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมอาจเป็นอาจารย์ประจำหรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบันที่มีคุณสมบัติตามกำหนด ในกรณีหลักสูตรปริญญาเอก หากไม่มีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ สถาบันอุดมศึกษาอาจแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะได้โดยความเห็นชอบของสภาสถาบันแต่ต้องแจ้งให้คณะกรรมการการอุดมศึกษารับทราบการแต่งตั้งนั้นด้วย

3) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในหลักสูตรปริญญาโทและปริญญาเอก ต้องมีคุณวุฒิและประสบการณ์ตามกำหนด คือ ต้องมีวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่าในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน หากไม่มีวุฒิปริญญาเอก ต้องมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ ข้อกำหนดดังกล่าวผ่อนปรนจากเกณฑ์อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในหลักสูตรปริญญาเอกตามประกาศทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2533 ซึ่งกำหนดว่าหากไม่มีวุฒิปริญญาเอก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ นอกจากนี้ คุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ต้องมีประสบการณ์ในการทำวิจัยที่มีส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา และหากเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก แบบ 1 ซึ่งทำเฉพาะวิทยานิพนธ์ ต้องมีผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ทางวิชาการซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล และเป็นผลงานที่ชี้ชัดได้ว่าสามารถที่จะสนับสนุนการวิจัยในสาขาวิชาที่เปิดสอนได้

4) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมต้องเข้าสอบวิทยานิพนธ์ และเนื่องจากเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฉบับใหม่ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบคุณภาพภายนอก จึงกำหนดว่าอาจารย์ผู้สอบวิทยานิพนธ์ทั้งระดับปริญญาโทและเอก ต้องประกอบด้วยอาจารย์ประจำและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบัน ซึ่งต้องมีคุณวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน และต้องมีประสบการณ์ในการทำวิจัยที่มีส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา เช่น ในกรณีหลักสูตรปริญญาเอก อาจแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเป็นกรณีๆ ไป โดยได้รับความเห็นชอบจากสภาสถาบันและต้องแจ้งให้คณะกรรมการการอุดมศึกษารับทราบการแต่งตั้งนั้น

2.2 คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

คุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่กำหนดในเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาข้างต้นกล่าวถึงเฉพาะคุณสมบัติด้านวิชาการและประสบการณ์ด้านการวิจัยในสาขาวิชาที่จะให้คำปรึกษาแก่นิสิตนักศึกษา แต่จากการประมวลเอกสารและผลงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องพบว่านิสิตนักศึกษามีความคาดหวังให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นผู้รู้และติดตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์และการสำเร็จการศึกษา มีประสบการณ์ในการให้คำปรึกษา รวมทั้งมีคุณสมบัติทางวิชาการและคุณลักษณะอื่นๆ ที่สำคัญคือ

1) ความสามารถและศรัทธาในงานวิชาการ (Academic Competence and Enthusiasm)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องมีศรัทธาต่อการทำงานวิชาการ มีโลกทัศน์กว้าง มีความรอบรู้ ทันเหตุการณ์ในสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ขณะเดียวกันก็มีความรู้ลึกในศาสตร์และระเบียบวิธีการวิจัย (subject and methodology knowledge) ในสาขาวิชาที่นิสิตนักศึกษาทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนมีผลงานที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น อย่างไรก็ตาม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อาจไม่จำเป็นต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะไปทุกเรื่อง แต่ต้องสามารถให้คำแนะนำที่ดี เสนอแนะแนวทางหรือระเบียบวิธีการวิจัย และประเมินคุณภาพของผลงานวิจัยในเรื่องนั้นๆ ได้ Gordon B. Davis (2004) เห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องมีความสามารถในเรื่องอย่างน้อย 2 ด้าน คือ

- **ความสามารถเชิงปฏิบัติการ (Operational Competence)** อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องสามารถทำสิ่งที่นิสิตกำลังทำอยู่ทุกอย่าง โดยเฉพาะอาจารย์ที่ให้คำปรึกษานิสิตที่ยังไม่มีวุฒิภาวะหรือไม่มีประสบการณ์ทำงานวิจัย
- **ความสามารถในการตรวจงาน (Review Competence)** อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องมีความเข้าใจประเด็นปัญหาที่ศึกษาเพียงพอที่จะให้คำแนะนำ ให้ข้อคิด หรือเสนอการตัดสินใจที่ดีให้กับการทำวิทยานิพนธ์

เมื่อเทียบความสามารถทั้งสองด้านแล้วจะเห็นว่าความสามารถในการตรวจงานสำคัญกว่าความสามารถเชิงปฏิบัติการ อาจารย์ที่ดีจึงไม่ควรรับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักเพียงคนเดียว หากไม่มีความรู้หรือยังมีความรู้น้อยในเรื่องที่นิสิตขอคำปรึกษา ควรบอกความจริงดังกล่าวให้นิสิตนักศึกษาในความดูแลของตนได้รู้พร้อมทั้งเสนอให้ตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมหรือใช้รูปแบบคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (committee model) หรือคณะที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (supervisory-panel system) โดยแต่งตั้งอาจารย์หรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชาการและ/หรือวิธีวิจัยสำหรับวิทยานิพนธ์เล่มนั้น ข้อสำคัญต้องไม่เสนอให้ตั้งผู้ที่ขาดคุณสมบัติด้านวิชาการที่จำเป็นแต่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวมาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ในกรณีที่มิอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มากกว่า 1 คน ควรมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของอาจารย์

ที่ปรึกษาแต่ละคนให้ชัดเจน รวมทั้งตกลงแนวปฏิบัติในการให้คำปรึกษาและการแก้ไขปัญหาหรือความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันไว้ล่วงหน้า เพื่อให้การให้คำปรึกษาเป็นไปอย่างราบรื่น

2) ความสามารถในการประพฤติตนเป็นแบบอย่างของนักวิจัย (Role Model)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องเป็นแบบอย่างของนักวิจัย แสดงตนเป็นผู้ให้ความสำคัญกับงานวิจัยและมีนิสัยการทำงาน (Work Habits) ที่สมควรนำไปเป็นเยี่ยงอย่าง เช่น รับผิดชอบ มีระเบียบ ใส่ใจรายละเอียดที่จำเป็น ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เสร็จภายในกำหนดเวลา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงต้องเป็นผู้ที่ "ไม่หยุดนิ่ง" สามารถผลิตผลงานวิชาการและงานวิจัยอย่างต่อเนื่อง โดยนึกอยู่เสมอว่าตนกำลังเป็นแบบอย่างนักวิจัยที่ดีสำหรับนิสิต

3) ความรู้ด้านหลักจิตวิทยาการให้คำแนะนำและคำปรึกษา (Advising and Counseling)

การทำวิทยานิพนธ์เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์กับนิสิตนักศึกษาในความดูแล หากทั้งสองฝ่ายเต็มใจที่จะเรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกัน จะทำให้การทำวิทยานิพนธ์เป็นประสบการณ์ที่มีความสุขและสร้างสรรค์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงต้องรู้จักใช้หลักจิตวิทยาที่จะช่วยให้สามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจนิสิตนักศึกษาทั้งในด้านวิชาการและอุปนิสัยส่วนตัว นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตด้วยว่าการให้คำปรึกษาแก่นิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษามีความแตกต่างจากนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี นิสิตนักศึกษาในระดับนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานมาแล้วระยะหนึ่ง โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาในหลักสูตรปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการให้คำปรึกษาแบบต่างๆ เพื่อจะได้เลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับนิสิตนักศึกษาในความดูแล

นอกจากนี้ยังต้องมีความสามารถอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับนิสิตนักศึกษาอีกด้วย อาทิ

- ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์กับนิสิตนักศึกษาโดยทั่วไปมักมีลักษณะเชิงอำนาจ แต่ทั้งสองฝ่ายอาจร่วมกันกำหนดลักษณะความสัมพันธ์ที่เห็นว่าจะเอื้อต่อการทำงานวิทยานิพนธ์ โดยต้องทำความเข้าใจบทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน จะได้ไม่มีปัญหาในภายหลัง
- ความสามารถในการประเมินศักยภาพของนิสิตนักศึกษาและตั้งเป้าหมายการทำงานให้สอดคล้องกัน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรประเมินความรู้ความสามารถของนิสิตนักศึกษาเพื่อตั้งความคาดหวังในการทำวิทยานิพนธ์ การประเมินที่ถูกต้องจะมีผลให้ทั้งสองฝ่ายมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน หากประเมินสูงไป นิสิตนักศึกษาอาจรู้สึกว่าอาจารย์ให้งานมากจนทำไม่ไหว ตามไม่ทัน แต่หากประเมินต่ำไป อาจทำให้คิดว่าอาจารย์ดูถูก หรือน่าเบื่อ นอกจากนี้การตั้งความคาดหวังยังต้องคำนึงถึงความเชื่อมั่นและความกระตือรือร้นที่จะทำวิจัยของนิสิตนักศึกษาที่มีระดับมากน้อยต่างกันด้วย

4) คุณลักษณะส่วนบุคคล (Personal Characteristics)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Bobbi A. Kerlin, 1999) พบว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่พึงประสงค์ควรมีบุคลิกภาพและทัศนคติต่อนิสิตนักศึกษา ดังนี้

บุคลิกภาพส่วนตัว (Personal Attributes)

- คุณลักษณะที่พึงประสงค์ : ฉลาดปราดเปรื่อง น่าศรัทธา เชื่อถือได้ มีมนุษยสัมพันธ์จริงใจ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น อคทน ไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น (sensitive) ยืดหยุ่นแต่มีศักดิ์ศรี ยึดความถูกต้องเมื่อเกิดปัญหา เป็นผู้มีความซื่อสัตย์และจริยธรรม
- คุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ : เย็นชา ไร้ตัว ชอบบงการ โฉ่งฉ่าง กระจ่าง

ทัศนคติต่อนิสิตนักศึกษา (Attitudes toward Students)

- คุณลักษณะที่พึงประสงค์ : มีความสนใจประเด็นปัญหาที่ทำวิจัยร่วมกัน ต้องการเห็นความสำเร็จ เชื่อมั่นในความสามารถและมั่นใจว่านิสิตนักศึกษาจะทำสิ่งที่จำเป็นต้องทำได้ ปฏิบัติต่อนิสิตนักศึกษาเยี่ยงนักวิชาการ เอาใจใส่ ให้ความสนใจ เคารพความคิดเห็นและมองเห็นความพยายามของนิสิตนักศึกษา รักษาระยะห่างไว้พอควร ประนีประนอมข้อขัดแย้ง/ความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน เต็มใจจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มอาจารย์ที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ต่อนิสิตนักศึกษา
- คุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ : เจ้ากี้เจ้าการ ชอบบงการ พยายามชักนำให้นิสิตนักศึกษาเห็นคล้อยไปกับตนเอง ไม่ให้โอกาสแสดงความคิดเห็น ไม่รับฟังมุมมองที่ต่างออกไป ช่มชู้ ใช้อำนาจ คุกคาม ไม่ชอบแสดงอารมณ์เพราะเห็นว่าเป็นความอ่อนแอ สร้างปัญหากับอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม (ถ้ามี) หรือคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

สรุปสาระสำคัญ

เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 เป็นประกาศฉบับแรกที่จำแนกคุณสมบัติอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมสำหรับหลักสูตรที่เน้นการวิจัยในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก โดยกำหนดไว้ทั้งคุณสมบัติทางวิชาการและการวิจัย กล่าวคือ ต้องมีวุฒิปริญญาเอกในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน หากไม่สำเร็จ การศึกษาปริญญาเอกจะต้องมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ เพราะในการขอตำแหน่งทางวิชาการในระดับดังกล่าว ผู้ที่ได้รับอนุมัติต้องมีผลงานวิจัยมาแล้ว สำหรับคุณสมบัติด้านการวิจัย เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฉบับนี้กำหนดให้ทั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมมีประสบการณ์ในการทำวิจัยที่มีส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา แต่หากเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในหลักสูตรปริญญาเอก แบบ 1 หรือแบบวิจัยล้วนซึ่งทำเฉพาะวิทยานิพนธ์ ต้องมีคุณสมบัติเพิ่มเติมคือ มีผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารหรือ

สิ่งพิมพ์ทางวิชาการซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล และเป็นผลงานที่ชี้ชัดได้ว่าสามารถที่จะสนับสนุนการวิจัยในสาขาวิชาที่เปิดสอนได้

นอกจากคุณสมบัติตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาข้างต้นแล้ว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ยังต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญอีกบางประการ คือ เป็นผู้รู้ด้านวิชาการและการวิจัย รู้หลักจิตวิทยาในการให้คำแนะนำและคำปรึกษา รู้จักนิสิตนักศึกษาในความดูแล และรู้จักปรับปรุงตนเองให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

เอกสารและรายการอ้างอิง

1. ศึกษาธิการ, กระทรวง. กลุ่มรับรองมาตรฐานการศึกษาและการเทียบคุณวุฒิ สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (พฤษภาคม 2548). **เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 และแนวทางการบริหารเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2548** (อัดสำเนาเย็บเล่ม)
2. ทบวงมหาวิทยาลัย. ประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่อง แนวทางและวิธีการพิจารณาหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2533. ใน สุวิมล ว่องวาณิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย. (2546). **แนวทางการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
3. Davis, Gordon B. (Revised May 24, 2004). *Advising and Supervising Doctoral Studies: Lessons I Have Learned*. Carlson School of Management, University of Minnesota. Retrieved October 10, 2005 from http://misrc.umn.edu/workingpapers/fullpapers/2004/0412_052404.pdf
4. Higson-Smith, Craig. (2000). *Advising One-on-One*. National Research Foundation methods materials on research proposal writing for supervisors and mentors. Retrieved September 8, 2005 from <http://www.nrf.ac.za/methods/individ.htm>
5. Kerlin, Bobbi A. (1999). *Attributes of Effective and Ineffective Advisors*. Retrieved October 16, 2005 from <http://www.kerlins.net/bobbi/research/myresearch/advisors.html>

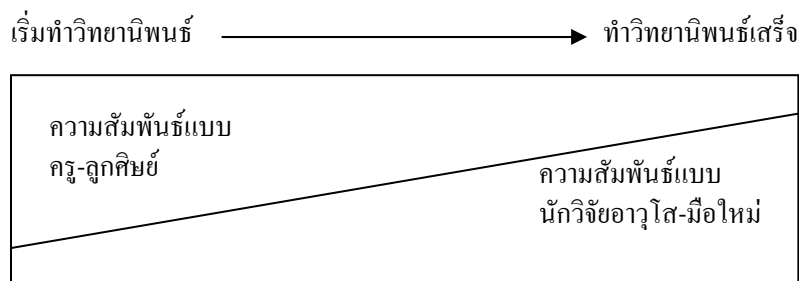
บทที่ 3

หน้าที่และบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

3.1 หน้าที่และบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในกระบวนการทำวิทยานิพนธ์ มีบทบาทหน้าที่ทั้งด้านบริหาร (administrative role) วิชาการ (academic role) ที่ปรึกษา (counseling role) และประกันคุณภาพ (quality assurance role) กล่าวคือ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องให้คำแนะนำทางวิชาการ กำกับดูแลความก้าวหน้าในการดำเนินงานให้นิสิตนักศึกษาทำวิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพมาตรฐานได้เสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้ปฏิบัติตามนโยบาย กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ดูแลนิสิตนักศึกษาให้มีพัฒนาการทั้งด้านอารมณ์-สังคม ร่างกาย คุณธรรม จริยธรรม เพื่อที่จะได้พัฒนาตนให้มีความเป็น "นักวิชาการ/นักวิจัยมืออาชีพ" รวมทั้งเป็นแบบอย่าง (model) ของครูและนักวิจัยที่ดีด้วย

James E. Mauch และ Namgi Park (2003: 38-39) เห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีหน้าที่สำคัญในการสอนให้นิสิตนักศึกษาสามารถทำการค้นคว้าวิจัยได้ด้วยตนเอง บทบาทหลักของอาจารย์ที่ปรึกษาจึงได้แก่การเป็นครูผู้สอน แต่ขณะเดียวกันต้องเป็นผู้ชี้นำ (guide) พี่เลี้ยงหรือผู้ดูแล (mentor) ผู้สร้างความเชื่อมั่น ผู้ให้กำลังใจ และเพื่อนร่วมวิชาชีพรุ่นพี่ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนิสิตศึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยทั่วไป ในระยะแรกอาจารย์ที่ปรึกษามักทำหน้าที่เป็นครูผู้สอน ส่วนนิสิตนักศึกษาเป็นผู้เรียนรู้ แต่เมื่อเวลาล่วงเลยไปทั้งสองฝ่ายจะกลายเป็นเพื่อนร่วมวิชาชีพ นิสิตนักศึกษาเปรียบเสมือนนักวิจัยรุ่นใหม่ที่ทำงานภายใต้การดูแลของนักวิจัยอาวุโส ดังแสดงในแผนภาพข้างล่างนี้ อย่างไรก็ตามบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อาจแตกต่างกันไปตามสาขาวิชาที่ศึกษาด้วย

แผนภาพที่ 2-1 การเปลี่ยนแปลงบทบาทการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

ส่วน Brian Edwards (2002) แบ่งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ออกเป็น อาจารย์ที่ปรึกษา
 แนวนุษยนิยม (Humanities supervisor) ที่เน้นความงอกงามทางสติปัญญา อาจารย์ที่ปรึกษาสาขา
 วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี (Techno-scientific supervisor) ที่เน้นการพัฒนาทักษะปฏิบัติและการ
 ค้นพบสิ่งใหม่ อาจารย์ที่ปรึกษาแนวจิตวิทยา (Psychological supervisor) ผู้ใส่ใจมิติด้านอารมณ์-
 สังคมของนิสิต อาจารย์ที่ปรึกษาเชิงพาณิชย์ (Commercial supervisor) เป็นผู้ให้บริการแก่ลูกค้า
 อาจารย์ที่ปรึกษาผู้เป็นพันธมิตร/หุ้นส่วนอุตสาหกรรม (Industry partner) และอาจารย์ที่ปรึกษา
 ผู้เป็นเพื่อนร่วมงานวิจัย (Fellow researcher)

แนวคิดที่น่าสนใจอีกแนวหนึ่งเป็นของ Sean Murray (2003) ซึ่งเห็นว่าทำให้คำปรึกษา
 วิทยานิพนธ์เป็นกระบวนการเรียนการสอนและการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้เป็นนักวิจัย อาจารย์
 ที่ปรึกษาจึงมีหน้าที่ให้คำปรึกษาด้านวิชาการและวิจัย เป็นพี่เลี้ยง (mentor) เป็นตัวอย่างของนักวิจัย
 เป็นแหล่งข้อมูล เป็นผู้แนะนำการพัฒนาวิชาชีพ โดยต้องมีความรับผิดชอบในฐานะนักวิจัย ที่สำคัญ
 ต้องมีความเป็นผู้นำ ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์กับนิสิตนักศึกษาจึงมี
 ลักษณะของผู้นำกับผู้ตาม Murray จึงได้ประยุกต์แนวคิดของ James McGregor Burns เจ้าของ
 รางวัล Pulitzer จากผลงานเรื่อง "Leadership" (1978) ซึ่งจำแนกผู้นำตามลักษณะความสัมพันธ์เชิง
 อิทธิพลที่มีต่อผู้ตามมาจำแนกอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตามแนวคิดดังกล่าวผู้นำแบ่งเป็น 2
 ประเภท คือ ผู้นำในการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership) และผู้นำแห่งการแลกเปลี่ยน
 (Transactional leadership) ผู้นำประเภทแรกเป็นผู้นำที่มีลักษณะผูกพันทางศีลธรรม เชื่อว่าผู้นำและ
 ผู้ตามจะร่วมกันสร้างการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ที่ดีกว่าเดิมได้ ส่วนผู้นำ
 ประเภทหลังมีความสัมพันธ์กับผู้ตามเสมือนหนึ่งดำเนินการแลกเปลี่ยนในเชิงการค้า เป็นผู้นำที่หวัง
 สิ่งตอบแทน จึงพร้อมจะให้รางวัลซึ่งอาจเป็นวัตถุ ตำแหน่งลาภยศ เพื่อแลกเปลี่ยนได้มาซึ่งสิ่งที่ตน
 ประสงค์ เช่น เงิน การสนับสนุน บุญคุณ หรือความสัมพันธ์ที่ดี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงอาจ
 จำแนกออกได้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่มีพฤติกรรมแบบผู้นำในการเปลี่ยนแปลง
 (Transformational supervision) กับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่มีพฤติกรรมแบบผู้นำแห่งการ
 แลกเปลี่ยน (Transactional supervision)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่มีพฤติกรรมแบบผู้นำในการเปลี่ยนแปลง (Transformational
 supervision) มีคุณลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

- มีบุคลิกภาพผู้นำ (charisma) หรือพฤติกรรมในอุดมคติ คือ การมีวิสัยทัศน์ ความมั่นใจ และ
 มาตรฐานการทำงานสูง เป็นผู้ที่มีคุณธรรมและมาตรฐานจริยธรรมสูงในทุกสิ่งที่ทำ
- มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้นิสิตนักศึกษาเข้าร่วมกระบวนการแสวงหาปัญญา
- กระตุ้นความคิดสติปัญญา ทำให้นิสิตนักศึกษาดำรงข้อสงสัย สมมุติฐานและพิสูจน์ข้อสงสัย
 นั้นในทางสร้างสรรค์

- ใส่ใจความแตกต่างระหว่างบุคคล ปฏิบัติต่อนิสิตนักศึกษาในฐานะปัจเจกบุคคล ให้การฝึกดูแล และโอกาสการเติบโตของแต่ละคน

นิสิตนักศึกษาที่มองว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของตนเป็นผู้นำในอุดมคติ มักตั้งความหวังไว้สูงเพราะมีความเชื่อมั่นศรัทธา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ประเภทนี้มักให้คำปรึกษานิสิตนักศึกษาเป็นรายบุคคล เป็นผู้กระตุ้นให้ตั้งคำถามในเชิงประเทืองปัญญาเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ขณะเดียวกันก็จะแนะนำให้แก่ปัญหาต่างๆ โดยคำนึงถึงมาตรฐานด้านคุณธรรมและจริยธรรมด้วย

ส่วนอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่มีพฤติกรรมแบบผู้นำแห่งการแลกเปลี่ยน (Transactional supervision) มักมองว่าการดูแลให้นิสิตนักศึกษาทำวิทยานิพนธ์ได้ตามเป้าหมายต้องแลกเปลี่ยนกับรางวัล บางครั้งอาจารย์จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนพฤติกรรมและรูปแบบการให้คำปรึกษาให้ตรงกับความคาดหวัง ลักษณะการให้รางวัลที่จะเลือกใช้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์แบ่งได้เป็น 4 แบบ ดังนี้

- อาจารย์ที่ปรึกษาให้รางวัลแบบมีเงื่อนไข (Contingent Reward) โดยมีการกำหนดงานที่นิสิตนักศึกษาต้องทำอย่างชัดเจน จะให้รางวัลหรือแรงจูงใจเมื่อได้ผลงานตามคาดหวัง
- อาจารย์ที่ปรึกษาใช้อิทธิพลโดยการลงโทษหรือใช้มาตรการอื่นๆ มาแก้ไขพฤติกรรมหากนิสิตนักศึกษาทำงานไม่ดีหรือทำงานไม่เป็นไปตามมาตรฐาน (Passive Management by Exception)
- อาจารย์ที่ปรึกษาใช้อิทธิพลเหนือนิสิตนักศึกษาโดยเข้ามาลงมือกำกับดูแลงานที่นิสิตนักศึกษาทำอย่างเต็มที่ และใช้มาตรการแก้ไขพฤติกรรมต่างๆ เพื่อให้แน่ใจว่างานที่จะสำเร็จด้วยดีตามมาตรฐาน (Active Management by Exception)
- อาจารย์ที่ปรึกษาใช้วิธีการเป็นผู้นำแบบปล่อยเสรีเต็มที่ (Laissez-Faire Leadership) หรือ "วางมือ" เพิกเฉย ไม่ใส่ใจทั้งผลการทำงานและตัวนิสิตนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาไม่สนใจความต้องการของผู้อื่น ไม่แก้ปัญหา ไม่กำกับการทำงาน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่อาจจำเป็นต้องแสดงพฤติกรรมผู้นำที่มีพฤติกรรมแบบผู้นำแห่งแลกเปลี่ยน (Transactional supervision) เป็นครั้งคราว แต่ต้องนึกเสมอว่าจะไม่ให้คำปรึกษาในลักษณะเช่นนี้เพียงแบบเดียวเพราะมีข้อเสียอยู่มาก อาจารย์ที่ปรึกษาไม่ควรมองว่าการให้คำปรึกษาเป็นการสร้างอิทธิพลเหนือนิสิตนักศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนกับรางวัลบางอย่างโดยไม่สนใจว่าการทำวิทยานิพนธ์จะช่วยฝึกการเรียนรู้ทางปัญญา ที่สำคัญต้องไม่ให้คำปรึกษาเพื่อหวังประโยชน์ส่วนตน และหากอาจารย์ที่ปรึกษาใช้พฤติกรรมผู้นำในลักษณะนี้เป็นหลักอาจทำให้บรรยากาศการให้คำปรึกษาเต็มไปด้วยอำนาจและกลายเป็นเรื่องของ "การเมือง" ไปได้

ความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Izabel Soliman (1999) ซึ่งเห็นว่าการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยที่อำนาจ (power) และความชอบธรรม

(authority) ถูกกำหนดไว้เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายในแนวปฏิบัติและระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และนิสิตนักศึกษาจึงมีรูปแบบต่างๆ ดังต่อไปนี้

- ผู้เชี่ยวชาญ - มือใหม่ (expert - novice)
- ผู้นำ - ผู้ตาม (director - follower)
- ผู้นำทาง - นักเดินทาง (guide - traveler)
- นายจ้าง - ลูกจ้าง (master - apprentice)
- ผู้ฝึก - ผู้รับการฝึก (trainer - trainee)
- ผู้มากประสบการณ์ - ผู้ไร้เดียงสา (experienced - naive)
- ครู - ลูกศิษย์ (guru - disciple)

นอกจากนี้การทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ยังขึ้นกับความเชื่อในเรื่องธรรมชาติและเป้าหมายของการทำวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาชั้นสูง เช่น

- อาจารย์ที่เห็นว่าควรให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ (โดยเฉพาะปริญญาเอก) เป็นการสอนชั้นสูงรูปแบบหนึ่ง ซึ่งต้องใช้เวลาและทำงานอย่างทุ่มเทในทุกขั้นตอนของการวิจัย รวมทั้งต้องดูแลพฤติกรรมด้านจริยธรรมในการทำงานด้วย
- อาจารย์ที่เห็นว่าการทำวิทยานิพนธ์คือ "การพัฒนาความสามารถด้านการวิจัย" จะให้คำปรึกษาที่เน้นระเบียบวิธีวิจัย
- อาจารย์ที่เห็นว่าการทำวิทยานิพนธ์เป็น "การขยายพรมแดนความรู้" จะสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาค้นคว้าเชิงวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งและสร้างสรรค์
- อาจารย์ที่เห็นว่าการทำวิทยานิพนธ์เป็นกระบวนการต่อรอง (negotiated process) จะปรับวิธีการให้คำปรึกษาในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการทำวิทยานิพนธ์ตามที่ตกลงกับนิสิตนักศึกษา ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตนักศึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาจึงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

เอกสารและงานวิจัยที่รวบรวมบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตามลักษณะความสัมพันธ์กับนิสิตนักศึกษายังมีอีกหลายฉบับ เช่น แนวคิดของบัณฑิตวิทยาลัย Horace H. Rackham School of Graduate Studies แห่งมหาวิทยาลัย Michigan (2005) กับ ข้อสรุปของ David Cullen, Margot Pearson, Lawrence J. Saha และ R. H Spear (1994) ซึ่งสรุปลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวได้ดังต่อไปนี้

- ผู้ให้คำปรึกษา (Advisor) : ผู้มีประสบการณ์วิชาชีพซึ่งเต็มใจให้ความรู้ ช่วยแก้ปัญหาทางเทคนิค เสนอทางเลือกที่ดีให้นิสิตนักศึกษา
- ครู (Teacher) สอนเทคนิคและทักษะการวิจัย
- พี่เลี้ยง (Mentor/Tutor) ผู้ให้การดูแลหรือพี่เลี้ยง

- นาย (Master) ผู้ให้การฝึกงาน
- ผู้อำนวยการ (Director) เสนอความคิด ตัดสินใจหัวข้อ วิธีการวิจัย
- ผู้อำนวยการความสะดวก (Facilitator) หรือผู้อนุเคราะห์ (Sponsor) ช่วยให้นักศึกษาเข้าถึงแหล่งข้อมูลหรือนักวิชาการในสาขาวิชาที่สนใจ จัดทรัพยากรและสิ่งจำเป็นสำหรับงานวิจัยของนิสิตนักศึกษา
- ผู้นำทาง (guide) เสนอแนะให้ทำตารางเวลาการทำงานตามขั้นตอนการวิจัย
- นักวิจารณ์ (critic) ให้ข้อคิดเพื่อปรับปรุงแก้ไขวิธีดำเนินการวิจัย และรายงานผลการวิจัย
- ผู้ให้เสรีภาพ (freedom giver) ให้นักศึกษานักศึกษาเป็นผู้ตัดสินใจ สนับสนุนความคิดของนิสิต
- ผู้ให้การสนับสนุน (supporter) ผู้ประทับประคองอารมณ์และรักษาจริยธรรม ให้กำลังใจ แสดงความใส่ใจ ท่วงคังนิสิตนักศึกษาเมื่อจำเป็น
- เพื่อน (friend) ให้ความสนใจและห่วงใยนิสิตนักศึกษาเป็นการส่วนตัวนอกเหนือจากการทำวิทยานิพนธ์
- ผู้จัดการ (manager) ติดตามความก้าวหน้าของการทำงานของนิสิตนักศึกษาเป็นประจำ กำกับดูแลการวิจัย ให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างเป็นระบบ ช่วยวางแผนการทำงาน
- แบบอย่าง (Example/Model of Identity) ต้นแบบหรือตัวอย่างที่ดีของนักวิจัย

สำหรับนักวิชาการไทยได้สรุปบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ 9 บทบาท คือ (สุวิมล ว่องวานิช และนางลักขณ์ วิรัชชัย, 2546: 31-32)

1) บทบาทในฐานะนักวิชาการและนักวิจัยที่ทันสมัย เป็นผู้แสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองโดยใช้กระบวนการวิจัยอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเพื่อให้มีความรู้ทันสมัย ก้าวทันต่อความก้าวหน้าในศาสตร์ของตน

2) บทบาทในฐานะครู มีจิตวิญญาณของความเป็นครู เป็นผู้ที่มุ่งมั่นชี้แนะ อบรม สั่งสอน และถ่ายทอดความรู้ รวมทั้งชี้แนะให้นักศึกษานักศึกษาแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จนสามารถทำวิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพได้สำเร็จตามศักยภาพ

3) บทบาทในฐานะต้นแบบ ควรมีบุคลิกลักษณะ โลกทัศน์ และพฤติกรรมเป็นแบบอย่างที่ดี ให้นักศึกษานักศึกษายึดถือหรือเลียนแบบได้

4) บทบาทในฐานะที่ปรึกษา ต้องสามารถวิเคราะห์ คัดเชิงวิพากษ์ สามารถให้ข้อคิดเห็น ให้ข้อมูลป้อนกลับ ชี้แนะแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ที่ถูกต้องให้นักศึกษานักศึกษาได้ โดยไม่ทำให้นักศึกษานักศึกษาหลงทางหรือหลงประเด็น รวมทั้งต้องเป็นผู้มีศาสตร์และศิลปะในการให้คำปรึกษาเป็นอย่างดี

5) บทบาทในฐานะผู้มีความพร้อมในการเป็นที่ปรึกษา ต้องมีความพร้อม 3 ด้าน คือ ความพร้อมด้านเวลาในการดูแลนิสิตนักศึกษานักศึกษาอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ความพร้อมด้านวิชาการในเรื่องที่นิสิตนักศึกษานักศึกษาทำวิทยานิพนธ์ สามารถให้ความรู้หรือ

เป็นแหล่งความรู้ทางวิชาการ เป็นที่พึ่งของนิสิตนักศึกษาในการทำวิทยานิพนธ์ได้ดี และมีความพร้อมด้านจิตใจ ให้การดูแลนิสิตนักศึกษาด้วยความเข้าใจ เห็นใจ ใส่ใจและปรารถนาดีต่อนิสิตนักศึกษา ให้ความสนิทสนมและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนิสิตนักศึกษาเหมือนเป็นเพื่อนร่วมงาน

6) **บทบาทในฐานะผู้รอบรู้สาระและแหล่งข้อมูล** ต้องเป็นผู้มีความรู้กว้างและลึกทั้งองค์ความรู้และแหล่งความรู้ทางวิชาการ พร้อมทั้งจะให้คำแนะนำที่ดี รอบรู้ทั้งกฎระเบียบ นโยบายของภาควิชา คณะ หรือมหาวิทยาลัย กำหนดการ/เงื่อนไขการสอบ เกณฑ์การวัดและประเมินผล พร้อมทั้งจะช่วยให้นิสิตนักศึกษาวางแผนงานได้เหมาะสม

7) **บทบาทในฐานะผู้บริหารจัดการ** ต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการ โครงการวิจัย สามารถให้คำแนะนำนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับการบริหาร โครงการวิจัยหรือการทำวิทยานิพนธ์ได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถบริหารเวลาของตนเอง และบริหารตัวนิสิตนักศึกษาได้

8) **บทบาทในฐานะนักประเมิน** ต้องมีศักยภาพในการประเมินคุณภาพวิทยานิพนธ์ และประเมินความสามารถของนิสิตนักศึกษา รวมทั้งมีความสามารถวิเคราะห์ประเมินความรุนแรงของปัญหาการทำวิทยานิพนธ์ และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างได้ผล

9) **บทบาทในฐานะผู้ร่วมงาน** ต้องให้เกียรตินิสิตนักศึกษาโดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาคุชฎบัณฑิตเหมือนเป็นเพื่อนร่วมงาน เมื่อมีการผลิตผลงานวิจัยร่วมกัน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงมีความรับผิดชอบต่อบุคคลและสถาบัน โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาทั้งที่อยู่ในความดูแลและนิสิตนักศึกษาอื่น เพื่อนร่วมวิชาชีพ และมหาวิทยาลัย ดังนี้

1) **ความรับผิดชอบต่อนิสิตนักศึกษา** อาจารย์ที่ปรึกษาต้องให้ความสนใจและร่วมงานวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษามากเท่าที่ทำได้ภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาและภาระหน้าที่ในตำแหน่งอื่น นิสิตนักศึกษาต้องสามารถเข้าพบเพื่อขอคำปรึกษาจากอาจารย์ในระหว่างกระบวนการทำวิจัยได้เมื่อจำเป็น อาจารย์ที่ปรึกษาควรช่วยนิสิตนักศึกษาหาหัวข้อวิทยานิพนธ์ ยกร่างข้อเสนอโครงการวิจัย และติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานให้ทำวิทยานิพนธ์เสร็จภายในกำหนดเวลา การแสดงความรับผิดชอบต่อนิสิตนักศึกษาดังกล่าวไม่มีสูตรตายตัว แต่โดยทั่วไปอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีบทบาททั้งด้านวิชาการ (Academic aspects of Advising) และด้านสังคม (Social aspects of Advising) อาจารย์ที่ปรึกษาที่ดีต้องปฏิบัติต่อนิสิตนักศึกษาในฐานะสมาชิกชุมชนวิชาการ พยายามรู้จักนิสิตนักศึกษาทั้งในเรื่องส่วนตัวและวิชาการ ช่วยให้นิสิตนักศึกษาเรียนรู้ที่จะขจัดจุดอ่อนและสร้างเสริมจุดแข็งของตน ดิชมงานที่นิสิตนักศึกษานำมาเสนออย่างตรงไปตรงมา ด้วยใจที่เป็นธรรม ทั้งนี้ Marie des Jardins (1994) ได้กล่าวว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรมีบทบาทต่อนิสิตนักศึกษา ดังนี้

- **แนะแนวทางการทำวิจัยให้นักศึกษา (Guiding students' research):** ช่วยให้คำแนะนำในการเลือกหัวข้อวิจัย การเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย การดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์วิพากษ์ผลวิจัย และการเขียนรายงานวิทยานิพนธ์
- **ปูทางให้นักศึกษาได้เข้าไปร่วมในชุมชนวิจัย (Getting them involved in the wider research community):** แนะนำให้รู้จักอาจารย์เพื่อนร่วมงาน ชักชวนให้มาทำวิจัยร่วมกัน หาเงินสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปร่วมงานวิชาการ สนับสนุนให้เขียนบทความไปตีพิมพ์เผยแพร่ เสนอชื่อให้รับรางวัลวิจัย
- **หาแหล่งเงินทุนสนับสนุนการวิจัย (Finding financial support):** ให้ทุนช่วยงานวิจัย (research assistantship) ทุนวิจัย (fellowship) หรือหางานชั่วคราวให้นักศึกษาทำเป็นบางครั้ง
- **หาตำแหน่งบรรจุให้เมื่อสำเร็จการศึกษา (Finding a position after graduation):** ช่วยหาตำแหน่งงาน หรือศึกษาต่อหลังจบปริญญาโท/ปริญญาเอก เขียนคำรับรองที่ดีให้นักศึกษาเพื่อใช้สำหรับการสมัครงาน

John Hockey (1997) กล่าวถึงงานที่ปรึกษา (supervisory crafts) สำหรับนิสิตนักศึกษาในหลักสูตรที่เน้นการวิจัยว่ามีงานหลัก 2 ประการ กล่าวคือ ในระยะแรก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทำหน้าที่บริหารจัดการทั่วไปเกี่ยวกับโครงการวิจัยของนิสิตนักศึกษา เริ่มตั้งแต่ช่วยกำหนดหัวข้อขอบข่ายของการวิจัย ทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการวิจัย ระเบียบวิธีและวิธีดำเนินการวิจัย เมื่อนิสิตนักศึกษาเริ่มลงมือทำวิทยานิพนธ์แล้ว อาจารย์ที่ปรึกษามีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้และเทคนิคด้านการวิจัยในเชิงปฏิบัติให้แก่นิสิตนักศึกษา ซึ่งในการทำหน้าที่ดังกล่าว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องมีทักษะที่จำเป็น 6 ประการ คือ

- **การสร้างความสัมพันธ์ที่มีความสมดุล (balancing)** ความสมดุลระหว่างการทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือนิสิตนักศึกษากับการเป็นผู้ตรวจสอบผลงานวิทยานิพนธ์เป็นคนแรก ความสมดุลระหว่างการวิจารณ์ติชม (criticism) กับการช่วยเหลือ (assistance)
- **การมองเห็นไกล (foreseeing)** สามารถประเมินคุณลักษณะและคุณสมบัติที่จำเป็นต่างๆ สำหรับการวิจัยของนิสิตนักศึกษา และประเมินสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในกระบวนการทำวิจัย
- **การบริหารเวลา (timing)** สามารถบริหารจัดการเวลา กำกับดูแลกระบวนการทำวิจัยของนิสิตนักศึกษาให้เป็นไปตามกำหนดเวลาที่ตกลงกัน รู้ข้อจำกัด และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- **การวิจารณ์ (critiquing)** รักษาคุณภาพมาตรฐานโดยไม่จำกัดความคิดและการสร้างสรรค์ การวิจารณ์ติชมในที่นี้หวังผลเชิงบวก ไม่ได้ทำเพื่อให้นักศึกษาที่ถอดใจ เป็นการท้าทายให้นักศึกษาหัดคิดและเขียนเชิงวิพากษ์ นำเสนอแนวคิดอย่างเป็นตรรกะ สามารถเขียนรายงานและนำเสนอข้อค้นพบที่ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

- **การให้ข้อมูล (informing)** อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องให้ข้อมูลในเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับกิจกรรมที่ต้องทำ และสิ่งที่ต้องพบเมื่อทำวิทยานิพนธ์ ให้เห็นภาพของการทำวิทยานิพนธ์ ทั้งกระบวนการตามสภาพความเป็นจริง (realistic) โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาที่ยังไม่มีประสบการณ์วิจัย
- **การแนะนำ (guiding)** นิสิตนักศึกษาคควรได้รับการแนะนำที่ช่วยทำให้ผลงานมีคุณภาพและได้รับการพัฒนาความเป็นนักวิชาการ (intellectual guidance) ขณะเดียวกันก็ควรได้รับการแนะนำให้เข้าสู่การวิชาชีพ (career guidance) ด้วยการร่วมทำ/นำเสนอผลงานวิจัย

ส่วน R. B. Winston และคณะ (อ้างใน สุวิมล ว่องวาณิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย, 2546: 15) ได้เสริมความจำเป็นของการทำบทบาทด้านต่างๆ ของอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่สมดุลในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ดังนี้

- เป็นผู้วิจารณ์ที่ช่างคิด ขณะเดียวกันก็เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาที่สร้างสรรค์
- เป็นนายงานที่จริงจังเด็ดขาด ขณะเดียวกันก็เป็นเพื่อนร่วมงานที่สนับสนุนลูกศิษย์
- เป็นนักวิชาการที่ยึดเป็นต้นแบบได้ ขณะเดียวกันก็เป็นผู้ช่วยสอนที่มีประสิทธิภาพ
- เป็นผู้ที่เคร่งครัดต่อระเบียบแบบแผน ขณะเดียวกันก็เป็นผู้ที่รู้วิธีหลีกเลี่ยงระบบ รู้จักใช้ความเป็นนักวิจัยที่มีความสามารถล้าลึก และเป็นครูที่มีบารมี

อย่างไรก็ตามการทำหน้าที่ดังกล่าวมีปัจจัยเกี่ยวข้องหลายด้าน นักวิชาการหลายท่านเห็นตรงกันว่านอกจากปัจจัยด้านพื้นฐานความรู้ความสามารถของนิสิตแล้ว บุคลิกลักษณะและความต้องการของนิสิตนักศึกษายังส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตนักศึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาในด้านต่อไปนี้ (Marie desJardins, 1994)

- **ขอบข่ายของการให้คำแนะนำ (Amount of direction)** : นิสิตนักศึกษาบางคนต้องการให้อาจารย์ที่ปรึกษา "ป้อน" หัวข้อวิจัย ช่วย "เขียน" โครงร่างวิจัย บางคนต้องการทำทุกอย่างด้วยตนเอง
- **ความสัมพันธ์ส่วนตัวกับการให้กำลังใจ (Personal interactions and psychological support):** นิสิตนักศึกษาบางคนต้องการปรึกษาเรื่องส่วนตัว บางคนต้องการเฉพาะเรื่องวิชาการ
- **ขอบข่ายและรูปแบบการวิจารณ์ติชม (Amount and type of criticism)** : นิสิตนักศึกษาบางคนต้องการให้อาจารย์ให้คำแนะนำทั่วไป บางคนต้องการให้แจงเป็นเรื่องราว ให้ชัดเจน
- **ความถี่ในการปรึกษา (Frequency of interaction)** : นิสิตนักศึกษาบางคนต้องการพบอาจารย์ที่ปรึกษาย่อยๆ บางคนต้องการพบนานๆ ครั้ง

นอกจากนี้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ยังมีความรับผิดชอบต่อนิสิตนักศึกษาในด้านจริยธรรม (ethical responsibilities) ในฐานะนักวิชาชีพ กล่าวคือ (1) อาจารย์ที่ปรึกษาต้องเลือกทำสิ่งที่ดีที่สุดทั้งในเชิงวิชาการและวิชาชีพให้แก่ นิสิตนักศึกษาในทุกสถานการณ์ (2) อาจารย์ที่ปรึกษา

ควรหลีกเลี่ยงการใช้ตำแหน่งหน้าที่หาประโยชน์ส่วนตัว ไม่รับของกำนัล และไม่เลือกปฏิบัติต่อนิสิตนักศึกษา (3) ไม่ใช้งานของนิสิตนักศึกษาเพื่อประโยชน์ของตนเอง (4) อาจารย์ที่ปรึกษาควรบอกข้อจำกัดด้านความรู้ความสามารถของตนเกี่ยวกับงานของนิสิตนักศึกษาให้ทราบก่อนรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขณะเดียวกัน อาจารย์ที่ปรึกษาต้องขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา (James E. Mauch and Namgi Park, 2003: 51-54)

2) ความรับผิดชอบต่อคณาจารย์/เพื่อนร่วมวิชาชีพ โดยปกติ นิสิตนักศึกษาได้รับการปรึกษาแบบตัวต่อตัวโดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นผู้กำหนดเงื่อนไขการให้คำปรึกษาและความคาดหวังต่างๆ จากนิสิตนักศึกษา แต่ถ้ามีการแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ร่วม) หรือคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ซึ่งอาจเป็นบุคคลภายนอก และมหาวิทยาลัยไม่ได้กำหนดบทบาทของแต่ละฝ่ายไว้ชัดเจน อาจารย์ที่ปรึกษาหลักจึงควรทำความเข้าใจและตกลงบทบาทหน้าที่ระหว่างกันตั้งแต่ก่อนลงมือให้คำปรึกษาแก่นิสิตนักศึกษา และเมื่อลงมือทำวิทยานิพนธ์แล้วต้องแจ้งความก้าวหน้าและให้มีส่วนร่วมในกระบวนการทุกขั้นตอนตามแต่จะตกลงกัน ดังนั้นอาจารย์ที่ปรึกษาหลักจึงมีความรับผิดชอบในการให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ร่วม) หรือคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (1) รับรู้และร่วมตกลงความคาดหวัง/เป้าหมายต่างๆ ในการทำวิทยานิพนธ์ (2) ร่วมกันทำหน้าที่อย่างดีที่สุดในการให้คำปรึกษา ติดตามกำกับการทำวิจัยให้นิสิตนักศึกษาทำวิทยานิพนธ์ที่มีมาตรฐานสูงด้านวิชาการ และเป็นไปตามข้อกำหนดของมหาวิทยาลัย (3) ปฏิบัติต่อนิสิตนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละคนด้วยการให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือ และรักษามรรยาทแห่งความเป็นมิตร

3) ความรับผิดชอบต่อสถาบัน ชื่อเสียงมหาวิทยาลัยได้มาจากความสามารถในการผลิตผลงานวิชาการที่มีคุณค่าและมีความเป็นเลิศทางวิชาการตามที่สังคมคาดหวัง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงมีหน้าที่รักษาคุณภาพมาตรฐาน เพื่อให้บัณฑิตซึ่งเป็นผู้ได้ประโยชน์โดยตรงจากการทำวิทยานิพนธ์ได้รับปริญญาชั้นสูงตามความคาดหวัง เป็นที่ยอมรับในสังคม แวดวงวิชาการและวิชาชีพ ความรับผิดชอบต่อสถาบันจึงมีหลายประการ คือ (1) ดำรงรักษามาตรฐานด้านวิชาการ ดูแลให้นิสิตนักศึกษาทำวิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ประเมินผลงานของนิสิตนักศึกษาด้วยความซื่อตรง โปร่งใส และยุติธรรม โดยไม่ลำเอียงเข้าข้างนิสิต (2) แนะนำให้ทำวิจัยตรงสาขาวิชา สนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาได้ทำการศึกษาวิจัยประเด็นปัญหาที่อยู่ในสาขาวิชาที่ศึกษา โดยพิจารณาพื้นความรู้ ประสบการณ์ เป้าหมายการทำงานของนิสิตนักศึกษาประกอบ อีกนัยหนึ่งวิทยานิพนธ์ต้องเป็นงานที่มีคุณค่าทั้งต่อองค์ความรู้ในศาสตร์ สร้างความก้าวหน้าด้านวิชาการ และมีประโยชน์ต่อความก้าวหน้าของนิสิตนักศึกษาด้วย (3) ป้องกันการใช้ข้อมูลเท็จหรือพฤติกรรมหลอกลวง (fraud) ตรวจสอบความเป็นจริง ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัย รวมทั้งกำกับดูแลให้นิสิตนักศึกษาทำงานวิจัยด้วยความซื่อสัตย์

3.2 หน้าที่และบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในกระบวนการทำวิทยานิพนธ์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีบทบาทหลากหลายดังกล่าวมาข้างต้น แต่การทำบทบาทดังกล่าวข้างต้นในกระบวนการทำวิทยานิพนธ์แต่ละระยะมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน ข้อคิดที่น่าสนใจคือบัญญัติ 11 ประการสำหรับการทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อย่างมีประสิทธิภาพในช่วงระยะต่างๆ ของ Richard James และ Gabrielle Baldwin (1999) ที่ได้กล่าวไว้ดังนี้

ระยะแรกของการให้คำปรึกษา

- 1) อาจารย์ที่ปรึกษามีบทบาทเป็นหุ้นส่วน (partnerships) ทางวิชาการกับนิสิตนักศึกษา มีความรู้ความสนใจหัวข้อวิจัยตรงกัน มีบุคลิกภาพที่ไปกันได้ และอาจตกลงกับนิสิตนักศึกษาให้ตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมหรือคณะกรรมการที่ปรึกษาเพิ่มเติม
- 2) อาจารย์ที่ปรึกษาต้องเรียนรู้ตัวตนของนิสิตนักศึกษา ประเมินเรื่องที่ต้องช่วยเหลือ นิสิตนักศึกษาอย่างจริงจัง ทั้งด้านวิชาการและด้านจิตวิทยา-สังคม ต้องสอบถามพื้นฐานความรู้เชิงทฤษฎีและทักษะของนิสิตนักศึกษาที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานวิจัย รวมทั้งสอบถามความเข้าใจระเบียบวิธีการวิจัย ทักษะเชิงเทคนิคที่จำเป็น เช่น การวิเคราะห์สถิติ การใช้คอมพิวเตอร์ และทักษะการเขียน
- 3) อาจารย์ที่ปรึกษาต้องร่วมกำหนดกรอบแนวคิดและวางแผนการวิจัยกับนิสิตนักศึกษา
- 4) อาจารย์ที่ปรึกษาต้องกำหนดความคาดหวังและเป้าหมายการทำงานร่วมกับนิสิตนักศึกษาอย่างมีเหตุผล รวมทั้งรูปแบบการให้คำปรึกษาที่จะใช้ร่วมกัน เช่น การให้คำปรึกษาแบบสั่งการหรือปล่อยเสรีเต็มที่

ระหว่างการดำเนินการวิจัย

- 5) อาจารย์ที่ปรึกษาต้องสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาฝึกเขียนรายงานตั้งแต่ต้น ให้เสนอรายงานบ่อยครั้ง เพื่อพัฒนาทักษะการเขียน
- 6) อาจารย์ที่ปรึกษาต้องเป็นผู้เริ่มกำหนดความถี่ของการให้คำปรึกษาและให้ข้อมูลป้อนกลับ (feedback) ที่มีคุณภาพสูง
- 7) อาจารย์ที่ปรึกษาต้องให้นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมกิจกรรมทางวิชาการและวิจัยของภาควิชา
- 8) อาจารย์ที่ปรึกษาต้องเป็นผู้ให้กำลังใจ สร้างแรงบันดาลใจและจูงใจไม่ให้นิสิตนักศึกษาทอดทิ้งหรือเบื่องานที่ทำ
- 9) อาจารย์ที่ปรึกษาต้องให้ความช่วยเหลือปัญหาด้านวิชาการและสนใจปัญหาส่วนตัวของนิสิตนักศึกษา

ช่วงสุดท้ายของการให้คำปรึกษา

- 10) อาจารย์ที่ปรึกษาต้องให้ความสนใจอาชีพที่นิสิตนักศึกษาจะทำหลังสำเร็จการศึกษา
- 11) อาจารย์ที่ปรึกษาต้องดูแลการทำรายงานวิจัยและการนำเสนอรายงานขั้นสุดท้ายให้เป็นไปตามนโยบาย ระเบียบ และแนวปฏิบัติของมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการศึกษาและจริยธรรมของนักวิจัย

เมื่อจำแนกบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาในระยยะต่างๆ เป็นระยยะก่อนขออนุมัติทำวิทยานิพนธ์ ระยยะหลังได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ ระยยะสอบวิทยานิพนธ์ และระยยะหลังการสอบวิทยานิพนธ์ จะสรุปบทบาทหน้าที่ได้ดังนี้

3.2.1 การให้คำปรึกษาในระยยะก่อนขออนุมัติทำวิทยานิพนธ์

สิ่งที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรทำในการพบกับนิสิตนักศึกษาในครั้งแรกๆ คือ การเรียนรู้นิสัยในความดูแล การทำความเข้าใจธรรมชาติของการวิจัย และการวางแผนทำงานร่วมกัน ก่อนลงมือหาหัวข้อวิทยานิพนธ์ การเขียนข้อเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์หรือเค้าโครงวิทยานิพนธ์ (Thesis Proposal) และการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ สรุปได้ดังนี้

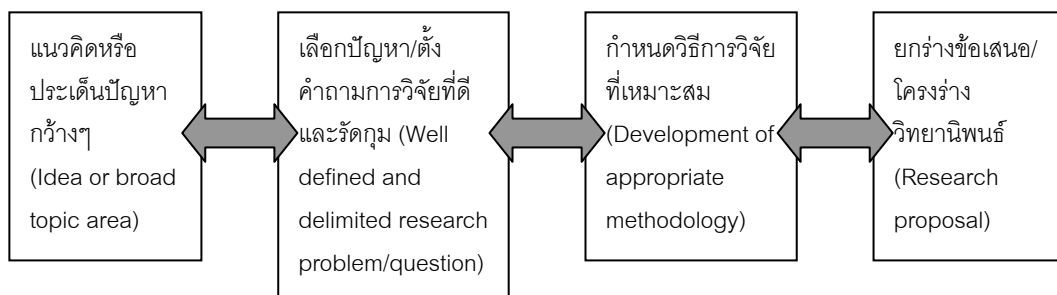
1) ตำรวจความสนใจและเรียนรู้นิสัย

เมื่อพบกันครั้งแรก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรเรียนรู้และทำความเข้าใจนิสัยนักศึกษาในเรื่องต่อไปนี้ (The University of Michigan, 2005; Craig Higson-Smith, 2000.)

- เป้าหมายการศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา: พื้นความรู้ ประสบการณ์ โครงการวิจัยที่สนใจ
- จุดแข็งและจุดอ่อนของนิสิตนักศึกษา: ผลงานวิชาการหรืองานวิจัยที่เคยทำ ทักษะจำเป็นในการวิจัย เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ ความสามารถด้านสถิติ การใช้ภาษา เป็นต้น ให้คำแนะนำเกี่ยวกับรายวิชาหรือการหาประสบการณ์ที่จะช่วยพัฒนาทักษะเพื่อกำจัดจุดอ่อน
- รูปแบบการทำงาน (Work Style) ของนิสิตนักศึกษา: เรียนรู้วิธีการทำงานของนิสิตนักศึกษา และบอกลักษณะการทำงานของตนเองให้นิสิตนักศึกษารู้ รวมทั้งตกลงกันว่าต้องการการให้คำปรึกษาในรูปแบบใดระหว่างการกำกับใกล้ชิดกับปล่อยให้เป็นอิสระ
- ทำความคาดหวังให้กระจ่าง (Clarifying Expectations): ร่วมกันกำหนดเรื่องต่อไปนี้เพื่อหลีกเลี่ยงความเข้าใจผิดหรือผิดใจกันในภายหลัง
 - เป้าหมายการวิจัย (Goals): ให้นิสิตนักศึกษาเขียนเป้าหมายการวิจัย และทำตารางเวลาการทำงาน โดยชี้ให้เห็นว่าแม้การทำวิจัยจะยากลำบากแต่ทำทนายและไม่พ้นวิสัยที่จะทำได้ ในขั้นตอนนี้ ทั้งสองฝ่ายควรตกลงตารางเวลาดำเนินงานและระดับขั้นของความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ (Milestone Plan for Completion) โดยกำหนดระยะเวลาตามสภาพความเป็นจริงเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติและเป็นเครื่องมือติดตามงานให้สำเร็จตามความคาดหวัง
 - ความเป็นไปได้ (Feasibility) : ให้ข้อมูลและช่วยวางแผนการศึกษาเพื่อให้นิสิตนักศึกษามองเป้าหมายของการศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์ เช่น ข้อกำหนดของมหาวิทยาลัย รายวิชาที่ต้องเรียนและที่ควรเรียน การฝึกงาน/การฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่จำเป็นหรือปรับแผนการศึกษาใหม่ถ้าเห็นควร

- **วิธีการพบเพื่อให้อำปรึกษา (Meetings):** ความถี่ของการนัดหมาย ช่วงเวลาที่พบได้ ข้อจำกัดของเวลา เช่น ภาระงานด้านบริหาร ตกลงวิธีการนัดหมายและวิธีการติดต่อที่สะดวกทั้งสองฝ่าย เช่น ใช้ e-mail ให้รายชื่ออาจารย์คนอื่นที่จะพบได้กรณีฉุกเฉิน
- **การให้คำติชม/ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback):** บอกวิธีการทำงานของอาจารย์ให้นักศึกษารู้ล่วงหน้า เช่น เวลาที่ต้องการใช้ในการอ่านงานนิสิตนักศึกษา วิธีการวิพากษ์วิจารณ์ เช่น ให้ข้อคิดกว้างๆ หรือลงรายละเอียด ให้เข้าใจถึงเจตนาดีของอาจารย์
- **ร่างข้อเสนอโครงการ/รายงานวิทยานิพนธ์ (Drafts):** ความสมบูรณ์ ความเรียบร้อย และรูปแบบการพิมพ์งานที่ส่งให้อาจารย์ตรวจสอบ
- **การตีพิมพ์และการนำเสนอผลงาน (Publishing and Presenting):** ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการพิมพ์ วารสารวิชาการที่ควรส่งผลงานไปตีพิมพ์ การประชุมวิชาการในสาขาวิชาที่ควรเข้าร่วมประชุม ในบางกรณีอาจจำเป็นต้องตกลงวิธีระบุชื่อเจ้าของผลงานถ้าวิทยานิพนธ์ที่นิสิตนักศึกษาทำเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยที่อาจารย์ได้รับทุนสนับสนุน หรือมีข้อกำหนดของมหาวิทยาลัยให้ระบุชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
- **ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property):** ให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อกำหนดของมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ของวิทยานิพนธ์ ข้อมูลที่รวบรวมเพื่อการวิจัย และผลประโยชน์ที่เกิดจากการวิจัย (ถ้ามี)

หลังจากนั้นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรทำความเข้าใจธรรมชาติของการวิจัย โดยชี้แจงให้นักศึกษารู้ว่าการทำวิทยานิพนธ์เริ่มจากการมีแนวคิดกว้างๆ หรือเลือกประเด็นปัญหาที่สนใจแล้วจำกัดขอบเขตให้แคบลงจนได้คำถามการวิจัย จากนั้นจึงเลือกระเบียบวิธีการวิจัยที่ช่วยให้คำตอบของการวิจัย แล้วจึงเริ่มเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยหรือโครงร่างวิทยานิพนธ์ ในขั้นตอนนี้ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องทำให้นักศึกษาเข้าใจธรรมชาติของการวางแผนวิจัยว่าเป็นกระบวนการคิดทบทวนไปมาเพื่อเขียนคำถามการวิจัยให้รัดกุมและพิจารณาเลือกใช้ระเบียบวิธีการวิจัยที่ดีที่สุดตามแผนภูมิข้างล่างนี้

การเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์ต้องใช้เวลาและอาจต้องยกร่างหลายครั้ง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรทำให้นิสิตนักศึกษาตระหนักว่าการเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์เร็วเกินไปเป็นอันตรายและเสียเวลาโดยใช่เหตุ นิสิตนักศึกษาจะต้องไม่เริ่มเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์จนกว่าจะได้อ่านเอกสารและงานวิจัยที่ได้ค้นคว้าอย่างกว้างขวาง ได้รวบรวมข้อคิดเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่สนใจจากนักวิชาการและนักวิจัย และใช้เวลาคิดใคร่ครวญเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำวิจัยและระเบียบวิธีวิจัยที่จะใช้มาแล้วอย่างรอบคอบ

2) กำหนดหัวข้อวิทยานิพนธ์

เรื่องยากที่สุดในการให้คำปรึกษา คือ การเลือกหัวข้อวิทยานิพนธ์ บางครั้งอาจารย์ที่ปรึกษาอาจต้องขังใจว่าจะเป็นผู้กำหนดหัวข้อวิทยานิพนธ์ให้ เพราะเห็น ว่านิสิตนักศึกษายังด้อยประสบการณ์ หรือจะให้นิสิตนักศึกษาตัดสินใจเลือกประเด็นปัญหาและหัวข้อวิทยานิพนธ์ด้วยตนเอง ปัญหาสำคัญคือการที่นิสิตนักศึกษาไม่มีความคิดเลยว่าจะทำวิทยานิพนธ์เรื่องอะไร หรือไม่แน่ใจว่าอาจารย์จะเห็นด้วยกับเรื่องที่สนใจ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงควรให้คำปรึกษาในลักษณะที่จะช่วยให้นิสิตนักศึกษามีความมั่นใจและเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยอาจแบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้ (James E. Mauch and Namgi Park, 2003: 42-43)

ระยะที่หนึ่ง **ขั้นสำรวจ (exploratory phase):** หากนิสิตนักศึกษายังไม่มีหัวข้อที่สนใจ อาจารย์ที่ปรึกษาควรช่วยหาหัวข้อที่น่าสนใจ โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพงานวิจัยในสาขาวิชา ปัญหาสำคัญ แหล่งศึกษาและวิธีการค้นคว้า เช่น การค้นข้อมูลทาง electronic-assisted literature เพื่อรวบรวมงานในประเด็นปัญหา (problem area) หลักๆ สำหรับเลือกหัวข้อวิจัย และควรให้คำแนะนำเกี่ยวกับมาตรฐานวิทยานิพนธ์ที่คาดหวังสำหรับปริญญาโท/ปริญญาเอก

ระยะที่สอง **เน้นปัญหาการวิจัย (problem focus):** นิสิตนักศึกษอาจเลือกหัวข้อได้ 2-3 หัวข้อ หรืออาจมีประเด็นปัญหาที่สนใจมากกว่าหนึ่งเรื่อง อาจารย์ที่ปรึกษาควรช่วยนิสิตนักศึกษาศึกษาความสำคัญของแต่ละเรื่อง โดยการให้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่สาม **กำหนดคำถามและสมมุติฐานการวิจัย:** ให้นิสิตนักศึกษาลองเขียนคำถามและสมมุติฐานการวิจัยมาให้เพื่อนและอาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา อาจารย์ที่ปรึกษาไม่ควรชี้แนะเกินไป แต่ควรสร้างบรรยากาศความร่วมมือ (cooperative helpfulness) ช่วยนิสิตนักศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาและจำกัดขอบข่ายของงาน

การเลือกหัวข้อหรือปัญหาการวิจัยที่ดีต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างเกณฑ์ 3 ด้าน คือ

เกณฑ์ส่วนบุคคล (Personal Consideration): นิสิตนักศึกษาสนใจปัญหาที่เลือกศึกษาโดยปราศจากอคติหรือความลำเอียง มีความรู้ความสามารถด้านวิชาการและงานวิจัยเพียงพอที่จะศึกษาปัญหา สามารถหาแหล่งข้อมูลและเครื่องมือการวิจัยที่จำเป็น ตลอดจนมีเวลาและมีเงินทุนเพียงพอที่จะทำวิจัยในเรื่องดังกล่าว

เกณฑ์ด้านวิชาการ (Academic Consideration): ปัญหาการวิจัยมีความสำคัญ ตรงกับสาขาวิชาที่ศึกษา เป็นงานวิจัยที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือขยายพรมแดนความรู้ให้สาขาวิชา ส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ เป็นงานวิจัยที่จะสร้างหรือพัฒนาระเบียบวิธีการ/เครื่องมือการวิจัยในสาขาวิชา สามารถหาทรัพยากรและการสนับสนุนด้านวิชาการ ไม่ขัดนโยบายของภาควิชา คณะ และมหาวิทยาลัย มีขนาด โครงการและขอบข่ายของการวิจัยพอเหมาะที่จะทำสำเร็จได้ภายในระยะเวลาการศึกษาตามหลักสูตร

เกณฑ์ด้านสังคม (Social Consideration): ข้อค้นพบจากการวิจัยเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ชุมชนเฉพาะแห่ง หน่วยงานรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง หัวข้อการวิจัยไม่ซ้ำซ้อนกับงานวิจัยของผู้อื่น และนักวิชาการ/นักวิจัยสามารถนำงานวิจัยที่ศึกษาไปค้นคว้าต่อให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นได้

3) ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นงานที่มีความสำคัญที่สุดสำหรับการเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์และการเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ แต่น่าสังเกตว่านิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มักทำงานในส่วนนี้ได้ไม่ดีที่สุด เช่น สรุปประเด็นจากเอกสารต่างๆ มาเขียนต่อกันโดยไม่มีการสรุปหรือสังเคราะห์กรอบแนวคิดที่จะนำมาใช้ในการวิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จะช่วยนิสิตนักศึกษาได้โดยการแนะนำรายชื่อเอกสารที่ควรอ่านและให้ตัวอย่างที่ดีของการเขียนสรุปและสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางให้นิสิตได้ศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาช่วยนิสิตนักศึกษาในขั้นตอนการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้ (Izabel Soliman, 1999.)

- กำกับ (monitor) การทบทวนเอกสารและงานวิจัยเพื่อให้แน่ใจว่า
 - นิสิตนักศึกษาเลือกเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่ทำวิทยานิพนธ์
 - นิสิตนักศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง
 - นิสิตนักศึกษามีข้อสรุปประเด็นที่มีผู้ศึกษาแล้วและประเด็นที่ยังไม่มีผู้ศึกษาในเรื่องที่จะวิจัย
- สสำรวจกรอบแนวคิดของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับการทบทวนเอกสารและงานวิจัย
 - ให้นิสิตนักศึกษาเข้าใจว่าการทบทวนเอกสารและงานวิจัยไม่ใช่การสรุปย่อเอกสารหรือรายงานต่างๆ มาเรียงกัน แต่เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้นิสิตนักศึกษาได้คิดเกี่ยวกับการออกแบบงานวิจัยและเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์
- ช่วยแก้ปัญหาและกำหนดขอบข่ายของการทบทวนเอกสารและงานวิจัย
 - ระบุระยะเวลาที่จะรวบรวมเอกสาร
 - เลือกงานที่เป็นตัวแทนของเรื่องที่ศึกษา ไม่จำเป็นต้องศึกษางานทุกชิ้นอย่างละเอียด
 - กำหนดเกณฑ์การเลือกงานที่เกี่ยวข้อง
 - ทำความกระจ่างเกี่ยวกับหัวข้อการวิจัยซึ่งจะช่วยให้มีจุดเน้นในการค้นคว้ามากขึ้น

- สนับสนุนให้ค้นคว้าด้วยการคิด/เขียนแบบไตร่ตรอง (reflective/writing approach) โดยให้นิสิตนักศึกษา
 - สรุปย่อเรื่องที่ได้เรียนรู้จากการค้นคว้าเอกสาร
 - เขียนข้อคิดที่จะต้องทบทวนหรือหาข้อมูลเพิ่มเติม
 - ระบุว่า การค้นคว้าทำให้เปลี่ยนความเข้าใจเรื่องที่กำลังศึกษาหรือไม่ และจะเปลี่ยนเนื้อหา งานวิจัยอย่างไร
- ทบทวนเอกสารเชิงวิพากษ์เพื่อให้นิสิตนักศึกษาแสดง
 - จุดเน้นที่จะนำมาใช้กับงานวิจัยในเชิงทฤษฎี วิธีการวิจัย และผลผลิต (outcomes)
 - เป้าหมายที่ควรทำการประเมินเชิงวิพากษ์ และสังเคราะห์งานวิจัยที่ตามมาแล้ว
 - ความครอบคลุมงานวิจัยและเอกสารหลักในเรื่องที่ศึกษา
 - การสร้างกรอบแนวคิดและ/หรือระเบียบวิธีการวิจัยจากเอกสารและงานวิจัยที่ทบทวน

4) ออกแบบและกำหนดระเบียบวิธีการวิจัย

สิ่งจำเป็นในขั้นตอนนี้คือความเข้าใจของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนดำเนินการวิจัย ในขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่ต้นไปจนถึงการสรุปอภิปรายผลและให้ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย กับความรู้ในระดับใช้การได้เกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพแต่ละวิธี นิสิตนักศึกษามักมีปัญหาเลือกระเบียบวิธีที่ไม่เหมาะสมกับปัญหาการวิจัย ต้องการใช้ระเบียบวิธีการวิจัยที่ไม่เคยศึกษาในรายวิชามาก่อนแต่หวังพึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาให้ชี้้นำการวิจัยไปตามขั้นตอน อย่างไรก็ตามอาจารย์ที่ปรึกษาต้องไม่ลืมว่าการทำวิทยานิพนธ์เป็นกระบวนการที่ช่วยให้นิสิตนักศึกษาเกิดการเรียนรู้ สิ่งที่ต้องทำ คือ ให้โอกาสนิสิตนักศึกษาไปศึกษาหนังสือตำราว่าด้วยระเบียบวิธีการวิจัย ปรึกษาอาจารย์ที่เชี่ยวชาญ หรือกำหนดให้ไปเรียนรายวิชาเพิ่มเติมหากจำเป็น ไม่ควรปล่อยให้ดำเนินการวิจัยต่อไปโดยยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอ เพราะหากทำผิดพลาด อาจสายเกินไปที่จะแก้ไขในภายหลัง

5) พัฒนาโครงร่างวิทยานิพนธ์ (Research Proposal)

โครงร่างวิทยานิพนธ์ที่ดีเป็นกุญแจสำคัญของการทำวิจัย S. Joseph Levine (2005) ให้ข้อคิดว่าโครงร่างวิทยานิพนธ์ควรประกอบด้วยเนื้อหา 3 บทแรกของรายงานการวิจัย คือหลักการและเหตุผล การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวิธีดำเนินการวิจัย และก่อนลงมือเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาควรให้นิสิตนักศึกษาตรวจสอบตนเองในประเด็นต่อไปนี้

- ฉันได้อ่านและวิเคราะห์งานวิจัยเรื่องอื่นๆ ที่ศึกษาประเด็นปัญหาเดียวกับหัวข้อของฉันแล้ว
- ฉันได้ศึกษาตัวอย่างโครงร่างวิทยานิพนธ์ของคนอื่นๆ ที่ศึกษาประเด็นปัญหาที่ฉันทำหรือใกล้เคียงกันแล้ว
- ฉันเข้าใจระเบียบวิธีและขั้นตอนดำเนินการวิจัยต่างๆ ที่จะใช้ในวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี

- ฉันมีความสามารถที่จะทำวิจัยตามขั้นตอนทุกขั้น
- ฉันได้เลือกพื้นที่ที่จะศึกษา กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย และได้ศึกษาความเป็นไปได้แล้ว
- ฉันมีแรงจูงใจและมุ่งมั่นที่จะทำวิจัยในหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่องนี้

นิสิตนักศึกษาจำนวนไม่น้อยมีปัญหาพัฒนาเค้าโครงหรือข้อเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ ซึ่งที่จริง อาจเทียบได้ว่าเป็นกระบวนการนำสิ่งที่คิดอยู่มาเขียนเป็นเอกสาร ดังนั้น อาจารย์ที่ปรึกษา อาจแนะนำให้เริ่มต้นด้วยการเขียนคำตอบสั้นๆ สำหรับคำถาม 7 ข้อต่อไปนี้ (James E. Mauch and Namgi Park, 2003: 98)

- 1) ชื่อวิทยานิพนธ์ที่คาดว่าจะใช้คืออะไร จะเรียกวิทยานิพนธ์ของตนเองว่าอะไร
- 2) นิสิตนักศึกษาต้องการทำอะไร เมื่อทำเสร็จแล้วจะได้รับความรู้ แนวปฏิบัติ หรือข้อคิดอะไรบ้าง (ในขั้นนี้ไม่จำเป็นต้องอยู่ในกรอบของทฤษฎี)
- 3) ถ้าจะทำสิ่งที่ต้องการให้เสร็จต้องมีขั้นตอนอะไรบ้าง วางขั้นตอนเป็นลำดับได้อย่างไร ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือวิจัยอะไรบ้าง เพราะเหตุใด
- 4) นิสิตนักศึกษาคิดว่าต้องการความช่วยเหลืออะไรบ้างหากจะทำสิ่งที่ต้องการ เมื่อไร จะหาความช่วยเหลือเหล่านั้นได้อย่างไร
- 5) โครงการวิจัยที่จะทำไปเกี่ยวข้องกับคนอื่นนอกจากตนเองหรือไม่ อย่างไร ให้คนอื่นเหล่านั้นทำอะไร นานแค่ไหน ต้องการคำอนุญาตเป็นกรณีพิเศษหรือไม่
- 6) จะเกิดอะไรขึ้นเมื่อลงมือทำสิ่งที่เสนอ จะเริ่มอย่างไร การใช้เวลาในแต่ละวันตั้งแต่ต้นจนจบงานวิจัยจะเป็นอย่างไร
- 7) เหตุใดจึงคิดว่าจะสามารถแสดงให้เห็นได้ว่าได้ทำสิ่งที่เสนอเสร็จลุล่วงแล้ว จะพิสูจน์ให้คนอื่นเห็นได้อย่างไร

นิสิตนักศึกษาที่มีปัญหาในการเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่มักจะลงมือเขียนข้อเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์เร็วเกินไปโดยไม่ได้ใช้เวลาคิดและค้นคว้าประเด็นปัญหาที่สนใจอย่างเพียงพอ งานที่นำเสนอจึงได้รับการแก้งานหลายครั้งจนอาจรู้สึกที่ถอดใจ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงควรให้คำแนะนำและกำกับดูแลให้ศึกษาค้นคว้าเรื่องที่จะทำการวิจัยจนมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีเสียก่อนลงมือเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์ ขณะเดียวกันก็ควรให้ตัวอย่างรูปแบบและวิธีการเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์ที่ดีที่แสดงให้เห็นการเขียนที่มีความเป็นเหตุเป็นผลอย่างเชื่อมโยงกัน มีเครื่องมือให้นิสิตนักศึกษาได้ประเมินทักษะการเขียนและการใช้ภาษาของตนเพื่อไปพัฒนาทักษะที่จำเป็น นอกจากนี้ต้องระลึกว่าเอกสารโครงร่างวิทยานิพนธ์เป็นผลงานของนิสิตนักศึกษา เมื่อตรวจงาน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อาจช่วยแก้ไขสำนวนภาษาได้บ้าง แต่ไม่ควรเอาสำนวนของตนไปเขียนให้แทน

6) ขออนุมัติโครงร่างวิทยานิพนธ์

คณะกรรมการพิจารณาหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์ (ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นกรรมการด้วย) มีหน้าที่หลักในการประกันคุณภาพงานวิจัยและพิจารณาความพร้อมของนิสิตนักศึกษาที่จะลงมือดำเนินการวิจัยในสาขาวิชา โดยปกติ จะมีบทบาทดังต่อไปนี้

- ให้ข้อเสนอแนะและคำปรึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทำวิจัย
- ให้ความเห็นชอบข้อเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาซึ่งจะเปรียบเสมือน "พิมพ์เขียว" ของการวิจัย
- ตัดสินคุณภาพงานเขียนของนิสิตนักศึกษา ตลอดจนเนื้อหาสาระ รูปแบบการเขียน การใช้ภาษา การออกแบบวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย ขั้นตอนดำเนินการวิจัย
- ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเพิ่มเติมความรู้และทักษะที่จำเป็นในการทำวิทยานิพนธ์
- ให้ความเห็นชอบรูปแบบการนำเสนอรายงานการวิจัยตามที่นิสิตนักศึกษาเสนอ หากเป็นรูปแบบที่ไม่เป็นไปตามคู่มือของมหาวิทยาลัยต้องพิจารณาเป็นพิเศษ
- ดูแลให้ไม่มีการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นและไม่ขัดต่อจริยธรรมหรือนโยบายมหาวิทยาลัย

ข้อนำสังเกต คือ หัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์ที่จะได้รับการอนุมัติต้องมี "ความใหม่" สามารถดำเนินการได้ (manageable) และเป็นงานที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของมหาวิทยาลัยที่สำคัญ คือ มีคุณค่าในเชิงวิชาการและ/หรือสร้างองค์ความรู้ให้แก่สาขาวิชาในระดับหนึ่ง แสดงให้เห็นความเป็นนักวิชาการของนิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะปริญญาเอกต้องแสดงให้เห็นความสามารถในการทำวิจัยด้วยตนเอง แสดงให้เห็นความสามารถในการเลือกใช้ระเบียบวิธีการวิจัยได้อย่างเหมาะสม กับเป็นผลงานที่มีคุณภาพในการแสวงหาคำตอบปัญหาโดยกระบวนการวิจัยและกระบวนการทางปัญญา โดยปกติ คณะกรรมการจะประเมินคุณค่าของวิทยานิพนธ์ในเชิงวิชาการจากประเด็นต่อไปนี้ (Gordon B. Davis, 2004)

- ความสำคัญของคำถาม ปัญหา หรือสมมุติฐานการวิจัย หัวข้อวิทยานิพนธ์ควรเป็นเรื่องใหม่ที่มุ่งอธิบาย แก้ปัญหา ตรวจสอบหรือตรวจซ้าคำถาม ปัญหา หรือสมมุติฐานการวิจัย โดยพิจารณาได้จากกรณีวิเคราะห์ข้อมูล การตีความข้อมูล การออกแบบวิจัย หรือการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย
- การใช้ทฤษฎีในกระบวนการวิจัย ดำเนินการวิจัยบนฐานทฤษฎี (theory-based) โดยทฤษฎีที่ใช้อาจเป็นทฤษฎีในสาขาวิชาที่ศึกษาหรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง
- การได้ข้อค้นพบใหม่หรือปรับปรุงสิ่งที่มียูให้ดีขึ้น ข้อค้นพบที่ได้จากวิทยานิพนธ์อาจทำให้มีข้อมูลหลักฐานเพิ่มเติมที่จะหาคำตอบสำหรับประเด็นปัญหาที่ยังมีข้อขัดแย้งกัน หรือเพิ่มความน่าเชื่อถือให้ยอมรับหรือปฏิเสธความคิดความเชื่อที่มีอยู่เดิม
- การใช้ระเบียบวิธีการวิจัยใหม่หรือปรับปรุงขึ้นเพื่อทำการวิเคราะห์หรือตีความข้อมูล ระเบียบวิธีการวิจัยที่ใช้ช่วยให้ได้ข้อมูลสำคัญที่เพิ่มองค์ความรู้ในสาขาวิชา
- การสร้างแนวคิดหรือทฤษฎีใหม่ หรือพัฒนาให้ดีขึ้น เพิ่มความแข็งแกร่งด้านองค์ความรู้

- การออกแบบหรือพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ หรือแนวคิดใหม่ เป็นการนำเสนอผ่านกระบวนการตรรกะ (reasoning) หรือการพิสูจน์ในสถานการณ์จริง

นิสิตนักศึกษาจะมีความเครียดมากในขั้นตอนนี้ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงควรทำความเข้าใจจุดมุ่งหมายและเจตนาที่ดีของการสอบ โครงร่างวิทยานิพนธ์ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจรายละเอียดของงานวิจัยให้ตรงกัน ในกระบวนการนี้นิสิตนักศึกษาจะได้เรียนรู้วิธีนำเสนองานวิชาการทั้งโดยวาจาและเอกสาร บางคนอาจต้องเสนอ โครงร่างวิทยานิพนธ์หลายครั้งก่อนได้รับอนุมัติแต่จะเป็นผลดีเมื่อลงมือทำวิจัยภายหลัง ก่อนการสอบ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรศึกษาข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง เช่น ระยะเวลาที่ต้องส่งเอกสารเค้าโครงหรือข้อเสนอโครงการวิจัยให้คณะกรรมการพิจารณา ขั้นตอนการนำเสนอและวิธีการสอบ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อาจช่วยสร้างความมั่นใจ เช่น ให้นิสิตนักศึกษาทดลองนำเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาและเพื่อน ชักถามและวิพากษ์วิจารณ์ก่อนนำเสนอคณะกรรมการ

3.2.2 การให้คำปรึกษาในระยะหลังได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์

1) กำกับดูแลความก้าวหน้าในการทำวิจัย

เมื่อได้รับอนุมัติโครงร่างวิทยานิพนธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีหน้าที่หลักในการบริหารและกำกับดูแลให้นิสิตนักศึกษาดำเนินการวิจัยไปตามขั้นตอนที่เสนอในโครงร่างวิทยานิพนธ์ และเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ในช่วงนี้ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรให้นิสิตนักศึกษาเขียนรายงานความก้าวหน้า (Progress Report) เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งอาจควบคู่กับการประเมินตนเอง (Self-Assessment) การรายงานความก้าวหน้าวิทยานิพนธ์ควรประกอบด้วย วัตถุประสงค์ ผลการดำเนินการวิจัยในช่วงที่ผ่านมา ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นและการแก้ไข การดำเนินงานวิจัยที่จะทำต่อไป ทั้งนี้ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องประเมินผลความก้าวหน้าในการทำวิทยานิพนธ์ทุกภาคการศึกษาที่มีการลงทะเบียนเรียน รวมทั้งควรชี้แนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้นิสิตนักศึกษาด้วย

2) ตรวจสอบแก้ไขรายงานวิทยานิพนธ์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีหน้าที่ดูแลให้รายงานที่เขียนได้มาตรฐาน ด้วยการประเมินการเขียนรายงานวิทยานิพนธ์ในภาพรวมเพื่อดูตรรกะ (logic) ของงาน อ่านรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อให้คำวิจารณ์ครั้งสุดท้าย วิพากษ์วิจารณ์/ให้ข้อมูลป้อนกลับที่สร้างสรรค์เกี่ยวกับรูปแบบ โครงสร้าง การตั้งประเด็นโต้แย้ง การวิเคราะห์ ฯลฯ อาจารย์ที่ปรึกษาควรให้นิสิตนักศึกษาวางแผนการเขียนวิทยานิพนธ์บทต่างๆ จนได้รายงานฉบับสมบูรณ์ และให้เรียนรู้ว่าสิ่งสำคัญที่สุดในการเขียนรายงานวิทยานิพนธ์ คือ "ความชัดเจน" (clarity) โดยนิสิตนักศึกษาต้องรู้ว่าเขียนรายงานวิจัยเสนอกลุ่มใด และเมื่อนิสิตนักศึกษาส่งร่างรายงานวิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาต้องตรวจสอบว่า

รายงานวิจัยที่นิสิตนักศึกษาเขียนตอบประเด็นเจ็ดประการข้างล่าง และให้ข้อสังเกตไปทบทวนแก้ไขใหม่ในประเด็นต่อไปนี้

- ทำวิจัยเรื่องอะไร
- เหตุใดจึงเลือกศึกษางานวิจัยเรื่องนี้
- เกิดอะไรขึ้นบ้างในการศึกษาวิจัย
- ผลการวิจัยมีความหมายในเชิงทฤษฎีอย่างไร
- ผลการวิจัยมีความหมายในเชิงปฏิบัติอย่างไร
- ประโยชน์สำคัญๆ ที่ผู้อ่านได้รับคืออะไร
- มีสิ่งใดบ้างที่ยังหาคำตอบไม่ได้

สิ่งสำคัญประการหนึ่งในการให้คำปรึกษา คือ อาจารย์ไม่ควรเป็นผู้ "ครอบงำความคิด" แต่ควรเคารพความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงควรทดสอบตนเองด้วยการตอบคำถามข้างล่าง หากตอบคำถามว่า "จริง" ทุกข้อ แสดงว่าอาจารย์กำลังจะคิดว่างานวิจัยของนิสิตนักศึกษาเป็นความคิดของตนเอง (R. G. Burgess, C. J. Pole and J. Hockey อ้างใน สุวิมล ว่องวานิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย, 2546: 68)

- 1) อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาและรู้สึกว่าการที่ใช้ในการแก้ปัญหานั้นเป็นวิธีที่ถูกต้อง
- 2) อาจารย์ที่ปรึกษาเกิดความรู้สึกว่านิสิตนักศึกษาไม่สามารถคิดหาทางสร้างสรรค์งานของตนเองได้และไม่สามารถควบคุมกระบวนการทำงานด้วยตนเองให้สำเร็จได้
- 3) อาจารย์ที่ปรึกษาพอใจในความคิดของตนเองมากกว่าความคิดที่เสนอโดยนิสิตนักศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาต้องดูแลให้เขียนวิทยานิพนธ์ให้เสร็จตามกำหนดเวลา แต่น่าสังเกตว่านิสิตนักศึกษามักใช้เวลาเขียนนานกว่าที่คาด สิ่งที่จะช่วยได้ คือ การกระตุ้นให้นิสิตนักศึกษาคิดและเขียนตลอดเวลามากกว่าใช้เวลาคิดนานๆ แล้วจึงเขียน แนะนำหนังสือที่ควรอ่านเกี่ยวกับวิธีการเขียนรายงานวิทยานิพนธ์ กำหนดให้ส่งร่างรายงานเป็นระยะ หาวิธีการให้นิสิตเรียนรู้มาตรฐานที่คาดหวัง ซึ่งในกรณีหลังนี้ อาจารย์ที่ปรึกษาอาจช่วยได้โดยการให้คำติชมด้วยความหวังดี มีความเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งให้เห็นสิ่งที่นิสิตนักศึกษาทำได้ดีและอธิบายเหตุผล หากให้แก้ไข ก็ควรระบุให้ชัดเจนว่าให้แก้ไขที่ใด เพราะเหตุใด และประเด็นที่ต้องมีในร่างที่แก้ไขใหม่

S. Joseph Levine (2005) ให้ข้อสังเกตและข้อแนะนำในการเขียนรายงานวิทยานิพนธ์ว่า

- นิสิตนักศึกษาที่มีปัญหาเขียนรายงานวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่มักคิดว่าต้องเริ่มเขียนรายงานบทที่ 1 ก่อนแล้วเขียนเรียงตามบท ที่จริงควรเริ่มเขียนรายงานส่วนที่นิสิตนักศึกษาคิดว่าน่าสนใจและเขียนได้ดีที่สุดก่อน และควรอ่านรายงานวิทยานิพนธ์ที่มีวิธีการเขียนและมีระบบการนำเสนอที่ดีก่อนสัก 2-3 เล่ม

- นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาด้านทักษะการใช้ภาษา เช่น ใช้คำหลายคำในความหมายเดียวกัน ควรให้นิสิตนักศึกษาใช้ประโยชน์จากการนิยามศัพท์/คำที่ใช้ในการวิจัย และใช้คำเดียวกันทุกครั้งเพื่อไม่ให้เกิดความสับสน นอกจากนี้ยังใช้ภาษาคลุ่มเครือ ไม่ชัดเจน ซึ่งนิสิตนักศึกษบางคนหวังพึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาให้ตรวจแก้ไขภาษาในรายงานให้ด้วย อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อถกเถียงกันอยู่ถึงแม้ว่ามหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จะมีหลักการว่านิสิตนักศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบการเขียนรายงาน อาจารย์ที่ปรึกษามือใหม่ที่ยังมีนิสิตนักศึกษาในความดูแลไม่มากนักอาจมีเวลาตรวจภาษาและคำผิดให้ แต่อาจารย์ที่ปรึกษาอาวุโสจะเห็นว่าสิ่งสำคัญกว่าคือการดูแลให้รายงานวิทยานิพนธ์เป็นที่ยอมรับได้ในทางวิชาการ/วิชาชีพ จึงเน้นการให้คำปรึกษา/ดูแลมาตรฐานการดำเนินการวิจัยให้ถูกต้องตามหลักวิชาการมากกว่าตรวจคำผิดและสำนวนภาษา อย่างไรก็ตามสิ่งที่อาจารย์ที่ปรึกษาช่วยนิสิตนักศึกษาได้คือการชี้จุดอ่อนในการเขียนและให้ตัวอย่างรายงานวิทยานิพนธ์ที่ดี เพื่อที่นิสิตนักศึกษาจะได้ไม่ประสบปัญหาภายหลังเมื่อต้องเสนอรายงานให้คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์หรือมหาวิทยาลัย หรือเมื่อต้องเขียนบทความวิชาการไปตีพิมพ์เผยแพร่
- ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจรายงาน โดยอาจตกลงกันว่าจะให้ส่งงานที่ละบท หรือส่งรายงานทั้งเล่ม ให้เพื่อนนิสิตนักศึกษาอ่าน/วิจารณ์ และแก้ไขงานให้เรียบร้อยก่อนเสนอต่อคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

การเขียนรายงานการวิจัยให้ถูกต้อง ชัดเจน และสื่อความหมายได้ตามสิ่งที่ได้พบจริง มีความสำคัญต่อการประเมินคุณภาพของงานวิทยานิพนธ์ นอกจากทักษะด้านการวิจัยและการคิดวิเคราะห์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงควรแนะนำให้นิสิตนักศึกษาพัฒนาทักษะด้านภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ นิสิตนักศึกษาที่อ่อนภาษาอังกฤษอาจจับใจความจากเอกสารต้นฉบับไม่ถูกต้องซึ่งเป็นอันตรายในทางวิชาการหากมีการนำไปอ้างอิงและส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของวิทยานิพนธ์เล่มนั้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาในการเขียนบทคัดย่อภาษาอังกฤษ แม้นิสิตนักศึกษาจะไปจ้างมืออาชีพให้แปล แต่บ่อยครั้งพบว่าใช้ศัพท์ทางวิชาการไม่ถูกต้องทำให้ต้องเสียเงินเปล่า ดังนั้นแม้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไม่จำเป็นต้องตรวจคำผิดและสำนวนภาษาทั้งเล่ม แต่ควรได้อ่านงานก่อนส่งด้วยเพราะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องมีชื่อและลายเซ็นของตนปรากฏในรายงานวิทยานิพนธ์

3.2.3 การให้คำปรึกษาระยะการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์

ในขั้นตอนนี้ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีบทบาทเป็นที่ปรึกษา (consultation role) และเป็นผู้ประสานงาน (coordination role) ก่อนการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาควรทำความเข้าใจว่าเป้าหมายของการสอบวิทยานิพนธ์ คือ การให้นิสิตนักศึกษาแสดงให้เห็นว่าได้ทำงานวิจัยมาอย่างดีและมีการเตรียมตัวที่ดีสำหรับการนำเสนอผลงาน เป็นกระบวนการพัฒนาความเป็นนักวิชาการเพื่อประโยชน์ของนิสิตนักศึกษาเอง เพื่อที่จะได้สำเร็จการศึกษาอย่างมี "ภูมิรู้"

ภูมิปัญญา" และ "ภูมิใจ" อาจารย์ที่ปรึกษาควรดูแลให้นิสิตนักศึกษาทำรายงานวิจัยให้สมบูรณ์ แนะนำขั้นตอนการสอบ ประเด็นสำคัญที่ต้องนำเสนอ ขอบเขตและความเหมาะสมในการนำเสนอ ตลอดจนศึกษาข้อบังคับของมหาวิทยาลัย เช่น รูปแบบการพิมพ์รายงาน การติดต่อคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ระยะเวลาที่ต้องส่งรายงานฉบับสมบูรณ์

ระหว่างการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีอีกบทบาทหนึ่ง คือ เป็นกรรมการตรวจสอบและประกันคุณภาพผลงานและมาตรฐานความรู้ของนิสิตนักศึกษาในสาขาวิชา การสอบวิทยานิพนธ์ที่ดีควรมีบรรยากาศของการสัมมนาที่มีการแลกเปลี่ยนความเห็น เพื่อให้นิสิตนักศึกษาได้คิดทบทวนกระบวนการต่างๆ ในการวิจัยให้กระจ่างและแก้ไขงานของนิสิตให้ดียิ่งขึ้น อาจารย์ที่ปรึกษาจึงไม่ควรปกป้องนิสิตนักศึกษามากเกินไป โดยการตอบคำถามของคณะกรรมการแทน ไม่ควรโต้แย้งคณะกรรมการ แต่ควรรวบรวมข้อเสนอต่างๆ มาพิจารณาแก้ไขงานของนิสิตนักศึกษาให้ดีขึ้น ขณะเดียวกันสิ่งที่นิสิตนักศึกษาไม่ควรทำในขั้นตอนนี้ คือ

- ส่งรายงานให้คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ละบท หรือส่งรายงานให้กระชั้นชิดจนไม่มีเวลาอ่านเพียงพอ
- ส่งรายงานที่ทำแบบ "ขอไปที" พิมพ์รายงานไม่เรียบร้อย
- นำเสนอรายงานโดยใช้เวลาอธิบายระเบียบวิธีการวิจัยมากเกินไปจนไม่มีเวลากล่าวถึงข้อสรุปและอภิปรายผลการวิจัย
- ตั้งท่าไม่รับฟังความเห็นของคณะกรรมการ ควรเป็น "ผู้ฟัง" ที่ดี พยายามจับประเด็นเพื่ออธิบาย มีจุดยืน ไม่ค่อยยอมตามไปทุกเรื่อง โดยระลึกว่าคนที่รู้และเข้าใจกรอบแนวคิดและเนื้อหาที่นำเสนอในวิทยานิพนธ์ดีที่สุด คือ นิสิตเจ้าของผลงาน
- ไม่จดประเด็นต่างๆ ที่คณะกรรมการเสนอแนะ/ให้แก้ไขเพื่อนำไปปรับปรุงรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

3.2.4 การให้คำปรึกษาหลังการสอบวิทยานิพนธ์

หลังการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ที่ปรึกษามีหน้าที่สำคัญอีก 2 ประการ คือ ดูแลให้นิสิตนักศึกษาแก้ไขรายงานตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการและส่งรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ภายในระยะเวลาที่กำหนด กับดูแลให้นิสิตศึกษานำส่วนหนึ่งของผลงานวิทยานิพนธ์ไปเขียนเป็นบทความหรือเผยแพร่ตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

ปัญหาที่เกิดขึ้นคือนิสิตนักศึกษาอาจไม่ทราบวิธีการเขียนบทความวิจัยหรือบทความวิชาการและบทความคัดย่อตามแบบที่วารสารต่างๆ กำหนด อาจารย์ที่ปรึกษาจึงควรมีโอกาสฝึกเขียนบทความแบบต่างๆ ให้เข้าใจความแตกต่างระหว่างบทความทั่วไป เช่น บทความลงหนังสือพิมพ์ บันทึกรประจำวัน กับบทความวิชาการที่ดีพิมพ์ในวารสารในประเทศ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) บทความวิชาการ และบทความวิจัยที่ดีพิมพ์ในวารสารต่างประเทศระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ รวมทั้งควรแนะนำให้นิสิตนักศึกษาเข้าใจความสำคัญของการเขียนบทความ

(abstract) ทั้งนี้ สุธีระ ประเสริฐสรรพ (2544: 161-172) ให้ความเห็นว่าบทความต้องสั้นกระชับแต่ได้ใจความครบถ้วนว่า "ทำไมจึงทำงานวิจัยเรื่องนี้" "ทำอะไร" "ทำอะไร" และ "ได้ผลอะไรบ้าง" เนื่องจากบทความต้องมีหน้าที่

"ทำให้คนอ่านรู้ว่า paper นี้เกี่ยวกับอะไร เพื่อให้เขาตัดสินใจได้ว่าเขาต้องการอ่านรายงานวิจัยฉบับเต็ม (full paper) หรือไม่ บทความย่อเป็นการ 'ย่อความ' ของรายงานวิจัยฉบับเต็ม จึงต้องมีข้อมูลเพียงพอที่จะทำหน้าที่นี้อย่างสมบูรณ์"

เมื่อนิสิตนักศึกษาเขียนบทความวิจัยเสร็จแล้ว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของบทความ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งสนับสนุนค่าใช้จ่าย ให้คำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งเผยแพร่ เช่น การประชุมวิชาการที่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาชีพ หน่วยงานที่สนับสนุนการตีพิมพ์ผลงานวิจัยของนิสิตนักศึกษา รายชื่อวารสารทางวิชาการที่สำคัญในสาขาวิชา ซึ่งหากเป็นนิสิตศึกษาระดับปริญญาโทควรให้รายชื่อวารสารหรือสิ่งพิมพ์ทางวิชาการที่มีกรรมกรภายนอกมาร่วมกลั่นกรอง (peer review) ก่อนการตีพิมพ์ ตลอดจนให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติในการติดต่อหน่วยงาน/บรรณาธิการวารสารที่รับเผยแพร่วิทยานิพนธ์ และหาทางสนับสนุนให้ได้รับการตีพิมพ์หรือนำเสนอที่ประชุมวิชาการตามข้อกำหนดของมหาวิทยาลัย

ในภาพรวม จะเห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีบทบาทและหน้าที่สำคัญในทุกขั้นตอนของการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ Zora Singh และ Martijntje M. Kulski (2003) เสนอว่าการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ได้รับการกำกับดูแลในทุกขั้นตอน เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวมที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (holistic, student-focused approach) โดยอาจารย์ที่ปรึกษาเข้าไปมีบทบาทแทรกแซงกระบวนการทำวิทยานิพนธ์อย่างชัดเจน (explicit learning intervention process) เป็นระยะดังนี้

ขั้นก่อนทำวิทยานิพนธ์ การพบกันครั้งแรกเป็นจุดกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตศึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา ในขั้นตอนนี้อาจารย์ต้องเป็นฝ่ายเริ่ม (proactive) วางข้อตกลงของการให้คำปรึกษา ทำความเข้าใจความคาดหวังและวิธีการเรียนของนิสิตนักศึกษา ศึกษาความต้องการการดูแลเอาใจใส่ (pastoral needs) การสร้างความเป็นมิตรและความไว้วางใจจะง่ายขึ้นถ้าให้นิสิตนักศึกษาติดต่อได้สะดวก ให้รู้ว่าสามารถพูดคุยอย่างเปิดเผยเรื่องการเรียนรู้ อาจารย์ที่ปรึกษาจึงทำหน้าที่เหมือน "ครูฝึกการเรียนรู้" (learning coach) เป็นเพื่อนร่วมเรียน (learning partnership) ที่ให้เกียรติ ไว้วางใจกัน

ขั้นตอนแรก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แนะนำและชี้ช่องทางให้นิสิตศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งที่เหมาะสม สิ่งสำคัญคืออาจารย์ที่ปรึกษาควรให้กำลังใจและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้นิสิตนักศึกษาได้ฝึกทักษะการวิเคราะห์และการคิดเชิงวิพากษ์เพื่อช่วยให้นิสิตนักศึกษาเลือกหัวข้อการวิจัยและทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

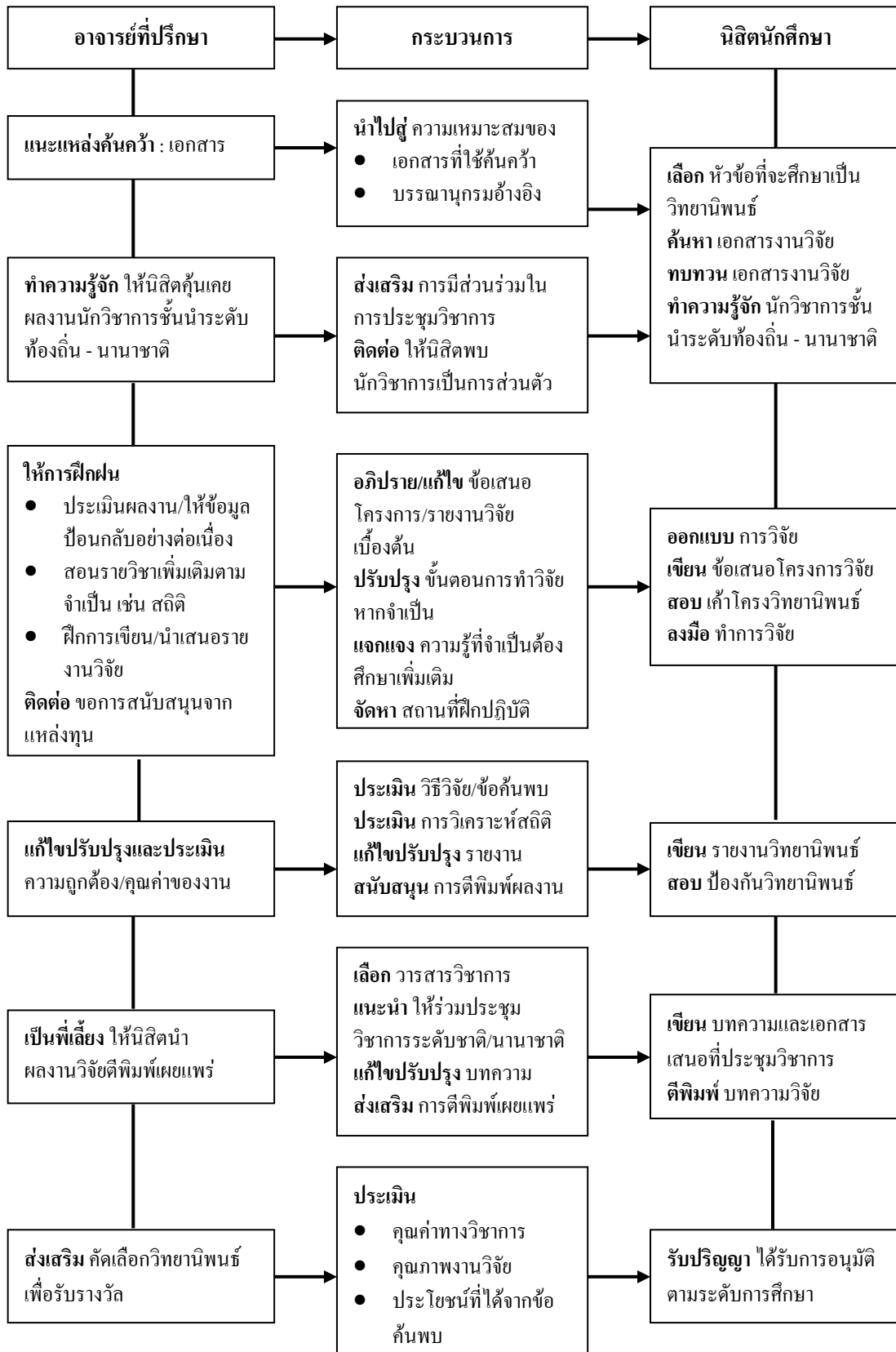
ขั้นตอนที่สอง ให้นิสิตนักศึกษารู้จักนักวิชาการท้องถิ่น ชาติ และนานาชาติเพื่อจะได้เข้าถึง รายงานที่ยังไม่ตีพิมพ์และความก้าวหน้าทางวิชาการเกี่ยวกับหัวข้อที่สนใจ ได้มีโอกาสพบพูดคุย ขอบความรู้คำแนะนำจากนักวิชาการชั้นนำในวงการ สองขั้นตอนแรกนี้ช่วยให้นิสิตนักศึกษาและ อาจารย์ที่ปรึกษาประเมินช่องโหว่ขององค์ความรู้ในหัวข้อซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสร้าง โครงการวิจัยที่ดี

ขั้นตอนที่สาม ฝึกให้นิสิตนักศึกษามีความรู้ทักษะด้านระเบียบวิธีการวิจัยที่เหมาะสม และใน กรณีที่สมควร ให้โอกาสเข้ามาร่วมงานกับแหล่งทุน เช่น โรงงานเอกชน และด้วยกระบวนการ อภิปรายและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การให้คำปรึกษาที่ดีการจัดทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการ เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ทางสถิติ นิสิตนักศึกษาจะสามารถออกแบบและดำเนินการวิจัย ของตนเองได้

ขั้นตอนที่สี่ ซึ่งเป็นขั้นตอนการเขียนรายงาน จึงเป็นการให้ความช่วยเหลือนิสิตนักศึกษาที่จะ ทบทวนแผนงานทำวิทยานิพนธ์ แก้ไขปรับปรุงรายงานการวิจัยเบื้องต้นและให้ข้อมูลย้อนกลับ ในเวลาอันควร

ขั้นตอนสุดท้าย อาจารย์ที่ปรึกษาจะทำบทบาทเป็นพี่เลี้ยง (mentor) เช่น แนะนำและเลือกวารสาร ที่ควรตีพิมพ์บทความที่เกี่ยวกับงานของนิสิตนักศึกษา หรือการเขียนข้อเสนอโครงการสำหรับ คัดเลือกนำเสนอในที่ประชุมวิชาการ นอกจากนี้ อาจารย์ที่ปรึกษายังสนับสนุนนิสิตนักศึกษาได้ ด้วยการเสนอชื่อเข้ารับรางวัล ประกอบกับคำนิยามจากคณะกรรมการสอบ ซึ่งเป็นการช่วยให้นิสิตนักศึกษาก้าวเข้าสู่การเป็นนักวิชาการในสาขาวิชาอย่างเต็มตัว

สำหรับกระบวนการทำวิทยานิพนธ์แบบองค์รวมที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์มีบทบาทเป็นผู้ให้กระบวนการเรียนรู้แบบแทรกแซงตามขั้นตอนต่างๆ ผู้เขียนได้นำเสนอเป็นแผนภาพไว้ในหน้าต่อไป

แผนภาพที่ 3-2 การให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์โดยกระบวนการเรียนรู้แบบแทรกแซง (Learning Intervention Process) ปรับจากข้อเสนอของ Zora Singh และ Martijntje M. Kulski

สรุปสาระสำคัญ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีบทบาทหน้าที่ทั้งในด้านวิชาการและด้านสังคม ต้องทำหน้าที่ทั้งด้านบริหาร (administrative role) วิชาการ (academic role) ที่ปรึกษา (counseling role) และประกันคุณภาพ (quality assurance role) โดยทั่วไป อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงต้องมีความรับผิดชอบต่อนิสิตนักศึกษา คณาจารย์และเพื่อนร่วมวิชาชีพ และสถาบันทั้งในระดับภาควิชา คณะและมหาวิทยาลัย ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์กับนิสิตนักศึกษา มีหลายรูปแบบขึ้นกับปัจจัยหลายด้าน โดยเฉพาะปัจจัยด้านบุคลิกลักษณะของนิสิต นอกจากนี้การทำบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ดังกล่าวยังเปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนการทำวิทยานิพนธ์ในแต่ละขั้นตอน

เอกสารและรายการอ้างอิง

1. สิทธิ ชีรสรณ์. (2547). การสร้างสรรค์งานวิทยานิพนธ์และคู่มือวิทยานิพนธ์. กรุงเทพมหานคร: บริษัทกราฟฟิคสเปซ จำกัด.
2. สุธีระ ประเสริฐสรพร. (2544). สนุกกับงานวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
3. สุวิมล ว่องวานิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย. (2546). แนวทางการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
4. Cryer, Pat. (1997). **Handing Common Dilemmas in Supervision: Issues in Postgraduate Supervision, Teaching and Management.** Guide no. 2. London: Society for Research into Higher Education and The Times Higher Education Supplement. Retrieved September 12, 2005 from http://www.postgrade_resources.briternet.co.uk/supervisor-resources00-intro.htm
5. Cullen, David et al. (1994). **Establishing Effective Ph.D Supervision.** Department of Employment, Education and Training, Australian Government Publishing Service. Retrieved October 11, 2005 from <http://www.dest.gov.au/archieve/hiphered/eippubs/230/230-1.pdf>
6. Davis, Gordon B. (Revised 2004, May 24). *Advising and Supervising Doctoral Studies: Lessons I Have Learned.* Retrieved October 10, 2005 from http://misrc.umn.edu/workingpapers/fullpapers/2004/0412_052404.pdf
7. desJardins, Marie. (1994, March). "Advice for Advisors". In *How to Be a Good Graduate Student.* Retrieved July 25, 2005 from <http://www.cs.indiana.edu/how.2b/how.2b.html>
8. Edwards, Brian. (2002, December, 1-5). *Postgraduate supervision: Is having a Ph.D. enough?* A paper presented at the Australian Association for Research in Education Conference. Problematic Futures: Educational Research in an Era of Uncertainty. Brisbane, Australia. Retrieved October 21, 2005 from <http://www.aare.edu.au/02pap/edw02382.htm>

9. Higson-Smith, Craig. (2000). *Advising One-on-One*. National Research Foundation methods materials on research proposal writing for supervisors and mentors. Retrieved September 8, 2005 from <http://www.nrf.ac.za/methods/individ.htm>
10. Hockey, John. (1997). *A Complex Craft: United Kingdom PhD Supervision in the Social Sciences*, Cheltenham & Gloucester College of Higher Education, **Research in Post-Compulsory Education**, Vol. 2, No. 1, pp. 45-70. Retrieved October 11, 2005 from <http://www.triangle.co.uk/pdf/viewpdf.asp>
11. James, Richard and Baldwin, Gabrielle. (1999). **Eleven Practices of Effective Postgraduate Supervisors**. Centre for the Study of Higher Education and the School of Graduate Studies, The University of Melbourne. Retrieved October 11, 2005 from <http://www.csche.unimelb.edu.au/downloads/11practices.pdf>
12. Levine, S. Joseph. (Updated 2005, September 19). *Writing and Presenting Your Thesis or Dissertation*, Michigan State University, Retrieved September 27, 2005 from <http://www.learnerassociates.net/dissthes/>
13. Mauch, James E. and Park, Namgi. (2003). **Guide to the Successful Thesis and Dissertation: A Handbook for Students and Faculty** (5th edition), New York: Marcel Dekker, Inc.
14. Murray, Sean. (2003, March 5). *Supervising Postgraduate Research Students: Student/Supervisor Relationships*. Retrieved October 11, 2005 from <http://rsearch.curtin.edu.au/graduate/Dfiles/supervision-SeanMurray.doc>
15. Singh, Zora and Kulski, Martijntje M. (2003) . *Student-focused postgraduate supervision: A learning intervention process*. Teaching and Learning Forum. Retrieved October 8, 2005 from http://www.ecu.edu.au/conferences/tlf/2003/pub/pdf/07_Singh_ZonaKulski_Martinntje.pdf
16. Soliman, Izabel. (1999). *Postgraduate Supervision*, Teaching and Learning Centre, University of New England. Retrieved October 11, 2005 from <http://www.une.edu.au/dec/pub/pgrad.pdf>
17. The Regents of the University of Michigan. Horace H. Rackham School of Graduate Studies, (2005). **How to Mentor Graduate Students: A Guide for Faculty in a Diverse University**. Retrieved July 11, 2005 from <http://www.rackham.umich.edu/StudentInfo/Publications/FacultyMentoring/Fmentor.pdf>

บทที่ 4

ปัญหาและอุปสรรคในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

การทำวิทยานิพนธ์ควรเป็นประสบการณ์ที่ดี เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์สำหรับทั้งอาจารย์ที่ปรึกษาและนิสิตนักศึกษาในความดูแล อย่างไรก็ตามปรากฏว่านิสิตนักศึกษาจำนวนมากไม่น้อยโดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาเอกประสบปัญหาในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ การศึกษาช้ากว่าที่ควรหรือไม่สำเร็จการศึกษาเลยแม้ว่าจะมีผลการเรียนรายวิชาตามหลักสูตรและผลการสอบวัดคุณสมบัติอยู่ในเกณฑ์ดีก็ตาม จนได้รับการขนานนามว่าเป็น "พวกทำได้ทุกอย่างยกเว้นวิทยานิพนธ์" ("ABD" - All But Dissertation) ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุจากปัจจัยหลายด้าน ดังเช่นที่ Lester F. Goodchild และคณะ (1997: 7) ได้ระบุว่ากระบวนการทำวิทยานิพนธ์ขึ้นกับสภาพแวดล้อมระดับมหภาค (macroenvironment) คือ *สังคม* (society) และ *มหาวิทยาลัย* (university) กับสภาพแวดล้อมระดับจุลภาค (microenvironment) คือ *อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์* (dissertation advisor) และ *นิสิตนักศึกษาในหลักสูตร* (candidate)

จากการประมวลเอกสาร งานวิจัย และประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนสรุปปัญหาและอุปสรรคในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้ดังนี้

4.1 ปัญหาและอุปสรรคด้านหลักสูตร

4.1.1 ความไม่ชัดเจนของ "มาตรฐาน" และ "คุณภาพ" วิทยานิพนธ์

มาตรฐานวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาโดยเฉพาะปริญญาเอกมีระบุหลักเกณฑ์ไว้กว้าง ๆ แต่เพียงว่าวิทยานิพนธ์ต้องมีความใหม่ (originality) ความลุ่มลึกทางวิชาการ (scholarly depth) และความสำคัญ (significance) ปัญหาแรกของการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงเริ่มตั้งแต่การทำความเข้าใจหลักเกณฑ์ดังกล่าวอย่างเป็นทางการ แต่จริงๆ แล้วก็อาจเป็นไปได้ทีเดียวว่า "ไม่มีวิทยานิพนธ์เล่มใดจะอ้างได้อย่างเต็มปากว่าเป็นงานใหม่ที่แท้จริง" (Pat Cryer, 1997) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงต้องตอบคำถามที่ไม่มีคำตอบที่แน่นอนเลยว่า "ความใหม่" "ความลุ่มลึก" "ความสำคัญ" ที่มหาวิทยาลัย คณะ และสาขาวิชาคาดหวังคืออะไร นอกจากนี้ยังต้องอธิบายให้เห็นว่าวิทยานิพนธ์ปริญญาโทและปริญญาเอกแตกต่างกันอย่างไร และตนจะช่วยให้ นิสิตนักศึกษาที่ส่วนใหญ่ยังเป็นนักวิจัย "มือใหม่" สร้างผลงานที่มี "ความใหม่" "ความลุ่มลึก" และ "ความสำคัญ" ตามคาดหวังภายในระยะเวลาการศึกษาที่จำกัดได้อย่างไร ในกรณีนี้ หากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตั้งความคาดหวังไว้สูงเกินไป นิสิตนักศึกษาก็อาจไม่สำเร็จการศึกษา แต่หากตั้งความคาดหวังไว้ต่ำเกินไป ผลงานที่นำเสนออาจมีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐานซึ่งก็จะกระทบถึงชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยได้

4.1.2 ข้อจำกัดด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรที่เน้นการวิจัย

แผนการศึกษาที่เน้นการวิจัยตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาลบับใหม่มีความยืดหยุ่นมากดังได้กล่าวถึงมาแล้วในบทที่ 1 นิสิตนักศึกษาสามารถเลือกแผนการศึกษาแบบทำวิทยานิพนธ์อย่างเดียวที่เรียกกันว่าแบบ "วิจัยล้วน" หรือแผนการศึกษาแบบเรียนรายวิชาควบคู่กับการทำวิทยานิพนธ์ และหากจะศึกษาต่อระดับปริญญาเอก นิสิตนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีสามารถศึกษาต่อหลักสูตรระดับปริญญาเอกได้เลยโดยไม่ต้องผ่านปริญญาโทมาก่อน โครงสร้างหลักสูตรดังกล่าวมีข้อดี แต่การบริหารหลักสูตรในทางปฏิบัติมีปัญหาที่ส่งผลถึงการทำวิทยานิพนธ์บางประการ คือ

1) จำนวนหน่วยกิตวิทยานิพนธ์ในหลักสูตร นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาต่อปริญญาชั้นสูงในหลักสูตรแบบ "ต่อยอด" ซึ่งผ่านการศึกษารายวิชาเดียวกันอย่างต่อเนื่องโดยทั่วไปน่าจะมีพื้นฐานความรู้ด้านวิชาการและวิจัยเพียงพอสำหรับการทำวิทยานิพนธ์ อย่างไรก็ตามหลักสูตรจำนวนไม่น้อยโดยเฉพาะหลักสูตรสหสาขาวิชา (interdisciplinary) อาจรับนิสิตนักศึกษาต่างสาขาวิชามาศึกษาต่อ นิสิตนักศึกษาเหล่านี้จึงต้องเริ่มต้นศึกษาองค์ความรู้และระเบียบวิธีการวิจัยของสาขาวิชาใหม่ แต่หากพิจารณาโครงสร้างหลักสูตรตามเกณฑ์มาตรฐานฉบับใหม่จะเห็นว่านิสิตนักศึกษาในหลักสูตรปริญญาเอกที่สำเร็จปริญญาโทจากสาขาวิชาอื่นอาจเรียนรายวิชาเนื้อหาเพิ่มอีกเพียง 12 หน่วยกิตหรือประมาณ 4-6 รายวิชาก็สามารถทำวิทยานิพนธ์จำนวน 36 หน่วยกิตได้แล้ว หากสำเร็จการศึกษาปริญญาโทในแผนการศึกษาแบบ ข ซึ่งไม่มีการทำวิทยานิพนธ์จะยังไม่มีพื้นฐานความรู้ด้านวิจัย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีประเด็นปัญหาว่าจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดในโครงสร้างหลักสูตรสร้างความพร้อมด้านวิชาการและการวิจัยให้เพียงพอสำหรับการทำวิทยานิพนธ์ที่ดีหรือไม่ ปัญหาในการให้คำปรึกษาเพื่อให้นิสิตนักศึกษาทำวิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพมาตรฐานจึงไม่ได้มีเฉพาะปัญหาด้านกระบวนการแต่เป็นปัญหาในเชิงโครงสร้างด้วย

2) คุณสมบัติด้านวิจัยของนิสิตนักศึกษาที่รับเข้าศึกษา นิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาจำเป็นต้องมีพื้นฐานด้านวิชาการที่จำเป็นสำหรับการทำวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตร การกำหนดคุณสมบัติผู้สมัครเข้าศึกษาเพื่อคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับแผนการศึกษาในแต่ละแบบจึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการทำวิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพ Gordon B. Davis (2004) แบ่งหลักสูตรบัณฑิตศึกษาเป็นหลักสูตรสำหรับผู้มีประสบการณ์ (mid-career program) กับหลักสูตรสำหรับผู้มีประสบการณ์น้อยหรือไม่มีประสบการณ์ (entry-level program) แผนการศึกษาแบบวิจัยล้วน (ปริญญาโทแบบ ก 1 ปริญญาเอกแบบ 1) ซึ่งเทียบได้เป็น mid-career program เหมาะกับผู้ที่ มีประสบการณ์และมีผลงานที่แสดงความสามารถในเชิงวิชาการและวิจัยเป็นอย่างดี ส่วนหลักสูตรที่มีรายวิชาและทำวิทยานิพนธ์ (ปริญญาโทแบบ ก 2 ปริญญาเอกแบบ 2) เป็น entry-level program จะเหมาะกับผู้ที่อาจมีประสบการณ์วิจัยน้อยหรือไม่มีเลย แผนการศึกษาแบบ "วิจัยล้วน" จึงต้องการกระบวนการคัดเลือกนิสิตนักศึกษาที่มีพื้นฐานความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ด้านการวิจัยสูงกว่า

แผนการศึกษาแบบเรียนรายวิชาและวิทยานิพนธ์ ปัญหาอุปสรรคในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงอาจเริ่มมาตั้งแต่ต้น โดยการรับนิสิตนักศึกษาไม่เหมาะสมกับแผนการศึกษา โดยเฉพาะหากเป็นหลักสูตร mid-career program แต่นิสิตนักศึกษามีคุณสมบัติเหมาะสมกับ entry-level program ซึ่งอาจทำให้สำเร็จการศึกษาช้ากว่าเวลาที่กำหนดหรือไม่สำเร็จการศึกษา

โดยปกติมหาวิทยาลัยหรือคณะจะคำนึงถึงคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับการเข้าศึกษาหลักสูตรปริญญาโทและเอกในแผนการศึกษาต่างๆ อยู่แล้ว เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติขั้นต่ำด้านภาษาอังกฤษ หลักสูตรปริญญาเอกของคณะครุศาสตร์บางหลักสูตรกำหนดให้ผู้สมัครเข้าศึกษาสอบพื้นฐานความรู้ด้านการวิจัยหรือ Great R ซึ่งวัดการคิดอย่างมีเหตุผล (logical thinking) ให้ได้คะแนนไม่ต่ำกว่าหลักสูตรกำหนด อย่างไรก็ตามปัจจุบันมหาวิทยาลัย/คณะต้องเผชิญกับปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ผลักดันให้ต้องตัดสินใจลดหย่อนเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าศึกษา อาทิ จำนวนผู้สมัครเข้าศึกษาที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง กระแสการแข่งขันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดรับสมัครนิสิตเข้าศึกษาเชิงรุกในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น การลดหย่อนเกณฑ์การคัดเลือกจึงอาจนำมาสู่ปัญหาการทำวิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพมาตรฐานได้ในท้ายที่สุด หากมหาวิทยาลัย/คณะไม่มีกระบวนการพัฒนาพื้นฐานด้านวิชาการและการวิจัยที่จำเป็น

3) การเตรียมความพร้อมด้านการวิจัยสำหรับนิสิตนักศึกษา การศึกษาระดับปริญญาโทและเอกแตกต่างจากระดับปริญญาตรี โดยมีการจัดแผนการศึกษาตามความสนใจและความต้องการพัฒนาวิชาการและวิชาชีพของนิสิตแต่ละคนเป็นการเฉพาะ (tailor-made program of study) ในทางปฏิบัติ นิสิตนักศึกษาโดยเฉพาะระดับปริญญาเอกต้องเสนอโครงการศึกษาประกอบด้วยรายวิชาเรียนและหัวข้อวิทยานิพนธ์ให้คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพิจารณาให้ความเห็นชอบว่าเป็นโครงการศึกษาที่เตรียมความพร้อมด้านความรู้ ประสบการณ์วิชาการและวิจัยในสาขาวิชาได้เพียงพอที่จะทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งอาจแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้ด้วย แต่จากกรณีประมวลปัญหาในขั้นตอนนี้พบว่าปัญหาสำคัญที่สุด คือ นิสิตนักศึกษาไม่สามารถเสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์ได้ เสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์ที่ไม่ได้ตั้งใจจะทำการศึกษา หรือเปลี่ยนแปลงหัวข้อวิทยานิพนธ์ไปศึกษาประเด็นปัญหาที่ต่างไปจากหัวข้อเดิม ทำให้การเรียนรายวิชาและการฝึกประสบการณ์วิจัยไม่สอดคล้องกับปัญหาการวิจัยที่เลือกมาศึกษาเป็นวิทยานิพนธ์

4) การแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นิสิตนักศึกษาจะทำวิทยานิพนธ์ได้ดีหากได้รับคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่มีคุณวุฒิ ประสบการณ์ และความสนใจประเด็นปัญหาการวิจัยตรงกัน มหาวิทยาลัยในต่างประเทศจำนวนมากจึงคัดเลือกผู้เข้าศึกษาโดยพิจารณาความพร้อมและความเชี่ยวชาญ (expertise) ของคณาจารย์ในหลักสูตร ผู้สนใจเข้าศึกษาต้องเสนอโครงการวิจัยที่จะทำเป็นวิทยานิพนธ์มาให้พิจารณาและจะรับเข้าศึกษาหากอาจารย์ในหลักสูตรที่มีความเชี่ยวชาญตรงกับประเด็นปัญหาของการวิจัยรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แต่น่าสังเกตว่ามหาวิทยาลัยในประเทศไทยไม่ได้ใช้เกณฑ์พิจารณาดังกล่าวอย่างจริงจังแม้แต่การรับนิสิต

นักศึกษาในแผนการศึกษาแบบวิจัยล้วน บางมหาวิทยาลัยกำหนดให้ผู้สมัครเสนอ โครงการวิจัยมาให้พิจารณา แต่บ่อยครั้งจะพบว่าประเด็นปัญหาในวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรเป็นคนละเรื่องกัน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น คือ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อาจไม่มีความถนัดลึกหรือความเชี่ยวชาญ (expertise) ตรงกับวิทยานิพนธ์ ทำให้มีปัญหาในการให้คำปรึกษาและทำงานร่วมกัน ยิ่งกว่านั้น ในไม่ช้านี้มหาวิทยาลัยชั้นนำหลายแห่งจะต้องเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์เนื่องจากการลาออกหรือเกษียณอายุราชการ ทำให้มีอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญสูงจำนวนน้อยลง

5) นวัตกรรมการเรียนสอนและการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยไม่ได้หมายความว่าคณาจารย์ให้ความสำคัญกับภารกิจด้านการวิจัยมากกว่าภารกิจด้านการสอนและการผลิตบัณฑิต แต่หมายความว่ามีการให้ประสบการณ์ด้านการวิจัยในทุกภารกิจของมหาวิทยาลัยด้วย อาทิ จัดการเรียนการสอนบนฐานการวิจัย (research-based instruction) นอกจากนี้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยียังทำให้มีนวัตกรรมใหม่ๆ ในด้านการเรียนการสอน เช่น e-learning การให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์และการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์สามารถดำเนินการทางไกลผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้เช่นกัน แต่แม้จะมีข้อดีหลายประการ เทคโนโลยีก็ไม่สามารถทดแทนการให้คำปรึกษาที่นิสิตนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้พบกัน โดยตรงได้ หากไม่มีระบบการจัดกิจกรรมดังกล่าว การทำวิทยานิพนธ์ให้ได้มาตรฐานคุณภาพจะเป็นไปได้ยาก

4.1.3 กลไกควบคุมคุณภาพวิทยานิพนธ์และการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

เงื่อนไขและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์ซึ่งมหาวิทยาลัยกำหนดไว้ในระเบียบว่าด้วยการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาเป็นกลไกหนึ่งที่ใช้ควบคุมคุณภาพวิทยานิพนธ์และเป็นตัวชี้วัดสำคัญประการหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในและการประกันคุณภาพภายนอกตามเกณฑ์ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องแนวทางการบริหารเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2548 ประกาศดังกล่าวครอบคลุมเงื่อนไขและเงื่อนไขสำหรับกระบวนการทำวิทยานิพนธ์ทุกขั้นตอนตั้งแต่ระยะก่อนเสนอขออนุมัติทำวิทยานิพนธ์ไปจนถึงระยะการสอบและการเผยแพร่วิทยานิพนธ์ เช่น คุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม (ถ้ามี) การวัดความพร้อมในการทำวิจัยของนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาเอกโดยการสอบวัดคุณสมบัติ (qualifying examination) การตั้งผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก การสอบวิทยานิพนธ์ระบบเปิดให้ผู้สนใจเข้าร่วมฟัง และการกำหนดให้นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาเอกเผยแพร่ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เป็นภาษาต่างประเทศก่อนสำเร็จการศึกษา เป็นต้น ส่วนการควบคุมคุณภาพการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ก็มีเงื่อนไขกำหนดไว้เช่นกัน ซึ่งโดยทั่วไปจะกำหนดไว้เฉพาะเงื่อนไขด้านจำนวนนิสิตนักศึกษาในความดูแล อย่างไรก็ตาม กลไกควบคุมคุณภาพวิทยานิพนธ์และการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ยังมีปัญหาที่สำคัญ คือ

1) **ขาดกลไกตรวจสอบ (monitoring mechanism) ที่มีประสิทธิภาพ** ปัญหาที่พบบ่อยครั้ง คือ มหาวิทยาลัยยังขาดการตรวจสอบการปฏิบัติตามเงื่อนไขและเงื่อนไขที่กำหนดไว้เป็นกลไกควบคุมคุณภาพวิทยานิพนธ์และการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์อย่างจริงจัง ส่งผลให้การดำเนินการไม่เป็นไปตามเงื่อนไข เช่น อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีนิสิตนักศึกษาในความดูแลเกินจำนวนที่กำหนด เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่ากลไกที่มหาวิทยาลัยกำหนดส่วนใหญ่เป็นกลไกที่ใช้สำหรับควบคุมขั้นตอนการศึกษาเพื่อให้สำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนดในหลักสูตร แต่ไม่มีหลักประกันในเชิงคุณภาพเกี่ยวกับมาตรฐานการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์หรือมาตรฐานการประเมินผลสอบวิทยานิพนธ์ การดำเนินการดังกล่าวจึงขึ้นกับภาควิชา/สาขาวิชาที่ศึกษา และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แต่ละชุดซึ่งอาจมีเกณฑ์มาตรฐานต่างกัน

2) **กลไกควบคุมคุณภาพวิทยานิพนธ์สำหรับแผนการศึกษาแบบ "วิจัยล้วน"** กลไกควบคุมคุณภาพวิทยานิพนธ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้เป็นเกณฑ์กลางไม่ได้จำแนกหลักเกณฑ์สำหรับแผนการศึกษาแบบ "วิจัยล้วน" และแผนการศึกษาแบบเรียนรายวิชากับวิทยานิพนธ์ เกณฑ์ดังกล่าวอาจเหมาะสมกับแผนการศึกษาแบบหลังซึ่งมหาวิทยาลัยทั่วไปเปิดสอนอยู่ แต่ปัจจุบันมีการเปิดหลักสูตรแผนการศึกษาแบบ "วิจัยล้วน" ทั้งในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีกลไกและกระบวนการควบคุมคุณภาพเป็นการเฉพาะ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาในประกาศกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2548 ก็พบว่า มีเพียงข้อกำหนดกว้างๆ สำหรับหลักสูตรประเภทนี้ คือ

"สถาบันอุดมศึกษาอาจกำหนดให้เรียนรายวิชาเพิ่มเติมหรือทำกิจกรรมทางวิชาการอื่นเพิ่มขึ้นก็ได้โดยไม่นับหน่วยกิต แต่จะต้องมีผลสัมฤทธิ์ตามที่สถาบันอุดมศึกษากำหนด"

ปัญหาในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงอาจเกิดขึ้นได้หากไม่มีมาตรฐานกลางสำหรับแผนการศึกษาแบบ "วิจัยล้วน" ชื่อน่าสังเกต คือ มหาวิทยาลัยมักเห็นว่าคณะและภาควิชาที่ได้รับ การอนุมัติให้เปิดแผนการศึกษาแบบ "วิจัยล้วน" ควรเป็นผู้วางหลักเกณฑ์และกลไกควบคุมคุณภาพวิทยานิพนธ์ แต่คณะ ภาควิชา และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จำนวนหนึ่งกลับต้องการให้มหาวิทยาลัยวางมาตรฐานกลางเป็นแนวทางของการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

4.1.4 การสร้างบรรยากาศและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการวิจัย

มหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เอื้อต่อความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา เช่น วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการวิจัยแบบการทดลอง ห้องเรียน ห้องพักนิสิตนักศึกษาที่มีเทคโนโลยีทันสมัยสำหรับการค้นคว้าข้อมูล ศูนย์บรรณสารสนเทศที่มีเครือข่ายข้อมูลกว้างขวางและมีบุคลากรให้ความช่วยเหลือทั้งในและนอกเวลาราชการ ศูนย์พัฒนาทักษะด้านการใช้ภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่จะช่วยให้นิสิตนักศึกษาพัฒนาทักษะการเขียนและการนำเสนอผลการวิจัย ตลอดจนการจัดทำวารสารทางวิชาการในระดับชาติหรือนานาชาติให้นิสิตนักศึกษาได้มีแหล่งเผยแพร่วิทยานิพนธ์ต่อ

สังคม วงการวิชาการและวิชาชีพ เพื่อวิทยานิพนธ์ที่นิสิตนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาได้ร่วมกัน
ดำเนินการมาเป็นเวลานานจะได้มีโอกาสเผยแพร่อย่างกว้างขวาง ไม่ "ขึ้นหิ้ง" อย่างไรก็ตาม การสร้าง
บรรยากาศในการทำวิจัยตามที่คาดหวังไว้นี้ยังมีอุปสรรคอยู่มาก เช่น ข้อจำกัดด้านงบประมาณ
ขั้นตอนราชการ และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน เป็นต้น

4.2 ปัญหาและอุปสรรคด้านนิสิตนักศึกษา

ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับนิสิตศึกษามีหลายด้านทั้งปัญหาด้านวิชาการและปัญหา
ส่วนตัว เมื่อทบทวนรายงานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพบัณฑิตไทยพบว่ามีปัญหาต่อไปนี้ (สุธรรม อารีกุล
และคณะ, 2540 อ้างใน สุภาพ ณ นคร และคณะ, 2547: 8)

- 1) ปัญหาเกี่ยวกับความสามารถทางภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ในส่วนของ
ภาษาไทยพบว่าการสื่อสารข้อความทางการเขียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจอยู่ในระดับไม่น่าพอใจ
ในส่วนของภาษาอังกฤษพบว่าการพูดเพื่อสื่อสารข้อความอยู่ในระดับอ่อน บัณฑิตที่สามารถใช้
ภาษาอังกฤษได้ดีมีไม่มากนัก
- 2) ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม พบว่า มีค่านิยมหลายประการที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตใน
อนาคต เช่น ความอดทน
- 3) ปัญหาด้านความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการ เช่น ขาดความสามารถในการประยุกต์
วิชาการสู่สภาพความเป็นจริงของสังคม ขาดการสร้างสรรค์ในทางวิชาการ แสดงออกถึง
ความไม่เท่าทันในวิทยาการใหม่ๆ ในศาสตร์สาขานั้นๆ
- 4) ปัญหาด้านการขาดความสามารถในเชิงการคิดวิเคราะห์ และการคิดในเชิงบูรณาการ การมอง
ประเด็นปัญหา ตลอดจนวิธีการแก้ปัญหา มักจะมีความคิดแบบแยกส่วน
- 5) ปัญหาในด้านการขาดการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่
- 6) ปัญหาการขาดนิสัยการใฝ่รู้ พบว่า ความรู้รอบตัวหรือความรู้ทั่วไปทางการเมือง เศรษฐกิจ
สังคมของบัณฑิตยังมีไม่มากพอ

สำหรับปัญหาในการทำวิทยานิพนธ์นั้น ผู้เขียนได้สัมภาษณ์นิสิตนักศึกษากลุ่มหนึ่งและ
รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ (David Sternberg, 1981; Varun Grover, 2001; Gordon B.
Davis, 2004) แล้วเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาเกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์ในทุกขั้นตอน และ
ปัญหาที่เกิดจากคุณลักษณะส่วนตัวของนิสิตนักศึกษา ดังนี้

4.2.1 ปัญหาที่เกี่ยวกับกระบวนการทำวิทยานิพนธ์

1) การเสนอหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์ ปัญหาสำคัญที่พบมากที่สุด คือ การเสนอ
หัวข้อวิทยานิพนธ์ซึ่งเป็นขั้นตอนแรก และเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ได้อย่างดี
ดังคำกล่าวที่ว่า “A question well-stated is a question half-answered” อย่างไรก็ตามน่าแปลกใจที่
นิสิตนักศึกษาจำนวนมากคิดหัวข้อวิทยานิพนธ์ไม่ได้เลย แม้จะได้เรียนรายวิชาเฉพาะสาขามา

ระยะเวลาหนึ่งแล้วก็ตาม โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาปริญญาเอกที่พยายามจะคิดหัวข้อที่มี "ความใหม่" ทำให้เกิดปัญหานิสิตนักศึกษาบางคนเสนอหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์หลายครั้งแต่ไม่ผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เมื่อประมวลปัญหาของนิสิตนักศึกษาในการเสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์จะพบว่ามีลักษณะหลายประการ คือ

- ไม่มีประเด็นปัญหาที่สนใจแน่นอน มีความสนใจหลายเรื่อง เปลี่ยนหัวข้อการวิจัยเกือบทุกครั้งที่มาพบอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
- ไม่เคยปรึกษาหารือเรื่องที่จะทำวิทยานิพนธ์กับอาจารย์ในสาขาวิชาเพื่อดูความเป็นไปได้
- เสนอหัวข้อไม่ตรงกับสาขาวิชาที่ศึกษา
- เสนอหัวข้อโดยยังไม่ได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอย่างดี คั่นคว้าเอกสารไม่กว้างขวาง ไม่ลึกซึ้งพอ หรือไม่ทันสมัย
- เสนอประเด็นปัญหาการวิจัยที่ไม่มีความสำคัญหรือไม่มีความลุ่มลึกเพียงพอ
- เสนอหัวข้อทำวิทยานิพนธ์ที่เป็นไปได้ยาก (unrealistic) หรือมีขอบเขตกว้างขวางจนอาจดำเนินการไม่เสร็จในระยะเวลาตามหลักสูตร (unmanageable)

เมื่อระยะเวลาการศึกษาผ่านไปจนใกล้ถึงกำหนดที่ต้องได้รับการอนุมัติหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์ จึง "คว่ำ" หัวข้อวิทยานิพนธ์ที่ดูเหมือนจะทำให้สำเร็จการศึกษาได้มากที่สุดมาเสนอเป็นโครงร่างวิทยานิพนธ์ ทั้งที่หัวข้อดังกล่าวเป็นประเด็นปัญหาที่ไม่อยู่ในความสนใจของตนและยังไม่ได้ทำการศึกษาคั่นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องให้ลึกซึ้งครอบคลุม ทำให้กรอบแนวคิดทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัยไม่ชัดเจน อีกทั้งไม่ได้คิดถึงข้อจำกัดด้านต่างๆ ในการทำงานวิจัยหัวข้อดังกล่าวให้สำเร็จ ส่วนโครงร่างวิทยานิพนธ์ (research proposal) ก็เสนอมาแต่เพียงกรอบความคิดกว้างๆ บ่อยครั้งไม่มี "ปัญหาการวิจัย" (research problem) หรือเขียนมาคลุมเครือ ระเบียบวิธีการวิจัย (research methodology) ไม่ชัดเจนหรือไม่เหมาะสมกับปัญหาการวิจัย ลักษณะการเขียนไม่มีการเชื่อมโยงความคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล (logic) แต่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการพิจารณาหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์จำใจต้องให้ผ่านไปด้วยข้อจำกัดด้านเวลา การเริ่มต้นที่หละหลวมเช่นนี้จะนำไปสู่ปัญหาการดำเนินการวิจัยในขั้นต่อไป

สาเหตุของปัญหาดังกล่าวส่วนใหญ่เกิดจากความสามารถในการทบทวนเอกสารและความรู้ด้านระเบียบวิธีวิจัย สาเหตุที่พบบ่อย คือ

- **อ่านไม่พอ (inadequate reading)** คั่นคว้าเอกสารไม่กว้างขวาง ไม่ลึกซึ้ง ไม่ทันสมัย ไม่คั่นคว้างานในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องที่จะช่วยให้เข้าใจประเด็นปัญหาดีขึ้น นิสิตนักศึกษาบางคนอาจไม่รู้แหล่งคั่นคว้าหรือไม่มีวิธีการคั่นคว้าที่ดี หรือมีข้อจำกัดอื่นๆ เช่น ภาษาต่างประเทศ
- **ขาดการบูรณาการความคิด (lack of conceptual integration)** นำข้อมูลที่ได้จากการคั่นคว้ามาเขียนต่อกันโดยไม่มีการสังเคราะห์

- **ไม่สามารถเสนอความคิดที่ได้จากการสังเคราะห์ให้เข้าใจได้ (difficulty articulating the integrated literature)** บางครั้งนิสิตนักศึกษาเข้าใจประเด็นที่ศึกษาค้นคว้ามาเป็นอย่างดี แต่ไม่สามารถเขียนออกมาได้ หากเป็นเช่นนี้ นิสิตนักศึกษามักมีปัญหาการเขียนรายงานไปจนตลอดการทำวิทยานิพนธ์
- **ขาดความรู้ความเข้าใจระเบียบวิธีการวิจัย (little understanding of basic research methodology)** ไม่มีความรู้ความเข้าใจระเบียบวิธีวิจัยหรือเข้าใจน้อย
- **เลือกระเบียบวิธีการวิจัยไม่เหมาะสม (inappropriate choice of methodology)** เลือกวิธีการไม่เหมาะสมกับปัญหาการวิจัยเพราะไม่รู้ว่าระเบียบวิธีที่ดีกว่า หรือจงใจใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่คุ้นเคยหรือใช้ง่าย หรือเลือกระเบียบวิธีที่จะดึงความสนใจในการพิจารณาโครงการแต่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอ
- **ไม่สามารถแสดงระเบียบวิธีการวิจัยได้อย่างถูกต้อง (inability to articulate the research methodology adequately)** เป็นปัญหาทั้งด้านการดำเนินการวิจัยและการเขียนรายงาน

ส่วนปัญหาที่พบในการเขียนเอกสาร โครงร่างวิทยานิพนธ์ ที่พบบ่อย คือ

- **รูปแบบการเขียนและนำเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ (style and presentation of the research proposal)** ไม่ชัดเจน สับสน เข้าใจยาก
- **การวางเค้าโครงเสนอแนวคิด (structure)** เอกสารที่นำเสนอในแต่ละตอนไม่เชื่อมโยงความคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล (logical chain of ideas)
- **การใช้ภาษา (language and grammar)** นิสิตนักศึกษามีทักษะด้านภาษาจำกัด ทำให้มีปัญหาการเขียนรายงานทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) การดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ นอกจากความไม่ชัดเจนของประเด็นปัญหา ระเบียบวิธีและการออกแบบวิจัยที่เสนอในโครงร่างวิทยานิพนธ์แล้ว นิสิตนักศึกษาบางคนยังเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่ไม่มีความรู้ความชำนาญเพียงพอหรือไม่มีความถนัด ทำให้มีปัญหาในการดำเนินการวิจัย นิสิตนักศึกษากลุ่ม ABD (All But Dissertation) ระบุว่าอุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง คือ ความไม่พร้อมของผู้เรียน (candidates' unpreparedness) แม้ว่าจะได้เรียนรายวิชาการวิจัยในเชิงปริมาณและคุณภาพซึ่งทำให้ได้ความรู้ทางทฤษฎีและผ่านการฝึกหัดเบื้องต้น แต่นิสิตนักศึกษาก็ยังขาดความมั่นใจเมื่อต้องลงมือเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัยด้วยตนเอง หรือพบว่าเนื้อหาวิชาที่เรียนตามหลักสูตรไม่ได้ช่วยฝึกทักษะการวิจัยเท่าที่จำเป็น บางคนมีความเข้าใจผิด คิดว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จะเป็นผู้สอนระเบียบวิธีการวิจัยและตรวจแก้ไขงานให้ทุกอย่างระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ จึงคอยความช่วยเหลือจากอาจารย์แทนที่จะช่วยเหลือตนเองด้วยการขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติมหรือขอคำปรึกษาจากผู้ชำนาญการเฉพาะด้าน ยิ่งหากอาจารย์ไม่มีเวลาให้คำปรึกษาหรือไม่ได้ให้กำลังใจเท่าที่คาดหวัง นิสิตนักศึกษาบางคนอาจหยุดทำวิทยานิพนธ์ต่อไปได้ นอกจากนี้ยังพบว่านิสิตนักศึกษาที่ไม่สำเร็จการศึกษาจำนวนหนึ่งมี

ปัญหาด้านการบริหารเวลาและความต่อเนื่องในการทำวิทยานิพนธ์ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ขอกลับไปทำงาน และขาดการติดต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นเวลานาน กลับมาพบอีกครั้งเมื่อใกล้ครบกำหนดระยะเวลาศึกษาตามหลักสูตร สดุดิษฐ์ที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จะให้คำปรึกษาหรือความช่วยเหลือให้สำเร็จการศึกษาได้

3) การเขียนรายงานและการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ นอกจากทักษะด้านระเบียบวิธีการวิจัยแล้ว นิสิตนักศึกษาหลายคนยังมีปัญหาด้านภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษซึ่งเป็นทักษะสำคัญอีกประการหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ โดยเฉพาะวิทยานิพนธ์ที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยในเชิงคุณภาพ บ่อยครั้งจะพบว่า การเขียนรายงานผลการวิจัยของนิสิตนักศึกษาเป็นเพียงการเรียบเรียงเอกสารที่เกี่ยวข้อง ขาดการอ้างอิงผลงานวิชาการที่นำมาใช้ในการศึกษาอย่างถูกต้อง และยังคงอยู่ใน "ทะเลข้อมูล" หาข้อสรุปไม่ได้เมื่อต้องสังเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงเป็นที่น่าเสียดายหากนิสิตนักศึกษาที่ทำวิทยานิพนธ์อย่างทุ่มเทไม่สามารถถ่ายทอดผลงานให้เป็นที่เข้าใจได้ในการเขียนรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ ในทางตรงข้าม นิสิตนักศึกษาอีกจำนวนหนึ่งนำร่างรายงานวิทยานิพนธ์มาให้พิจารณาเมื่อใกล้กำหนดการสอบ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไม่มีโอกาสตรวจสอบอย่างละเอียด และไม่มีเวลาให้ข้อเสนอแนะในการนำเสนอรายงานผลการวิจัยต่อคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ส่วนปัญหาที่พบบ่อยระหว่างการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ นอกจากการเตรียมตัวไม่พร้อมและมีความวิตกกังวลเกินไปแล้ว นิสิตนักศึกษาบางคนยังใช้เวลาบรรยายความสำคัญของประเด็นปัญหา การออกแบบ ระเบียบวิธี และขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมากเกินไปจนแทบไม่ได้กล่าวถึงข้อค้นพบและอภิปรายผลการวิจัยซึ่งเป็นส่วนที่แสดงถึงกระบวนการทางปัญญาที่แท้จริงของผู้ที่จะเป็นมหาบัณฑิตหรือดุษฎีบัณฑิตอีกด้วย

4) การเผยแพร่วิทยานิพนธ์ ปัญหาด้านทักษะการวิจัยและทักษะด้านภาษาข้างต้นส่งผลต่อการเขียนบทความทางวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัยต่อที่ประชุมทางวิชาการ โดยเฉพาะวารสารและการประชุมที่มีการตั้งคณะกรรมการ (editorial board หรือ peer review) พิจารณาผลงานที่จะตีพิมพ์/นำเสนอ โดยเฉพาะหากมหาวิทยาลัยมีข้อกำหนดให้เผยแพร่ผลงานเป็นภาษาต่างประเทศ รายงานวิทยานิพนธ์เป็นผลงานของนิสิตนักศึกษา การตรวจแก้ไขสำนวนภาษาในบทความที่จะเผยแพร่คงไม่ใช่หน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นิสิตนักศึกษาส่วนมากมักนำบทความมาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในระยะเวลากระชั้นชิด/ใกล้จะสิ้นสุดระยะเวลาศึกษาตามหลักสูตร ทำให้บทความจากวิทยานิพนธ์ไม่ได้รับการตรวจสอบคุณภาพอย่างจริงจัง นอกจากนี้ นิสิตนักศึกษายังมีปัญหาในการหาแหล่งตีพิมพ์/เผยแพร่ หากมหาวิทยาลัย/คณะไม่มีบริการให้ความช่วยเหลือในด้านดังกล่าวจะเป็นอุปสรรคในการสำเร็จการศึกษาได้

4.2.2 ปัญหาด้านแรงจูงใจในการศึกษาต่อปริญญาชั้นสูง

เหตุผล แรงจูงใจในการศึกษาต่อหลักสูตรปริญญาโท/เอก และความคาดหวังของนิสิต นักศึกษาเกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์แตกต่างกันย่อมส่งผลกระทบต่อการให้คำปรึกษา จาก การศึกษาเอกสารพบว่าสามารถแบ่งนิสิตออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ (Gordon B. Davis, 2004: 6)

- **นักคิดหรือปัญญาชน** ให้คุณค่าความลุ่มลึกด้านวิชาการ สนใจเพิ่มความรู้ในสาขาวิชาให้ ลึกซึ้ง ต้องการงานวิจัยพื้นฐาน (pure research) เลือกรับวิทยานิพนธ์ในหัวข้อที่ตนเอง เห็นคุณค่าโดยไม่สนใจระยะเวลาที่ต้องใช้ในการศึกษาหรือการประยุกต์ใช้
- **นักวิชาการ/นักวิชาชีพที่ต้องการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน** ต้องการเพิ่มวุฒิเพื่อนำความรู้ ไปปฏิบัติในหน้าที่การงาน ต้องการงานวิจัยประยุกต์ (applied research) เลือกหัวข้อ วิทยานิพนธ์ที่จะเป็นประโยชน์ในการประกอบวิชาชีพ
- **ผู้ประกอบการ/นักวิชาชีพที่ต้องการแสดงปัญญา** ต้องการได้ปริญญาชั้นสูงโดยเฉพาะคุณวุฒิบัณฑิต เลือกหัวข้อวิทยานิพนธ์ที่ต้องใช้การคิดวิเคราะห์ขั้นสูง ต้องการคุณภาพของงาน โดยไม่ จำเป็นต้องศึกษาประเด็นปัญหาของการวิจัยที่ตรงกับอาชีพการงานของตน
- **ผู้แสวงหาปริญญาบัตร** ต้องการปริญญาบัตรบัณฑิตหรือคุณวุฒิบัณฑิตเพื่อแสดงคุณวุฒิ หรือ เพื่อให้ตนเองมีคุณสมบัติตามข้อกำหนดสำหรับกิจการบางอย่าง จึงต้องการทำวิทยานิพนธ์ เพียงเพื่อให้ผ่านการพิจารณาโดยเร็ว ไม่สนใจคุณภาพของงาน

ปัญหาในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์เกิดขึ้นเมื่ออาจารย์และนิสิตนักศึกษา มีความคาดหวังไม่ตรงกัน เช่น อาจารย์ที่ปรึกษาต้องการทำหน้าที่ให้ดีที่สุดเพื่อประกันคุณภาพวิทยานิพนธ์ ให้ได้มาตรฐานตามที่สังคมและมหาวิทยาลัยคาดหวัง ขณะที่นิสิตนักศึกษาในความต้องการ เพียงปริญญาบัตรและสำเร็จการศึกษาให้เร็วที่สุด หรือในทางกลับกันหากนิสิตนักศึกษาเป็นคนที่ ต้องการความสมบูรณ์แบบ (perfectionist) ก็อาจจะรู้สึกว่ายังทำงานไม่ได้ดีตามที่ตนคาดหวังแม้ว่า อาจารย์จะเห็นว่าข้อมูลที่ค้นคว้ามาสามารถตอบปัญหาการวิจัยได้แล้วก็ตาม

อีกประการหนึ่งน่าสังเกตว่าปัจจุบันมีผู้สนใจศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาน้อยลงมาก เมื่อประกอบกับการที่มหาวิทยาลัยมีทุนการศึกษาน้อย และอาจารย์ไม่มีทุนวิจัยให้ดำเนิน โครงการที่น่าสนใจ ทำให้ไม่สามารถดึงดูดนิสิตนักศึกษาเก่งๆ ได้ บางสาขาวิชาที่มีอัตราการแข่งขันต่ำ แต่จำเป็นต้องรับเข้าเรียนเพื่อให้มีจำนวนมากพอที่จะบริหารหลักสูตรได้อย่างคุ้มค่าในเชิง เศรษฐศาสตร์ นิสิตนักศึกษาที่เข้ามาจึงมีปัญหาทั้งด้านคุณภาพ (พื้นความรู้) ความตั้งใจจริงในการ มาทำวิจัย และการอุทิศเวลาอย่างเต็มที่กำลัง ส่งผลให้สำเร็จการศึกษาช้า หรือผลงานไม่มีคุณภาพ เท่าที่ควร

4.2.3 ปัญหาด้านคุณลักษณะของนิสิตนักศึกษา

นิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาจำนวนมากเห็นว่าการทำงานวิทยานิพนธ์เป็นเรื่องยาก เพราะเป็นงานวิจัยเรื่องแรกและไม่มี ความมั่นใจ กลุ่มที่ "ทำได้ทุกอย่างยกเว้นวิทยานิพนธ์"

("ABD" - All But Dissertation) มักโทษว่าเหตุที่ทำให้วิทยานิพนธ์ไม่เสร็จเพราะการทำวิทยานิพนธ์ไม่มี "สูตรสำเร็จ" หรือ "มาตรฐานที่แน่นอน" (dissertation anomie) ไม่ได้รับการฝึกทักษะการวิจัยที่เพียงพอ และไม่ได้รับความเอาใจใส่จากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Joan Rodman ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้ทำการสัมภาษณ์นิสิตนักศึกษาปริญญาเอกพบว่านิสิตนักศึกษากลุ่ม "ABD" มีบุคลิกภาพและลักษณะดังนี้

- สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ยาก
 - ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น แต่ไม่แสวงหาความช่วยเหลือสำหรับตนเอง
 - เคยประสบปัญหาชีวิตกะทันหันขณะมีชีวิตราบรื่นหรือกำลังคิดว่ามีชีวิตที่ดี
- ส่วนบุคลิกภาพและลักษณะเด่นของผู้ที่สำเร็จการศึกษาได้เร็วกว่ากำหนด คือ
- มีความสัมพันธ์ในเชิงวิชาชีพอย่างใกล้ชิดกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
 - ผลิตผลงานได้แม้มีความวิตกกังวล
 - ยอมรับความไม่สมบูรณ์แบบ (imperfection)
 - มีสถานภาพสมรสเกือบทุกคน
 - มีความวิตกกังวลเช่นเดียวกับผู้ที่สำเร็จการศึกษาช้า แต่รู้จักจัดการปัญหา

Mark Sinclair (2004) ซึ่งทำรายงานวิจัยให้กระทรวงการศึกษา วิทยาศาสตร์ และการฝึกอบรม ประเทศออสเตรเลีย มองว่าประเด็นที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับปัญหาของนิสิตนักศึกษา คือ

- ความเป็นอิสระและความเชื่อมั่น
- ความรู้เชิงทฤษฎีที่กว้างขวางหรือเจาะจง
- ความสามารถทำวิจัยหลายวิธีหรือเทคนิคเฉพาะเรื่อง
- ความสามารถในการออกแบบในกรอบแนวคิด ระเบียบวิธี และตัวชี้วัด ที่เป็นไปได้
- ความสามารถในการใช้เหตุผลในการอธิบาย ถกเถียงประเด็นทางวิชาการ
- ความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยี (technological literacy)
- ความสามารถในการเขียนเรียงความที่เข้าใจง่าย
- ทักษะชีวิตและการจัดการที่เหมาะสมสำหรับทุกมิติของชีวิต การทำวิจัย การหาเงิน ความต้องการส่วนตัว และสังคม

ทั้งนี้ Sinclair เสนอว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องไม่คาดหวังว่านิสิตนักศึกษาจะเป็นฝ่ายบอกปัญหาแต่จะต้องเป็นฝ่ายสังเกตปัญหาเอง นิสิตนักศึกษาที่มีปัญหามักส่งสัญญาณเตือน (warning signals) เช่น ขาดการติดต่อ ไม่ส่งงาน ไม่มาพบตามนัดหรือเลื่อนเวลานัดติดต่อกัน ซึ่งเป็นพฤติกรรมหลักเสี่ยงเพราะเชื่อว่าตนไม่มีความก้าวหน้าในการทำงาน

สำหรับข้อผิดพลาดของนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาเอกนั้น Varun Grover (2001) ได้สรุปปัญหาจากประสบการณ์ในระดับบัณฑิตศึกษาของเขาไว้ 10 ประการ ดังนี้

- เรียนรายวิชาตามใจชอบ ไม่วางแผนการเรียนให้สามารถประสานความรู้และทักษะจากรายวิชาต่างๆ มาเป็นประโยชน์ในการหาหัวข้อและดำเนินการทำวิทยานิพนธ์

- ปลอ่ยให้บุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือเพื่อนนิสิตนักศึกษา มีอิทธิพลต่อการเลือกเรียนรายวิชาและกำหนดโครงการศึกษาแทนตน
- ไม่รู้จักจัดลำดับความสำคัญของงาน เข้าร่วมงานทางวิชาการและงานสังคมมากจนไม่มีเวลาทำวิทยานิพนธ์ของตนเอง
- ไม่เคยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ไม่เคยขอความช่วยเหลือ ทั้งที่การศึกษาต่อทำให้มีโอกาสพบเพื่อนและผู้มีประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์กับการทำงานวิทยานิพนธ์
- ไม่รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น ทั้งที่จะเป็นการช่วยขยายฐานความรู้และความร่วมมือในการทำวิทยานิพนธ์และการทำงานอาชีพในอนาคต
- หยุคพักผ่อนเกินไปหลังผ่านการสอบต่างๆ ตามขั้นตอนสำเร็จการศึกษา เช่น สอบวัดคุณสมบัติ สอบหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์ จนหมดความสนใจที่จะทำวิทยานิพนธ์ต่อ
- หลบหน้า ไม่รู้จักเข้าหาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
- ตั้งเป้าหมายการทำวิทยานิพนธ์ไว้สูงเกินไป การทำวิทยานิพนธ์เป็นกระบวนการเรียนรู้และวิทยานิพนธ์ที่เสนอเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรไม่จำเป็นต้องเป็นงานชิ้นโบว์แดงของชีวิต
- ไม่รู้จักประสานความขัดแย้งหรือความเห็นที่ไม่ลงรอยกันระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม (ถ้ามี) และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
- ไม่รอให้สอบและแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้เสร็จก่อนกลับไปทำงานหรือออกไปทำภารกิจอื่น

ส่วน Edward L. Katz (อ้างใน Lester F. Goodchild et al, 1997:10) สรุปลักษณะการทำงานของนิสิตนักศึกษาที่เป็นอุปสรรคต่อการทำวิทยานิพนธ์ไว้ 5 ประการ คือ

- **กลับเร็วเกินไป (Too Early a Departure)** ตัดสินใจกลับไปทำงานหรือออกไปเริ่มทำงานใหม่ก่อนทำวิทยานิพนธ์ให้เสร็จ
- **ไร้ขีดจำกัด (Too Much Enthusiasm, Too Little Focus)** มีพลังมาก สนใจใคร่รู้เรื่องราวที่หลากหลายจนไม่มีจุดสนใจที่แน่นอนสำหรับการทำวิทยานิพนธ์
- **ผูกมัดตัวเอง (Too Hard to Please)** ต้องการความสมบูรณ์แบบในการเขียนและนำเสนอรายงานวิทยานิพนธ์ แก้ไขงานไม่เสร็จสิ้น
- **วังเวงโดดเดี่ยว (Too Much Isolation)** ชอบปลีกตัวไปทำงานคนเดียว ไม่ติดต่อนิสิตนักศึกษาคนอื่น อาจารย์ที่ปรึกษาหรือแม้กระทั่งสมาชิกครอบครัว
- **เหี่ยวแห้งใจ (Too Long in Transit)** ท้อถอย ลังเลไม่กล้าเสนองาน กลัวสอบไม่ผ่าน

นอกจากนี้ยังมีลักษณะการทำงานอื่นๆ ที่เป็นปัญหาในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาทิ

- คาดหวังว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จะบอกหัวข้อและวิธีการวิจัยทุกขั้นตอน ถ้าทำวิทยานิพนธ์ไม่เสร็จหรือไม่ดี เป็นความผิดของอาจารย์ ไม่ใช่ของนิสิตนักศึกษา
- คิดเอาเองว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทำหน้าที่เพื่อตัวเอง ไม่ได้สนใจนิสิตนักศึกษา
- คิดว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อายุมากไป/น้อยไป ไม่รู้เรื่องที่ทำเท่ากับตน

- ทำวิทยานิพนธ์ตามเวลาราชการ
- ไม่เคยเตรียมพร้อมมาประชุมร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา ไม่เคยจดบันทึกระหว่างการปรึกษา
- ไม่เคยจดบันทึกย่อหรือทำบรรณานุกรมหนังสือหรือเอกสารวิชาการที่อ่าน
- ไม่สนใจตรวจสอบผลการวิเคราะห์หรือตรวจคำสะกดในรายงานวิทยานิพนธ์ที่เขียน เพราะเป็นงานของอาจารย์ที่ปรึกษา
- ไม่มาพบ ยกเลิกนัดกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์บ่อยๆ โดยไม่มีเหตุผล ไม่บอกล่วงหน้า หรือบอกกระชั้นชิด
- ส่งงานให้อาจารย์ที่ปรึกษาวันศุกร์ คิดว่าอาจารย์จะอ่านงานให้ในวันหยุดสุดสัปดาห์ แล้วส่งคืนนิสิตนักศึกษาวันจันทร์
- คิดเอาเองว่าการเขียนรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์เป็นเรื่องง่าย เขียนได้ใน 1-2 เดือน

สำหรับประเทศไทยมีรายงานวิจัยหลายฉบับที่พบว่าปัจจัยด้านนิสิตนักศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาโครงร่างวิทยานิพนธ์ คือ การที่ได้ทำเรื่องที่ตนเองสนใจ มีความตั้งใจจริง มีความรู้ด้านระเบียบวิธีวิจัยในเรื่องที่ทำเป็นอย่างดี และมีเทคนิคในการพัฒนาโครงการเสนอวิทยานิพนธ์ ส่วนปัจจัยที่ทำให้นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาโททำวิทยานิพนธ์ได้สำเร็จภายในระยะเวลาตามหลักสูตร คือ การอยู่ศึกษาต่อจนทำวิทยานิพนธ์สำเร็จ ไม่กลับไปทำงานควบคู่กับการทำวิทยานิพนธ์ ความรู้ความสามารถของนิสิตนักศึกษาในด้านต่างๆ โดยเฉพาะความสามารถในการอ่านและเขียนทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และความสามารถในการวิจัย การเลือกเทคนิคการวิเคราะห์ทางสถิติ ลักษณะนิสัยส่วนบุคคลที่เอื้อต่อการทำวิทยานิพนธ์ และอายุของนิสิตนักศึกษา

4.2.4 ปัญหาด้านอารมณ์-สังคม

การศึกษาหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตใช้ระยะเวลานานและต้องทำงานอย่างทุ่มเท ระหว่างการศึกษานิสิตนักศึกษบางคนจึงอาจมีปัญหาคิดที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น เช่น

- ปัญหาครอบครัว
- ปัญหาความเครียด
- ปัญหาค่าใช้จ่าย
- ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตนักศึกษากับสมาชิกชุมชนในสถาบันที่เข้าศึกษา

ปัญหาดังกล่าวล้วนส่งผลต่อสภาพจิตใจและอารมณ์-สังคม โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาที่ยังไม่มีวุฒิภาวะ ผู้ที่ไม่ประสบความสำเร็จในการศึกษาต่อปริญญาโท/เอกส่วนใหญ่ไม่สามารถปรับตัวหรือมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลต่างๆ ใน "ชุมชนวิชาการ" ทั้งกลุ่มเพื่อน คณาจารย์ และบุคลากรต่างๆ ในมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตาม บุคคลสำคัญที่สุด คือ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยปกตินิสิตนักศึกษาจะเป็นผู้เลือกอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ด้วยตนเอง หากทำงานร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาได้ดี กระบวนการทำวิทยานิพนธ์ก็จะไปอย่างรวดเร็ว แต่น่าเสียดายว่านิสิตนักศึกษาจำนวนไม่น้อยกลับมีปัญหาและต้องเปลี่ยนอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในที่สุด

4.3 ปัญหาและอุปสรรคด้านอาจารย์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีบทบาทสำคัญในการศึกษาปริญญาชั้นสูง โดยเฉพาะการกำหนดระยะเวลาและบรรยากาศของการทำวิทยานิพนธ์ จากการประมวลปัญหาและอุปสรรคด้านอาจารย์ในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์อาจสรุปได้ดังนี้

4.3.1 ปัญหาด้านการแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 กำหนดคุณสมบัติอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทและปริญญาเอกว่า

"อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักต้องเป็นอาจารย์ประจำที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้นหรือสาขาวิชาที่สัมพันธ์กัน และต้องมีประสบการณ์ในการทำวิจัยที่มีใช้ส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา"

มหาวิทยาลัยจึงต้องมีจำนวนคณาจารย์ประจำหลักสูตรผู้ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์เพียงพอเพื่อแต่งตั้งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แต่ตามข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จะพบว่ามหาวิทยาลัยกำลังประสบปัญหาขาดแคลนอาจารย์ที่ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ และอาจารย์ที่มีประสบการณ์วิจัยสูงในสาขาวิชาที่เชี่ยวชาญพิเศษเนื่องจากเกษียณอายุราชการหรือลาออกตามโครงการเปลี่ยนเส้นทางชีวิตฯ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยชั้นนำ คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) เฉพาะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ช่วง พ.ศ. 2545 - 2554 จะมีคณาจารย์เกษียณอายุราชการจำนวนมากถึง 810 คน จากจำนวนทั้งหมด 2,460 คน ในจำนวนนี้เป็นอาจารย์ที่มีวุฒิปริญญาเอกมากที่สุด 379 คน หรือร้อยละ 46.80 โดยคณาจารย์ในกลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์จะเกษียณอายุราชการมากที่สุด รองลงมาตามลำดับ คือ กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์ กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ และกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพ (ชนิดา รัศมีพลเมือง และคณะ, 2548)

ในอนาคตอันใกล้ คณาจารย์ที่ปฏิบัติงานจำนวนมากจะเป็นอาจารย์รุ่นใหม่ที่ยังสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกและยังมีประสบการณ์ในการทำวิจัยน้อย การจัดอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ผู้ที่มีคุณวุฒิและประสบการณ์ในการให้คำปรึกษางานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์จะเป็นอุปสรรคสำคัญซึ่งมหาวิทยาลัยจะต้องพิจารณาหามาตรการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์รุ่นใหม่ต่อไป

4.3.2 ปัญหาด้านระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ระบบอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของคุณภาพการผลิตบัณฑิต แต่เป็นที่สังเกตว่าระบบอาจารย์ที่ปรึกษาที่มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่พัฒนาขึ้นเป็นระบบอาจารย์ที่ปรึกษาด้านวิชาการและกิจการนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรีซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือและแนะนำให้การปรึกษาในเรื่องการศึกษาเล่าเรียนและอาชีพ การอบรมสั่งสอนด้านระเบียบวินัยและ

พัฒนาบุคลิกภาพ แต่แทบจะไม่มีการพัฒนาระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในสถาบันอุดมศึกษาเลย การให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงมีอุปสรรคเนื่องจาก

- ไม่มีการจัดระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่จะช่วยให้อาจารย์ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ดังกล่าวเข้าใจบทบาทหน้าที่และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ไม่มีเครื่องมือที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น "คู่มืออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์" หลักเกณฑ์เกี่ยวกับ "มาตรฐานการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ (advising standards)" ระเบียบข้อบังคับ ข้อกำหนดของมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์ที่ควรรู้
- ไม่มีระบบ/กระบวนการประเมินคุณภาพและการตรวจสอบประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน (monitoring process) ด้านการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์อย่างจริงจัง ส่วนมากจะมีเฉพาะข้อกำหนดเกี่ยวกับจำนวนนิสิตนักศึกษาในความดูแล และการรายงานจำนวนนิสิตนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษา
- ไม่มีระบบพัฒนาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้งอาจารย์ที่ปฏิบัติงานอยู่แล้วและอาจารย์เข้าใหม่ มหาวิทยาลัยมักมีความเชื่อที่ผิดว่าอาจารย์ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาชั้นสูงทุกคน โดยเฉพาะปริญญาเอกสามารถทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้ ทั้งที่ผู้ที่จะให้การให้คำปรึกษาที่ดีต้องมีความรู้และผ่านกระบวนการฝึกฝนทักษะอย่างเป็นระบบ

4.3.3 ปัญหาด้านความเข้าใจเป้าหมายของการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

เป้าหมายที่แท้จริงของการทำวิทยานิพนธ์นอกเหนือจากการได้ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ คือ การช่วยให้นิสิตนักศึกษาเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ให้มีความเป็นนักวิชาการและนักวิจัย อาจารย์ที่คุมวิทยานิพนธ์โดยไม่เข้าใจเป้าหมายดังกล่าวจึงมักคุมนิสิตนักศึกษาโดยหวังให้เกิดผลงานวิจัยอย่างเดียว ไม่คิดหาเครื่องมือ (ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างการทำวิจัย) เพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษา (สุธีระ ประเสริฐสรรพ, 2544: 40) ขณะที่คณาจารย์ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ซึ่งมีความเข้าใจเป้าหมายดังกล่าว มักให้โอกาสนิสิตนักศึกษาเป็น "ศิษย์ก้นกุฎี" และมีเทคนิคกระบวนการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ฉันท "กัลยาณมิตร" ที่ช่วยให้ทั้งนิสิตนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษามีประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีด้วยกันทั้งสองฝ่าย โดยที่นิสิตนักศึกษาสำเร็จการศึกษาในระยะเวลาที่กำหนด อย่างไรก็ตามคณาจารย์จำนวนไม่น้อยยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ไม่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการให้คำปรึกษาและจิตวิทยาการแนะแนวให้มีความรู้ในการเลือกเทคนิคการให้คำปรึกษาที่เหมาะสมกับความแตกต่างของนิสิตนักศึกษา จึงอาจเกิดปัญหาความสัมพันธ์หรือการสื่อสาร ความมุงหวังที่จะให้การทำวิทยานิพนธ์เป็นการฝึกประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเป็นระบบโดยใช้กระบวนการทางปัญญาจึงไม่อาจบรรลุผลได้

4.3.4 ปัญหาด้านแรงจูงใจในการทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

อาจารย์จำนวนหนึ่งเห็นว่างานให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็น "งานฝาก" ภารกิจหลักของการเป็นอาจารย์คือ "การสอน" และ "การผลิตผลงานวิจัย" โดยเฉพาะงานวิจัยของตนเอง

ขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยก็ไม่มีกรวางระบบประเมินผลการปฏิบัติงานที่ให้ความสนใจแก่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และยังออกกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่เป็นการยืนยันความคิดดังกล่าว ดังจะเห็นจากการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ และเกณฑ์การประเมินภาระงานเพื่อพิจารณาความดีความชอบประจำปีที่เกือบไม่ให้ความสำคัญกับภารกิจด้านอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เลย นอกจากนี้ค่าตอบแทนที่ได้จากการทำหน้าที่ดังกล่าวในมหาวิทยาลัยของรัฐยังน้อยมาก ไม่คุ้มค่ากับเวลาที่ต้องทุ่มเทให้กับนิสิตนักศึกษา อาจารย์จำนวนไม่น้อยจึงเลือกที่จะทำงานสอนและทำวิจัยของตนเองมากกว่าทำหน้าที่ให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

4.3.5 ปัญหาด้านคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

คุณลักษณะและบุคลิกภาพของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่พึงประสงค์โดยทั่วไป คือ การเป็นผู้รู้ลึก ครอบ ด้านวิชาการ (knowledgeable) ตั้งใจจัดสรรเวลาให้นิสิตนักศึกษาได้พบ (availability) เพื่อขอคำปรึกษา รู้เขารู้เรา ให้กำลังใจนิสิตนักศึกษา (supportive) เป็นผู้ใส่ใจตรวจแก้ไข ให้ข้อเสนอแนะงานที่เสนอ (responsive) ความสามารถของอาจารย์ที่ปรึกษาจึงเป็นปัจจัยหนึ่งของความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ การที่อาจารย์มีสาขาวิชาที่เชี่ยวชาญเฉพาะและมีโครงการวิจัยอยู่ในมือมีผลดีหลายประการ (สุธีระ ประเสริฐสรรพ, 2544: 41) กล่าวคือ ทำให้นิสิตนักศึกษา

- มั่นใจได้ว่าอาจารย์รู้จริงว่าจะทำอะไร
- มั่นใจได้ว่าเป็นหัวข้อที่ควรทำ
- มั่นใจได้ว่าอาจารย์มีข้อมูลดีและเอาจริงในงานวิจัยนี้
- มั่นใจได้ว่ามีทรัพยากรทำวิจัย
- มั่นใจได้ว่าเสร็จแล้วจะมีคุณภาพ (หากหน่วยงานที่ให้ทุนมีการประเมิน)

อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าอาจารย์จำนวนไม่น้อยไม่แสดงสาขาวิชาที่ตนเชี่ยวชาญอย่างชัดเจน นิสิตนักศึกษาจึงอาจเลือกเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์โดยเข้าใจว่าสามารถคุมวิทยานิพนธ์ได้ทุกเรื่อง และยังมีอาจารย์ที่ไม่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์การวิจัย เช่น ผลงานวิจัยหรือโครงการวิจัยขนาดใหญ่ที่ได้รับทุนสนับสนุน

ในด้านกระบวนการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ Nigel Ward (1995:7) ได้ประมวลข้อผิดพลาดต่างๆ ที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไม่ควรทำไว้หลายประการ ที่น่าสนใจมีดังนี้

- มอบหมายให้นิสิตนักศึกษาทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อที่เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้รับทุนสนับสนุนหรืองานวิจัยส่วนตัว
- ให้นิสิตนักศึกษาในความดูแลทำวิทยานิพนธ์หัวข้อเดียวกัน เปลี่ยนแปลงหัวเรื่องเพียงเล็กน้อย หรือให้เขียนแบบข้อเสนอโครงการวิจัยของเก่า หากเป็นเรื่องเดียวกับงานของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ด้วยก็ดี

- ไม่เคยไปดูแลการทำงานในห้องทดลอง หรือพื้นที่ทำการวิจัยของนิสิตนักศึกษา เรียนรู้ผลการดำเนินงานวิจัยเท่าที่นิตินิตรายงาน
- ไม่ให้คำปรึกษานิสิตนักศึกษาในความดูแลเอง มอบหมายให้นิสิตรุ่นพี่ไปทำหน้าที่แทน
- ไม่ส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง หากนิสิตนักศึกษามีความเห็นทางวิชาการที่ต่างออกไปจะไม่รับฟังและใช้คำพูดบั่นทอนกำลังใจ
- ใจดีเกินไป ผ่านงานทุกชิ้นที่นิสิตนักศึกษานำเสนอแม้มีข้อผิดพลาด คลาดเคลื่อน
- หลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับนิสิตนักศึกษา ไม่ตามงาน ปล่อยตามใจ
- เรียกห้องให้นิสิตนักศึกษาทำงานเพิ่มขึ้นตลอดเวลาแม้ว่าจะเป็นงานที่อยู่นอกเหนือขอบเขตการวิจัย
- ตรวจสอบนิสิตนักศึกษาอย่างมากที่สุดเพียง 1 ครั้ง
- ไม่เคยยอมรับกับนิสิตนักศึกษาตรงๆ ว่าไม่มีความรู้หรือไม่ถนัดในเรื่องที่ถาม
- ไม่เคยแนะนำให้นิสิตนักศึกษาไปร่วมการประชุมทางวิชาการ หรือไปพบนักวิชาการ นักวิจัยที่มีผลงานหรือประสบการณ์เกี่ยวข้องกับงานวิทยานิพนธ์
- ไม่เคยนัดให้นิสิตนักศึกษามารายงานความก้าวหน้าในการทำวิทยานิพนธ์ การทำงานทุกอย่างขึ้นกับนิสิตนักศึกษา
- ปล่อยให้นิสิตนักศึกษาทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อที่ลำสมัย หรืออยู่ในกระแสนิยมมากเกินไป
- ชอบให้นิสิตนักศึกษาเขียนอ้างอิงความเห็นหรือผลงานของตนไว้ในรายงานวิทยานิพนธ์
- ไม่แนะนำวารสารทางวิชาการที่ควรนำบทความจากวิทยานิพนธ์ไปเผยแพร่ ปล่อยให้นิสิตนักศึกษาหาที่ลงบทความวิจัยเอง
- เป็นตัวอย่างที่ไม่ดี เช่น ไม่เคยลงมือทำงานวิจัยในห้องทดลองด้วยตนเอง ไปร่วมงานประชุมสัมมนาทางวิชาการโดยไม่ศึกษาข้อมูลไปล่วงหน้า ไม่วางแผนการทำงาน งานทุกชิ้นต้องเร่งให้ทันกำหนดเวลา
- ให้นิสิตนักศึกษาเลือกคนที่อยากรู้จักเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ร่วม) หรือคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ แม้ว่าคนนั้นจะไม่สนใจเรื่องที่นิสิตนักศึกษาทำเป็นวิทยานิพนธ์
- สร้างปัญหากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ร่วม) หรือคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

สรุปสาระสำคัญ

การให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นกระบวนการสำคัญที่จะเอื้ออำนวยให้นิสิตนักศึกษา ประสบผลสำเร็จในการศึกษาและได้รับกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของการเป็นนักวิชาการและนักวิชาชีพชั้นสูง อย่างไรก็ตามการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์มีปัญหาและอุปสรรคทั้งในเชิงโครงสร้างและกระบวนการจากปัจจัยเชิงสถาบันและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เริ่มตั้งแต่ความเข้าใจที่ไม่ตรงกันหรือความไม่ชัดเจนของเป้าหมายการทำวิทยานิพนธ์ในหลักสูตรการศึกษาปริญญาชั้นสูง ลักษณะวิทยานิพนธ์ที่ฟังประสงค์หรือเป็นมาตรฐานสำหรับหลักสูตรปริญญา

มหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตสำหรับแผนการศึกษาที่เน้นการวิจัยแบบต่างๆ ทั้งแบบ "วิจัยล้วน" และแบบเรียนรายวิชาควบคู่กับวิทยานิพนธ์ ทั้งที่ปรัชญาและแนวคิดดังกล่าวเป็นตัวกำหนดความคาดหวังทั้งในส่วนของสถาบันการศึกษา ผู้เรียน ผู้สอน และสังคมโดยส่วนรวม นอกจากนี้กระบวนการบริหารหลักสูตรนับตั้งแต่การคัดเลือกผู้ที่เข้าศึกษาให้เหมาะกับประเภทหลักสูตรก็เป็นอุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่งของการได้มาซึ่งปัจจัยนำเข้า (inputs) ที่มีคุณภาพ และสัมพันธ์ไปถึงปัญหาการวางแผนการเรียนรายวิชาเนื้อหาและรายวิชาวิจัยเพื่อเตรียมความพร้อมให้นิสิตนักศึกษา กระบวนการเรียนการสอนที่ให้ประสบการณ์วิจัย กระบวนการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ การสร้างบรรยากาศในการวิจัย และการกำกับกลไกควบคุมคุณภาพวิทยานิพนธ์และการให้คำปรึกษาให้มีผลในการปฏิบัติจริงเพื่อผลิตวิทยานิพนธ์ที่มีคุณภาพมาตรฐานตามคาดหวัง

ส่วนปัญหาและอุปสรรคด้านนิสิตนักศึกษาพบได้ในกระบวนการทำวิทยานิพนธ์ทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การที่นิสิตนักศึกษาไม่ได้รับการเตรียมตัวให้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการและวิจัยที่เพียงพอสำหรับการทำวิจัยด้วยตนเอง ขั้นตอนที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ การเสนอหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์ ซึ่งจะส่งผลต่อไปถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ จนกระทั่งการเขียนรายงาน การสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ และการเผยแพร่วิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ยังมีปัญหาจากแรงจูงใจในการศึกษาต่อระดับปริญญาชั้นสูงของนิสิตนักศึกษา คุณลักษณะส่วนตัว เช่น บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยในการเรียนและการทำงาน ภาวะด้านการประกอบอาชีพ ตลอดจนปัญหาด้านอารมณ์และสังคม โดยเฉพาะการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญด้านอาจารย์ นอกจากปัญหาด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ความเข้าใจและความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว ยังมีข้อสังเกตว่าในไม่ช้านี้มหาวิทยาลัยจะประสบปัญหาขาดแคลนคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิและมีประสบการณ์สูงด้านการวิจัยเนื่องจากการเกษียณอายุราชการและการออกจากราชการก่อนกำหนดเวลา สภาพดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อการแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาที่กำหนดในประกาศกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2548 อีกประการหนึ่งน่าสังเกตว่ามหาวิทยาลัยยังไม่มีกระบวนการอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขาดการพัฒนาความรู้ทักษะในการให้คำปรึกษาและการบริหารงานวิจัย และขาดระบบตรวจสอบคุณภาพการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่มีประสิทธิภาพ ยิ่งกว่านั้นอาจารย์ส่วนใหญ่ยังขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติภารกิจดังกล่าว และมักจะเห็นว่างานสอนและงานผลิตผลงานวิจัยเป็นหน้าที่หลักของการเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยมากกว่าการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

เอกสารและรายการอ้างอิง

1. ครรชิต มาลัยวงศ์. *กระบวนการทำโครงการศึกษาอิสระ/วิทยานิพนธ์*. สืบค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2548 จาก http://www.drkanchit.com/research_guides/thesis/content/home.html
2. ชนะ กองไทรย์. (2537). *กระบวนการพัฒนาโครงการเสนอวิทยานิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตศึกษาหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
3. ชนิตา รักษ์พลเมือง และคณะ. (2548). *รายงานการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์โครงการให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาชั้นสูง ณ ต่างประเทศของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. เงินทุนสนับสนุนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนาเย็บเล่ม)
4. ศึกษาธิการ, กระทรวง. ส่วนข้อมูลทะเบียนประวัติ สำนักส่งเสริมและพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. *จำนวนข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยที่จะเกษียณอายุราชการเมื่อสิ้นปีงบประมาณ พ.ศ. 2546 (วันที่ 1 ตุลาคม 2546)*, ข้อมูล ณ มีนาคม 2546. สืบค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2548 จาก <http://www.mua.go.th/>
5. สิริรัตน์ คุณจักร. (2539). *การวิเคราะห์ตัวแปรจำแนกความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ระหว่างนิสิตระดับมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
6. สุธรรม อารีกุล และคณะ (2540). *วิกฤติอุดมศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการวิจัย. อ้างใน สุภาพ ณ นคร และคณะ (2547). *รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย*. สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
7. สุธีระ ประเสริฐสรรพ. (2544). *สนุกกับงานวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพมหานคร : สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
8. สุวิมล ว่องวานิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย. (2546). *แนวทางการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
9. Brubaker, Dale L. and Thomas, R. Murray. (2000). **Theses and Dissertations: A Guide to Planning, Research, and Writing**. Westport, CT : Bergin & Garvey.
10. Cryer, Pat. (1997). **Handing Common Dilemmas in Supervision: Issues in Postgraduate Supervision, Teaching and Management**. Guide no. 2. London: Society for Research into Higher Education and The Times Higher Education Supplement. Retrieved September 12, 2005 from http://www.postgrade_resources.britnetnet.co.uk/supervisor-resources00-intro.htm
11. Davis, Gordon B. (Revised 2004, May 24). *Advising and Supervising Doctoral Students: Lessons I Have Learned*, Retrieved October 10, 2005 from https://misrc.umn.edu/workingpapers/fullpapers/2004/0412_052404.pdf

12. Goodchild, Lester F., et al. (1997). **Rethinking the Dissertation Process: Tackling Personal and Institutional Obstacles**. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
13. Grover, Varun. (2001, May). *10 Mistakes Doctoral Students Make in Managing their Program*, in **Decision Line**, Retrieved October 10, 2005 from http://www.decisionsciences.org/DecisionLine/Vol32/33_3/32_3phd.pdf
14. Hirst, Graeme. (1994). *How to be a Terrible Graduate Student*. Retrieved October 12, 2005 from <http://www.cs.iastate.edu/~honavar/badstudent.html>
15. IU Computer Department. (n.d.). *The ABD syndrome*. Retrieved October 10, 2005 from <http://www.gps.caltech.edu/academics/gradhandbook/Csindianna/section1.9.0.4.html>
16. *Mastering the dissertation: Common mistakes*. (n.d.). Retrieved October 10, 2005 from <http://www.korepetycje.com/dissertation-mistakes.html>
17. Mauch, James E. and Namgi Park. (2003). **Guide to the Successful Thesis and Dissertation: A Handbook for Students and Faculty**. (5th edition). New York: Marcel Dekker, Inc.
18. *Reasons for ABD Inertia – The Nature of the Beast*. (2005, February 2). Writing Center, University of Northern Carolina at Chapel Hill. Retrieved October 12, 2005 from <http://www.unc.edu/depts/wcweb>
19. Sinclair, Mark. (2004). **The Pedagogy of 'Good' PhD Supervision: A National Cross-Disciplinary Investigation of PhD Supervision**. Department of Education, Science and Training, Australia Government, Commonwealth of Australia. Retrieved October 21, 2005 from http://www.dest.gov.au/NR/rdonlyres/07C6492B-FIBE-45C6-A283-6098B6952D29/2536/phd_supervision.pdf
20. Sternberg, David. (1981). **How to Complete and Survive Your Doctoral Dissertation**, New York: St. Martin's Griffin. In *Reasons for ABD Inertia - The Nature of the Beast*. (2005, February, 2). Writing Center, University of North Carolina at Chapel Hill. Retrieved October 10, 2005 from http://www/unc.edu/depts/wcweb/handouts_pdf/Writing_Your_Dissertation.pdf
21. Ward, Nigel. (1995, February). *How to be a Terrible Thesis Advisor*, The ACM Digital Library, **Crossroads**, Volume 1, Issue 3, p.7. Retrieved October 12, 2005 from <http://www.crazystudent.com/grad~students/advisor>

บทที่ 5

การปฏิบัติที่ดีในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

5.1 ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

ความสำเร็จในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์อาจพิจารณาได้หลายมุมมอง อาทิ James E. Munch และ Namgi Park (2003: 2) แบ่งเป็นความสำเร็จด้านผลผลิต กับความสำเร็จด้านกระบวนการ *ความสำเร็จด้านผลผลิต* คือการได้ผลงานวิจัยที่สร้างความรู้ใหม่ เป็นผลงานที่แสดงให้เห็นถึงการ *ทำงานที่มีคุณภาพ (high-quality effort)* เป็นงานชิ้นดีที่สุด (excellence of product) ตามศักยภาพของนิสิตนักศึกษา และเป็นงานที่มีการสูญเสียเวลาน้อยที่สุด (minimum loss of time) ทั้งในส่วนของนิสิตนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษา ส่วน *ความสำเร็จด้านกระบวนการ* คือการฝึกให้นิสิตนักศึกษาเรียนรู้กระบวนการทำวิจัยที่ดีด้วยตนเอง การให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่จะทำให้เกิดความสำเร็จดังกล่าวขึ้นกับปัจจัยหลายประการ ที่สำคัญที่สุด คือ ตัวอาจารย์ปรึกษาวิทยานิพนธ์นั่นเอง แต่ก็ยังมีความเข้าใจผิดที่สำคัญอย่างยิ่งคือการคิดว่าอาจารย์ทุกคน โดยเฉพาะผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกสามารถทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้ ประกอบกับอาจารย์จำนวนมากยังขาดแรงจูงใจในการทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และยังคงการทำวิจัยของตนเองมากกว่า ในต่างประเทศมีผลการวิจัยพบว่าเหตุผลสำคัญที่อาจารย์รับหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คือ ความต้องการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในศาสตร์และเพิ่มพูนความรู้ในสาขาวิชา ต้องการชื่อเสียงในวงวิชาชีพ และสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง (self-esteem)

การทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จจึงขึ้นกับปัจจัยสำคัญหลายประการ เป็นต้นว่า การทำบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ การจัดโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการทำวิจัยในคณะและมหาวิทยาลัย นโยบายด้านวิชาการและการวิจัยของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับบัณฑิตศึกษา การจัดโครงสร้างและขั้นตอนการบริหารที่เอื้ออำนวยต่อการทำงานวิจัย และการหลอมรวมนิสิตนักศึกษาเข้ากับวัฒนธรรมวิจัยของสถาบัน Lester F. Goodchild และคณะ (1997: 41-46, 74) เสนอว่าปัจจัยสำคัญของการทำวิทยานิพนธ์ คือ การที่คณะและมหาวิทยาลัยจัดโปรแกรมการศึกษาให้เหมาะสมกับลักษณะการทำวิจัยของนิสิตนักศึกษา โดยเฉพาะหลักสูตรที่มีแผนการเรียนแบบ "วิจัยล้วน" การจัดระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ การเรียนรู้และเข้าใจบุคลิกลักษณะเฉพาะของกลุ่มนิสิตนักศึกษา และการสร้างบรรยากาศของการวิจัย โดยการ

- สร้างชุมชนทางวิชาการที่ส่งเสริมการศึกษาและการทำวิจัยในระดับปริญญาชั้นสูง
- จัดกลุ่มพี่เลี้ยง (ซึ่งอาจเป็นนิสิตนักศึกษารุ่นพี่ หรืออาจารย์) หรือจัดกลุ่มสนับสนุนอย่างเป็นทางการ (formal support groups) สำหรับนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาเอก
- ให้การสนับสนุนการทำงานวิจัยเป็นทีมระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา

Terry Garfield และ Frank Alpert (HERDSA, 2002: 263 - 273) จำแนกปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ออกเป็น 3 ประการ ประกอบด้วยปัจจัยด้านโครงสร้าง ปัจจัยด้านการสนับสนุน และปัจจัยอื่นๆ สรุปได้ดังนี้

1) ปัจจัยด้านโครงสร้าง (structural factors) หมายถึง องค์ประกอบที่อาจารย์ที่ปรึกษาต้องจัดให้แก่บัณฑิตศึกษา เป็นองค์ประกอบที่ต้องมี (directive aspects) ประกอบด้วย

- กระบวนการต่างๆ ขององค์กร (organization process) เช่น การกำหนดบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษา การจัดอาจารย์ที่ปรึกษา การเลือกนิสิตนักศึกษาในความดูแล การรายงานความก้าวหน้าของการทำวิทยานิพนธ์
- ความรับผิดชอบและขั้นตอนต่างๆ (accountability and stages) เช่น การตกลงวิธีการทำงานระหว่างอาจารย์กับนิสิตนักศึกษา การกำกับเวลาทำวิทยานิพนธ์ทุกขั้นตอน
- การเสริมสร้างทักษะ (skill provision) เช่น ทักษะการเขียน การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ การเสนอรายงานปากเปล่า ทักษะการบริหารเวลา

2) ปัจจัยด้านการสนับสนุน (support factors) เป็นองค์ประกอบที่องค์กรและอาจารย์ที่ปรึกษาจัดให้แต่ไม่เป็นข้อกำหนด (non-directive aspects) เป็นสิ่งที่เลือกได้ (optional) แบ่งเป็น

- การดูแลเอาใจใส่ เช่น การทำหน้าที่พี่เลี้ยง (mentoring) การให้กำลังใจ การจัดกลุ่มสนับสนุนทั้งจากกลุ่มนิสิตนักศึกษา และอาจารย์อื่น
- วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น คู่มือนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คอมพิวเตอร์ ห้องทำงาน นักศึกษาโดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต
- ความสนับสนุนด้านการเงิน เช่น ทุนวิจัย ทุนเสนอผลงานวิจัยในการประชุมวิชาการ
- การสนับสนุนด้านเทคนิค เช่น การสร้างเครือข่ายสนับสนุน (network) โครงการฝึกอบรมอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

3) ปัจจัยอื่นๆ (exogenous variables) เช่น บุคลิกลักษณะและความสามารถของนิสิตนักศึกษา คุณสมบัติและรูปแบบการให้คำปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษา

ส่วน Zora Singh และ Martijntje M. Kulski (2003) พบว่าปัจจัยสำคัญ 3 ประการที่ทำให้นิสิตนักศึกษาประสบความสำเร็จ ได้แก่

- 1) ปัจจัยด้านสถาบันและสิ่งแวดล้อม (institutional and environmental factors) เช่น ประเพณีปฏิบัติของสาขาวิชาและวัฒนธรรมวิจัยของสถาบัน
- 2) การจัดระบบอาจารย์ที่ปรึกษารายบุคคล (individual supervisory arrangements) เช่น ความถี่ห่างของการพบเพื่อขอคำปรึกษา คุณภาพของการติชมให้ข้อมูลย้อนกลับ
- 3) ความแตกต่างของกลุ่มนิสิตนักศึกษาและลักษณะเฉพาะของนิสิตนักศึกษา เช่น นิสิตนักศึกษาที่เป็นชนกลุ่มน้อยหรือต่างวัฒนธรรม เป็นต้น

ขณะเดียวกันในมุมมองของนิสิตนักศึกษา มีความเห็นของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย Harvard ว่าคณะและภาควิชาควรทบทวน โครงสร้างหลักสูตรเป็นระยะเพื่อให้มีหลักประกันเรื่อง คุณภาพ (quality) ความยุติธรรม (fair) และความมีเหตุมีผล (reasonable) กล่าวคือ มีระบบการให้ คำปรึกษาที่มีคุณภาพ มีข้อกำหนดและความคาดหวังต่อนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์ที่ ชัดเจน ยุติธรรม ตามสภาพความเป็นจริงในสังคมและโลกแห่งวิชาชีพ ส่วนปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อความสำเร็จและการมีชีวิตที่ดีของนิสิตนักศึกษา คือ

- 1) การให้การยอมรับและปฏิบัติต่อนิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาในฐานะสมาชิกสำคัญ กลุ่มหนึ่งของชุมชนวิชาการ
- 2) คุณภาพของการให้คำปรึกษา (advising) การดูแล (mentoring) และความเอาใจใส่ (fostering) ของคณาจารย์
- 3) การสนับสนุนด้านการเงิน (financial support)

นอกจากนี้ยังมีผลงานวิจัยที่ศึกษากลยุทธ์ของการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาใน ระดับปริญญาโทหาบัณฑิตที่ได้รับการประเมินวิทยานิพนธ์ดีมาก โดยได้จำแนกกลยุทธ์ออกเป็น 4 ด้าน (คูเจ็อน อิมโพธิ์, 2539) คือ

- 1) กลยุทธ์การวางแผนการทำวิทยานิพนธ์ ที่สำคัญ คือ มีการวางแผนที่รัดกุมแล้วปฏิบัติตามจริง ตามที่กำหนดไว้ มีการวางแผนโดยเตรียมข้อมูลที่ตั้งใจจะศึกษาดังแต่เรียนรายวิชาปีที่ 1 โดย มีการเตรียมงานแต่ละขั้นตอนอย่างละเอียด และมาปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อย่าง สม่ำเสมอ
- 2) กลยุทธ์การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ ที่สำคัญ คือ
 - ขั้นการเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ พิจารณาหาหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่องที่น่าสนใจ มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ ในการหาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรพิจารณาหา อาจารย์ที่มีความเข้าใจและสนใจหัวข้อที่ผู้วิจัยสนใจ และมีเวลาให้กับผู้วิจัย
 - ขั้นดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เริ่มจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร อ่านเอกสารที่น่าสนใจที่ เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์ที่ทำและเก็บรวบรวมให้ได้มากที่สุดแล้วจึงตัดออกภายหลัง สร้างเครื่องมือรวบรวมความคิดเห็นจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญหลายคน สรุปลวิเคราะห์ข้อมูล โดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลักและสรุปให้ตรงประเด็น/ชัดเจนตามความเป็น จริง อภิปรายผลตามข้อค้นพบที่ได้ และการเขียนรายงานต้องสรุปประเด็นสำคัญและใช้ คำให้กระชับเข้าใจง่ายและตรงประเด็น
 - การสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ต้องศึกษาวิทยานิพนธ์ของตนเองให้เข้าใจชัดเจนตลอด ตั้งแต่เริ่มต้นทำงานแล้วเสร็จ
- 3) กลยุทธ์การบริหารเวลาการทำวิทยานิพนธ์ ที่สำคัญ คือ มีการร่วมกันกับอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์วางแผนตารางเวลานัดหมาย มีการค้นคว้าเอกสารตลอดเวลาที่ว่าง โดยค้นคว้า เอกสารในห้องสมุดทุกวันแล้วจดบันทึกสรุปรายละเอียด มีการจัดสรรเวลาในการเขียน

วิทยานิพนธ์อย่างต่อเนื่อง มีการอุทิศเวลาในการทำวิทยานิพนธ์อย่างจริงจัง ตลอดจนการ
ลาเรียนเต็มเวลาจนกระทั่งทำวิทยานิพนธ์แล้วเสร็จ

4) กลยุทธ์การเขียนวิทยานิพนธ์ ที่สำคัญคือ มีการเขียนให้กระชับ ชัดเจน รัดกุม

โดยสรุป อาจกล่าวได้ว่าปัจจัยของการให้คำปรึกษาไปสู่ความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์
ประกอบด้วยปัจจัยทั้งด้านสถาบัน อาจารย์ และนิสิตนักศึกษา ที่สำคัญ คือ

ปัจจัยด้านสถาบัน หมายรวมถึงการสร้าง "วัฒนธรรมวิจัย" และ "ชุมชนนักวิจัย" การจัดหลักสูตร
และการเรียนการสอนที่เน้นวิจัย คุณภาพของโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น
สำหรับการวิจัย แหล่งทุนสนับสนุนการทำวิจัยสำหรับอาจารย์และนิสิตนักศึกษา การจัดระบบการ
บริหารจัดการที่ส่งเสริมบรรยากาศการวิจัย และระดับการสนับสนุนของภาควิชา

ปัจจัยด้านอาจารย์ การจัดระบบอาจารย์ที่ปรึกษา ความเข้าใจและแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่
การพัฒนาทักษะที่จำเป็น คุณภาพของการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

ปัจจัยด้านนิสิตนักศึกษา การพัฒนาความรู้ด้านเนื้อหาวิชาการ การพัฒนาความรู้และทักษะที่
จำเป็นสำหรับการวิจัยและการบริหารจัดการเวลา

ปัจจัยร่วมด้านอาจารย์และนิสิตนักศึกษา ความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์กับนิสิตนักศึกษาซึ่งจะนำไปสู่ "การเป็นเพื่อนร่วมวิชาชีพตลอดชีวิต"

ในที่นี่จะกล่าวถึงปัจจัยสำคัญบางประการ ส่วนผู้ที่สนใจกรณีศึกษาเกี่ยวกับความสำเร็จใน
การให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้ประสบการณ์ตามขั้นตอนต่างๆ จะพบได้ในตอนท้ายของบทนี้

5.2 ข้อเสนอแนะในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

จากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวถึงคุณภาพและประสิทธิภาพของการให้
คำปรึกษาวิทยานิพนธ์สามารถสรุปข้อเสนอแนะสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้ดังนี้

5.2.1 เข้าใจจุดมุ่งหมายและกระบวนการทำวิทยานิพนธ์และคุณสมบัตินิพนธ์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องเข้าใจฐานคิดของหลักสูตร (program assumptions) ซึ่ง
เป็นที่มาของความหมาย เป้าหมาย และกระบวนการทำวิทยานิพนธ์ตามข้อกำหนดของ
สถาบันการศึกษา เหตุผลที่ต้องเข้าใจฐานคิดของหลักสูตรแต่ละประเภทเนื่องจากนิสิตนักศึกษามี
ลักษณะต่างกัน ดังได้กล่าวมาแล้วว่านิสิตนักศึกษาที่เข้าศึกษาหลักสูตรระดับปริญญาเอกประเภท
"วิจัยล้วน" ที่อาจเรียกได้ว่า mid-career program ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่มีประสบการณ์ในการ
ทำงานมาแล้ว มีผลงานวิชาการและมีประสบการณ์วิจัย จุดเน้นของการเรียนคือการทำวิทยานิพนธ์
ไม่ใช่การเตรียมตัวเพื่อทำวิทยานิพนธ์ ส่วนหลักสูตรบัณฑิตศึกษาที่กำหนดให้เรียนรายวิชาเนื้อหา
และรายวิชาด้านการวิจัยที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการทำวิทยานิพนธ์ก่อนลงมือทำ
วิทยานิพนธ์จริงหรือ entry-level program นั้น นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีประสบการณ์วิจัยน้อย

หรือไม่มีเลย การให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิตนักศึกษาในหลักสูตรแต่ละแบบจึงมีจุดมุ่งหมายและรูปแบบต่างกัน

นอกจากนี้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรรู้จุดมุ่งหมายและลักษณะงานวิจัยที่แตกต่างกันระหว่างวิทยานิพนธ์ปริญญาโท (master's thesis) และดุษฎีนิพนธ์ (doctoral dissertation) นโยบายและทิศทางการวิจัย ระเบียบปฏิบัติ และทรัพยากรสนับสนุนของมหาวิทยาลัย คณะ ภาควิชา ตลอดจนมีทักษะและเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ เช่น คู่มือการทำวิทยานิพนธ์ ทักษะให้คำปรึกษา ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะการบริหาร โครงการวิจัย มีการวางแผนร่วมกันกับนิสิตนักศึกษากำหนดระยะเวลาดำเนินการวิจัย (time line) ที่เป็นไปได้จริงตามขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนสำเร็จการศึกษา โดยมีการตรวจสอบและปรับใหม่ (update) อยู่เสมอ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรมีความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัยต่างๆ ในสาขาวิชา ที่สำคัญอาจารย์ต้องรู้และควบคุมการทำวิทยานิพนธ์ให้เป็นไปตามจริยธรรมในการทำวิจัย

5.2.2 เลือกรูปแบบการให้คำปรึกษาที่เหมาะสม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการให้คำปรึกษา สามารถเลือกรูปแบบการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่เหมาะสมกับนิสิตนักศึกษาในความดูแล และรู้จักปรับรูปแบบการให้คำปรึกษาให้เหมาะสมกับขั้นตอนของการทำวิทยานิพนธ์ สมาคม National Academic Advising Association แห่งสหรัฐอเมริกา กล่าวว่า รูปแบบการให้คำปรึกษาตามทฤษฎีอาจแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบหลัก คือ

- **การให้คำปรึกษาเชิงสั่งการ (Prescriptive Advising)** อาจารย์ที่ปรึกษากับนิสิตนักศึกษามีความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เป็นความสัมพันธ์แบบประเพณีที่นิสิตนักศึกษารับฟังคำสั่งจากอาจารย์ หน้าที่หลักของอาจารย์ที่ปรึกษา คือ การเป็นผู้ให้ข้อมูล (information givers) เชื่อว่านิสิตนักศึกษาทุกคนมีความพร้อมที่จะเรียนในสาขาวิชาเท่ากัน อาจารย์เพียงแค่ให้ข้อมูลของขั้นตอนสำเร็จการศึกษา เช่น รายวิชาที่ต้องเรียน นิสิตนักศึกษาก็จะสำเร็จการศึกษาได้ ถ้ามีข้อมูลเพิ่มเติม ก็เป็นหน้าที่ของนิสิตนักศึกษาที่จะต้องรู้ ถ้าไม่รู้ ถือว่าเตรียมตัวไม่ดี
- **การให้คำปรึกษาเชิงพัฒนา (Developmental Advising)** ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษากับนิสิตนักศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและศักยภาพของนิสิตนักศึกษา เชื่อว่านิสิตนักศึกษาแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งพื้นฐานด้านวิชาการ สังคม อารมณ์ จึงต้องการการดูแลเอาใจใส่ไม่เหมือนกัน อาจารย์ที่ปรึกษาช่วยนิสิตนักศึกษาวางเป้าหมาย แนะนำวิธีการพัฒนาทักษะและทัศนคติที่เอื้อต่อความองอกงามทางปัญญาและ "ตัวตน" ให้พัฒนาไปในแนวทางที่นิสิตนักศึกษาต้องการ โดยนิสิตนักศึกษาต้องเป็นผู้รับผิดชอบการพัฒนาทักษะ
- **การให้คำปรึกษาแบบภาคีหรือพันธมิตร (Partnership Advising)** อาจารย์ที่ปรึกษากับนิสิตนักศึกษามีความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนร่วมวงวิชาการ ไม่จำเป็นต้องดูแลมากเกินไป

รูปแบบการให้คำปรึกษาข้างต้นอาจมีจุดเน้นต่างกัน แต่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรได้รับการพัฒนาทักษะทั้งสามรูปแบบเพื่อที่จะได้รู้จักเลือกรูปแบบตามลักษณะนิสิตนักศึกษาซึ่งมีความหลากหลายกันระหว่างหลักสูตรต่างประเภทและต่างระดับ แม้นิสิตนักศึกษาในหลักสูตรเดียวกันก็มีความถนัดและแรงจูงใจในการศึกษาแตกต่างกัน บางคนอาจมาศึกษาต่อระดับปริญญาโทหรือปริญญาตรีเพราะต้องการเป็นที่ยอมรับ (recognition) หรือต้องการมีเกียรติ (prestige) แต่บางคนต้องการปริญญาเป็นใบเบิกทางสำหรับการเริ่มงานหรือเลื่อนตำแหน่งตามเงื่อนไขของการประกอบอาชีพ (career requirements)

ในตอนต่อไปนี้ ผู้เขียนจะกล่าวถึงแนวทางการให้คำปรึกษานิสิตนักศึกษาบางแนวทางเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ดังต่อไปนี้

แนวทางแรก เป็นข้อเสนอแนะของ Gordon B. Davis (2004) ซึ่งประมวลข้อเสนอแนะจากประสบการณ์การให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ Davis เห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรเลือกรูปแบบการให้คำปรึกษาให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพและระดับความสามารถของนิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาซึ่งเขาแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน คือ

กลุ่มที่ 1 : นิสิตนักศึกษาที่ขาดบุคลิกภาพและขาดความมั่นใจ อาจมีความรู้และทักษะในการทำวิจัยแต่ไม่สามารถทำงานด้วยตนเองได้ ต้องการให้อาจารย์ที่ปรึกษาชี้แนะหัวข้อวิทยานิพนธ์ และเป็นพี่เลี้ยง (mentor) ในการทำวิจัยทุกขั้นตอนอย่างใกล้ชิด

กลุ่มที่ 2 : นิสิตนักศึกษาที่มีบุคลิกภาพและความมั่นใจอยู่ระดับหนึ่ง มีความมั่นใจทำวิจัยอยู่บ้างแต่ยังคงต้องการให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ชี้แนะวิธีดำเนินการวิจัยและให้คำปรึกษาค่อนข้างใกล้ชิดในลักษณะ "พี่เลี้ยง" (mentor) ที่ทำงานร่วมกัน

กลุ่มที่ 3 : นิสิตนักศึกษาที่มีบุคลิกภาพและมีความมั่นใจสูง มีความเชื่อว่าสามารถทำวิจัยได้ด้วยตนเอง แต่ยังต้องการมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในลักษณะเพื่อนร่วมงาน "อาวุโส" ที่ให้เพียงคำแนะนำกว้างๆ ไม่ต้องลงรายละเอียด

การให้คำปรึกษานิสิตนักศึกษาแต่ละกลุ่มต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการให้คำปรึกษา 5 แบบที่มีระดับความเข้มข้นของการกำกับกระบวนการทำวิทยานิพนธ์แตกต่างกัน ดังนี้

1) การให้คำปรึกษาแบบนาย-ลูกน้อง (Strong Master/Apprentice Style) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นนายหรือครู (master) นิสิตนักศึกษาเป็นผู้ฝึกงาน ทำวิจัยตามประเด็นปัญหาที่ได้รับมอบหมายให้ทำ การให้คำปรึกษาแบบนี้เหมาะกับงานทดลองด้านวิทยาศาสตร์ที่ต้องการกำกับดูแลให้การดำเนินงานเป็นแบบเดียวกัน และเหมาะกับนิสิตนักศึกษาที่ยังไม่มีบุคลิกภาพหรือไม่มีประสบการณ์ หากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้คำปรึกษาแบบนี้เป็นผู้มีศักยภาพสูงจะมีข้อดีคือ ช่วยลดระยะเวลาที่นิสิตนักศึกษาต้องใช้หาหัวข้อ และทำงานง่าย เพราะอาจารย์จะให้คำแนะนำกำกับการทำงาน และพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำวิจัยตามหัวข้อที่ศึกษาเป็นอย่างดี แต่จะมีข้อเสียเพราะนิสิตนักศึกษาอาจไม่มีโอกาสพัฒนาความสามารถในการทำงานวิจัยด้วยตนเอง อาจถูก

ใช้เป็นเครื่องมือทำวิจัยของอาจารย์และไม่ได้รับการฝึกฝนที่ดี นิสิตนักศึกษาบางคนต้องทำวิจัยหัวข้อวิจัยย่อยในโครงการ โดยไม่เข้าใจกรอบแนวคิดหลักของโครงการใหญ่ รูปแบบการให้คำปรึกษาแบบนี้ใช้ได้เหมาะกับนิสิตนักศึกษากลุ่มที่ 1 แต่ใช้ไม่ได้เลยกับนิสิตนักศึกษากลุ่มที่ 3 ส่วนนิสิตนักศึกษากลุ่มที่ 2 อาจใช้ได้แต่จะมีความตึงเครียด

2) การให้คำปรึกษาแบบกึ่งนาย-ลูกน้อง กึ่งเพื่อนร่วมงาน (Collegial Master/Apprentice Style) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้คำปรึกษาอย่างมีขอบเขต แต่เข้มงวดน้อยกว่าแบบแรก นิสิตนักศึกษาอาจเลือกหัวข้อ/ปัญหาวิจัยได้เองแต่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จะเต็มใจให้คำปรึกษาเฉพาะเมื่อเป็นหัวข้อหรือระเบียบวิธีการวิจัยที่ถนัด นิสิตนักศึกษาจึงต้องเป็นผู้รับผิดชอบงานมากกว่าแบบแรก และงานที่ต้องอยู่ในกรอบความรู้ความเชี่ยวชาญของอาจารย์ อย่างไรก็ตาม นิสิตนักศึกษาไม่จำเป็นต้องทำวิทยานิพนธ์ในขอบเขตงานวิจัยที่อาจารย์กำลังทำหรือได้รับทุนมาศึกษา การให้คำปรึกษาแบบนี้ได้ผลดีหากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และนิสิตนักศึกษามีความสนใจประเด็นปัญหาร่วมกันและอาจารย์มีความเชี่ยวชาญเพียงพอที่จะให้คำปรึกษาที่ดีได้ การให้คำปรึกษาแบบนี้จึงเหมาะกับนิสิตนักศึกษากลุ่มที่ 2 แต่อาจเกิดความตึงเครียดหากใช้กับนิสิตนักศึกษากลุ่มที่ 1 และ 3

3) การให้คำปรึกษาแบบเพื่อนร่วมงาน (Collegial Development Style) อาจารย์ที่ปรึกษาเต็มใจให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ตรงกับงานที่ตนเคยทำและงานที่กำลังทำอยู่ รวมถึงงานที่สนใจและตั้งใจจะหาความชำนาญ การทำวิทยานิพนธ์จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยอาจารย์อาจมีประสบการณ์มากกว่าในขั้นเริ่มต้น แต่ทั้งสองฝ่ายต่างต้องเรียนรู้รายละเอียดของการทำวิจัยในประเด็นปัญหา/ระเบียบวิธีการวิจัยใหม่ด้วยกัน การให้คำปรึกษาแบบนี้เหมาะกับอาจารย์ที่ปรึกษาที่เต็มใจหาความรู้ความชำนาญเพิ่มเติม และนิสิตนักศึกษาที่ยินดีหาประสบการณ์ใหม่ร่วมกับอาจารย์เหมาะกับวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาประเด็นปัญหาใหม่ที่ยังไม่มีผู้ใดทำมาก่อนหรือยังมีน้อย หากใช้กับนิสิตนักศึกษากลุ่มที่ 2 จะเหมาะสมมากที่สุด รองลงมาคือนิสิตนักศึกษากลุ่มที่ 3 แม้จะมีความตึงเครียดเล็กน้อย แต่ไม่เหมาะที่จะใช้กับนิสิตนักศึกษากลุ่มที่ 1

4) การให้คำปรึกษาแบบให้แนวทางและข้อเสนอแนะ (Guidance and Suggestion Style) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นคนจับประเด็นเก่ง ช่วยนิสิตนักศึกษาเลือกปัญหาและระเบียบวิธีการวิจัยได้ แต่ให้คำปรึกษาเรื่องต่างๆ ไป ไม่ให้คำแนะนำ คำติชม หรือติดตามงานแบบลงรายละเอียด การให้คำปรึกษาแบบนี้เหมาะกับนิสิตนักศึกษาที่เต็มใจเพิ่มความรู้เนื้อหาและวิธีการที่จำเป็นสำหรับทำวิจัยในหัวข้อที่เสนอ มีความสามารถทำงานชิ้นใหม่ๆ ได้ และมีความรับผิดชอบ แต่ไม่เหมาะกับนิสิตนักศึกษาที่ขาดวุฒิภาวะซึ่งต้องการคำปรึกษาแบบลงลึก การให้คำปรึกษาแบบนี้จึงเหมาะกับนิสิตนักศึกษากลุ่มที่ 3 รองลงมาคือนิสิตนักศึกษากลุ่มที่ 2 แต่ไม่ควรใช้กับนิสิตนักศึกษากลุ่มที่ 1

5) การให้คำปรึกษาแบบปล่อยวาง (Passive Hands-off Style) ให้คำปรึกษาแบบเสรีเต็มที่ (laissez-faire) อาจารย์ที่ปรึกษาปล่อยให้ นิสิตนักศึกษาทำงานเอง โดยจะทำหน้าที่เพียงอ่านรายงาน เพื่อดูแลคุณภาพโดยรวม นิสิตนักศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบงานเกือบทั้งหมด เป็นผู้ริเริ่มเสนอปัญหา การวิจัย เลือกระเบียบวิธีการวิจัยที่จะใช้ เขียนแผนดำเนินการวิจัย ฯลฯ อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นเพียงผู้ให้ข้อเสนอแนะ นิสิตนักศึกษาที่เหมาะสมกับการให้คำปรึกษาแบบนี้ควรมีวุฒิภาวะปานกลางและมีความคิดริเริ่ม ถ้าได้อาจารย์ที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญและสามารถให้ข้อเสนอแนะที่ดี การให้คำปรึกษาแบบนี้จะเป็นการให้โอกาสนิสิตนักศึกษาได้พัฒนาทักษะการทำวิจัยด้วยตนเองอย่างอิสระ แต่จะอันตรายมากหากใช้กับนิสิตนักศึกษาที่ขาดประสบการณ์ที่จำเป็นสำหรับการทำวิจัยในหัวข้อที่ศึกษา หรืออาจารย์ที่ปรึกษาไม่มีเวลาอ่านงานที่เสนอ และจะเป็นอันตรายอย่างยิ่งสำหรับ นิสิตนักศึกษาที่เป็นนักวิจัยหน้าใหม่ เพราะอาจตกอยู่ในวังวนของการเลือกปัญหาการวิจัยเป็นเวลานานกว่าจะเริ่มทำวิทยานิพนธ์ได้ หรืออาจไม่สามารถพัฒนาทักษะวิจัยของตนให้ดีขึ้นได้พอจนต้องออกจากโปรแกรมกลางคัน ดังนั้น การให้คำปรึกษาแบบนี้จะใช้ได้เฉพาะกับนิสิตนักศึกษา กลุ่มที่ 3 แต่ก็ยังมีความเสี่ยง ไม่ควรใช้กับนิสิตนักศึกษา กลุ่มที่ 2 และใช้ไม่ได้เลยกับนิสิตนักศึกษา กลุ่มที่ 1

สำหรับบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และนิสิตนักศึกษา ข้อดี ข้อเสีย และกลุ่มนิสิตนักศึกษาที่เหมาะสมจะให้คำปรึกษารูปแบบต่างๆ ผู้เขียนได้สรุปไว้ในตารางที่ 5-1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5-1 บทบาทอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และนิสิตนักศึกษา ข้อดี ข้อเสีย และกลุ่มที่เหมาะสมกับการให้คำปรึกษารูปแบบต่างๆ ตามข้อเสนอของ Gordon B. Davis

รูปแบบการให้คำปรึกษา	บทบาท		ข้อดี	ข้อเสีย	ความเหมาะสมในการให้คำปรึกษานิสิตนักศึกษา		
	อาจารย์ที่ปรึกษา	นิสิตนักศึกษา			กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3
การให้คำปรึกษาแบบนาย-ลูกน้อง	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นผู้ออกคำสั่ง มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและประเด็นปัญหาของการวิจัยเป็นอย่างดี	นิสิตนักศึกษาเป็นผู้ฝึกงาน ทำวิจัยตามประเด็นปัญหาที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์กำหนด	อาจารย์ที่ปรึกษาเข้าไปกำกับดูแล และกำหนดแนวทางการดำเนินงานวิจัยโดยตรง นิสิตนักศึกษาได้เรียนรู้เฉพาะวิธีการทำวิจัยภายใต้กรอบของอาจารย์ที่ปรึกษา	นิสิตนักศึกษาต้องศึกษาปัญหาการวิจัยของอาจารย์ ทำงานตามคำสั่งที่ได้รับ และอาจไม่ได้พัฒนาความสามารถทำวิจัยด้วยตนเอง	ใช้ได้เหมาะสม เพราะนิสิตนักศึกษาต้องการให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์บอกทุกอย่าง	อาจเหมาะที่จะใช้แต่จะตึงเครียด เพราะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องการออกคำสั่งทุกเรื่อง ขณะที่นิสิตนักศึกษาต้องการความเป็นอิสระบ้าง	จะเกิดความขัดแย้งกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพราะนิสิตนักศึกษาต้องการทำงานเป็นอิสระ
การให้คำปรึกษาแบบกึ่งนาย-ลูกน้อง กึ่งเพื่อนร่วมงาน	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นผู้เชี่ยวชาญที่จำกัดการให้คำปรึกษาเฉพาะประเด็นปัญหาที่อยู่ในขอบเขตความสามารถด้านการวิจัยของตนเอง	นิสิตนักศึกษากำหนดประเด็นปัญหาการวิจัยภายในกรอบงานและความสามารถของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ วางแผนและขั้นตอนดำเนินการวิจัยตามอาจารย์	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์รู้สาระและวิธีการวิจัย สามารถให้คำแนะนำตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ นิสิตนักศึกษาสามารถเลือกปัญหาที่ตนสนใจโดยทำงานกับอาจารย์	นิสิตนักศึกษาถูกติกรอบให้ทำงานภายใต้ขีดจำกัดด้านวิจัยของอาจารย์อาจต้องทำงานที่ไม่อยู่ในแผนการวิจัยของตน ทั้งระยะสั้น ระยะยาว	อาจใช้ได้แต่ตึงเครียดบ้าง เพราะนิสิตนักศึกษาต้องแสดงความคิดริเริ่มในระดับหนึ่ง	ค่อนข้างเหมาะ เพราะมีกรอบการทำงานชัดเจน รู้ว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องการให้ทำอะไร แต่ก็มีความอิสระในการทำงานได้ด้วย	อาจเกิดความตึงเครียดได้ เพราะนิสิตนักศึกษาต้องทำงานโดยมีขีดจำกัด
การให้คำปรึกษาแบบเพื่อนร่วมงาน	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มักเป็นอาจารย์อาวุโสที่ยินดีทำงานวิจัยในหัวข้อที่นิสิตนักศึกษาเสนอ และขยายขอบข่ายการให้คำปรึกษาไปถึงปัญหาและทักษะการวิจัยใหม่ๆ	นิสิตนักศึกษาริเริ่มปัญหาการวิจัยใหม่ซึ่งต้องการทักษะที่ตนยังไม่มี ทำงานกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในลักษณะผู้ร่วมงานรุ่นเยาว์ที่ร่วมกันพัฒนาองค์ความรู้ใหม่	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และนิสิตนักศึกษาร่วมกันทำวิจัยเพื่อพัฒนาสาระและวิธีการวิจัยใหม่ๆ นิสิตได้พัฒนาตนเองภายใต้ความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับอาจารย์	มีความเสี่ยงทำงานวิจัยในเรื่องใหม่ที่เป็นไปไม่ได้ ไม่มี ความแน่นอนว่าทั้งอาจารย์และนิสิตนักศึกษาจะได้พัฒนาตนเอง	จะตึงเครียด เพราะนิสิตนักศึกษาต้องแสดงความคิดริเริ่ม	ใช้ได้เหมาะสม เพราะเพิ่มความมั่นใจให้นิสิตนักศึกษาระหว่างกระบวนการให้คำปรึกษา	เหมาะที่จะใช้พอควร มีความตึงเครียดเล็กน้อย ถ้าทั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และนิสิตนักศึกษาทำวิจัยปัญหา/วิธีการวิจัยที่สนใจร่วมกัน

ตารางที่ 5-1 (ต่อ)

รูปแบบการให้คำปรึกษา	บทบาท		ข้อดี	ข้อเสีย	ความเหมาะสมในการให้คำปรึกษานิสิตนักศึกษา		
	อาจารย์ที่ปรึกษา	นิสิตนักศึกษา			กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3
การให้คำปรึกษาแบบให้แนวทางและข้อเสนอแนะ	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มักเป็นอาจารย์อาวุโสที่ให้คำแนะนำกว้างๆ ทั่วไป แต่ตนเองไม่มีความสามารถทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องประเด็นปัญหาและวิธีการวิจัย	นิสิตนักศึกษาทำงานโดยอิสระในลักษณะผู้ร่วมงานรุ่นเด็กเสนอหัวข้อปัญหาและวิธีการวิจัยเพื่อขอคำปรึกษาแนะนำจากอาจารย์วิทยานิพนธ์รู้จักพัฒนาทักษะวิจัยที่จำเป็น	นิสิตนักศึกษาสามารถพัฒนาทักษะการวิจัยและทำงานวิจัยอย่างอิสระระหว่างที่อาจารย์ให้คำปรึกษา/ข้อเสนอแนะ นิสิตนักศึกษาอาจทำวิจัยหัวข้อกว้างและใช้วิธีการวิจัยแบบต่างๆ	นิสิตนักศึกษาอาจไม่ได้รับคำแนะนำอย่างผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นปัญหาหลายๆ เรื่องจากอาจารย์ที่ปรึกษา นิสิตนักศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบคุณภาพงานวิจัยและการจัดการกระบวนการดำเนินการวิจัย	ไม่ควรใช้ จะเครียดมากเพราะนิสิตนักศึกษาไม่สามารถคิด/ทำกระบวนการวิจัยได้เอง	ใช้ได้ แต่อาจเครียดบ้าง เพราะนิสิตนักศึกษาต้องเป็นผู้คิดริเริ่ม	เหมาะสมมาก มีความเครียดเพียงเล็กน้อย เพราะนิสิตนักศึกษาเป็นคนมั่นใจ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้อิสระและให้ข้อคิดที่ดีสำหรับผลงาน
การให้คำปรึกษาแบบปล่อยวาง	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทำหน้าที่ควบคุมคุณภาพ ให้ข้อเสนอแนะตามคำขอหรือในเอกสารเฉพาะที่นิสิตนักศึกษาเสนอมา ตรวจสอบคุณภาพโดยรวมของงานที่เสนอ	นิสิตนักศึกษาเป็นนักวิจัยอิสระ ริเริ่มเสนอปัญหาการวิจัยพัฒนาทักษะที่จำเป็นเสนอแผนการดำเนินการวิจัยให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาอนุมัติในภาพรวม	นิสิตนักศึกษาสามารถทำงานโดยอิสระ อาจารย์ที่ปรึกษาไม่ค่อยเข้ามากำกับดูแล นิสิตนักศึกษาทำงานวิจัยตามหัวข้อที่เลือกเอง	นิสิตนักศึกษาอาจทำข้อผิดพลาดที่เสียหายเพราะขาดการเสนอแนะและขาดคำปรึกษา ทำงานติดขัดไม่สำเร็จตามเงื่อนเวลา	ใช้ไม่ได้เลย เพราะไม่มีคำแนะนำที่นิสิตนักศึกษาเท่าที่ต้องการ	ไม่ควรใช้ ความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตนักศึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไม่ดี นิสิตนักศึกษาไม่ได้รับข้อมูลป้อนกลับสำหรับผลงานเท่าที่ต้องการ	อาจใช้ได้ แต่มีความเสี่ยง เพราะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์กับนิสิตนักศึกษามีความคาดหวังต่างกัน

เมื่อพิจารณาจากตารางสรุปข้างต้นจะเห็นว่าโดยหลักการแล้ว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรใช้รูปแบบการให้คำปรึกษาที่อยู่ตรงกลาง 3 รูปแบบ และหลีกเลี่ยงการให้คำปรึกษาแบบสุดขั้วทั้งสองรูปแบบ อย่างไรก็ตาม ก่อนเลือกรูปแบบการให้คำปรึกษาที่จะใช้ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และนิสิตนักศึกษาควรประเมินตนเองก่อนเพื่อจะได้เลือกรูปแบบการให้คำปรึกษาและวิธีการทำงานร่วมกันได้เหมาะสม สิ่งที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรประเมิน คือ

- จุดอ่อน จุดแข็ง ความชอบ ความถนัด และข้อจำกัดของตน เช่น ตำแหน่งบริหาร ภาระงานสอน จำนวนนิสิตนักศึกษาในความดูแล
- รูปแบบการให้คำปรึกษาที่ถนัดที่สุด และรูปแบบอื่นที่จะเป็นทางเลือกเพื่อปรับใช้กับนิสิตนักศึกษา
- ความสามารถในการให้คำปรึกษานิสิตนักศึกษาที่มีความแตกต่างกัน

ก่อนรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ควรบอกให้นิสิตนักศึกษารู้ล่วงหน้าว่าปกติตนใช้การให้คำปรึกษารูปแบบใดเป็นหลัก ขณะเดียวกันนิสิตนักศึกษาก็ต้องประเมินวุฒิภาวะระดับความสามารถ และความต้องการคำปรึกษาของตนเอง รวมทั้งพิจารณาว่าจะสามารถทำงานภายใต้รูปแบบการให้คำปรึกษาตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์บอกได้หรือไม่

แนวทางที่สอง เป็นแนวทางการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ตามรายงานการวิจัยของ Mark Sinclair (2004) ที่เสนอต่อกระทรวงการศึกษา วิทยาศาสตร์ และการฝึกอบรม ประเทศออสเตรเลีย รายงานฉบับดังกล่าวแนะนำว่าการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องคำนึงถึง “วัฒนธรรมการวิจัย” ของสาขาวิชาต่างๆ ดังจะเห็นว่าธรรมชาติของการทำวิจัย โอกาสในการหาแหล่งทุน และแหล่งตีพิมพ์ผลงานวิจัยในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ต่างจากสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แต่ละสาขาวิชาจะมีรูปแบบการให้คำปรึกษาต่างกัน หากมองว่าการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็น “กระบวนการเรียนรู้แบบแทรกแซงอย่างต่อเนื่อง” (intervention continuum) ก็จะมีระดับความเข้มข้นมากน้อยต่างกัน ดังนี้

- การให้คำปรึกษาแบบ “ปล่อยวาง” (hands off) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เข้าไปยุ่งกับงานวิจัยของนิสิตนักศึกษาน้อยมากเพราะมีความเชื่อพื้นฐานว่านิสิตนักศึกษาพึ่งตนเองได้ นิสิตนักศึกษาจึงต้องเรียนรู้ที่จะทำงานด้วยตนเอง และเห็นว่าการทำงานให้สำเร็จตามเวลาเป็นความรับผิดชอบของนิสิตนักศึกษาเอง
- การให้คำปรึกษาแบบ “เกาะติด” (hands on) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์คอยกำกับติดตามตรวจสอบงานวิจัยของนิสิตนักศึกษาอยู่เป็นประจำ เป็นการให้คำปรึกษาแบบสั่งการ (directive) หรือ “หุ่นส่วน”

การให้คำปรึกษาทั้งสองแบบมีทั้งข้อดีและข้อเสีย และต้องเลือกใช้ให้เหมาะกับวุฒิภาวะระดับความสามารถของนิสิตนักศึกษา รวมทั้งสาขาวิชาที่ศึกษา ในมุมมองนี้ นิสิตนักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ที่ทำวิทยานิพนธ์เชิงทดลอง มักขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ทำโครงการวิจัยใหญ่

ในเรื่องเดียวกันหรือใกล้เคียง และเพื่อให้การดำเนินการวิจัยโครงการย่อยสอดคล้องกัน การให้คำปรึกษาแบบ "เกาะติด" (hands on) ก็เป็นสิ่งจำเป็นและอาจทำให้นิสิตนักศึกษาสำเร็จการศึกษาเร็วขึ้น ในทางตรงกันข้าม นิสิตนักศึกษาในสาขาวิชามนุษยศาสตร์มักทำวิทยานิพนธ์ที่มีความเป็นปัจเจก (individualistic) สูง การให้คำปรึกษาแบบ "ปล่อยวาง" (hands off) ก็อาจจะเหมาะสมกว่าแต่อาจทำให้นิสิตนักศึกษาสำเร็จการศึกษาช้าเพราะในความเป็นจริงนิสิตนักศึกษาต้องการความช่วยเหลือมากกว่าที่อาจารย์คิด นอกจากนี้ยังน่าสังเกตด้วยว่าการให้คำปรึกษาในสาขาวิชาเดียวกันก็ยังมีระดับและวิธีการต่างกัน เช่น อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ที่ให้คำปรึกษาแบบ "เกาะติด" มักใช้วิธีการให้ปรึกษาโดย "การตกลงแบบหุ้นส่วน" (partnership arrangement หรือ collaborative intervention) มากกว่า "การสั่งการ"

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ การเลือกใช้รูปแบบการให้คำปรึกษาอาจปรับเปลี่ยนได้ตามขั้นตอนของการศึกษาตามหลักสูตรและการทำวิทยานิพนธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาแบบ "เกาะติด" (hands on) ให้ความสำคัญกับการความสัมพันธ์กับนิสิตนักศึกษาที่เข้าใหม่* และพยายามให้นิสิตนักศึกษาค้นดังกล่าวได้รับความร่วมมือจากเพื่อน อาจารย์ และบุคลากรอื่น ระยะเวลาที่นิสิตนักศึกษาที่เข้าใหม่จะได้รับการแนะนำแบบ "สั่งการ" เพื่อประโยชน์ในการวางแผนการเรียนที่จะพัฒนาความพร้อมด้านวิชาการและการวิจัย แต่เมื่อลงมือทำวิทยานิพนธ์แล้ว นิสิตนักศึกษาต้องเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานวิจัยและมีหน้าที่รายงานความก้าวหน้าของการวิจัยให้ทราบ โดยอาจารย์ที่ปรึกษาจะเข้าไป "สั่งการ" เฉพาะเวลาที่นิสิตนักศึกษาต้องการเป็นครั้งคราว สำหรับนิสิตนักศึกษาที่ช่วยตัวเองได้ อาจให้คำปรึกษาแบบ "วางมือ" (hands off) อย่างไรก็ตามการให้ช่วยตนเองไม่ได้หมายความว่าให้แยกตัวไปทำงานคนเดียว แต่อาจทำงานกลุ่มร่วมกับเพื่อน นักวิชาการ หรือบุคลากรอื่นด้วย แต่หากต้องการการปรึกษาใกล้ชิดเป็นพิเศษ อาจารย์ที่ปรึกษาอาจจัดเวลาให้คำปรึกษาแบบไม่ทางการ และหากมีสัญญาณเตือนว่านิสิตนักศึกษามีปัญหา อาจารย์ที่ปรึกษาแบบ "เกาะติด" (hands on) จะเป็นฝ่ายไปหานิสิตนักศึกษาเอง ไม่รอให้มาหา เพราะเห็นว่าปัญหาต่างๆ ควรได้รับการแก้ไขแต่แรก แม้ว่าจะเป็นเรื่องเล็กน้อยก็ตาม กิจกรรมที่อาจารย์ที่ปรึกษาแบบ "เกาะติด" (hands on) ใช้เพื่อช่วยให้นิสิตนักศึกษาทำงานก้าวหน้าและสำเร็จลุล่วงได้ดี มีอาทิ

- ใช้กระบวนการกลุ่ม (teamwork approach) สร้างกลุ่มนิสิตนักศึกษาในความดูแลทั้งแบบทางการและไม่ทางการ จัดเวลาอย่างยืดหยุ่นให้พบกันหรือนัดหมายให้คำปรึกษาตัวต่อตัว
- ให้นิสิตนักศึกษาเขียนรายงานสั้นๆ จากเอกสารและงานวิจัยที่มอบหมายให้อ่านเป็นระยะ เพื่อพัฒนาทักษะการเขียน

* การสร้างความสัมพันธ์ต้องพัฒนาจากความไว้วางใจ (trust) ความทุ่มเท (commitment) ความจริงใจ (sincere) ความเป็นรับผิดชอบ (responsibility) การให้เวลา (availability) ความซื่อตรง (honesty) ความน่าเชื่อถือ (reliability) ความสม่ำเสมอ (consistency) และการให้เกียรตินิสิตนักศึกษา (respect for candidates)

- ตรวจสอบแก้ไขงานของนิสิตนักศึกษาอย่างรวดเร็ว (ปกติภายใน 24-48 ชั่วโมง)
- ให้เขียนรายงานร่วมกันเป็นครั้งคราว และแนะนำให้นิสิตนักศึกษาเป็นที่รู้จักในวงวิชาการ เมื่อพิจารณาตามกระบวนการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์มีข้อสังเกตคือ

ระยะแรก อาจารย์ที่ปรึกษามักให้คำปรึกษาแบบ "เกาะติด" (hands on) โดยหากวิธีสร้างความมั่นใจให้นิสิตนักศึกษา ให้เขียนแผนดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนจนถึง "หลักชัย" (milestone) ในลักษณะสัญญาแบบไม่ทางการ (informal contract) สัญญาดังกล่าวจะกำหนดบทบาท ความรับผิดชอบ ความคาดหวังของนิสิตนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อป้องกันความเข้าใจผิดในเวลาต่อมา milestone ในระยะนี้อาจเป็นกิจกรรมตามบทต่างๆ ของรายงานวิทยานิพนธ์ก็ได้ หลังศึกษาไประยะหนึ่งเมื่อนิสิตนักศึกษามีหัวข้อวิทยานิพนธ์แล้ว อาจารย์ที่ปรึกษาจะเป็นฝ่ายเรียกนิสิตนักศึกษามาพบเป็นการส่วนตัวเพื่อขอให้ปรับแผนดำเนินงานดังกล่าวให้ละเอียดมากขึ้น

ระยะต่อมา นิสิตนักศึกษามักมีความสับสนในการอ่านและการทบทวนเอกสารกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องพิจารณาว่าจะให้คำปรึกษาแบบ "วางมือ" (hands off) โดยปล่อยให้ นิสิตนักศึกษาค้นคว้าเองสรุปเองโดยลำพัง หรือจะให้คำปรึกษาแบบ "เกาะติด" (hands on) โดยการชี้แนะ หรือบอกรายชื่อผลงานที่ต้องการให้นิสิตนักศึกษาอ่าน หรืออ่านเอกสารและงานวิจัยไปพร้อมกับนิสิตนักศึกษาแล้วมาร่วมกันสรุปกรอบแนวคิดกับวางแผนการวิจัย ไม่ได้มองว่านิสิตนักศึกษาต้องทำงานด้วยตนเอง

ระยะสุดท้าย ในช่วงเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อาจต้องเลือกรูปแบบการให้คำปรึกษาสำหรับนิสิตนักศึกษาแต่ละคน โดยทั่วไปเมื่อทำงานวิจัยเป็นเวลานานขึ้น การให้คำปรึกษาแบบ "เกาะติด" (hands on) จะยิ่งลดลง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จะเปลี่ยนบทบาทจาก "ผู้สั่งการ" เป็น "เพื่อนร่วมวิชาชีพ" มากขึ้น ให้นิสิตนักศึกษาเป็นตัวของตัวเองเพราะมีวุฒิภาวะมากขึ้น ฟังตนเองได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามอาจารย์ที่ปรึกษาจะกลับมาให้คำปรึกษาแบบ "เกาะติด" (hands on) หรือ "สั่งการ" อีกครั้งหนึ่งในขั้นตอนการเขียนรายงาน โดยเฉพาะช่วงส่งรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

แนวทางที่สาม เสนอโดย Terry Garfield และ Frank Alpert (2002: 263-273) ซึ่งสังเคราะห์รูปแบบการให้คำปรึกษาจากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์โดยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Techniques) รูปแบบการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่เสนอแบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ แบบปล่อยเสรีเต็มที่ (Laissez-faire style) แบบประคบประหงม (Pastoral style) แบบชี้แนะ (Directional style) และแบบสัญญา (Contractual style) มีรายละเอียดดังนี้

แบบปล่อยเสรีเต็มที (Laissez-faire style)

- ไม่มีโครงสร้างขั้นตอนมาก ให้การสนับสนุนน้อย
- นิสิตนักศึกษาได้รับแรงจูงใจและทักษะการจัดการค่อนข้างจำกัด
- อาจารย์ที่ปรึกษาไม่ชี้นำ และไม่ตกลงที่จะทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด
- อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นคนอบอุ่น ใจดี เอื้ออาทร แต่ไม่ก้าวท้าว

แบบประคบประหงม (Pastoral style)

- ไม่มีโครงสร้างขั้นตอนมาก ให้การสนับสนุนมาก
- นิสิตนักศึกษามีทักษะการจัดการต่ำ อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้หยิบยื่นสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่จำเป็นให้
- อาจารย์ที่ปรึกษาค่อนข้างดูแล ให้การสนับสนุนเป็นการส่วนตัว แต่ไม่เข้ามากำหนดทิศทางการทำงานแต่ละขั้นตอน

แบบชี้นำ (Directional style)

- มีโครงสร้างขั้นตอนมาก ให้การสนับสนุนน้อย
- นิสิตนักศึกษามีแรงจูงใจในการทำงานสูง เห็นประโยชน์จำเป็นจากการทำกิจกรรมที่มีโครงสร้างขั้นตอนเช่น กำหนดวัตถุประสงค์ ทำงานเสร็จและส่งงานตรงเวลาด้วยตนเอง โดยไม่ต้องใช้สิ่งสนับสนุนจากสถาบัน
- อาจารย์ที่ปรึกษามีความใกล้ชิด พบนิสิตนักศึกษาสม่ำเสมอ แต่ต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการทำงานวิทยานิพนธ์

แบบสัญญา (Contractual style)

- มีโครงสร้างขั้นตอนมาก ให้การสนับสนุนมาก
- นิสิตนักศึกษามีแรงจูงใจในการทำงานสูง สามารถวางแผนงานและทำงานด้วยตนเอง
- อาจารย์ที่ปรึกษาควบคุมทิศทางการทำงาน มีทักษะการบริหารจัดการ และมีความสัมพันธ์ระหว่างกันที่ดี
- ต้องการเวลาจากอาจารย์ที่ปรึกษามากที่สุด

อาจารย์ที่ปรึกษาที่ดีต้องรู้จักเปลี่ยนรูปแบบการให้คำปรึกษาไปตามสถานการณ์ เช่น ให้การดูแลใกล้ชิดเมื่อมีปัญหาวิกฤติในชีวิต และปรับรูปแบบการให้คำปรึกษาเป็นระยะ ดังนี้

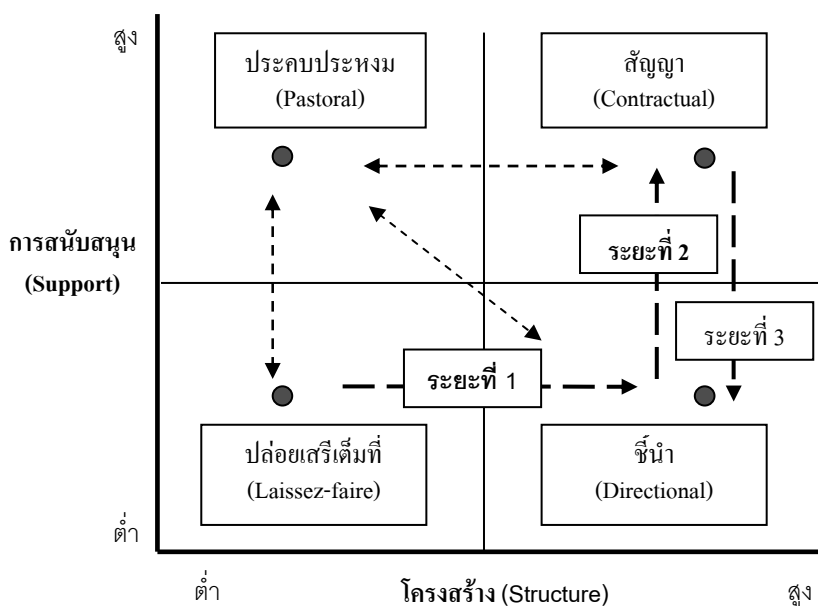
ระยะที่ 1 ช่วงเลือกหัวข้อวิทยานิพนธ์ นิสิตนักศึกษา还没有หัวข้อที่สนใจชัดเจน ค้นเอกสารกว้างๆ เพื่อหาหัวข้อวิจัย การให้คำปรึกษาเป็นแบบปล่อยเสรีเต็มที (Laissez-faire) เพราะยังไม่มีโครงสร้างขั้นตอนมาก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไม่ต้องให้การสนับสนุนมากนัก

ระยะที่ 2 ช่วงเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์ หลังนิสิตนักศึกษาได้หัวข้อ ปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย อาจารย์จำเป็นต้องให้คำแนะนำอย่างเป็นทางการมากขึ้นเพื่อช่วยการออกแบบและระเบียบวิธีการวิจัย การให้คำปรึกษาจึงเป็นแบบชี้นำ (Directional style)

ระยะที่ 3 ช่วงดำเนินการวิจัย ระหว่างเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล นิสิตนักศึกษาต้องการกำลังใจมาก ในระยะนี้นิสิตนักศึกษายากได้การสนับสนุนและคำแนะนำที่ชัดเจนมีขั้นตอน การให้คำปรึกษาจึงเป็นแบบสัญญา (Contractual style)

ระยะที่ 4 ช่วงเขียนรายงานวิทยานิพนธ์ นิสิตนักศึกษาเริ่มลงมือเขียนรายงาน อาจต้องการการสนับสนุนลดลง แต่ยังคงต้องการคำชี้แนะเกี่ยวกับขั้นตอนที่ชัดเจน การให้คำปรึกษาจึงอาจกลับไปเป็นแบบชี้แนะ (Directional style)

การเปลี่ยนรูปแบบการให้คำปรึกษาไปตามสถานการณ์ข้างต้นแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

(เส้นประ แสดงความจำเป็นให้คำปรึกษาแบบประคบประหงม (Pastoral style) เป็นครั้งคราว เมื่อนิสิตมีปัญหาวิกฤติ ท้อแท้ กลุ่มใจ)

แผนภาพที่ 5-1 รูปแบบการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์จำแนกตามระยะของการทำวิทยานิพนธ์ ตามข้อเสนอของ Terry Garfield และ Frank Alpert

แนวทางที่สี่ เป็นแนวทางที่ R. H. Spear (2000) สรุปรูปแบบการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ ออกเป็น 3 แบบตามลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์กับนิสิตนักศึกษา โดยเขาได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญบัณฑิตที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา ขณะยังดำรงตำแหน่งคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย Australian National University ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1990-1998 รูปแบบปฏิสัมพันธ์ของการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่เสนอได้แก่

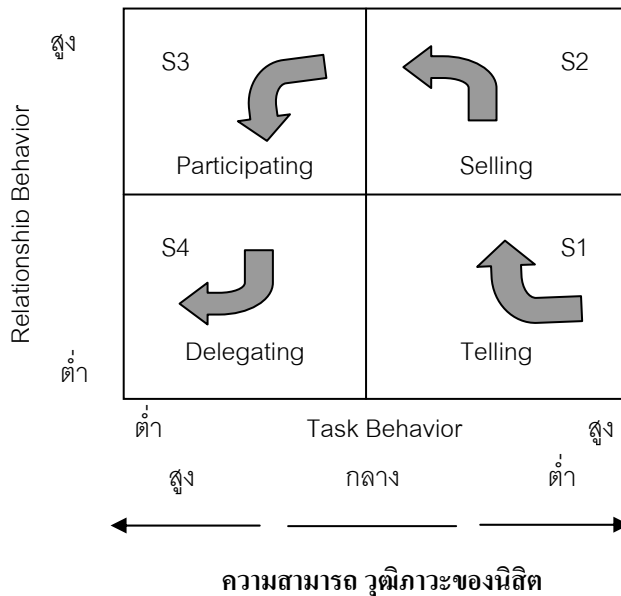
1) **ปฏิสัมพันธ์แบบกำกับ (Strong Interaction)** มักพบในการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะการวิจัยแบบทดลองในห้องปฏิบัติการที่ต้องใช้เทคโนโลยีทันสมัย นิสิตนักศึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องพบกันเป็นประจำเพื่อร่วมวางแผนการวิจัย รายงานผลการทดลอง

ตรวจสอบผลการวิเคราะห์ข้อมูล วางแผนการเขียน/เผยแพร่รายงาน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทำหน้าที่เป็น "ผู้ประสานงาน" (collaborator) ที่ต้องพบให้คำแนะนำปรึกษานิสิตนักศึกษาเป็นประจำตลอดช่วงเวลาของการทำวิจัย นิสิตนักศึกษาก็ได้รับการดูแลทุกขั้นตอน แต่บางครั้งก็อาจจะกำกวมมากเกินไป คิดอะไรนอกกรอบไม่ได้ หากเรื่องที่ทำวิทยานิพนธ์เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยที่อาจารย์ได้ทุน นิสิตนักศึกษาอาจคิดไปว่าถูกอาจารย์ใช้ให้ทำวิจัยของอาจารย์เอง

2) **ปฏิสัมพันธ์แบบหลวม (Weak Interaction)** เชื่อว่านิสิตนักศึกษาต้องทำงานวิจัยด้วยตนเอง และเป็นผู้ริเริ่มการดำเนินงานในทุกขั้นตอน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทำหน้าที่เพียงให้คำแนะนำเกี่ยวกับหัวข้อวิจัยต่างๆ ที่น่าจะทำได้ แล้วให้นิสิตนักศึกษาไปอ่านงานเพิ่มเติมเอง สักระยะหนึ่งก่อนตัดสินใจเลือกหัวข้อวิทยานิพนธ์ ระหว่างลงมือทำวิทยานิพนธ์ไปจนกระทั่งเขียนรายงานวิจัย นิสิตนักศึกษาได้พบอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์น้อยมาก เป็นครั้งคราว ไม่แน่นอน โดยอาจารย์จะอ่านรายงานวิจัยให้คร่าวๆ เท่านั้น การให้คำปรึกษาแบบนี้อาจทำให้นิสิตนักศึกษารู้สึกว่าถูกทอดทิ้ง เคว้งคว้าง

3) **ปฏิสัมพันธ์แบบสายกลาง (Intermediate Interaction)** ให้คำปรึกษาตามข้อตกลง นิสิตนักศึกษาตกลงกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ว่าจะพบกันบ่อยครั้งแค่ไหนเพื่อรายงานความก้าวหน้า เช่น สัปดาห์ละครั้ง เดือนละครั้ง แต่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม โดยทั้งสองฝ่ายตกลงกัน อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแก้ไขรายงานชิ้นย่อยๆ ที่นิสิตนักศึกษาเขียนส่งมาเป็นระยะ นิสิตนักศึกษาแก้ไขรายงานตามข้อเสนอของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วประมวลเป็นรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์จนกระทั่งสำเร็จการศึกษา

แนวทางที่ห้า เป็นข้อเสนอรูปแบบการให้คำปรึกษาตามสถานการณ์ (Situational Approach) โดย Sean Murray (2003) ที่มีความเชื่อว่าการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นกระบวนการเรียนการสอนและเป็นการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีคุณสมบัติของการเป็นนักวิจัย แม้ว่านิสิตนักศึกษาแต่ละคนจะมีระดับความรู้ ทักษะ ความสามารถในการทำวิจัย วุฒิภาวะ และความมุ่งมั่น (commitment) ต่างกัน แต่จะได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นในระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ ต้องพิจารณาความต้องการที่จะได้รับการสนับสนุนและกำลังใจ (supportive behavior) ของนิสิตนักศึกษา กับระดับการควบคุมและสั่งการ (directive behavior) ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในแต่ละสถานการณ์ การให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ การบอกให้ทำ (telling) การขายความคิด (selling) การเข้ามามีส่วนร่วม (participating) และการมอบหมายงาน (delegating) ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 5-2 การให้คำปรึกษาตามสถานการณ์ตามแนวคิดของ Sean Murray

นิสิตนักศึกษาในช่อง S1 ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงเริ่มทำวิทยานิพนธ์ ตั้งใจทำงานแต่ยังขาดความมั่นใจและความสามารถ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องมีบทบาทเป็นผู้สอนหรือฝึกฝนให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นเพื่อวางพื้นฐานและความพร้อมให้นิสิตนักศึกษา ให้การปรึกษาอย่างใกล้ชิดและมีลักษณะ "สั่งการ" เป็นสถานการณ์ปกติของการให้คำปรึกษาในช่วงระยะแรกหรือเมื่อมีประเด็นปัญหาใหม่เกิดขึ้น

นิสิตนักศึกษาในช่อง S2 ต้องการอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้การสนับสนุน นิสิตนักศึกษาคงจะทำงานด้วยตนเองได้บ้างแต่ยังมีศักยภาพหรือวุฒิภาวะในการทำงานไม่เพียงพอที่จะทำงานโดยอิสระ อาจารย์ที่ปรึกษาจึงมีบทบาทคล้ายผู้ขายความคิด ให้คำแนะนำ หรือเป็นผู้ฝึก (coach) เป็นฝ่ายเปิดฉากชี้แนวทางที่ทำให้นิสิตนักศึกษามีความเข้าใจและความสามารถในการทำวิทยานิพนธ์มากขึ้น และยังเป็นผู้ตัดสินใจแทนนิสิตนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่แต่จะอธิบายให้เข้าใจเหตุผล สถานการณ์เช่นนี้มักเกิดกับนิสิตนักศึกษาที่อยู่ในช่วงนำเสนอเค้าโครงร่างวิทยานิพนธ์

นิสิตนักศึกษาในช่อง S3 อยู่ในสถานการณ์ที่มีส่วนร่วมมากขึ้น นิสิตนักศึกษามีวุฒิภาวะและความสามารถสูงขึ้นแล้วจึงเป็นผู้รับผิดชอบการทำงาน การเรียนรู้ และการตัดสินใจต่างๆ ในวิทยานิพนธ์เป็นส่วนใหญ่ อาจารย์ที่ปรึกษามีบทบาทเป็นแหล่งข้อมูล เป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitators) ตามความจำเป็นและเป็นผู้ร่วมเสนอความคิดกับนิสิตนักศึกษา ปกติจะขอให้นิสิตนักศึกษาเป็นผู้ตัดสินใจและนำเสนอการดำเนินงานที่ผ่านมาโดยมีการอธิบายเหตุผลของสิ่งที่ทำมา และการใช้ประโยชน์จากข้อมูล

นิสิตนักศึกษาในช่อง S4 อยู่ในช่วงสุดท้ายของการทำวิทยานิพนธ์ นิสิตนักศึกษาได้รับการพัฒนาให้มีความรับผิดชอบและพลังอำนาจอย่างเต็มที่ ได้รับการคาดหวังให้แสดงบทบาทนักวิจัย

เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริงผ่านความสำเร็จและข้อผิดพลาดในสถานการณ์ต่างๆ นิสิตนักศึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จะพัฒนาความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนร่วมงาน (collegiate relationship) และการเป็นที่ยอมรับในวงวิชาชีพ

5.2.3 สร้างกลุ่มสนับสนุนสำหรับนิสิตนักศึกษาที่ทำวิทยานิพนธ์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีสำหรับนิสิตนักศึกษา โดยต้องคำนึงอยู่เสมอว่าการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นกระบวนการทางการศึกษา (educational process) อาจารย์ที่ปรึกษาจะไม่เข้าไปควบคุมความคิดและการทำงานของนิสิตนักศึกษามากเกินไป แต่ให้เรียนรู้และพัฒนาตนเองจากการมีปฏิสัมพันธ์ทั้งทางวิชาการและสังคมระหว่างกลุ่มนิสิตนักศึกษาและอาจารย์อื่นๆ

การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างนิสิตนักศึกษาในกลุ่มต่างๆ มีระดับความสัมพันธ์ต่างกัน ดังผลการศึกษาของ R. H. Spear ที่กล่าวมาแล้ว คือ ปฏิสัมพันธ์แบบกำกับ แบบหลวม และแบบสายกลาง ในทางปฏิบัติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงอาจจัดกลุ่มสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาที่ทำวิทยานิพนธ์ (a dissertation student support system) ทั้งแบบทางการและไม่ทางการ การจัดกลุ่มสนับสนุนแบบไม่ทางการ มีอาทิ ให้นิสิตนักศึกษามาในคาบเรียนซึ่งกันและกัน สนับสนุนให้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรและนิสิตนักศึกษาอื่น กลุ่มสนับสนุนนี้เป็นกลุ่มที่นิสิตนักศึกษาสามารถปรับทุกข์หรือขอคำแนะนำ คำลึงใจ เกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์ ทั้งจากเพื่อนนิสิตนักศึกษาที่กำลังทำวิทยานิพนธ์ในช่วงเดียวกัน ครอบครัวยุติ นิสิตนักศึกษารุ่นพี่ที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา อาจารย์ในคณะ หากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จัดกลุ่มสนับสนุนเป็นทางการ อาจทำได้โดยการประชุม นิสิตนักศึกษาเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน (problem-solving session) หรือสร้างโอกาสให้ร่วมเสวนากับเพื่อนนิสิตนักศึกษา อาจารย์ หรือนักวิชาการอื่นซึ่งจะเป็นการช่วยสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาในความดูแลได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของวงการวิชาชีพอีกทางหนึ่งด้วย

5.2.4 ตระหนักถึงสิ่งที่นิสิตนักศึกษาคาดหวังจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผลการประมวลเอกสารและรายงานวิจัยต่างๆ พบว่านอกจากต้องการอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่สามารถให้ข้อเสนอแนะด้านวิชาการแล้ว นิสิตนักศึกษายังมีความคาดหวังว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จะมีพฤติกรรมในการให้คำปรึกษาดังต่อไปนี้

1) **ดูแลเอาใจใส่ (Pastoral Care)** อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จำนวนหนึ่งถือว่าการให้คำปรึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เฉพาะด้านวิชาการ และนิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาซึ่งมีประสบการณ์ทำงานมาแล้วอาจพอใจที่จะให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ดูแลอยู่ห่างๆ ดิดต่อกันเฉพาะงานวิทยานิพนธ์เท่านั้น แต่ก็มีนิสิตนักศึกษาจำนวนไม่น้อยเช่นกันที่หวังว่าอาจารย์จะดูแลใกล้ชิดและเอาใจใส่เรื่องส่วนตัวของตนด้วย แนวปฏิบัติในเรื่องนี้ไม่มีคำตอบที่แน่นอนขึ้นกับบุคลิกภาพและทัศนคติของทั้งสองฝ่าย อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าการทำวิทยานิพนธ์เป็น

กระบวนการที่ใช้ระยะเวลายาว นิสิตนักศึกษาจึงมักมีความเครียด อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องรู้จักสังเกต "สัญญาณเตือน" ต่างๆ ที่แสดงว่านิสิตศึกษากำลังมีปัญหาที่กระทบต่อสุขภาพจิต และส่งผลกระทบต่อการทำงานวิจัย หากมีปัญหาวิกฤติ อาจารย์ที่ปรึกษาต้องมีข้อมูลและพยายามใช้ศิลปะในการชักจูงให้นิสิตนักศึกษาผู้นั้นยอมไปพบมืออาชีพเพื่อขอความช่วยเหลือ

2) ให้อาจารย์เพื่อขอคำปรึกษาเป็นประจำตามความเหมาะสม (Regular and Appropriate Contact) "ความเหมาะสม" ในการให้เวลาแก่นิสิตนักศึกษาไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน แต่สำหรับนิสิตนักศึกษาแล้ว การทำวิทยานิพนธ์เป็นเรื่องใหม่ ส่วนใหญ่จึงหวังว่าจะได้พบอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นประจำ "สม่ำเสมอ" แต่เรามักได้ยินนิสิตนักศึกษายบ่นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาไม่ให้ความสำคัญกับวิทยานิพนธ์ของตน ไม่มีเวลา พยายามมีงานมากโดยเฉพาะผู้มีตำแหน่งบริหาร ไปต่างประเทศบ่อย มีนิสิตนักศึกษาในความดูแลมากเกินไป หรือให้เวลานิสิตนักศึกษาไม่เท่ากัน ขณะที่อาจารย์ที่ปรึกษาก็มั่นใจว่านิสิตนักศึกษาไม่มาพบ เอรายงานวิทยานิพนธ์มาส่งหรือมาหาเมื่อใกล้หมดเวลา (deadline) ทางที่ดีที่สุด ทั้งสองฝ่ายควรตกลงเวลาพบกันตามสภาพความเป็นจริงที่เป็นไปได้ โดยต้องคำนึงถึงข้อจำกัดของอาจารย์และความต้องการคำปรึกษาของนิสิตนักศึกษาแต่ละราย เพราะบางคนต้องการอิสระในการทำงานวิจัย แต่บางคนต้องการให้กำกับดูแลทุกขั้นตอน

3) ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลือกหัวข้อวิทยานิพนธ์ (Guidance to Topic Selection) นิสิตนักศึกษามักคาดหวังว่าอาจารย์ที่ปรึกษาจะให้หัวข้อวิทยานิพนธ์เพราะเป็นผู้มีความชำนาญและประสบการณ์ในสาขาวิชานั้น รู้นโยบายมหาวิทยาลัย คณะ ภาควิชาเป็นอย่างดี และประเมินได้ว่านิสิตนักศึกษาจะสามารถทำวิจัยเรื่องนั้นได้สำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนดในหลักสูตร นิสิตนักศึกษาบางคนอาจขาดประสบการณ์การทำงาน ไม่มีวุฒิภาวะและความพร้อมด้านวิชาการเพียงพอที่จะเลือกประเด็นปัญหาหรือเลือกหัวข้อวิทยานิพนธ์ด้วยตนเอง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อาจช่วยได้โดยการจัดหรือกระตุ้นให้ภาควิชาจัดปฐมนิเทศการทำวิทยานิพนธ์ให้นิสิตนักศึกษาตั้งแต่แรกเข้าเพื่อให้รู้นโยบาย/แนวทางการวิจัย เงื่อนไขต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และหัวข้อการวิจัยที่สถาบันสนับสนุน รวมทั้งให้ข้อมูลเกี่ยวกับการประชุมวิชาการในสาขาวิชาที่นิสิตนักศึกษาควรเข้าร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนด้วย

4) ให้คำแนะนำเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และข้อกำหนดมหาวิทยาลัย (Guidance Concerning Institutional Requirements) นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่รู้กลไกราชการหรือระบบการทำงานของมหาวิทยาลัย แม้จะได้คู่มือการศึกษาและผ่านการปฐมนิเทศหลักสูตรมาแล้วก็ตาม แต่ก็ยังคงหวังว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จะเป็นผู้บอกหลักเกณฑ์ ข้อกำหนดที่เป็นเงื่อนไขและเงื่อนไขของการเสนอหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์ การรายงานความก้าวหน้า การส่งรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ เกณฑ์การประเมินวิทยานิพนธ์ของสาขาวิชา/ภาควิชา การขอสำเร็จการศึกษา การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน การขอรางวัล แหล่งทุนวิจัยภายในและภายนอก การขอยกเวลา

การศึกษา การยื่นคำร้อง บริการสนับสนุนต่างๆ เช่น ศูนย์แนะแนว ศูนย์การเรียน รวมทั้งนโยบายมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ ทรัพย์สินทางปัญญา และจริยธรรมในการทำวิจัย

5) **ให้คำวิจารณ์ คำติชมที่สร้างสรรค์อย่างทันการณ์ (Constructive and Timely Criticism)**

นิสิตนักศึกษาหวังพึ่งความเห็นจากอาจารย์ที่ปรึกษาระหว่างการดำเนินการวิจัย แต่ก็มักบ่นว่า อาจารย์ใช้เวลาตรวจงานนานมาก ส่งงานแล้วไม่อ่านหรืออ่านผ่านๆ ปล่อยให้ทำงานไปเรื่อยๆ จนสอบวิทยานิพนธ์ ทำให้ต้องแก้ไขงานมากจนเกือบทำไม่ทัน บางคนก็บ่นว่าอาจารย์มีแต่ติ ตรวจงานละเอียดมาก ให้ทำงานเพิ่มเรื่อยๆ แต่ก็ยังไม่พอใจ ทำให้เสียกำลังใจ ไม่อยากทำต่อ อาจารย์ที่ปรึกษาควรเข้าใจว่าการที่นิสิตนักศึกษายบ่นเช่นนี้เป็นเพราะในขณะนั้นรู้สึกว่าการทำวิทยานิพนธ์เป็นงานชิ้นเอกของชีวิต จึงคาดหวังว่าการปรึกษาวิทยานิพนธ์จะเป็นบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ อาจารย์จะอ่านงานของตนอย่างจริงจัง เอาใจใส่ ให้ข้อคิดที่สร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ทำให้งานดีขึ้น ใช้เวลาตรวจแก้ไขไม่นานมาก เคารพความคิดของนิสิตนักศึกษา รู้วิธีสร้างแรงบันดาลใจ ให้กำลังใจ รู้วิธีท้าทายให้คิดวิเคราะห์ เข้าใจปัญหาจากมุมมองต่างๆ และให้คำชมเมื่อสมควรได้รับ

6) **อำนวยความสะดวกด้านทรัพยากร (Resource Facilitation)** เมื่อเข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา นิสิตนักศึกษาหวังว่ามหาวิทยาลัยจะมีความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำวิจัย เช่น ห้องสมุดที่ทันสมัย เครื่องมือวิจัยเฉพาะด้าน คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์สื่อสารที่ทันสมัย ห้องพักหรือห้องทำงาน นิสิตนักศึกษาปริญญาเอก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรช่วยจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการวิจัยหรือช่วยติดต่อสิ่งจำเป็นจากแหล่งภายนอก รวมทั้งมองหาแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัยและการเข้าร่วมประชุมทางวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ชื่อน่าสังเกต คือมหาวิทยาลัยบางแห่งมีสัญญาความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยชั้นนำในต่างประเทศหลายแห่ง แต่ไม่เคยใช้ประโยชน์จากสัญญาที่มีการให้ทุนแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาไปทำวิทยานิพนธ์

7) **มีความเป็นธรรมในการเผยแพร่ผลงาน (Fairness in Authorship of Publications)**

อาจารย์ที่ปรึกษาต้องไม่นำผลงานนิสิตนักศึกษาไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว และควรสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาทุกคนมีโอกาสนำผลงานวิจัยไปนำเสนอที่ประชุมวิชาการหรือเขียนบทความตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารชั้นนำทางวิชาการโดยไม่เลือกปฏิบัติ หากมหาวิทยาลัยอนุญาตให้ทำวิทยานิพนธ์เป็นโครงการร่วมกันได้ อาจารย์ควรดูแลให้ผลงานของนิสิตนักศึกษาทุกคนในกลุ่มได้รับการเผยแพร่อย่างทัดเทียมกัน ในต่างประเทศมีกรณีร้องเรียนเรื่องดังกล่าวพอควร อาทิ อาจารย์ได้รับทุนวิจัยขนาดใหญ่จากแหล่งทุนภายนอกแล้วแบ่งโครงการดังกล่าวเป็นโครงการย่อยให้ทำเป็นวิทยานิพนธ์ แล้วอาจารย์เอาข้อมูลและข้อค้นพบของนิสิตนักศึกษาไปสรุปวิเคราะห์ แต่ไม่ใส่ชื่อนิสิตนักศึกษาในผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์หรือเอกสารบทความที่นำเสนอในการประชุมวิชาการ ใส่ชื่ออาจารย์ก่อนในลักษณะที่ทำให้เข้าใจว่าเป็นผู้วิจัยหลักทั้งที่นิสิตนักศึกษาเป็นผู้ทำวิจัยเป็นส่วนใหญ่

5.2.5 บอกลีข้ที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์คาดหวังจากนิสิตนักศึกษา

นิสิตนักศึกษามักมีความคาดหวังอย่างผิดๆ ว่าการทำวิทยานิพนธ์จะเป็นไปอย่างราบรื่นที่จริงแล้ว การทำวิจัยเป็นงานที่ต้องแก้ปัญหาลดเวลา นอกจากทักษะการวิจัย (research skills) และการบริหารงานวิจัย (research management) แล้ว นิสิตนักศึกษาายังต้องมีทักษะด้านอื่นๆ และมีลักษณะนิสัยที่เอื้อต่อการทำวิทยานิพนธ์ โดยเฉพาะการรู้จักพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อนนิสิตนักศึกษา คณาจารย์และบุคลากรอื่น

จากการประมวลเอกสารที่เกี่ยวข้องอาจกล่าวได้ว่า อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์คาดหวังว่า นิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาจะมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังนี้

- ความรู้ด้านวิชาการ ทฤษฎี และทักษะการวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย พัฒนาตนเองให้มีความรู้ และทักษะการวิจัยอย่างต่อเนื่อง
- ความสามารถในการจัดการ โปรแกรมการเรียนของตนเอง รู้จักจัดการทรัพยากรที่ตนมีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นเวลา ศักยภาพ งบประมาณ เพื่อน คณาจารย์ หรืออาจารย์ที่ปรึกษา
- ทักษะการสื่อสารและการถ่ายทอดความรู้ ทั้งการเขียน การพูด การนำเสนอ บทความ มีศักยภาพในการบูรณาการวิชาความรู้ รู้จักประยุกต์และสื่อสารความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถอธิบายสิ่งที่คิดให้เข้าใจได้ดี และมีความซื่อสัตย์เกี่ยวกับการได้มา/ใช้ข้อมูล
- ความรู้ความสามารถด้านสารสนเทศ สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ คอมพิวเตอร์ รู้จักใช้สื่อด้วยวิจารณญาณ และมีจริยธรรมในการใช้ข้อมูล
- ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว ใฝ่รู้หรือใฝ่เรียน มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่หาคำปรึกษา ขยันทำงานหนักและจริงจัง สู้งาน กล้าทำงานที่ท้าทาย ทำงานได้ทั้งคนเดียวและเป็นทีม
- ทักษะในการสร้างเครือข่าย (networking) มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น สามารถทำงานเป็นกลุ่ม/เป็นทีมเพื่อสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการและความสามารถทางวิชาชีพ
- ทักษะการแก้ปัญหา ตัดสินใจได้ รู้จักแก้ปัญหา/ความขัดแย้ง โดยใช้หลักเหตุผลหรือตรรกวิธี
- ทักษะในการจัดการตนเอง รู้จักบริหารเวลา แบ่งเวลาเป็น มีความรับผิดชอบ
- ทักษะวิชาชีพ มีคุณลักษณะของนักวิชาการ/นักวิชาชีพชั้นนำ ผ่านการฝึกประสบการณ์ มีความสนใจงานวิจัยอย่างจริงจัง และมีเป้าหมายของการทำงานที่ชัดเจน
- จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม มีความซื่อสัตย์เกี่ยวกับการได้มา/การใช้ข้อมูล

นอกจากนี้ ในระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ สิ่งที่อาจารย์ที่ปรึกษาคาดหวังจากนิสิตนักศึกษา คือ การมาพบเป็นประจำ ตั้งใจเขียนรายงานที่แสดงออกถึงภูมิรู้ในระดับที่ยอมรับได้ ส่งงานในเวลาที่กำหนด รับฟังคำแนะนำเกี่ยวกับงานวิจัยของตน ทำตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แนะนำ ไม่คือคิ่งหรือเรียกร้องมากเกินไป รายงานความก้าวหน้าของการวิจัยตามความเป็นจริง ทำงานด้วยความกระตือรือร้น ทำสิ่งต่างๆ ได้มากกว่าที่คิด สนุกที่จะทำงานด้วย และสำเร็จการศึกษาภายในเวลาตามหลักสูตร

5.2.6 จัดระบบและบรรยากาศขององค์กรที่เอื้อต่อการทำวิทยานิพนธ์

ความสำเร็จในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการวิจัย รวมทั้งการจัดระบบการให้คำปรึกษาที่ดี มหาวิทยาลัย คณะหรือภาควิชา จึงต้องจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการวิจัย และควรมีการดำเนินการดังต่อไปนี้เพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

โครงสร้างและระบบการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

- 1) วางระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่มีประสิทธิภาพ (systematic, effective advising) ให้นิสิตนักศึกษาได้รับคำปรึกษาจากอาจารย์ที่มีความสนใจหัวข้อวิจัยตรง/ใกล้เคียงกันทั้งระบบอาจารย์ที่ปรึกษาเดี่ยว หรือระบบคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ซึ่งมีอาจารย์ที่ปรึกษามากกว่าหนึ่งคนจากสถาบันการศึกษาหรือภาคเอกชน ระบบแบบหลังนี้ทำให้นิสิตนักศึกษาได้เรียนรู้วัฒนธรรมทางปัญญาที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามการจัดระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องไม่ให้กระบวนการให้คำปรึกษาขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งมากเกินไป และจำกัดจำนวนนิสิตนักศึกษาในความดูแลอย่างเหมาะสม เพื่อให้นิสิตนักศึกษาทุกคนได้รับคำปรึกษาที่มีคุณภาพ
- 2) จัดโครงสร้างสถาบันที่เอื้อต่อการวิจัย มีโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการสร้างวัฒนธรรมการวิจัยและคุณภาพของบัณฑิตศึกษา เช่น จัดหาเครื่องมือวิจัยและเทคโนโลยีขั้นสูง ให้ทุนผู้ช่วยวิจัย (research assistant) ให้นิสิตนักศึกษาได้ทำงานวิจัยร่วมกับอาจารย์ เพื่อพัฒนาความสามารถก่อนทำวิทยานิพนธ์ และมีบริการเสริมทักษะที่จำเป็น เช่น ตั้ง Dissertation Support Office ให้บริการทั้งอาจารย์และนิสิตนักศึกษา
- 3) จัดสัมมนาวิจัยสำหรับนิสิตบัณฑิตศึกษา (seminars for graduate students) การสัมมนาในลักษณะนี้อาจจัดให้นิสิตนักศึกษาทุกชั้นตอนการศึกษา ตั้งแต่ช่วงแรกของการเข้าศึกษา (induction period) ระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ และก่อนสำเร็จการศึกษา วัตถุประสงค์ของการสัมมนานิสิตนักศึกษาใหม่และผู้ที่กำลังจะเสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์ คือ การปฐมนิเทศเกี่ยวกับงานวิจัยในสาขาวิชาที่เข้าศึกษา ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่อยู่ในความสนใจของคณาจารย์ในสาขาวิชาที่อาจขอให้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และจุดประกายความคิดให้นิสิตนักศึกษาเริ่มคิดแผนการวิจัยที่คาดว่าจะทำเป็นวิทยานิพนธ์ การสัมมนานิสิตนักศึกษาที่กำลังทำวิทยานิพนธ์ เป็นการสร้างกระบวนการกลุ่มสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้วิธีทำวิจัยที่ดีเพื่อพัฒนาทัศนคติเชิงบวกและสร้างความมั่นใจในการทำวิจัย กิจกรรมในช่วงนี้จะเน้นการรายงานความก้าวหน้าของการวิจัย โดยอาจจัดในลักษณะเสวนากลุ่มย่อยเพื่อนำเสนอ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และให้มีการวิจารณ์งานจากบุคคลอื่นนอกเหนือจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (peer review) เช่น คณาจารย์อื่น และเพื่อนนิสิตนักศึกษา ส่วนการสัมมนาก่อนสำเร็จการศึกษา เป็นการปัจฉิมนิเทศเพื่อให้ออกไปทำหน้าที่นักวิชาการและนักวิจัยชั้นสูงในสาขาวิชาอย่างเต็มภาคภูมิ

การสร้างแรงจูงใจให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

- 4) กำหนดภาระงานที่เหมาะสมและให้รางวัลประจำปี การทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นงานหนัก มหาวิทยาลัยจึงควรจูงใจให้อาจารย์ทำหน้าที่ดังกล่าวด้วยการกำหนดภาระงานที่เหมาะสม และให้การยกย่อง เช่น The University of Texas at Austin ให้รางวัล Outstanding Graduate Adviser Award สำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ดีเด่น ทั้งระดับปริญญาโทและเอก ปีละ 4 รางวัลๆ ละ \$1,000 อาจารย์ทุกคนที่ได้รับการเสนอชื่อ แม้จะไม่ได้รางวัลดังกล่าวก็ยังได้รางวัลคนละ \$500 คณะกรรมการให้รางวัลโดยพิจารณาหลักฐานจากผู้ได้รับการเสนอชื่อ ความเห็นจากนิสิตนักศึกษาในความดูแลทั้งอดีตและปัจจุบัน ผู้บริหารและคณาจารย์ในคณะ ตามหลักเกณฑ์ต่อไปนี้
- การปฏิบัติหน้าที่ในด้านการสรรหา (recruiting) และรักษา (retaining) นิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาที่มีความสามารถสูง
 - การให้เวลานิสิตนักศึกษา (availability/accessibility) และการใส่ใจนิสิตนักศึกษา (sensitivity)
 - ความสามารถในการแก้ไขปัญหาในการทำวิทยานิพนธ์
 - การอุทิศตนเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ
 - การปฏิบัติตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยและการแจ้งให้นิสิตนักศึกษาทราบกฎระเบียบดังกล่าว
 - การทำประโยชน์ด้านการบริหารงานบัณฑิตศึกษา เช่น เป็นกรรมการมหาวิทยาลัยที่ดำเนินงานเกี่ยวกับบัณฑิตศึกษา และประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกับคณาจารย์อื่นและผู้บริหารในเรื่องที่เกี่ยวกับการรักษาคุณภาพบัณฑิตศึกษา
 - ระยะเวลารับราชการ/ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัย

การเสริมสร้างศักยภาพในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

- 5) จัดโครงการพัฒนาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ความเชื่อว่ามีวุฒิปริญญาเอกจะเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้นั้นเป็นความเชื่อที่ผิด อาจารย์ที่จะทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการให้คำปรึกษางานวิจัย การพัฒนาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่มีการจัดให้ทั้งสำหรับผู้เพิ่งทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ที่ผ่านการทำหน้าที่ดังกล่าวมาแล้ว มหาวิทยาลัยบางแห่งในต่างประเทศมีข้อกำหนดให้ผู้ที่จะทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ผ่านการฝึกอบรมทุกคน เพื่อจะได้แน่ใจว่ามีความรู้ ทักษะ และความมั่นใจในการให้คำปรึกษานิสิตนักศึกษาเป็นรายบุคคล นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมพัฒนาอาจารย์ เช่น โครงการ TAPPS (Training and Accreditation Programme for Postgraduate Supervisors) ในสหราชอาณาจักร เป็นโครงการระดับชาติจัดโดยสภา Biotechnology and Biological Sciences Research Council อาจารย์ที่เข้าโครงการจะได้รับการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการคัดเลือกนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาเอก การวัดและประเมินผล และทักษะการให้

คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ ส่วนมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศออสเตรเลีย มีโครงการฝึกอบรมอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่เน้นการฝึกปฏิบัติมากกว่าความรู้ความเข้าใจศาสตร์การให้คำปรึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยทั่วไป หัวข้อของการอบรมอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จะกล่าวถึง

- รูปแบบและแนวทางให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์
 - บทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และนิสิตนักศึกษา
 - การกำกับ (monitoring) ความก้าวหน้าของการวิจัย
 - การวิเคราะห์กรณีศึกษาและวิธีการแก้ปัญหาในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์
- 6) จัดทำคู่มือ (guidelines) การให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยหลายฉบับแสดงให้เห็นว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้นิสิตนักศึกษาไม่พอใจการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์เกิดจากการที่นิสิตนักศึกษามีความคาดหวังและความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นิสิตนักศึกษาคาดว่าอาจารย์ต้องดูแลเอาใจใส่ตนเองอย่างเต็มที่โดยไม่ได้ตระหนักว่าอาจารย์ที่ปรึกษามีภารกิจอื่นๆ ด้วย ในทางกลับกัน อาจารย์ที่ปรึกษาก็มีความคาดหวังสูงจากนิสิตนักศึกษาเช่นกัน คู่มือการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์จะเป็น "เครื่องมือ" หนึ่งที่จะช่วยทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท ความรับผิดชอบ และเป้าหมายของอาจารย์ที่ปรึกษาและนิสิตนักศึกษา
- 7) ประเมินประสิทธิภาพการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยควรจัดให้มีระบบประเมินประสิทธิภาพการให้คำปรึกษา ข้อมูลจากนิสิตนักศึกษาจะสะท้อนให้เห็นประสิทธิภาพและคุณภาพโดยรวมของการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดังเช่นที่คณะศิลปบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย Australian National University ใช้การสัมภาษณ์ลับ (confidential interview) รวบรวมข้อเสนอแนะจากมหาบัณฑิตและคณาจารย์บัณฑิตที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา หรือตั้งคณะกรรมการกำกับ (monitoring) การให้คำปรึกษาโดยให้อาจารย์ที่ปรึกษารายงานความก้าวหน้าของการทำวิทยานิพนธ์เป็นระยะ การประเมินประสิทธิภาพการให้คำปรึกษาจึงมีทั้งการประเมินแบบ Formative และ Summative Evaluation สรุปได้ดังนี้
- Formative Evaluation เป็นการประเมินประสิทธิภาพอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ให้นิสิตนักศึกษาสะท้อนความคิดเกี่ยวกับการทำหน้าที่เป็นระยะๆ โดยอาจถามคำถามต่อไปนี้
- นิสิตนักศึกษาเห็นว่าสิ่งที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ดำเนินการเรื่องใดมีประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์
 - นิสิตนักศึกษาคิดว่าอาจารย์ที่ปรึกษาควรทำอะไรเพิ่มเติมหรือแตกต่างไปเพื่อจะได้ช่วยนิสิตนักศึกษาได้มากขึ้น
 - นิสิตนักศึกษาเห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาช่วย/ควรช่วยแก้ไขปัญหารื่องใดบ้าง
 - ภาควิชา/สาขาวิชาควรเปลี่ยนแปลงในเรื่องใดบ้างจึงจะช่วยให้การทำวิทยานิพนธ์มีความก้าวหน้ามากขึ้น
 - นิสิตนักศึกษาเห็นว่าต้องทบทวนการทำบทบาทให้คำปรึกษาเสียใหม่ในเรื่องใด

Summative Evaluation เป็นการประเมินหาข้อสรุปของการทำหน้าที่ให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยอาจารย์ที่ปรึกษาและนิสิตนักศึกษาทบทวนบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายว่าเป็นไปตามข้อกำหนดมหาวิทยาลัยหรือข้อตกลงระหว่างกันหรือไม่ เพื่อจะได้นำข้อสังเกตจากการประเมินไปปรับปรุงแก้ไขสำหรับนิสิตนักศึกษาในความดูแลต่อไป

5.3 รายการตรวจสอบการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

Ingrid Moses (in O. Zuber-Skerrit and R. Ryan, 1994) ประมวลบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยมีรายการให้อาจารย์ตรวจสอบความสำคัญของหน้าที่ต่างๆ ดังนี้

- 1) การช่วยนิสิตนักศึกษาเลือกหัวข้อวิทยานิพนธ์
- 2) การตัดสินใจเลือกกรอบทฤษฎีที่จะใช้ในงานวิจัย
- 3) การให้คำแนะนำเกี่ยวกับเป้าหมายและขอบเขตของงานวิจัย
- 4) การวางแผนการศึกษารายวิชาเนื้อหาและวิจัยที่เหมาะสม
- 5) การฝึกวิธีการวิจัยให้นิสิตนักศึกษา
- 6) การติดต่อนิสิตนักศึกษาอย่างใกล้ชิด
- 7) การสนับสนุนงานของนิสิตนักศึกษาตามสมควร แม้ว่าจะไม่ถูกใจตน
- 8) การพบนิสิตนักศึกษาเพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์เป็นประจำ
- 9) การรู้ว่านิสิตนักศึกษาทำงานไปถึงไหนแล้วตลอดเวลา
- 10) การแนะนำให้นิสิตนักศึกษาเขียนบทความเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ที่มาจากงานวิจัย
- 11) การตรวจงานส่วนหลักๆ ของวิทยานิพนธ์
- 12) การช่วยนิสิตนักศึกษาพัฒนาทักษะการเขียนรายงานวิทยานิพนธ์
- 13) การดูแลให้นิสิตศึกษานำเสนอวิทยานิพนธ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับได้
- 14) การให้คำวิจารณ์เกี่ยวกับร่างรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ก่อนทำเสร็จ
- 15) การดูแลให้เขียนรายงานวิทยานิพนธ์เสร็จภายในเวลาที่กำหนด
- 16) การดูแลให้รายงานฉบับสมบูรณ์มีคุณภาพมาตรฐาน
- 17) การช่วยนิสิตนักศึกษาในเรื่องทั่วไป เช่น การหาแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย ฯลฯ

หลังจากนั้นได้นำรายการตรวจสอบดังกล่าวไปปรับปรุงเป็น "**แบบประเมินการรับรู้บทบาทหน้าที่ในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ หรือ Role Perception Rating Scale**" เพื่อใช้เป็นเครื่องมือตกลงร่วมกันระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์กับนิสิตนักศึกษา ข้อตกลงดังกล่าวควรทำตั้งแต่ก่อนเริ่มให้คำปรึกษา และทบทวนใหม่หลังให้คำปรึกษาไประยะหนึ่ง เมื่อทั้งสองฝ่ายได้ทำแบบสอบถามดังกล่าวแล้ว อาจพัฒนาเป็นรายการตรวจสอบอีก 2 แบบ คือ **สัญญาการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ (Advising Contract)** ระบุบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของนิสิตนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งโดยปกติจะระบุสิ่งที่นิสิตนักศึกษาต้องทำตามระยะเวลาต่างๆ

มากกว่าสิ่งที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จะทำ รวมทั้งมีกำหนดการนัดหมายอาจารย์ที่ปรึกษาด้วย และ แบบตรวจสอบระดับขั้นของความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ (Milestone) ระบุรายละเอียดแผนงานและกระบวนการทำวิทยานิพนธ์ในแต่ละขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนสำเร็จการศึกษาตามข้อตกลงการดำเนินงานระหว่างนิสิตนักศึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในหน้าต่อไป ผู้เขียนได้นำเสนอรายการตรวจสอบที่ควรนำมาใช้ในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ คือ แบบประเมินการรับรู้บทบาทหน้าที่ในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ของ Ingrid Moses ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์สามารถนำมาใช้กับนิสิตนักศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจบทบาทของแต่ละฝ่ายตั้งแต่เริ่มให้คำปรึกษา และตัวอย่างแบบตรวจสอบระดับขั้นของความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ (Milestone) ที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อาจขอให้นิสิตนักศึกษายกร่างมาเพื่อใช้ตรวจสอบความก้าวหน้าในการดำเนินงานที่จะช่วยให้การให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นไปตามตารางเวลาการทำงานที่ตกลงร่วมกัน

แบบประเมินการรับรู้บทบาทในการทำวิทยานิพนธ์ (Role Perception Rating Scale)

คำชี้แจง จงให้ความสำคัญกับหน้าที่ต่อไปนี้ (ไม่มีคำตอบถูก-ผิด) 5 = สำคัญมากที่สุด 1 = สำคัญน้อยที่สุด

คำตอบจากแบบประเมินนี้ใช้เป็นแนวทางหรือระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์กับนิสิตนักศึกษา

หัวข้อ/แนวทางการศึกษา

1. อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้รับผิดชอบการเลือกหัวข้อที่นำทำวิทยานิพนธ์	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u>	นิสิตนักศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบการเลือกหัวข้อที่นำทำวิทยานิพนธ์
2. ท้ายที่สุด อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ตัดสินใจเลือกกรอบทฤษฎีที่เหมาะสมที่สุด	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u>	นิสิตนักศึกษามีสิทธิเลือกกรอบทฤษฎีที่จะใช้ แม้ไม่ตรงกับอาจารย์ที่ปรึกษา
3. อาจารย์ที่ปรึกษาควรเป็นผู้ชี้แนะในการวางแผนโครงการศึกษาและการวิจัย	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u>	นิสิตนักศึกษาเป็นผู้เสนอแนวคิด อาจารย์ควรเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำ

การติดต่อ/การมีส่วนร่วม

4. อาจารย์และนิสิตนักศึกษามีความสัมพันธ์กันในเชิงวิชาชีพเท่านั้น ไม่มีเรื่องส่วนตัว	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u>	ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างอาจารย์และนิสิตนักศึกษาเป็นกุญแจของความสำเร็จ
5. อาจารย์ที่ปรึกษาควรเป็นฝ่ายเริ่มให้มีการพบนิสิตนักศึกษาเป็นประจำ	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u>	นิสิตนักศึกษาเป็นผู้ตัดสินใจว่าเวลาที่ควรพบอาจารย์ที่ปรึกษา
6. อาจารย์ที่ปรึกษาควรรู้ตลอดเวลาว่านิสิตนักศึกษากำลังทำงานขั้นตอนไหน มีปัญหาอะไร	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u>	นิสิตนักศึกษาควรมีโอกาสทำงานของตนเอง ไม่ต้องมีใครกำหนดว่าจะทำอะไร เมื่อใด
7. อาจารย์ที่ปรึกษาควรยุติการให้คำปรึกษาหากเห็นว่านิสิตนักศึกษาทำวิจัยไม่ได้แล้ว	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u>	อาจารย์ที่ปรึกษาควรสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาทำวิทยานิพนธ์ให้เสร็จ ไม่ว่าจะทำดีหรือไม่ก็ตาม

งานวิทยานิพนธ์

8. อาจารย์ที่ปรึกษาควรดูแลให้วิทยานิพนธ์เสร็จเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u>	หากนิสิตนักศึกษายังทำงานไปเรื่อยๆ ก็ควรใช้เวลาได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
9. อาจารย์ที่ปรึกษาต้องรับผิดชอบคุณภาพมาตรฐานของวิทยานิพนธ์	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u>	อาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำเท่านั้น นิสิตนักศึกษาเป็นผู้กำหนดมาตรฐานของงาน
10. อาจารย์ที่ปรึกษาควรยืนยันว่าจะขอดูร่างรายงานก่อนทุกครั้ง	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u>	นิสิตนักศึกษาควรเป็นผู้กำหนดเองว่าจะขอคำปรึกษาใดๆ จากอาจารย์เมื่อใด
11. อาจารย์ที่ปรึกษาควรช่วยเขียนรายงานหากนิสิตนักศึกษามีปัญหา เขียนไม่ได้	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u>	อาจารย์ที่ปรึกษาควรดูห่างๆ ไม่เข้าไปลงมือแทนทุกเรื่อง

ที่มา : ปรับจาก Ingrid Moses (ed.). *Research Training and Supervision*. Proceedings from the ARC and AVCC sponsored Conference. In Isabel Soliman. (1999). **Postgraduate Supervision**. Teaching and Learning Centre, University of New England. Retrieved November 5, 2005 from <http://www.une.edu.au/dec/pub/pgrad.pdf>

แบบตรวจสอบระดับขั้นของความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ (Milestone) แบบที่ 1

ชื่อนิสิตนักศึกษา _____ วันที่เสนอ _____			
ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (หลัก) _____			
ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ร่วม) _____			
ที่	กิจกรรม	กำหนดเวลา	
		ประมาณการ	เวลาที่ทำ
1.	เลือกอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์		
2.	เสนอหัวข้อที่คาดว่าจะศึกษาให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา		
3.	อาจารย์ที่ปรึกษาให้ความเห็นชอบหัวข้อวิทยานิพนธ์		
4.	ภาควิชาให้ความเห็นชอบอาจารย์ที่ปรึกษาและหัวข้อวิทยานิพนธ์		
5.	เลือกคณะกรรมการ/อาจารย์ที่ปรึกษา (ร่วม)		
6.	ภาควิชาให้ความเห็นชอบอาจารย์ที่ปรึกษา (ร่วม)		
7.	อาจารย์ที่ปรึกษาดูร่างเค้าโครงวิทยานิพนธ์ครั้งที่ 1		
8.	อาจารย์ที่ปรึกษาเห็นชอบร่างเค้าโครงวิทยานิพนธ์		
9.	พบอาจารย์ที่ปรึกษา (ร่วม) เพื่อขอความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับร่างเค้าโครงวิทยานิพนธ์		
10.	พบอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อร่วมกันพิจารณาความเห็นและข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา (ร่วม)		
11.	จัดทำข้อเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ที่แก้ไขเพิ่มเติมตามข้อเสนอ		
12.	อาจารย์ที่ปรึกษาเห็นชอบข้อเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์		
13.	คณะกรรมการพิจารณาหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์ประชุม		
14.	หัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์ได้รับการอนุมัติ		
15.	ลงมือทำวิทยานิพนธ์ ทบทวนเอกสารเพิ่มเติม (ถ้าจำเป็น) เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ยกร่างข้อสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะของการวิจัย		
16.	รายงานความก้าวหน้าของการทำวิทยานิพนธ์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษา (ร่วม) รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1 (ระบุงานที่ต้องทำในขั้นนี้) รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2 (ระบุงานที่ต้องทำในขั้นนี้)		
17.	ปรับขั้นตอนการวิจัย (ถ้าจำเป็น) โดยความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษา (ร่วม)		
18.	จบขั้นตอนดำเนินการวิจัย		
19.	เขียนร่างรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับที่ 1		
20.	ส่งร่างรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับที่ 1 พิมพ์ถูกต้องตามรูปแบบ		

ที่	กิจกรรม	กำหนดเวลา	
		ประมาณการ	เวลาที่ทำ
21.	แก้ไขบททวนร่างรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับที่ 1 กับอาจารย์ที่ปรึกษา		
22.	อาจารย์ที่ปรึกษาผ่านร่างรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับที่ 1 (แก้ไข)		
23.	ส่งร่างรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับที่ 1 (แก้ไข) ให้อาจารย์ที่ปรึกษา (ร่วม)		
24.	พบอาจารย์ที่ปรึกษา (ร่วม) เพื่อขอคำแนะนำ		
25.	ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาแก้ไขตามข้อเสนอแนะ		
26.	อาจารย์ที่ปรึกษาเห็นชอบการแก้ไขปรับปรุง		
27.	ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ให้คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์		
28.	สอบป้องกันวิทยานิพนธ์		
29.	แก้ไขรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ แก้ไขตามมติคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาเห็นชอบการแก้ไขปรับปรุง กรรมการสอบวิทยานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาลงนามอนุมัติ บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติวิทยานิพนธ์		
30.	ตีพิมพ์/เผยแพร่วิทยานิพนธ์ (ปริญาเอก) เขียนบทความวิจัยจากวิทยานิพนธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแก้ไขบทความ บทความได้รับการตีพิมพ์		

ที่มา : ปรับจาก James E. Munch and Namgi Park. (2003: 6) **Guide to the Successful Thesis and Dissertation: A Handbook for Students and Faculty**. 5th edition. New York: Marcel Dekker, Inc.

แบบตรวจสอบระดับขั้นของความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ (Milestone) แบบที่ 2

วันที่ทำข้อตกลง _____			
ชื่อนิสิตนักศึกษา _____			
ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (หลัก) _____			
ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ร่วม) _____			
หัวข้อวิทยานิพนธ์ _____			
การดำเนินงานวิทยานิพนธ์	กำหนดเวลา มหาวิทยาลัย	ข้อตกลงเวลา	หมายเหตุ
ปรึกษาหัวข้อและโครงสร้างวิทยานิพนธ์ ตกลงหัวข้อวิทยานิพนธ์ ส่งตารางเวลาการทำงาน			
ความสำคัญและปัญหาการวิจัย นิสิตนักศึกษาส่ง (ร่าง) อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งคืน นิสิตนักศึกษาแก้ไขส่งอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งกลับให้ทำใหม่/ ให้ความเห็นชอบ			
วัตถุประสงค์/คำถาม/สมมุติฐานการวิจัย นิสิตนักศึกษาส่ง (ร่าง) อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งคืน นิสิตนักศึกษาแก้ไขส่งอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งกลับให้ทำใหม่/ ให้ความเห็นชอบ			
การทบทวนเอกสาร/งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นิสิตนักศึกษาส่ง (ร่าง) อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งคืน นิสิตนักศึกษาแก้ไขส่งอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งกลับให้ทำใหม่/ ให้ความเห็นชอบ			
การเสนอโครงสร้างวิทยานิพนธ์ นิสิตนักศึกษาส่ง (ร่าง) อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งคืน นิสิตนักศึกษาแก้ไขส่งอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งกลับให้ทำใหม่/ ให้ความเห็นชอบ			
การพิจารณาหัวข้อและโครงสร้างวิทยานิพนธ์ ส่งโครงสร้างวิทยานิพนธ์ให้คณะกรรมการ กำหนดการประชุมคณะกรรมการ คณะกรรมการไม่อนุมัติ / ให้แก้ไขใหม่/ อนุมัติโครงสร้างวิทยานิพนธ์			

การดำเนินงานวิทยานิพนธ์	กำหนดเวลา มหาวิทยาลัย	ข้อตกลงเวลา	หมายเหตุ
การเก็บรวบรวมข้อมูล ติดต่อสถานที่เก็บรวบรวมข้อมูล ลงพื้นที่ภาคสนาม			
รายงานความก้าวหน้าของการทำวิทยานิพนธ์ (ครั้งที่ 1) ส่งรายงานความก้าวหน้าให้อาจารย์ที่ปรึกษา			
การวิเคราะห์ข้อมูล ส่งข้อมูลวิเคราะห์ เสนอ (ร่าง) ผลการวิเคราะห์ให้อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งคืน นิสิตนักศึกษาแก้ไขส่งอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งกลับให้ทำใหม่/ ให้ความเห็นชอบ			
รายงานความก้าวหน้าของการทำวิทยานิพนธ์ (ครั้งที่ 2) ส่งรายงานความก้าวหน้าให้อาจารย์ที่ปรึกษา			
การเขียนรายงานบทที่ 1 ส่ง (ร่าง) รายงานบทที่ 1 อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งคืน นิสิตนักศึกษาแก้ไขส่งอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งกลับให้ทำใหม่/ ให้ความเห็นชอบ			
การเขียนรายงานบทที่ 2 ส่ง (ร่าง) รายงานบทที่ 2 อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งคืน นิสิตนักศึกษาแก้ไขส่งอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งกลับให้ทำใหม่/ ให้ความเห็นชอบ			
การเขียนรายงานบทที่ 3 ส่ง (ร่าง) รายงานบทที่ 3 อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งคืน นิสิตนักศึกษาแก้ไขส่งอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งกลับให้ทำใหม่/ ให้ความเห็นชอบ			
การเขียนรายงานบทที่ 4 ส่ง (ร่าง) รายงานบทที่ 4 อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งคืน นิสิตนักศึกษาแก้ไขส่งอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งกลับให้ทำใหม่/ ให้ความเห็นชอบ			

การดำเนินงานวิทยานิพนธ์	กำหนดเวลา มหาวิทยาลัย	ข้อตกลงเวลา	หมายเหตุ
การเขียนรายงานบทที่ 5 ส่ง (ร่าง) รายงานบทที่ 5 อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งคืน นิสิตนักศึกษาแก้ไขส่งอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งกลับให้ทำใหม่/ ให้ความเห็นชอบ			
การเสนอ (ร่าง) รายงานวิทยานิพนธ์ (บทคัดย่อ บทที่ 1-5) ส่ง (ร่าง) รายงานวิทยานิพนธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข (เนื้อหา/รูปแบบการพิมพ์) นิสิตนักศึกษาแก้ไขส่งอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งกลับให้ทำใหม่/ ให้ความเห็นชอบ			
การสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ส่งรายงานวิทยานิพนธ์ให้คณะกรรมการ กำหนดการประชุมคณะกรรมการ คณะกรรมการมีมติ ไม่ผ่าน/ ให้แก้ไขใหม่/ ผ่านการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์			
การแก้ไขรายงานวิทยานิพนธ์ ส่งรายงานวิทยานิพนธ์ (ฉบับแก้ไข) /สรุปความเห็น คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ แก้ไข ส่งกลับให้ทำใหม่/ ให้ความเห็นชอบ			
การอนุมัติรายงานวิทยานิพนธ์ ส่งรายงานวิทยานิพนธ์ (ฉบับสมบูรณ์) ให้ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ลงนามอนุมัติ ส่งรายงานวิทยานิพนธ์ (ฉบับสมบูรณ์) ให้ บัณฑิตวิทยาลัย			
การเผยแพร่วิทยานิพนธ์ (ปริญญาเอก) ส่ง (ร่าง) บทความให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ บทความได้รับการตีพิมพ์			

ลงชื่อ _____ นิสิตนักศึกษา

()

ลงชื่อ _____ อาจารย์ที่ปรึกษา

()

ที่มา: ปรับจาก Brent Muirhead and Kimberly D. Blum. (2005, September 15-16). *Formal Discussion Initiation: Advising Online Dissertation Students*. International Forum of Educational Technology & Society.

5.4 กรณีศึกษาในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้เขียนได้ขอให้บัณฑิตหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตที่ได้รับการประเมินผลรายงาน ดุษฎีนิพนธ์ในระดับดีมาก เขียนประสบการณ์การปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นกรณีศึกษา ดังนี้

"เมื่อครั้งที่ดิฉันเป็นนิสิตดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยการสนับสนุนของทุน โครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (คปก.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ดิฉันอยู่ในความดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษา 2 ท่าน ท่านหนึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในประเทศไทย เป็นอาจารย์ที่ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และอีกท่านหนึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมในต่างประเทศ เป็นอาจารย์คนไทยที่สอนประจำในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา จากการที่ได้รับทุนปริญญาเอกกาญจนาภิเษกทำให้ดิฉันได้มีโอกาสเดินทางไปศึกษาวิชาที่จำเป็นสำหรับการทำวิทยานิพนธ์และพบอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมท่านดังกล่าวที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ดิฉันได้รับประสบการณ์ตรงที่น่าประทับใจในฐานะที่เคยเป็นนิสิตในที่ปรึกษาของท่านอาจารย์ทั้งสอง โดยจะนำเสนอบทบาทของท่านอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองท่าน ตามขั้นตอนการทำวิทยานิพนธ์ กล่าวคือ แบ่งการนำเสนอเป็น 4 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ช่วงการหาหัวข้อวิทยานิพนธ์ ช่วงที่ 2 ช่วงการพัฒนาโครงร่างวิทยานิพนธ์ ช่วงที่ 3 ช่วงทำวิทยานิพนธ์ และช่วงที่ 4 ช่วงการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ช่วงการหาหัวข้อวิทยานิพนธ์

ในช่วงที่ดิฉันได้เรียนวิชาต่างๆ (course work) ทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือก ดิฉันได้เรียนรู้เนื้อหาสาระและวิธีวิทยาการทางการวิจัยที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ เมื่อจบการเรียนวิชาต่างๆ แล้วจึงเป็นช่วงเริ่มต้นการทำวิทยานิพนธ์ กล่าวคือ เริ่มศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลในประเด็นที่ดิฉันสนใจจะทำวิจัย เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดในการวิจัย คำถามวิจัย แล้วจึงพัฒนาไปเป็นโครงร่างวิทยานิพนธ์ ในช่วงหาหัวข้อวิทยานิพนธ์ ดิฉันเริ่มศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่ สนใจและอยู่ในขอบข่ายที่สามารถทำวิจัยได้ กล่าวคืออยู่ในด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาซึ่งเป็นสาขาวิชาที่เรียน ดิฉันสนใจ ทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ ตลอดจนหลักการและการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ ดิฉันจึงศึกษาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีการเรียนรู้กับการวัดและประเมินผล จนได้เค้าโครงกว้างๆ ของเรื่องที่น่าสนใจที่จะศึกษา กล่าวคือ เป็นเรื่องแนวการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ ในช่วงนี้ ท่านอาจารย์ที่ปรึกษามีบทบาทอย่างมากในการแนะนำแนวทางที่เป็นประโยชน์สำหรับการได้มาซึ่งกรอบแนวคิดในการวิจัย ปัญหาวิจัย และหัวข้อวิทยานิพนธ์ การที่ท่านเป็นผู้นำทางการศึกษาของประเทศ มีความเชี่ยวชาญ และวิสัยทัศน์ กว้างไกลจึงทำให้ดิฉันได้รับคำแนะนำในการทำวิจัยในเรื่องที่ตรงกับความต้องการจำเป็นของประเทศ ท่านแนะนำให้ดิฉันศึกษาและทำความเข้าใจหลักการและรายละเอียดต่างๆ ของทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (Constructionism) ซึ่งเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่ค่อนข้างใหม่และโรงเรียนในประเทศไทยให้ความสนใจและนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ครั้งแรกที่ดิฉันได้ยินชื่อทฤษฎีนี้ ดิฉันเข้าใจว่าเป็นทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ (Constructivism) ซึ่งแท้ที่จริงแล้วทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาไม่ได้เป็นทฤษฎี

เดียวกันกับทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ แต่ทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญามีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ ดิฉันได้อ่านทำความเข้าใจหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาแหล่งต่างๆทั้งหนังสือที่ Professor Dr. Seymour Papert ผู้เสนอทฤษฎีได้เขียนไว้ในบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารและตามเว็บไซต์ต่างๆ ส่วนประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการวัดและประเมินผลซึ่งจะนำมาเชื่อมโยงกับทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญานั้น ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำว่าควรจะศึกษาในเชิงลึก ซึ่งอาจจะมุ่งไปที่วิธีการประเมินผลวิธีการใดวิธีการหนึ่งที่เหมาะสมสอดคล้องกับการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา โดยท่านอาจารย์ให้เหตุผลว่างานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกนั้น ควรเป็นการศึกษาในเชิงลึก และใช้วิธีวิทยาการวิจัยที่เหมาะสมน่าเชื่อถือในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

“วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของทีภาค ควรทำไปในแนวลึก ตอบปัญหา how ไม่ใช่แค่ what และมี methodology ที่แข็งพอ”

จากนั้น ดิฉันจึงรวบรวมและสังเคราะห์ผลการศึกษาค้นคว้าและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ซึ่งเมื่อพิจารณารูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามหลักการของทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ พบว่าสอดคล้องกับการประเมินโดยเพิ่มคะแนนงาน ดังนั้นดิฉันจึงได้แนวทางที่นำไปสู่การศึกษาในเชิงลึกเฉพาะการประเมินโดยเพิ่มคะแนน ซึ่งเป็นไปตามที่ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาได้แนะนำไว้ในตอนต้น จากนั้นได้จัดทำเอกสารผลการศึกษาค้นคว้าและสังเคราะห์ภายใต้หัวข้อการพัฒนาเพิ่มคะแนนเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแนวการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา ซึ่งใช้เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของการตัดสินการผ่านการสอบวัดคุณสมบัติ (qualify exam) ของนิสิตคุศุณยบัณฑิตของภาควิชา นอกเหนือจากการสอบข้อเขียนวิชาเฉพาะสาขา โดยส่วนที่เป็นรายงานการศึกษาค้นคว้าและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยที่สนใจนั้นผ่านการตรวจให้คะแนนจากคณะกรรมการสอบวัดคุณสมบัติแล้ว หลังจากที่ผ่านการสอบวัดคุณสมบัติ เมื่อคณะกรรมการสอบวัดคุณสมบัติได้ตรวจและให้ข้อมูลย้อนกลับและข้อเสนอแนะต่างๆเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าและงานวิจัยดังกล่าว ดิฉันสรุปประเด็นต่างๆที่คณะกรรมการเสนอแนะ แล้วพยายามค้นคว้าเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อความเตรียมพร้อมในการพัฒนาโครงร่างวิทยานิพนธ์ที่จะทำ ในช่วงนี้ ดิฉันพยายามศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองก่อน แล้วจึงนำเอกสารฉบับที่ ปรับปรุงสมบูรณ์ไปให้ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาอีกครั้ง และชี้แจง ตลอดจนให้ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแนวของประเด็นคำถามวิจัยที่ได้ ซึ่งเป็นส่วนที่นำไปสู่การพัฒนาโครงร่างวิทยานิพนธ์ต่อไป

2) ช่วงการพัฒนาโครงร่างวิทยานิพนธ์

เนื่องจากอาจารย์ที่ปรึกษามีความกว้างขวางในวงการการศึกษา ทำให้เกิดการที่ดิฉันจะเข้าไปดำเนินการวิจัยในโรงเรียนที่เป็นสนามวิจัย ท่านแนะนำให้ดิฉันรู้จักกับท่านผู้อำนวยการโรงเรียนดังกล่าว ทำให้มีโอกาสเข้าสังเกตการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนก่อนที่จะเริ่มพัฒนาโครงร่างวิทยานิพนธ์ ได้พูดคุยสอบถามผู้อำนวยการ ผู้บริหารและครูของโรงเรียน ก่อนที่ดิฉันจะเดินทางไปที่โรงเรียนดังกล่าว เป็นครั้งแรกนั้น ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาได้แนะนำให้ดิฉันวางแผน โดยกำหนดประเด็นคำถามเพื่อให้ได้

ข้อมูลที่เป็นต่อการนำมาใช้ในการวางแผนการวิจัยซึ่งจะพัฒนาไปเป็นโครงร่างวิทยานิพนธ์ ช่วยให้คิดค้นวางแผนขอบเขตของสิ่งที่ต้องศึกษาในวิทยานิพนธ์ได้ชัดเจนก่อนเริ่มทำวิจัย นอกจากนี้ยังทำให้เข้าใจหลักการและการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญายังขึ้นมากกว่าการอ่านทำความเข้าใจทฤษฎีและหลักการจากหนังสือและแหล่งต่างๆเพียงอย่างเดียวเนื่องจากเห็นภาพการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ตามแนวการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาอย่างเป็นรูปธรรม โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามแนวการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาแบบเต็มรูป มีความโดดเด่นแตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนอื่นๆ โดยจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (project-based learning) กล่าวคือ จัดแบ่งตารางเรียนให้เป็นการทำงานในโครงงานตลอดวันโดยไม่ได้แยกเวลาเป็นคาบตามรายวิชา แต่สอดแทรกเนื้อหาและทักษะที่จำเป็นของรายวิชาต่างๆตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในโครงงานที่นักเรียนเลือกทำ นอกจากนี้โรงเรียนยังจัดให้นักเรียนต่างอายุกันเรียนรู้ร่วมกันในโครงงานเดียวกันด้วย ความโดดเด่นดังกล่าวดึงดูดความสนใจของศิษย์เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ทางโรงเรียนยังต้องการพัฒนาวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน จึงทำให้ศิษย์สนใจที่จะร่วมกับครูในการวางแผนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน โดยใช้แฟ้มสะสมงานในโรงเรียนนี้ซึ่งเรียนรู้ตามแนวการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาแบบเต็มรูป แฟ้มสะสมงานช่วยสะท้อนพัฒนาการการเรียนรู้ของนักเรียนในด้านต่างๆ ทำให้สามารถวิเคราะห์พัฒนาการเรียนรู้ของ นักเรียน ในแต่ละด้านได้ คำถามวิจัยของงานวิจัยนี้จึงประกอบด้วย 1. ผู้เรียนจะออกแบบและจัดทำแฟ้มสะสมงานอย่างไร จึงจะสามารถประเมินผลการเรียนรู้ในด้านต่างๆของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนตามแนวการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาได้ และ 2. ข้อมูลที่ได้จากหลักฐานชิ้นงานต่างๆที่ผู้เรียนสร้างขึ้นและบรรจุในแฟ้มสะสมงานจะสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่างๆได้อย่างไร จึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยว่า เพื่อพัฒนากระบวนการจัดทำแฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนตามแนวการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาแบบเต็มรูป และเพื่อวิเคราะห์พัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนตามแนวการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาแบบเต็มรูปที่ได้จากการประเมิน โดยแฟ้มสะสมงาน

ในช่วงนี้ ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำแนวทางในการวางกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนะนำให้ติดต่อกับอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมซึ่งเป็นอาจารย์ประจำที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา ท่านมีประสบการณ์ ความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านเนื้อหาและวิธีวิทยาการวิจัยในหัวข้อเรื่องที่คิดค้นทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างมาก ทำให้ได้รับคำปรึกษาแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งจากท่านอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมในการวางแผนการวิจัยและการพัฒนาโครงร่างวิทยานิพนธ์ ทั้งการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย การวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล และแผนการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้แนวทางดังกล่าวแล้ว คิดค้นได้จัดทำร่างโครงร่างวิทยานิพนธ์แล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมได้เดินทางมาประเทศไทย 2 ครั้งในช่วงที่คิดค้นพัฒนาโครงร่างวิทยานิพนธ์ ท่านอาจารย์ได้กรุณาให้คำแนะนำในการปรับปรุงขั้นตอนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและความเป็นไปได้ในระยะเวลาอันจำกัดในการทำ

วิทยานิพนธ์ ตลอดจนตรวจอ่าน โครงร่างวิทยานิพนธ์ด้วยเช่นกัน ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาเน้นการตรวจสอบ ความชัดเจน ความถูกต้องของกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ของหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้ที่ศึกษาและการประเมินผลซึ่งเน้นการใช้การประเมิน โดยเพิ่มสะสมงาน

“ตรงท้ายบทที่ 2 ที่เป็น *conceptual framework* ต้องชัด”

“ส่วนนี้ (ซึ่งตรงส่วนที่เป็นแผนภาพความสัมพันธ์ของวัตถุประสงค์ การเรียนรู้ และการวัดและประเมิน) อาจจะไม่ต้องนำเสนอกับ *conceptual framework* ของเราแล้ว” แต่ไปเพิ่มตรงหลักการของทฤษฎีของเราแทน

ส่วนอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมเน้นการตรวจสอบรายละเอียดในส่วนการดำเนินการวิจัย และการออกแบบการวิจัยทั้งด้านการสุ่มตัวอย่างการวิจัย การออกแบบการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

“จุดประสงค์ที่จะดู *development* เป็นช่วงๆ ดูความแตกต่างของค่าเฉลี่ยพวกนี้ ใช้ *ANOVA* แบบนี้ ถูกแล้ว ผมว่ามันน่าสนใจนะถ้าเราลองดูที่ *interaction* ของครั้งหรือช่วงที่วัด กับสิ่งที่เราประเมิน”

“ถ้าเราดู *interaction* ก็จะเปรียบเทียบกันได้ว่าพัฒนาการในด้านที่ประเมินแต่ละด้านที่เราวัดมันต่างกันหรือเปล่าในการวัดครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3 อันไหนสูงกว่าอันไหน”

จากนั้นดิฉันได้ปรับแก้โครงร่างวิทยานิพนธ์ตามคำแนะนำของท่านอาจารย์ทั้งสองท่านให้สมบูรณ์ แล้วนำมาให้ท่านพิจารณาก่อนสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ และปรับแก้ส่วนต่างๆของวิทยานิพนธ์ตามมติของคณะกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ต่อไป

3) ช่วงทำวิทยานิพนธ์

หลังจากที่ได้พัฒนาโครงร่างวิทยานิพนธ์แล้ว ในช่วงการทำวิทยานิพนธ์ ขอนำเสนอเป็น 2 ช่วงย่อย ได้แก่ ช่วงแรกเป็นช่วงพัฒนาเครื่องมือวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งดำเนินการไปพร้อมๆกับการลงภาคสนามของโรงเรียน ส่วนช่วงที่สอง เป็นช่วงวิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานการวิจัย ซึ่งได้ดำเนินการเมื่อเดินทางไปพบอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมในต่างประเทศ พร้อมๆกับการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารระดับนานาชาติ

(ก) ช่วงพัฒนาเครื่องมือวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากที่ได้เสนอและปรับแก้โครงร่างวิทยานิพนธ์เรียบร้อยแล้ว ดิฉันเริ่มลงภาคสนามไปพร้อมๆกับการพัฒนาเครื่องมือวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลตามแผนที่ได้เสนอไว้ในโครงร่างวิทยานิพนธ์ งานวิจัยนี้ใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งดิฉันในฐานะผู้วิจัยและครูของโรงเรียนร่วมกันพัฒนาระบวนการจัดทำเพิ่มสะสมงานเพื่อใช้ประเมินผลการเรียนรู้ตามแนวการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาแบบเต็มรูปของนักเรียน ข้อมูลที่ต้องเก็บรวบรวมประกอบด้วยข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ซึ่งเก็บรวบรวมด้วยเครื่องมือการวิจัยที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพนั้น ดิฉันเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมโดยสังเกตพฤติกรรมของครูในการพัฒนา ขั้นตอนกิจกรรม และเครื่องมือต่างๆในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการจัดทำเพิ่มสะสมงานที่ร่วมกันพัฒนา

ระหว่างที่ทำการพัฒนากระบวนการจัดทำแฟ้มสะสมงานร่วมกัน และสัมภาษณ์และสังเกตนักเรียน เพื่อสอบถามความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้กระบวนการจัดทำแฟ้มสะสมงานที่พัฒนาขึ้น และศึกษา พัฒนาการการเรียนรู้ของนักเรียนในด้านต่างๆระหว่างการอำนวยความสะดวกในชั้นเรียนของนักเรียน ในขั้นตอนนี้ดิฉันกำหนดกรอบการสังเกต และแนวคำถามในการสัมภาษณ์ทั้งกลุ่มครูและนักเรียน ในช่วงนี้อาจารย์ที่ปรึกษาใช้เวลาในการเข้าพบมากขึ้น ทำให้ดิฉันได้มีโอกาสขอคำปรึกษามากขึ้นด้วย เริ่มจาก อาจารย์ที่ปรึกษาดูตรวจสอบกรอบการสังเกตและแนวคำถามที่ดิฉันวางแผนไว้เพื่อพิจารณาความสอดคล้อง ระหว่างองค์ประกอบที่จะสังเกตและข้อคำถามที่จะใช้สัมภาษณ์กับข้อมูลที่ต้องเก็บรวบรวมซึ่งใช้ตอบ คำถามวิจัย ทำให้ดิฉันมั่นใจว่ากรอบการสังเกตและข้อคำถามตรงประเด็นและเป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม นอกจากนี้ในการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการจัดทำ แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนในครั้งนี้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากครูของโรงเรียน ด้วย อาจารย์ที่ปรึกษาได้ให้คำแนะนำในการทำงานร่วมกับบุคลากรทุกคนในโรงเรียนที่เป็นสนามวิจัยทำให้สามารถดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆได้อย่างราบรื่น

“ผอ. โรงเรียนเชื่อมั่นในแนวทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนที่ทำอยู่มาก เรียกว่ากาง ตำราทฤษฎีแล้วเปิด โรงเรียนเลย ผอ.บอกว่าแค่ดูลักษณะการเรียนของโรงเรียน โดยไม่สัมผัสไม่มาอยู่ไม่มา สอนจริงๆก็ไม่เข้าใจแนวทางว่าเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นเราก็ต้องไปทำงานกับเค้าจริงๆ แล้วตรงนี้ก็ทำให้ เราได้ความร่วมมือเวลาทำงานวิจัยของเราด้วย”

“ผอ. โรงเรียนมองว่าถ้าทำวิจัยในเชิงคุณภาพกับ โรงเรียน จะ ได้ข้อมูลในเชิงลึกที่เป็นประโยชน์ กว่าเก็บแค่ปริมาณอย่างเดียวแล้วเราก็ได้ข้อมูลที่ support กันด้วย”

ในส่วนของข้อมูลเชิงปริมาณนั้น การเก็บรวบรวมใช้เครื่องมือในกระบวนการจัดทำแฟ้ม สะสมงานสำหรับประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแนวการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาที่ร่วมกัน พัฒนาขึ้น ได้แก่ เกณฑ์การประเมินผลงานที่สะท้อนทักษะทางวิชาการทางด้านคณิตศาสตร์ และด้าน ภาษาไทย นอกจากนั้น ยังสร้างเกณฑ์การประเมินพฤติกรรมกรเรียนและการทำงาน of นักเรียนเพื่อ ประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในด้านต่างๆที่โรงเรียนกำหนดด้วย ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้จะ นำไปใช้ในการวิเคราะห์พัฒนาการการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งได้จากการประเมิน 3 ช่วงเวลาใน 1 โครงการงานของนักเรียน แล้วตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือต่างๆก่อนนำไปใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ในระหว่างเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลที่โรงเรียน อาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองท่านจะคอยซักถามถึงความ ก้าวหน้าในการทำวิทยานิพนธ์อยู่เป็นระยะ เป็นการกระตุ้นและให้กำลังใจในการทำงานของดิฉันอย่างมาก

“ตอนนี้คุณทำอะไรอยู่ เริ่มเก็บข้อมูลรึยัง”

“ไปเก็บข้อมูล เป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาอะไรรีไปเล่า วางแผนเก็บข้อมูลเสร็จช่วงไหนบอกผมด้วย ก่อนเดินทางมาที่นี่ (ประเทศสหรัฐอเมริกา) ถ้าจะเดินทางมาที่นี่ก็ควรวางแผนและเตรียมตัวก่อนแต่เนิ่นๆ อย่างน้อยเตรียมตัวล่วงหน้าสัก 2 เดือนก็ดี”

นอกจากนี้ อาจารย์ที่ปรึกษายังส่งเสริมให้เผยแพร่งานวิจัยที่ทำไปในระดับนานาชาติ โดยแนะนำให้ นำเสนอผลงานวิทยานิพนธ์อยู่เป็นระยะในงานการประชุมนานาชาติต่างๆ เพื่อสร้างเสริมประสบการณ์

ทางวิชาการ สร้างความมั่นใจในการนำเสนอผลงาน ตลอดจนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันกับผู้เข้าฟังการนำเสนอผลงานวิจัยที่มีต่อวิทยานิพนธ์ของดิฉัน ทำให้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกทักษะการใช้ภาษาอังกฤษทั้งทักษะการฟัง การพูด การอ่านการค้นคว้า และการเขียน อันเป็นประโยชน์ในการเขียนบทความวิจัยเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติที่จะได้กล่าวถึงต่อไป

(ข) ช่วงวิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานการวิจัย

หลังจากที่ดิฉันเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดในภาคสนามแล้ว ขั้นตอนสำคัญขั้นตอนถัดไปคือการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้และเขียนรายงานการวิจัย ในช่วงเวลาการวิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานการวิจัยนั้น ดิฉันได้เดินทางไปเข้าพบท่านอาจารย์ที่ปรึกษาพร้อมทั้งมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเวลาประมาณ 6 เดือน ตั้งแต่ 11 สิงหาคม 2547 - 5 กุมภาพันธ์ 2548 เพื่อรับการปรึกษาในการวิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานการวิจัย ตลอดจนลงทะเบียนเรียนวิชาที่เกี่ยวข้องกับงานวิทยานิพนธ์ การวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงานการวิจัย รวมถึงเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติด้วย วันแรกที่ดิฉันไปพบท่านอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ท่านแนะนำสถานที่ต่างๆ ในมหาวิทยาลัยให้ดิฉันรู้จัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสมุดของมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมเอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่เป็นประโยชน์กับการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังแนะนำเว็บไซต์ห้องสมุดและวิธีการสืบค้นเอกสารประเภทต่างๆ ที่มีรายละเอียดวิธีการสืบค้นที่แตกต่างกันไป ทั้งหนังสือ วารสาร ปัจจุบัน วารสารเก่าที่เก็บรวมเล่ม และที่อยู่ในแผ่นไมโครฟิล์มด้วย ทำให้ดิฉันสามารถค้นคว้าตำราและเอกสารต่างๆ ได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น จากนั้นท่านอาจารย์แนะนำให้ดิฉันกำหนดแผนระยะเวลาการทำงานวิทยานิพนธ์ไว้ ดิฉันวางแผนไว้ว่าจะใช้เวลา 1 เดือนในจัดระบบและวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ และใช้เวลาสองเดือนครึ่งในการเขียนรายงานการวิจัย ในการจัดระบบและวิเคราะห์ข้อมูล ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมแนะนำและตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงการใช้โปรแกรม SPSS ในการวิเคราะห์ข้อมูลตรวจสอบลักษณะของข้อมูลตามข้อตกลงเบื้องต้นของสถิติแต่ละประเภท ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องของการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล

“รู้ปุ่ไม่คำสั่งวิเคราะห์ *two-way repeated measure ANOVA* รีปล่า ไหนลองทำให้ดูซิ”

“ที่เราวิเคราะห์ *interaction* ของตัวแปรด้าน *achievement* กับเวลาที่ประเมินเพิ่มสะสมงานตรงนี้ที่ใช้ *two-way ANOVA repeated measure* อันนี้ ผมขอคุณผลที่ *run* ได้หน่อย ไหนลองแปลผลจาก *print out* นะ”

ในการเขียนรายงานการวิจัยนั้น ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมได้ตรวจสอบความเหมาะสมในการแบ่งหัวข้อเรื่องในแต่ละบทของวิทยานิพนธ์ ตลอดจนรายละเอียดความถูกต้องในการอ้างอิงและการพิมพ์วิทยานิพนธ์ด้วย ในการเขียนรายงานการวิจัยส่วนที่เป็นเชิงคุณภาพต้องใช้วิธีการจัดระบบข้อมูลและวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ซึ่งในระยะแรกดิฉันยังไม่คุ้นเคยกับการเขียนรายงานในส่วนที่เป็นเชิงคุณภาพนัก ท่านอาจารย์แนะนำหนังสือเล่มหนึ่งเกี่ยวกับการเขียนรายงานการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเขียนโดยศาสตราจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทำให้ดิฉันเรียนรู้เทคนิคและ

วิธีการในการเขียนรายงานการวิจัยในส่วนที่เป็นเชิงคุณภาพจนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเขียนรายงานวิทยานิพนธ์ได้เป็นอย่างดี

“พอดีผมเจอหนังสือเล่มนี้ เป็นวิธีการเขียนรายงานการวิจัยที่เป็น *qualitative research* คนเขียนจบด้านนี้โดยตรงจาก *Stanford University* เลยนะ อ่านเข้าใจง่ายด้วย ลองอ่านดูนะ จะได้ได้วิธีการเขียนที่ดี”

ดิฉันได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากท่านอาจารย์ซึ่งเชิญชวนให้ดิฉันพักอยู่กับท่านและครอบครัวในระหว่างที่อยู่ประเทศสหรัฐอเมริกา ทำให้ดิฉันรู้สึกอบอุ่น เพราะท่านอาจารย์ให้ความสำคัญกับดิฉันเสมอ ดิฉันจึงโชคดีที่มีโอกาสได้สัมผัสตัวอย่างการทำงานในฐานะอาจารย์ผู้สอน และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตลอดจนคุณลักษณะความเป็นพหุสูตของท่านด้วย และที่สำคัญที่สุดคือท่านสามารถติดตามดูแลดิฉันในการทำวิทยานิพนธ์ได้อย่างใกล้ชิด ท่านได้อ่านรายงานการวิจัยซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ของดิฉันอย่างตั้งใจ ดิฉันสังเกตเห็นท่านอาจารย์นำวิทยานิพนธ์ของดิฉันไปอ่านในห้องพักของท่านจนดึกดื่นอยู่หลายวัน เมื่ออ่านจบแต่ละบทท่านจะเรียกดิฉันเข้าพบเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำในการปรับแก้ส่วนต่างๆของรายงานให้สมบูรณ์ ดิฉันไม่ลังเลใจและกล้าที่จะถามคำถามใดๆกับท่านอาจารย์เสมอ เพราะท่านเต็มใจที่จะตอบทุกๆคำถามของดิฉันอย่างกระจำทุกครั้ง หลายครั้งในระหว่างเดินทางซึ่งท่านขับรถจากบ้าน ไปมหาวิทยาลัยและระหว่างรับประทานอาหารด้วยกัน ท่านติดตามถามไถ่ถึงความก้าวหน้าในการเขียนรายงานวิทยานิพนธ์ สิ่งที่ดิฉันประทับใจอีกสิ่งหนึ่งคือกำลังใจที่ดีที่ท่านอาจารย์ให้แก่ดิฉันเสมอเสมือนลูกหลานคนหนึ่งของท่าน

“เขียนไปถึงบทไหนแล้ว มีปัญหาอะไร คิดตรงไหนก็เอามาให้ผมดู”

“เหลือบทสุดท้ายสรุปอภิปรายอีกนิดเดียวก็เสร็จแล้ว แล้วเอามาให้ผมอ่านนะ”

“เขียน *dissertation* ให้เสร็จตั้งแต่อยู่ที่นี้ พอกลับเมืองไทยจะได้สบาย”

หลังจากทำรายงานวิทยานิพนธ์เสร็จแล้ว ดิฉันได้เขียนบทความวิจัยเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติต่อไป จากนั้นดิฉันจึงเดินทางกลับมาที่ประเทศไทย ในส่วนของวิทยานิพนธ์ที่เสร็จแล้วนั้น ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาที่ประเทศไทยได้ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์เป็นครั้งสุดท้ายก่อนสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ท่านแนะนำให้เขียนสมมติฐานในการวิจัยให้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ยังตรวจสอบความสละสลวยของภาษาที่ใช้ในการเขียนด้วย ในการสอบนี้ ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองท่านได้เข้าร่วมเป็นกรรมการสอบด้วย ในบางประเด็นที่ต้องการความกระจ่าง ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาได้ช่วยชี้แจงให้กรรมการสอบเข้าใจหลักการและเหตุผลที่ควรจะเป็น โดยใช้การถามนำเพื่อช่วยให้ดิฉันสามารถให้เหตุผลต่อกรรมการสอบได้ถูกต้องตรงประเด็นยิ่งขึ้น การสอบวิทยานิพนธ์ผ่านไปอย่างราบรื่น ผลการประเมินวิทยานิพนธ์ของดิฉันอยู่ในระดับดีมาก มติของกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ให้แก้ไขรายละเอียดของวิทยานิพนธ์บางประการ ดิฉันก็ได้รับความกรุณาจากท่านอาจารย์ทั้งท่านสองในการตรวจสอบความถูกต้องหลังจากที่ดิฉันได้ปรับแก้วิทยานิพนธ์ตามมติของกรรมการสอบแล้ว

4) ช่วงการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่

ดิฉันใช้เวลาสองเดือนครึ่งในช่วงที่อยู่ในต่างประเทศเขียนบทความวิจัยเป็นภาษาอังกฤษเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารระดับนานาชาติ ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมเริ่มจากให้ดิฉันวางเค้าโครงของบทความที่จะเขียนตั้งแต่ส่วนที่เป็นส่วนนำ ซึ่งประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาคำถามวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย ส่วนวิธีดำเนินการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างหรือพลวิจัย เครื่องมือวิจัย วิธีและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนวิธีการและสถิติวิเคราะห์ผลการวิจัย ส่วนสุดท้ายคือผลการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล การอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ในส่วนนำที่ต้องกล่าวถึงการเรียนรู้ตามแนวการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา และการประเมินผลการเรียนรู้โดยเพิ่มสะสมงาน ท่านอาจารย์ได้แนะนำหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมตลอด โดยท่านให้ข้อแนะนำว่า “paper ที่ตีพิมพ์ที่เราเห็นใน journal ต่างๆ จะมีการอ้างอิงค่อนข้างเยอะ list ของ reference ยาวเลย ก็จะเห็น ได้เลยว่า scholar มาก”

เมื่อได้เค้าโครงของบทความแล้ว ดิฉันจึงลงมือเขียนตามโครงที่วางไว้ ท่านอาจารย์กำหนดเวลาให้ดิฉันเข้าพบอย่างเป็นทางการเพื่อติดตามความก้าวหน้าในการเขียนบทความวิจัยทุกวันศุกร์ โดยใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง ท่านอาจารย์มีเทคนิคที่จูงใจให้ผู้ที่เริ่มการเขียนบทความวิจัยเป็นภาษาอังกฤษมีความสบายใจ คลายกังวล โดยมักจะบอกดิฉันเสมอว่า

“การเขียน *research paper* เป็นภาษาอังกฤษแบบนี้ รอบแรกให้เขียนให้เข้าใจ ได้ใจความ ไปก่อน ในรอบต่อไปก็ปรับเรื่องการให้ภาษาให้เหมาะสมสละสลวยต่อไป”

“ลองเขียนออกมาก่อน ยังไม่ต้องห่วงเรื่องภาษา เพราะปรับทีหลังได้ เขียนให้เนื้อเรื่องที่ทำได้ ออกมาก่อน”

นอกจากที่เคยได้เขียนบทความและนำเสนอผลงานในงานประชุมเสนอผลงานระดับนานาชาติซึ่งท่านอาจารย์ที่ปรึกษาได้แนะนำและส่งเสริมให้เข้าร่วมอยู่ตลอด ประกอบกับการที่ดิฉันได้มีโอกาสพักที่บ้านของท่านอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมในต่างประเทศ ซึ่งเป็น โอกาสที่ดีที่ได้ทำความรู้จักพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัวของอาจารย์ ได้แก่บุตรและภรรยาชาวอเมริกัน ทำให้ได้ฝึกฝนทักษะการใช้ภาษาอังกฤษอันเป็นประโยชน์ในการสื่อสารและการเขียนบทความวิจัยภาษาอังกฤษเพื่อตีพิมพ์เป็นอย่างมาก

ในครั้งหลังๆที่ดิฉันเข้าพบอาจารย์ตามนัดทุกวันศุกร์ อาจารย์จะตรวจสอบงานการเขียน การใช้ภาษา การสะกดคำ ตลอดจนรูปแบบการเขียนและการอ้างอิงให้สมบูรณ์ โดยยึดรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ในการเขียนเป็นหลัก เนื่องจากวารสารส่วนใหญ่ทางสังคมศาสตร์จะยึดรูปแบบการเขียนดังกล่าว ท่านอาจารย์มักจะให้ความรู้และบอกเล่าประสบการณ์ในการเขียนบทความและการตีพิมพ์ผลงานวิจัยของท่านเสมอ ซึ่งทำให้ดิฉันได้ข้อคิดและข้อแนะนำต่างๆในการเขียนบทความและตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัย ท่านอาจารย์มักจะติดตามถามไถ่ดิฉันเสมอถึงปัญหาอุปสรรคในการเขียนบทความดังกล่าวในระหว่างที่รับประทานอาหารหรือเดินทาง ไปมหาวิทยาลัยด้วยกัน

“*paper* ที่เขียน ทำไปถึงไหนแล้ว ถ้าเสร็จได้ภายในเดือนนี้จะดีมาก เพราะว่าเราต้องมาดู *list* วารสารที่จะส่งไปด้วยว่ามีเล่มไหนที่เป็นวารสารเรื่องที่อยู่ใน *field* เดียวกันกับ *paper* แล้วเรียงลำดับไว้ แล้วถึงจะส่งไป”

“เวลาส่ง *paper* ไป *publish* ก็มี *list* ไว้เป็นลำดับ แล้วถ้าไม่ได้ลำดับแรกก็ส่งลำดับถัดๆ ไป ส่งเวียนไปตามนั้น

ในการสำรวจชื่อและข้อมูลวารสารต่างๆ ที่จะตีพิมพ์บทความวิจัยนั้น ท่านอาจารย์พาคุณไปที่ห้องสมุดของมหาวิทยาลัย แล้วอธิบายวิธีการหาชื่อวารสารที่เกี่ยวข้องและมีความเป็นไปได้ในการตีพิมพ์บทความของคุณ ท่านได้แนะนำบรรณารักษ์รวมวารสารทางการศึกษาและทางสังคมศาสตร์ให้กับคุณด้วย อีกทั้งสอนวิธีการสำรวจว่าวารสารใดรับบทความในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบทความของคุณ จำนวนผู้ตรวจอ่านบทความ อัตราการรับตีพิมพ์วารสาร รูปแบบการพิมพ์บทความ และระยะเวลาในการตรวจอ่านบทความ ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการตัดสินใจส่งวารสารไปที่กองบรรณาธิการวารสารต่างๆ เพื่อเสนอตีพิมพ์บทความ จากนั้นคุณจึงคัดเลือกวารสารที่เหมาะสม โดยเรียงลำดับไว้ประมาณ 10 วารสาร แล้วปรับรูปแบบการพิมพ์บทความให้ตรงกับที่วารสารนั้นๆ ต้องการ ก่อนที่คุณจะส่งบทความไปยังกองบรรณาธิการวารสารเพื่อพิจารณาตรวจอ่าน ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมได้ตรวจสอบความเรียบร้อยครั้งสุดท้ายทั้งความถูกต้องของข้อมูล ใช้ภาษา รูปแบบการอ้างอิง และรายการอ้างอิงของบทความอีกรอบ เนื่องจากข้อจำกัดของทางด้านเวลาซึ่งต้องได้รับการตีพิมพ์บทความผลงานวิจัยที่เป็นส่วนของวิทยานิพนธ์ในวารสารระดับนานาชาติก่อนหมดสัญญาทุนที่รับและกฎของวารสารทุกฉบับที่ไม่ให้ส่งบทความเดียวกันให้วารสารมากกว่า 1 ฉบับพิจารณาพร้อมกันในเวลาเดียวกัน ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมจึงแนะนำให้คุณแยกเขียนบทความส่วนของวิทยานิพนธ์ออกเป็น 2 บทความ แล้วส่งบทความไปที่วารสาร 2 ฉบับของประเทศสหรัฐอเมริกาไปเมื่อต้นเดือนธันวาคม และได้รับผลการตรวจอ่านจากกองบรรณาธิการวารสารฉบับแรกประมาณกลางเดือนเมษายน 2548 ทางกองบรรณาธิการตอบรับการลงตีพิมพ์ โดยให้ปรับแก้บทความบางประเด็นตามที่ ผู้ตรวจอ่านแนะนำมา เมื่อคุณปรับแก้บทความตามคำแนะนำของผู้ตรวจอ่านบทความแล้ว ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมตรวจสอบความถูกต้องอีกรอบก่อนส่งกลับไปยังกองบรรณาธิการวารสารอีกครั้งซึ่งขณะนี้ บทความดังกล่าวได้รับการตีพิมพ์แล้ว ส่วนบทความอีกบทความก็ได้รับการตอบรับให้ลงตีพิมพ์เช่นกัน

จากรายละเอียดทั้งหมดที่นำเสนอข้างต้น จะเห็นได้ว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีบทบาทอย่างยิ่งในการดูแล ให้คำแนะนำ ปรึกษา ให้กำลังใจนิสิตในที่ปรึกษาอย่างมาก ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของวิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ และการจบการศึกษาของนิสิต

สรุปสาระสำคัญ

ปัจจัยของความสำเร็จในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วยปัจจัยด้านสถาบัน ปัจจัยด้านอาจารย์ ปัจจัยด้านนิสิตนักศึกษา กับการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์กับนิสิตนักศึกษาซึ่งจะนำไปสู่ "การเป็นเพื่อนร่วมวิชาชีพตลอดชีวิต" ข้อเสนอแนะสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาสำหรับการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่มีประสิทธิภาพ คือ

- เข้าใจจุดมุ่งหมายและกระบวนการทำวิทยานิพนธ์และคุณนิพนธ์
- เลือกรูปแบบการให้คำปรึกษาให้เหมาะกับนิสิตนักศึกษา ซึ่งผู้เขียนได้นำเสนอรูปแบบการให้คำปรึกษาให้ถึง 5 รูปแบบ
- สร้างกลุ่มสนับสนุนในการทำวิทยานิพนธ์จากปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆ ในมหาวิทยาลัยทั้งกลุ่มนิสิตนักศึกษาและอาจารย์
- ตระหนักถึงสิ่งที่นิสิตนักศึกษาคาดหวังจากอาจารย์ หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
- บอกสิ่งที่อาจารย์คาดหวัง หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนิสิตนักศึกษาให้ได้รับรู้
- กระตุ้นให้สถาบันจัดระบบและบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำวิทยานิพนธ์ เสนอสิ่งที่นิสิตนักศึกษาและอาจารย์คาดหวังให้สถาบันดำเนินการ โดยเฉพาะการวางระบบและการพัฒนาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้เสนอตัวอย่างรายการตรวจสอบการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทั้งแบบประเมินการรับรู้บทบาทหน้าที่ในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ (Role Perception Rating Scale) และข้อตกลงการดำเนินงานวิทยานิพนธ์ (Milestone) สำหรับเป็นเครื่องมือที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และนิสิตนักศึกษาจะใช้ร่วมกัน รวมทั้งได้นำเสนอกรณีศึกษาการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้รับการประเมินระดับดีมาก

เอกสารและรายการอ้างอิง

1. คุณเดือน อิมโพธิ์. (2539). การศึกษากลยุทธ์ของการทำวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตระดับดีมาก ของนิสิตบัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นวันที่ 8 กรกฎาคม 2548 จาก http://library.car.chula.ac.th:82/search*thx/
2. Cullen, David et al. (1994). **Establishing Effective PhD Supervision**. Department of Employment, Education and Training, Australian Government Publishing Service. Retrieved November 21, 2005 from <http://www.dest.gov.au/archieve/hiphered/eippubs/230/230-1.pdf>

3. Davis, Gordon B. (Revised 2004, May 24). *Advising and Supervising Doctoral Studies: Lessons I Have Learned*. Carlson School of Management, University of Minnesota. Retrieved October 10, 2005 from http://misrc.umn.edu/workingpapers/fullpapers/2004/0412_052404.pdf
4. Duke University. (n.d.). *Characteristics of Graduate School Superstars*. Retrieved July 17, 2005 from <http://www.psywww.com/careers/suprstar.htm>
5. Edwards, Brian. (2002, December, 1-5). *Postgraduate supervision: Is having a Ph.D. enough?*. A paper presented at the Australian Association for Research in Education Conference, Problematic Futures: Educational Research in an Era of Uncertainty, Brisbane, Australia. Retrieved October 21, 2005 from <http://www.aare.edu.au/02pap/edw02382.htm>
6. Garfield, Terry and Alpert, Frank. (2002). *The supervisory management styles model*, **HERDSA** (Higher Education Research and Development Society of Australiasia, Inc.), pp. 263 - 273. Retrieved November 5, 2005 from <http://www.ecu.edu.au/conferences/herdsa/main/papers/ref/pdf/Garfields.pdf>
7. Goodchild, Lester F., et al. (1997). **Rethinking the Dissertation Process: Tackling Personal and Institutional Obstacles**. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
8. Griffith University, Griffith Institute of Higher Education, GIHE Evaluation Support. (n.d.). *Postgraduate Supervision: Effective Supervision*. Retrieved November 27, 2005 from http://www.gu.edu.au/centre/gihe/giffith_graduate/sage.pdf
9. Grover, Varun. (2004, October). *A Rough Model for Success in Doctoral Study*, **Decision Line**, pp. 23 - 25. Retrieved November 12, 2005 from http://www.decisionsciences.org/DecisionLine/Vol35/35_5/35_5phd.pdf
10. Harvard University, Graduate Student Council, Graduate School of Arts and Sciences. (n.d.). *Advising in the Graduate School of Arts and Sciences: A Proposal on Strategies for Effective Advising*. Retrieved June 24, 2005 from <http://hcs.harvard.edu/~gsc/advising/strategies.shtml>
11. Harvard University, Graduate Student Council, Graduate School of Arts and Sciences. (n.d.). *Graduate Student Life and Education*. Retrieved June 24, 2005 from <http://hcs.harvard.edu/~gsc/advising/gradlife0427.shtml>
12. Higson-Smith, Craig. (2000). *Advising One-on-One*. National Research Foundation methods materials on research proposal writing for supervisors and mentors. Retrieved September 8, 2005 from <http://www.nrf.ac.za/methods/individ.htm>
13. Kerlin, Bobbi A. (1999). *Attributes of Effective and Ineffective Advisors*. Retrieved October 16, 2005 from <http://www.kerlins.net/bobbi/research/myresearch/advisors.html>
14. Latona, Kris. (2004, August,19). *Some Factors Associated with Completion of Research Higher Degrees*, University of Technology, Sydney. Retrieved November 1, 2005 from <http://www.gradschool.uts.edu.au/about/aboutprocess/Completiondegree.html>
15. Moses, Ingrid. *Planning for quality in graduate studies*. In Zuber-Skerrit, O. and Ryan, R. (eds.). (1994). **Quality in Postgraduate Education**, London: Kogan Page.

16. Moses, Ingrid (ed.), *Research Training and Supervision*, Proceedings from the ARC and AVCC sponsored Conference. In Izabel Soliman. (1999). **Postgraduate Supervision**. Teaching and Learning Centre, University of New England. Retrieved November 5, 2005 from <http://www.une.edu.au/dec/pub/pgrad.pdf>
17. Munch, James E. and Park, Namgi. (2003) **Guide to the Successful Thesis and Dissertation: A Handbook for Students and Faculty**. (5th edition). New York: Marcel Dekker, Inc.
18. Murray, Sean. (2003, March 5). *Supervising Postgraduate Research Students: Student/Supervisor Relationships*. Retrieved October 23, 2005 from <http://rsearch.curtin.edu.au/graduate/Dfiles/supervision-SeanMurray.doc>
19. National ACademic ADvising Association (NACADA). (n.d.). *Advising Theory*. Retrieved October 20, 2005 from <http://old.ihets.org/consortium/ipse/whitepapers/advising.html>
20. Sinclair, Mark. (2004). **The Pedagogy of 'Good' PhD Supervision: A National Cross-Disciplinary Investigation of PhD Supervision**. Department of Education, Science and Training, Australia Government, Commonwealth of Australia. Retrieved October 21, 2005 from http://www.dest.gov.au/NR/rdonlyres/07C6492B-FIBE-45C6-A283-6098B6952D29/2536/phd_supervision.pdf
21. Singh, Zora and Kulski, Martijntje M. (2003). *Student-focused postgraduate supervision: A learning intervention process*. Retrieved October 8, 2005 from http://www.ecu.edu.au/conferences/tlf/2003/pub/pdf/07_Singh_ZonaKulski_Martinntje.pdf
22. Spear, R. H. (2000). *Supervision of Research Students: Responding to Student Expectations*. Technical Report. Occasional Paper no. GS00/1, Research School of Physical Sciences and Engineering, The Australia National University. Retrieved October 23, 2005 from http://www.edu.au/graduate/pubs/occasional_papers/GS00_1.pdf
23. The University of Texas at Austin. (n.d.). *Graduate School Awards: The Outstanding Graduate Adviser Award*. Retrieved September 9, 2005 from <http://www.utexas.edu/ogs/aards/index.html>
24. University of Melbourne. (2004). *Effective Guidance: The Role of the Advisor for Research Higher Degree Candidates (PhD & Mphil)*. Policy Number 4.60.1. Approved by Senate on October 7, 2004. Retrieved November 9, 2005 from <http://www.uq.edu.au/hupp/index.html>

บทที่ 6

กฎหมายและจริยธรรมสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

6.1 กฎหมายที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรรู้: บทบัญญัติและกรณีศึกษา

ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ กฎหมายแม่บทฉบับแรก คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ที่สำคัญคือ

มาตรา 28 บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาล หรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

มาตรา 34 สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง

การกล่าวหาหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน

มาตรา 42 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ

การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองดีหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา 58 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

บทบัญญัติข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการทำวิทยานิพนธ์และการเผยแพร่รายงานวิจัยตามหลักวิชาการย่อมได้รับการคุ้มครอง และในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยมีสิทธิที่จะขอเอกสารข้อมูลจากหน่วยราชการระดับชาติและท้องถิ่นหากมีความจำเป็น แต่มีข้อยกเว้นบางประการตามบทบัญญัติในกฎหมายที่เกี่ยวข้องคือพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ดังจะกล่าวถึงต่อไป อย่างไรก็ตาม การทำวิทยานิพนธ์จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงทดลองและการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วมซึ่งจำเป็นจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลอื่นเป็นหลัก

ส่วนกฎหมายแม่บททางการศึกษา คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวถึงการวิจัยในสถาบันระดับอุดมศึกษาไว้ในมาตรา 36 วรรคสอง กำหนดให้สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญาดำเนินการได้โดยอิสระ มีเสรีภาพทางวิชาการ และมาตรา 28 ที่กำหนดให้หลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษามีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูง และการค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม ตามนัยนี้ นิสิตนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์และการเผยแพร่รายงานวิทยานิพนธ์ตามหลักวิชาการจึงย่อมได้รับการคุ้มครองตามบทบัญญัติมาตรา 42 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ดังกล่าวมาแล้ว

นอกจากนี้ยังมีกฎหมายอื่นที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษาและการวิจัย ที่สำคัญมีอาทิ

- พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542
- กฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา เช่น พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539

ในที่นี้ ผู้เขียนจะกล่าวถึงสาระสำคัญโดยย่อของกฎหมายที่สำคัญ 3 ฉบับ และนำเสนอกรณีศึกษาที่มีคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยเกี่ยวข้องกับการทำผลงานวิชาการหรืองานวิจัยที่ใช้บทบัญญัติตามนัยแห่งกฎหมายเหล่านั้นเป็นอุทาหรณ์

6.1.1 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เป็นกฎหมายรับรองและคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ให้การรับรองไว้ในมาตรา 58 พระราชบัญญัตินี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (ฤทัย หงส์ศิริ และมานิต จุมปา, 2542: 7-8)

- 1) ให้ประชาชนมีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการมากขึ้น
- 2) ให้ประชาชนสามารถปกป้องรักษาประโยชน์ของตนได้ดีขึ้น
- 3) ให้ความคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล

สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ (สขร.) สรุปว่ากฎหมายฉบับนี้ได้รับการตราขึ้นเพื่อรองรับ "สิทธิได้รู้" (Right to Know) ของประชาชนหรือเอกชนในเรื่องต่อไปนี้

- สิทธิในการขอคำปรึกษาการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 6)
- สิทธิเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสารของราชการ (มาตรา 4)

- สิทธิขอข้อมูลข่าวสารอื่นใดของราชการนอกจากข้อมูลข่าวสารของราชการที่ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา หรือที่จัดไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้ หรือที่มีการจัดให้ประชาชนได้ค้นคว้า (มาตรา 11)
- สิทธิที่จะได้รู้ถึงข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับงานซึ่งหน่วยงานของรัฐจะต้องให้กับบุคคลนั้นหรือผู้กระทำแทนได้ตรวจดูหรือได้รับสำเนาข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับบุคคลนั้น (มาตรา 25 วรรค 1)
- สิทธิในการดำเนินการแทนผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถหรือเจ้าของข้อมูลถึงแก่กรรม เกี่ยวกับการขอข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล หรือการแจ้งข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลไปยังที่ใดของบุคคลดังกล่าว (มาตรา 23) การให้ความยินยอมให้หน่วยงานของรัฐที่ควบคุมดูแลข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลของคนเปิดเผยข้อมูลต่อหน่วยงานของรัฐแห่งอื่นหรือผู้อื่น (มาตรา 24) การได้รู้ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน การขอให้แก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือลงข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่ไม่ถูกต้องตามที่ เป็นจริง (มาตรา 25) สิทธิอุทธรณ์ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีคำสั่งไม่ยินยอมแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารนี้ (มาตรา 25 วรรค 5)
- สิทธิในการร้องเรียนเมื่อผู้ใดเห็นว่าหน่วยงานของรัฐ ไม่จัดพิมพ์ข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 7 ไม่จัดข้อมูลข่าวสารไว้ให้ประชาชนตรวจดูได้ตามมาตรา 9 ไม่จัดหาข้อมูลข่าวสารให้แก่คนตามมาตรา 11 ผ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้า หรือเห็นว่าตนไม่ได้รับความสะดวกโดยไม่มีเหตุอันสมควร ผู้นั้นมีสิทธิร้องเรียน ต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ เว้นแต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการมีคำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 15 หรือคำสั่งไม่รับฟังคำคัดค้านตามมาตรา 17 หรือคำสั่งไม่แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลตามมาตรา 25 (มาตรา 13)
- สิทธิในการอุทธรณ์กรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีคำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารใดตามมาตรา 14 หรือมาตรา 15 หรือมีคำสั่งไม่รับฟังคำคัดค้านของผู้มีประโยชน์ได้เสียตามมาตรา 17

"ข้อมูลข่าวสาร" ตามนัยแห่งกฎหมายฉบับนี้มีความหมายกว้างหมายถึง "ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงานรัฐ ไม่ว่าจะเป็ นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐหรือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเอกชน" สาระสำคัญไม่ได้อยู่ที่ว่าเป็นข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับราชการหรือเอกชน แต่อยู่ที่ว่าข้อมูลข่าวสารดังกล่าวอยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลของหน่วยงานรัฐ และเมื่อเป็นข้อมูลข่าวสารสาธารณะบุคคลหรือประชาชนโดยทั่วไปไม่ว่าจะมีส่วนได้เสียหรือประโยชน์เกี่ยวข้องหรือไม่ย่อมมีสิทธิเข้าตรวจดูข่าวสารของราชการได้เสมือนจนกว่าข้อมูลข่าวสารดังกล่าวจะถูกทำลายไปตามระเบียบการทำลายข้อมูลข่าวสารของหน่วยราชการแห่งนั้น อย่างไรก็ตามมีส่วนที่ต้องห้ามไม่ให้เปิดเผยข้อมูล 7 กรณีตามมาตรา 15 คือ

- 1) ข่าวสารของราชการที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และข้อมูลข่าวสารของราชการที่การเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ
- 2) การเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพหรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์
- 3) ความเห็นหรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐ
- 4) การเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและความปลอดภัย
- 5) รายงานการแพทย์หรือข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลซึ่งการเปิดเผยจะเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร
- 6) ข้อมูลข่าวสารที่มีกฎหมายคุ้มครองไม่ให้เปิดเผย หรือข้อมูลข่าวสารที่มีผู้ให้มาโดยไม่ประสงค์ให้ทางการนำไปเปิดเผยต่อผู้อื่น เช่น พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 2 ห้ามเจ้าหน้าที่เปิดเผยรายละเอียดในการขอรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์ก่อนที่อธิบดีจะสั่งให้ประกาศโฆษณาคำขออันนั้นได้
- 7) กรณีอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

สำหรับข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล กฎหมายต้องการคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนบุคคล ผู้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าวจึงต้องเป็นเจ้าของข้อมูลข่าวสารนั้น หรือบุคคลที่เจ้าของข้อมูลข่าวสารยินยอมและบุคคลที่มีสิทธิตามกฎหมาย หน่วยงานของรัฐจึงไม่ควรจัดเก็บข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลเว้นแต่จะเกี่ยวข้องและจำเป็นกับการดำเนินงานของหน่วยงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

การทำวิทยานิพนธ์ต้องอาศัยข้อมูลข่าวสารของราชการและข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลในเกือบทุกขั้นตอนตั้งแต่การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ไปจนถึงการประเมินผลการสอบและนำเสนอรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ซึ่งคณะกรรมการแต่ละรายต้องประเมินผลเป็นคะแนนสอบ ในประเด็นนี้มีกรณีร้องเรียนที่เทียบเคียงได้ คือ กรณีร้องเรียนเพื่อขอผลการสอบแข่งขันเข้าศึกษาในโรงเรียน กรณีร้องเรียนเพื่อขอคู่มือรายงานการประเมินผลการปฏิบัติงาน เป็นต้น ดังตัวอย่างกรณีต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 1 กรณีอุทธรณ์ของผู้ปกครองที่ขอให้เปิดเผยคะแนนและกระดาษคำตอบของนักเรียนที่สอบเข้าโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัย (คำวินิจฉัยที่ สค. 1/2541 วันที่ 11 พฤศจิกายน 2541 คำวินิจฉัยที่ สค. 31/2542 วันที่ 10 ธันวาคม 2542 และคำวินิจฉัยที่ สค. 35/2543 วันที่ 1 กันยายน 2543)

ข้อร้องเรียน

- 1) นาง ส. ผู้ปกครอง ค.ญ. ณ. ได้ทำหนังสือขอตรวจดูและถ่ายสำเนากระดาษคำตอบและบัญชีคะแนนของบุตรและของนักเรียนที่สอบผ่านการสอบคัดเลือกเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อีก 120 คน แห่งมหาวิทยาลัย ก. มีหนังสือถึงผู้ปกครองแจ้งผลการพิจารณาว่าการขอตรวจดูและถ่ายสำเนาเอกสารเกี่ยวกับการสอบดังกล่าวยังไม่เป็นเหตุอันสมควรที่มหาวิทยาลัยจะ

ดำเนินการให้ตามความประสงค์ของผู้ปกครองได้จึงมีหนังสือถึงคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการเพื่ออุทธรณ์และพิจารณาให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

- 2) คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้านสังคม การบริหารราชการแผ่นดิน และการบังคับใช้กฎหมายพิจารณาแล้วเห็นว่าพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 30 วรรคสอง (6) ประกอบกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2540) ให้สิทธิแก่มหาวิทยาลัย ก. ที่จะใช้ดุลยพินิจในการเปิดเผยกระดาษคำตอบและบัญชีคะแนนของผู้สอบผ่านการสอบคัดเลือกทั้ง 120 คนและของบุตรผู้ร้องเรียนได้ จึงมีมติว่ามหาวิทยาลัย ก. มีสิทธิที่จะไม่เปิดเผยกระดาษคำตอบและบัญชีคะแนนของผู้สอบสอบคัดเลือกทั้งหมดได้
- 3) นาง ส. ทำหนังสือขอให้ทบทวนข้อพิจารณาและให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

คำวินิจฉัย

คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้านสังคมฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าในขณะนั้นยังไม่มีความจำเป็นว่าด้วยวิธีพิจารณาและวินิจฉัยตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 บัญญัติห้ามไว้ จึงเห็นว่าผู้ปกครองมีสิทธิที่จะขอให้ทบทวนและมีคำวินิจฉัยใหม่ได้ และมีคำวินิจฉัยที่ สก. 1/2541 วันที่ 11 พฤศจิกายน 2541 ว่า

- กรณีนี้เป็นการขอข้อมูลข่าวสารของราชการตามมาตรา 11 มิใช่เป็นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลตามมาตรา 25
- พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มิใช่กฎหมายที่คุ้มครองมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15(6) และ (7) ผู้ปกครองจึงมีสิทธิที่จะขอตรวจดูและถ่ายสำเนากระดาษคำตอบและบัญชีคะแนนของบุตร และของนักเรียนที่สอบผ่านการสอบคัดเลือกเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อีก 120 คน จากมหาวิทยาลัย ก. ได้
- อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 35 และ มาตรา 37 คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลด้านสังคม การบริหารราชการแผ่นดิน และการบังคับใช้กฎหมายจึงมีมติให้มหาวิทยาลัย ก. เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร คือ กระดาษคำตอบและบัญชีคะแนนของบุตร และของนักเรียนที่สอบผ่านการสอบคัดเลือกเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อีก 120 คนให้ผู้ปกครองตรวจดูและถ่ายสำเนาได้

หลังคำวินิจฉัยได้มีการดำเนินการจากหลายฝ่าย กล่าวคือ กลุ่มผู้ปกครองนักเรียนที่ผ่านการสอบคัดเลือกทำหนังสือขอคัดค้านการดูกระดาษคำตอบของนักเรียนทั้งหมดโดยกล่าวว่าเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล นอกจากนี้ยังมีการขอให้อำนาจศาลแพ่งให้เพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยข้อมูลข่าวสารของราชการโดยอ้างว่าคำตอบของเด็กแต่ละคนเป็นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล คำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยข้อมูลข่าวสารของราชการเป็นคำวินิจฉัยที่

ไม่ชอบด้วยกฎหมายและถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล แต่ศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่าเป็นเอกสารทางราชการ ไม่ใช่ส่วนบุคคล เปิดเผยได้

ส่วนอธิการบดีมหาวิทยาลัย ก. ยอมรับว่าจะเปิดเผยข้อมูลกระดากคำตอบและบัญชีคะแนนเด็กทั้ง 120 คน เพราะถือว่าการสั่งการดังกล่าวเป็นที่สิ้นสุดตามกฎหมาย แต่ปรากฏว่ามีการกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติม เช่น ให้ผู้ปกครองที่ร้องเรียนลงลายมือชื่อรับเอกสารและรับทราบเงื่อนไขของมหาวิทยาลัยที่จะไม่นำเอกสารไปเผยแพร่แก่บุคคลอื่น หรือไปใช้ประโยชน์ในทางที่เสียหายแก่มหาวิทยาลัยหรือนักเรียนที่ผ่านการทดสอบ ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวไม่เป็นไปตามมติของคณะกรรมการวินิจฉัยที่ให้เปิดเผยโดยไม่มีเงื่อนไข

ต่อมานาง ส. มีหนังสือขอเอกสารที่มหาวิทยาลัย ก. ซึ่งแจ้งข้อเท็จจริงต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา แต่ไม่ได้รับการเปิดเผยจึงมีหนังสืออุทธรณ์ต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ดังนี้

คำอุทธรณ์ครั้งที่ 1

- 1) นาง ส. มีหนังสือถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาขอคัดถ่ายบันทึกคำชี้แจงและบันทึกตอบของมหาวิทยาลัย ก. ที่ชี้แจงต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เกี่ยวกับการรับนักเรียนที่มีความพร้อมปานกลางหรือต่ำจำนวน 38 คนพร้อมแสดงเหตุผลประกอบ
- 2) สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกามีหนังสืออนุญาตให้ผู้ปกครองถ่ายสำเนาเอกสาร 3 รายการ คือ บันทึกตอบของมหาวิทยาลัย ก. 2 ฉบับ และบันทึกคำชี้แจงด้วยวาจาของผู้แทนหน่วยงานที่รับผิดชอบต่อคณะกรรมการร้องทุกข์ แต่ไม่อนุญาตให้ตรวจสอบและถ่ายสำเนาบันทึกความเห็นของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยที่เสนอต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นเกี่ยวกับประเด็นการอุทธรณ์ของผู้ปกครอง เนื่องจากเห็นว่าเป็นเอกสารที่เข้าลักษณะตามนัยมาตรา 15(3) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 นอกจากนี้ยังเห็นว่าบันทึกตอบของโรงเรียนสาธิตที่ชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุผลในการรับนักเรียนที่มีความพร้อมปานกลางหรือต่ำ จำนวน 38 คน ซึ่งประทับตราปิด เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเห็นว่าเป็นเอกสารตามมาตรา 15(5) และมาตรา 15(6) จึงไม่เปิดเผยและอนุญาตให้ถ่ายสำเนา ผู้ปกครองไม่เห็นด้วยจึงอุทธรณ์คำสั่งของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ

คำวินิจฉัย

คณะกรรมการวินิจฉัยข้อมูลด้านกฎหมาย การบริหารราชการแผ่นดิน และการบังคับใช้กฎหมาย วินิจฉัยว่า (คำวินิจฉัยที่ สค. 31/2542 วันที่ 10 ธันวาคม 2542)

- บันทึกความเห็นของเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัย ก. ที่เสนอต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นเกี่ยวกับประเด็นการอุทธรณ์ของผู้ปกครองเป็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความเห็นหรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามมาตรา 15(3) แห่ง

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาซึ่งเป็นผู้ครอบครองเอกสารจึงชอบที่จะไม่อนุญาตให้ตรวจดูและถ่ายสำเนาพร้อมรับรองถูกต้องได้

- สำหรับหนังสือโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัย ก. ที่ชี้แจงข้อเท็จจริงต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ในการรับนักเรียนที่มีความพร้อมปานกลางหรือต่ำกว่าจำนวน 38 คน เป็นข้อมูลข่าวสารที่จัดทำโดยมหาวิทยาลัย ก. และได้ระบุห้ามการเปิดเผยคือมีชั้นความลับปกปิดอยู่ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจึงชอบที่จะส่งคำร้องของผู้ปกครองให้มหาวิทยาลัย ก. พิจารณาเพื่อมีคำสั่งต่อไปตามความในมาตรา 12 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

คำอุทธรณ์ครั้งที่ 2

นาง ส. อุทธรณ์มหาวิทยาลัย ก. ที่มีหนังสือปฏิเสธการเปิดเผยบันทึกการตอบและคำชี้แจงต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์เนื่องจากมีชั้นลับปกปิดอยู่ เป็นข้อมูลที่ผู้ปกครองของเด็กนักเรียนนำมาถือเป็นความลับที่ไม่พึงเปิดเผยให้ผู้ที่ไม่มีหน้าที่ได้ทราบ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการ ประกอบกับได้สอบถามผู้ปกครองซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลแล้ว ได้รับการยืนยันว่าไม่อนุญาตให้เปิดเผย

คำวินิจฉัย (คำวินิจฉัยที่ สค. 35/2543 วันที่ 1 กันยายน 2543)

คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้านสังคม การบริหารราชการแผ่นดิน และการบังคับใช้กฎหมาย พิจารณาว่า

- ข้อมูลข่าวสารในหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์เกี่ยวกับการรับนักเรียนที่มีความพร้อมปานกลางหรือต่ำกว่าจำนวน 38 คน ปรากฏแต่เพียงเหตุผลว่าการรับนักเรียนเข้าเรียนเพราะผู้ปกครองเป็นผู้มีอุปการคุณของโรงเรียน ผู้สนับสนุนโครงการ ผู้ที่มีความสัมพันธ์พิเศษกับทางโรงเรียน โดยไม่มีการบ่งให้ทราบเป็นการเฉพาะตัวบุคคลหรือสิ่งทีบอกลักษณะอื่นที่ทำให้รู้ตัวบุคคล แม้ว่าข้อมูลข่าวสารดังกล่าวจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับเอกชนแต่ก็มีใช่เป็นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล การที่มหาวิทยาลัย ก. อ้างว่าการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวจะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลจึงฟังไม่ขึ้น จึงมีมติให้มหาวิทยาลัย ก. เปิดเผย ถ่ายสำเนา และรับรองสำเนาถูกต้องของหนังสือ โรงเรียนสาธิตฯ ฉบับดังกล่าวให้ผู้อุทธรณ์ โดยให้พิจารณาลบหรือตัดทอน ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประวัติการทำงานของผู้ปกครอง เลขหมาย รหัสของนักเรียนที่สอบเข้าร่วมทั้งข้อมูลข่าวสารสองบรรทัดสุดท้ายของหมายเลข 14 หน้าสุดท้าย ซึ่งผู้อุทธรณ์ไม่ประสงค์จะทราบ

สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการได้ตั้งข้อสังเกตว่ากรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นปัญหาว่าหน่วยงานของรัฐยังไม่พร้อมที่จะให้มีการเปิดเผยข้อมูลต่อประชาชน ซึ่งเป็นสิทธิและเจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญ มีความพยายามตีความมติคณะกรรมการวินิจฉัยฯ จึงเปิดเผยข้อมูลในลักษณะจำกัดและสร้างเงื่อนไขจนเป็นเหตุให้มีการร้องเรียนเพิ่มเติมเข้ามาสู่คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการและคณะกรรมการวินิจฉัยอีกหลายครั้งโดยไม่จำเป็น กรณีนี้จึงเป็นบทเรียนสำคัญของการทำงานของหน่วยงานของรัฐที่จะต้องเรียนรู้การปฏิบัติงานตามข้อบัญญัติของ

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการให้ถูกต้องครบถ้วนและต้องตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินงานที่ต้องเป็นไปอย่างโปร่งใสพร้อมที่จะให้ประชาชนตรวจสอบได้ตลอดเวลา (สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, 2542: 61)

อุทากรณีจากกรณีนี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวปฏิบัติงานและบรรทัดฐานในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลคะแนนและกระดาษคำตอบการสอบแข่งขันของสถาบันการศึกษา ดังจะเห็นว่าคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้านสังคม การบริหารราชการแผ่นดิน และการบังคับใช้กฎหมายยังมีคำวินิจฉัยในทำนองเดียวกัน เช่น

- คำวินิจฉัยที่ สค. 3/2541 วันที่ 14 ธันวาคม 2541 มีมติให้มหาวิทยาลัย ส. เปิดเผยผลการสอบคัดเลือกและกระดาษคำตอบเป็นรายวิชาของผู้ร้องเรียนและผู้เข้าสอบรายอื่นให้แก่ผู้ร้องเรียน
- คำวินิจฉัยที่ สค. 5/2541 วันที่ 15 ธันวาคม 2541 มีมติให้ประธานคณะกรรมการสอบคัดเลือกเพื่อรับทุนการศึกษาระดับปริญญาโท ณ ต่างประเทศ ประจำปี 2541 (อธิการบดีมหาวิทยาลัย ส.) เปิดเผยมติคณะกรรมการสอบคัดเลือกฯ ที่มีการประชุมลงมติเกี่ยวกับการพิจารณาหลักเกณฑ์และวิธีการสอบคัดเลือกให้ผู้ร้องเรียน

กรณีผลการสอบแข่งขันนี้อาจเทียบได้กับผลการสอบวิทยานิพนธ์ซึ่งมีการประเมินในระดับ "ผ่าน" "ดี" หรือ "ดีมาก" ที่คณะกรรมการแต่ละคนต้องให้คะแนนแล้วมาพิจารณาร่วมกันจึงน่าจะเป็นข้อมูลข่าวสารของราชการที่เปิดเผยได้ และน่าจะเป็นมาตรการหนึ่งที่จะทำให้การให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์และการประเมินผลวิทยานิพนธ์มีมาตรฐานมากขึ้น ทั้งนี้ การประเมินในระดับ "ดีมาก" ยังส่งผลถึงสิทธิอีกบางประการ เช่น สิทธิเสนอวิทยานิพนธ์เพื่อขอรับรางวัล เป็นต้น

กรณีศึกษาที่ 2 กรณีอุทากรณีของผู้ช่วยวิจัยขอคืนเอกสารรายงานการประชุมของคณะกรรมการในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (คำวินิจฉัยที่ สค. 16/2542 วันที่ 30 มิถุนายน 2542) (ฤทัย หงส์ศิริ และมานิต จุ่มปา, 2542: 275-276)

ข้ออุทากรณี

- 1) นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัย จ. ผู้อุทากรณี เป็นผู้ช่วยวิจัยโครงการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้มีหนังสือถึงเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ขอคืนเอกสารรายงานการประชุมของคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญและรายงานการประชุมของคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แต่ได้รับการปฏิเสธที่จะเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่า ในรายงานการประชุมของคณะกรรมการฯ เป็นการประชุมเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้อง อาจมีการใช้คำพูดพาดพิงถึงหน่วยงานหรือบุคคลอื่น ซึ่งการเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใด ตามมาตรา 15 (4) แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

- 2) ผู้อุทธรณ์มีหนังสืออุทธรณ์ต่อประธานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยอ้างว่าการประชุมเพื่อจัดทำร่างรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญและคณะกรรมการพิจารณาจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ เป็นการจัดทำตามกติกาของประชาชนเพื่ออยู่ร่วมกันของคนไทยทุกคน อันเป็นประโยชน์สาธารณะที่คนไทยพึงรับทราบ อีกทั้งการประชุมดังกล่าวได้มีการถ่ายทอดสดทางวิทยุกระจายเสียง สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรจึงไม่มีเหตุผลที่จะปกปิดข้อมูลดังกล่าว

คำวินิจฉัย

คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้านสังคม การบริหารราชการแผ่นดิน และการบังคับใช้กฎหมาย พิจารณาแล้วเห็นว่าการปฏิเสธมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โดยอ้างว่าหากเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใดนั้น ไม่อาจรับฟังได้ เนื่องจากรายงานการประชุมดังกล่าวเป็นข้อมูลข่าวสารของราชการที่อยู่ในความครอบครองของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และการเปิดเผยมิได้กระทบต่อสิทธิของบุคคล หรือไม่ทำให้บุคคลใดได้รับความเสียหายหรือเกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใด อีกทั้งมิได้เป็นการประชุมลับที่จะถือได้ว่าเป็นข้อมูลข่าวสารที่มีกฎหมายคุ้มครองสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรมิให้เปิดเผยตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15 (6) จึงมีมติให้สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เปิดเผยรายงานการประชุมคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญและรายงานการประชุมของคณะกรรมการพิจารณาจัดทำร่างรัฐธรรมนูญส่วนที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้แก่ผู้อุทธรณ์

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่าคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้านสังคม การบริหารราชการแผ่นดิน และการบังคับใช้กฎหมาย ให้นำหน่วยงานของรัฐเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการโดยลบหรือตัดทอนชื่อบุคคลได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- คำวินิจฉัยที่ สค. 9/2542 วันที่ 6 พฤษภาคม 2542 อดีตข้าราชการสำนักงานสรรพากรอำเภอ พ. จังหวัดนครปฐม ซึ่งจังหวัดมีคำสั่งลงโทษปลดออกจากราชการ ยื่นอุทธรณ์เพื่อขอสำเนาบันทึกรายงานการประชุมคณะอนุกรรมการใน อ.ก.พ. จังหวัดนครปฐม เฉพาะในส่วนของผู้อุทธรณ์เองเพื่อยื่นคำแถลงต่อคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน คณะกรรมการวินิจฉัยข้อมูลฯ มีมติว่าการที่หน่วยงานของรัฐเปิดเผยบันทึกรายงานการประชุมโดยได้ลบหรือตัดทอนชื่อบุคคลที่เสนอความเห็นออกเป็นการกระทำที่ชอบ
- คำวินิจฉัยที่ สค. 36/2542 วันที่ 30 ธันวาคม 2542 มีมติให้มหาวิทยาลัย จ. เปิดเผย และคัดสำเนา รายงานผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีการรับนักเรียนเพิ่ม 17 คน เข้าศึกษาในโรงเรียนสาธิตฯ (ฝ่ายประถม) ให้แก่ผู้อุทธรณ์ และให้เป็นดุลยพินิจของมหาวิทยาลัย จ. ที่จะลบ ตัดทอน หรือทำโดยประการอื่นใดที่จะเป็นการไม่เปิดเผยชื่อ หรือข้อความอื่นใดที่ทำให้ทราบได้ว่าผู้ให้ข้อเท็จจริงในรายงานการตรวจสอบเป็นบุคคลใด

กรณีศึกษาที่ 3 กรณีอุทธรณ์ของอาจารย์เพื่อขอข้อมูลในอดีตของธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อประโยชน์ในการวิจัย (คำวินิจฉัยที่ ศค. 3/2542 ลงวันที่ 27 พฤษภาคม 2542) (ดูรายละเอียดคำวินิจฉัย 20 รายการใน ฤทัย หงส์ศิริ และมานิต จุมปา, 2542: 299-328)

ข้ออุทธรณ์

- 1) ผู้อุทธรณ์เป็นอาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย ช. ได้มีหนังสือถึงธนาคารแห่งประเทศไทย ขอเข้าถึงเอกสารจำนวน 20 รายการเพื่อประโยชน์ในการวิจัย แต่ได้รับการตอบปฏิเสธ โดยให้เหตุผลว่าเป็นข้อมูลข่าวสารที่ไม่ต้องเปิดเผยตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 15 (3) ความเห็นหรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐ และมาตรา 15 (6) ข้อมูลข่าวสารที่มีกฎหมายคุ้มครองไม่ให้เปิดเผย หรือข้อมูลข่าวสารที่มีผู้ให้มาโดยไม่ประสงค์ให้ทางการนำไปเปิดเผยต่อผู้อื่น
- 2) คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการได้รับเรื่องและได้พิจารณาส่งเรื่องให้คณะกรรมการวินิจฉัยเปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้านเศรษฐกิจและการคลังของประเทศ คณะกรรมการวินิจฉัยฯ พิจารณาเอกสารหลักฐานประกอบคำชี้แจงของธนาคารแห่งประเทศไทยแล้วมีคำวินิจฉัยตามกรอบการวินิจฉัยที่ได้วางไว้ดังนี้
 - (1) ข้อมูลข่าวสารที่มีอายุเกิน 20 ปี เป็นข้อมูลประวัติศาสตร์ เปิดเผยได้ ยกเว้นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานศึกษาวิจัย
 - (2) ข้อมูลข่าวสารที่มีอายุไม่เกิน 20 ปี ไม่เปิดเผยในเรื่องต่างๆ ดังนี้
 - ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล และข้อมูลข่าวสารที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานศึกษาวิจัย
 - เรื่องการกล่าวหาสถาบันการเงินหรือบุคคลว่ามีการกระทำผิดโดยเจตนาฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายอาจเปิดเผยได้ ถ้าการเปิดเผยนั้นไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ใด

คำวินิจฉัยสองกรณีหลังนี้เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์โดยตรง เป็นกรณีอุทธรณ์ที่ยืนยันว่าการขอเอกสารรายงานการประชุมของคณะกรรมการในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และข้อมูลในอดีตของธนาคารแห่งประเทศไทยเพื่อประโยชน์ในการวิจัยเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ หากไม่เป็นเอกสารลับหรือห้ามเปิดเผยตามกฎหมาย จึงเป็นแนวทางสำหรับการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์แก่นิสิตนักศึกษาที่จำเป็นต้องได้ข้อมูลเอกสารในลักษณะนี้เป็นเอกสารชั้นต้นหรือเอกสารหลักสำหรับการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร

6.1.2 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

กฎหมายฉบับนี้เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม เป็น "หน่วยงานทางปกครอง" คณาจารย์ซึ่งเป็นข้าราชการหรือพนักงานที่ปฏิบัติงานใน

หน่วยงานทางปกครองจึงเป็น "เจ้าหน้าที่ของรัฐ" ตามนัยแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง และวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

ทั้งนี้ "คดีปกครอง" ที่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง ตามนัยแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 276 วรรคหนึ่ง ต้องมีลักษณะสำคัญ คือ

- 1) เป็นข้อพิพาทระหว่างคู่ความ ดังต่อไปนี้
 - ก. ข้อพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐบาลฝ่ายหนึ่ง กับเอกชนอีกฝ่ายหนึ่ง หรือ
 - ข. ข้อพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐบาลด้วยกัน และ
- 2) เป็นข้อพิพาทอันเนื่องมาจาก
 - ก. การกระทำหรือการละเว้นการกระทำที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย หรือ
 - ข. การกระทำหรือการละเว้นการกระทำที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย

ส่วนพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 กำหนดให้ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในเรื่องดังต่อไปนี้ (ดูรายละเอียดใน ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2545)

- 1) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะออกเป็นการออกกฎ คำสั่งหรือการกระทำอื่นใดเนื่องจากกระทำโดยไม่มีอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้นหรือโดยไม่สุจริต หรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติหรือมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็นหรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควร หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ
- 2) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร
- 3) คดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือความรับผิดอย่างอื่นของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย หรือจากกฎ คำสั่งทางปกครอง หรือคำสั่งอื่น หรือจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร
- 4) คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง
- 5) คดีที่กฎหมายกำหนดให้หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฟ้องคดีต่อศาลเพื่อ

บังคับให้บุคคลต้องกระทำหรือละเว้นกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด

- 6) คดีพิพาทเกี่ยวกับเรื่องที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครอง

ที่ผ่านมามีผู้ฟ้องคดีพิพาทเกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์เป็นคดีที่ฟ้องเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือออกกฎโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย การกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย การละเลยการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รวม 4 คดี สรุปแต่ละคดีดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 คดีพิพาทระหว่างนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจำนวน 10 รายกับมหาวิทยาลัย เกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองออกกฎโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ. 9/2546 วันที่ 4 มีนาคม 2546)

คดีนี้เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นหน่วยงานทางปกครองออกกฎเกี่ยวกับการใช้ภาษาต่างประเทศในการทำวิทยานิพนธ์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และนิสิตนักศึกษามีคำขอทูลเกล้าฯ บังคับตามกฎ มีรายละเอียดดังนี้

คำฟ้อง

- 1) นิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา 10 ราย (ผู้ฟ้องคดี) ฟ้องว่ามหาวิทยาลัย ม. (ผู้ถูกฟ้องคดี) ออกข้อบังคับมหาวิทยาลัย ม. ว่าด้วยการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2543 โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากมีเนื้อหาที่กำหนดให้นิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต้องทำวิทยานิพนธ์เป็นภาษาอังกฤษ ทำให้ผู้ฟ้องคดีซึ่งศึกษาอยู่ในหลักสูตรที่ใช้ภาษาไทยในการเรียนการสอนในปีการศึกษา 2541 ได้รับความเดือดร้อน เพราะการออกข้อบังคับฯ ในลักษณะเช่นนี้มีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนในการสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาให้กับผู้ฟ้องคดีโดยไม่จำเป็นและยังเป็นการสร้างภาระให้เกิดกับผู้ฟ้องคดีเกินสมควร ขอให้ศาลเพิกถอนข้อบังคับมหาวิทยาลัย ม. ว่าด้วยการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2543 ในส่วนที่เกี่ยวกับข้อกำหนดให้นิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต้องทำวิทยานิพนธ์เป็นภาษาอังกฤษ คือ ระเบียบฯ ข้อ 34.5 เรื่องภาษาที่ใช้ในการเขียนวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์
- 2) ศาลปกครองชั้นต้นพิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อบังคับฯ ที่พิพาทซึ่งมีเนื้อหาในทางบังคับให้ผู้ถูกฟ้องคดีเขียนวิทยานิพนธ์เป็นภาษาอังกฤษเป็นข้อบังคับที่มีชอบ เนื่องจากเนื้อหาของข้อบังคับมีลักษณะเป็นการสร้างภาระให้เกิดกับผู้ฟ้องคดีเกินสมควร จึงมีคำพิพากษาให้เพิกถอนข้อ 34.5.2 ของข้อบังคับมหาวิทยาลัย ม. ว่าด้วยการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2543 โดยให้มีผลย้อนหลังตั้งแต่วันที่ 4 ตุลาคม 2543 อันเป็นวันที่ผู้ถูกฟ้องคดีประกาศใช้ข้อบังคับฯ ฉบับดังกล่าว
- 3) มหาวิทยาลัย ม. (ผู้ถูกฟ้องคดี) ได้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษา โดยอุทธรณ์ทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ซึ่งผู้ถูกฟ้องคดีเห็นว่าคำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้นเป็นการไม่ถูกต้องชอบธรรม จึงขอให้ศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษากลับคำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้น

โดยให้พิพากษายกฟ้องผู้ฟ้องคดีและมีคำพิพากษาให้คงข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ม. ว่าด้วยการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2543 ไว้เช่นเดิม

- 4) นิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา 10 ราย (ผู้ฟ้องคดี) ยื่นคำแก้อุทธรณ์ต่อศาลปกครองโดยขอให้มีการทูลเกล้าฯ ถวายคำร้องขอให้ศาลปกครองสูงสุดมีคำสั่งให้มหาวิทยาลัย ม. ระวังการบังคับใช้ข้อบังคับฯ ข้อดังกล่าวไว้เป็นการชั่วคราวก่อนจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด เนื่องจากเมื่อคดีอยู่ระหว่างการอุทธรณ์นั้น มหาวิทยาลัยได้เพิกเฉยต่อคำพิพากษาดังกล่าว การไม่ระวังใช้กฎดังกล่าว อาจจะทำให้ นิสิตนักศึกษาต้องพ้นสภาพการเป็นนักศึกษาไปหรือได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากการแบกภาระค่าใช้จ่ายเกินสมควรอันมีอาจหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากถูกบังคับให้ทำวิทยานิพนธ์เป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมดังที่ศาลปกครองชั้นต้นได้มีคำวินิจฉัยแล้ว

คำพิพากษา

- 1) การขอทูลเกล้าฯ ถวายคำร้องหรือคำสั่งทางปกครอง ผู้ฟ้องคดีต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดแจ้งว่า การให้กฎหรือคำสั่งดังกล่าวมีผลบังคับต่อไปจะทำให้เกิดความเสียหายที่ยากแก่การเยียวยาแก้ไขในภายหลังอย่างไร ตามข้อ 69 วรรคสาม แห่งระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543
- 2) ผู้ฟ้องคดีมิได้ระบุข้อเท็จจริงให้ชัดเจนว่า มีผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากการออกกฎในระหว่างนี้เป็นจำนวนเท่าใด และหากให้กฎดังกล่าวมีผลบังคับต่อไป จะทำให้เกิดความเสียหายที่ยากแก่การเยียวยาแก้ไขในภายหลังอย่างไร เนื่องจากกฎดังกล่าวไม่ได้มีลักษณะเป็นการบังคับนิสิตนักศึกษาทุกกรณี แต่มีข้อยกเว้นโดยกำหนดให้เป็นดุลพินิจของคณบดีฯ ที่จะอนุโลมให้เขียนวิทยานิพนธ์เป็นภาษาไทยได้เป็นกรณีไป ประกอบกับกฎดังกล่าวได้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว มีนิสิตนักศึกษาที่ได้รับประโยชน์และไม่ได้รับประโยชน์จากกฎดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ดังนั้น การที่จะทูลเกล้าฯ ถวายคำร้องตามกฎที่ผู้ฟ้องคดีขอมาจะไม่เป็นธรรมทั้งต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง และส่งผลกระทบต่ออันเป็นอุปสรรคแก่การบริหารงานของมหาวิทยาลัย ม. กรณีไม่มีเหตุอันสมควรที่จะมีคำสั่งทูลเกล้าฯ ถวายคำร้องตามกฎดังกล่าวตามข้อ 70 ประกอบด้วยข้อ 116 แห่งระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543
- 3) ศาลปกครองสูงสุดจึงมีคำสั่งไม่รับคำขอทูลเกล้าฯ ถวายคำร้องตามกฎของผู้ฟ้องคดี

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดในเรื่องนี้ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากเพราะเป็นคดีแรกเกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์โดยตรง เป็นอุทธรณ์เกี่ยวกับการตีความเรื่องภาษาที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ตามระเบียบของมหาวิทยาลัยซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และนิสิตนักศึกษาจะต้องให้ความสนใจตั้งแต่เริ่มเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ไปจนถึงการเผยแพร่ผลงานวิจัย

กรณีศึกษาที่ 2 คดีพิพาทระหว่างนิสิตนักศึกษาศิลปะปริญาโทกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และคณะที่ศึกษา เกี่ยวกับการไม่ตรวจแก้ไขงานทำให้ไม่สำเร็จการศึกษาภายในเวลา

และนำผลงานนิสิตนักศึกษาไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต (คำพิพากษาศาลปกครองกลาง คดีหมายเลขแดงที่ 2211/2545 วันที่ 18 ธันวาคม 2545)

คดีนี้เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในมหาวิทยาลัยของรัฐซึ่งตามกฎหมายถือเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยการปฏิบัติหน้าที่ มีรายละเอียดดังนี้

คำฟ้อง

- 1) ผู้ฟ้องคดีเป็นนิสิตนักศึกษาในหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต มหาวิทาลัย จ. เข้าศึกษาปีการศึกษา 2543 ต่อมาในปีการศึกษา 2544 ได้รับอนุมัติหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์จากคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทาลัย จ. โดยมีผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ต่อมาผู้ฟ้องคดีได้เข้าทำสัญญารับทุนการศึกษาจากมหาวิทาลัย จ. และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้นำผู้ฟ้องคดีเดินทางไปดำเนินการวิจัยที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นเวลากว่า 2 เดือนในปี 2545
- 2) ผู้ฟ้องคดีได้จัดทำรายงานวิทยานิพนธ์ตามหัวข้อที่ได้รับอนุมัติเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อให้ตรวจแก้ไข แต่อาจารย์ที่ปรึกษาไม่ยินยอมตรวจแก้ไขให้โดยอ้างว่าไม่มีเวลา ผู้ปกครองของนิสิตนักศึกษา (ผู้ฟ้องคดี) จึงมีหนังสือแจ้งหัวหน้าภาควิชาที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์สังกัดอยู่ และประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทาลัย จ. เพื่อขอให้ช่วยดำเนินการให้มีการตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้ผู้ฟ้องคดี แต่อาจารย์ที่ปรึกษาก็ยังไม่ได้ตรวจแก้ไข โดยอ้างว่าผู้ฟ้องคดียังดำเนินการวิจัยไม่เสร็จสิ้น ผู้ฟ้องคดีจึงยื่นคำฟ้องต่อศาลว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ละเลยต่อหน้าที่ทำให้ผู้ฟ้องคดีได้รับความเดือดร้อนและเสียหายไม่สามารถเรียนสำเร็จหลักสูตรได้ภายในภาคการศึกษาต้นปีการศึกษา 2545 นอกจากนี้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ยังได้นำผลการวิจัยในหัวข้อเดียวกับวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาผู้ฟ้องคดีไปเผยแพร่ต่อที่ประชุมผลการวิจัยดังกล่าวเป็นผลงานของนิสิตนักศึกษาแต่อาจารย์ที่ปรึกษานำไปเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ฟ้องคดี ทำให้ผู้ฟ้องคดีได้รับความเสียหาย ผู้ฟ้องคดีจึงขอให้ศาลมีคำพิพากษา ดังนี้
 - (1) ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1) ตรวจแก้รายงานวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษา (ผู้ฟ้องคดี) ให้เสร็จทันกำหนดการส่งรายงานวิทยานิพนธ์ให้กับคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ เพื่อจัดสอบวิทยานิพนธ์และส่งรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ให้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทาลัย จ. ตามกำหนดเวลาของภาคการศึกษาปลายปีการศึกษา 2545 ที่กำหนดโดยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทาลัย จ. หรือตามกำหนดเวลาที่ศาลเห็นสมควร
 - (2) ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1) งดการนำข้อมูลผลการทดลองเอกสาร และรายงานวิทยานิพนธ์หรือรายงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องข้อมูล และผลการทดลองของนิสิตนักศึกษา (ผู้ฟ้องคดี) ไปเผยแพร่ก่อนได้รับอนุญาตจากผู้ฟ้องคดี หรือจนกว่าผู้ฟ้องคดีจะได้รับการอนุมัติให้จบหลักสูตรจากสภามหาวิทาลัย จ.

- (3) ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1) ดำเนินการเพื่อขอข้อมูลผลการทดลอง รายงานและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล และผลการทดลองของนิสิตนักศึกษา (ผู้ฟ้องคดี) ที่ได้เผยแพร่หรือส่งมอบไปแล้วก่อนศาลมีคำพิพากษาเกินจากหน่วยงานต่างๆ ที่ได้รับการส่งมอบหรือเผยแพร่
- 3) ต่อมาผู้ฟ้องคดีมีคำขอให้ศาลมีคำสั่งกำหนดวิธีการเพื่อคุ้มครองประโยชน์ระหว่างพิจารณาอีก 4 ข้อ เช่น ให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ปฏิบัติหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ให้ศาลมีคำสั่งระงับการนำเสนอผลงานวิจัยที่มีชื่อเรื่องเดียวกับวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาผู้ฟ้องคดีที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1) จะนำเสนอในงานวิชาการของมหาวิทยาลัย จ. '45 เป็นต้น ศาลเห็นว่า คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จ. อาจถูกระทบจากผลแห่งคดีและเพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณา จึงสั่งให้คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จ. เข้ามาเป็นคู่กรณีในฐานะผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2

ข้อเท็จจริงจากการไต่สวน และข้อกฎหมาย

ศาลได้ไต่สวนคู่กรณีเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงประกอบคำขอกำหนดวิธีการเพื่อคุ้มครองประโยชน์ระหว่างพิจารณา ได้พิจารณาเอกสารที่เกี่ยวข้อง สัญญาการรับทุนการศึกษาของโครงการพัฒนาบัณฑิตศึกษาและการวิจัยด้านเชื้อเพลิงในภาควิชา และตรวจพิจารณาบทกฎหมายและกฎที่สำคัญ คือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 และระเบียบมหาวิทยาลัย จ. ว่าด้วยการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2542

- 1) การไต่สวนคู่กรณีได้ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมสรุปได้ว่าธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชียได้ให้ทุนวิจัยแก่มหาวิทยาลัย จ. เพื่อสนับสนุนการพัฒนาด้านพลังงาน และมหาวิทยาลัย จ. ได้มอบให้คณะวิทยาศาสตร์ (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2) รับผิดชอบโครงการทุนวิจัยดังกล่าว ซึ่งได้คัดเลือกโครงการวิจัยที่คณาจารย์เสนอได้ 20 โครงการ หลังจากนั้นภาควิชาที่รับผิดชอบจึงรับสมัครนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาโทมาบัณฑิตเพื่อให้ทำหน้าที่ช่วยเหลืออาจารย์เจ้าของโครงการวิจัยโดยคณะวิทยาศาสตร์ (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2) จะทำสัญญาให้ทุนแก่นิสิตนักศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกมีกำหนดเวลา 2 ปี นิสิตที่ได้รับทุนและดำเนินการวิจัยจนสำเร็จตามโครงการจะสามารถนำผลงานวิจัยไปเรียบเรียงเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาผู้นั้นต่อบัณฑิตวิทยาลัย วิทยานิพนธ์ที่สำเร็จเป็นรูปเล่มและผ่านการอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยแล้ว ข้อ 28.3 ของระเบียบมหาวิทยาลัย จ. ว่าด้วยการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ลิขสิทธิ์ในงานวิทยานิพนธ์เป็นของมหาวิทยาลัย จ. สัญญาการให้ทุนระหว่างคณะวิทยาศาสตร์ (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2) และนิสิตนักศึกษา (ผู้ฟ้องคดี) มีลักษณะเป็นสัญญาจ้างวิจัย ไม่ปรากฏว่ามีข้อตกลงเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ในงานวิจัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1) เคยแจ้งให้นิสิตนักศึกษา (ผู้ฟ้องคดี) มาทำความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยเพิ่มเติมซึ่งเห็นว่าหากดำเนินการเพิ่มเติมบางส่วนน่าจะจัดทำให้สมบูรณ์เพื่อสอบวิทยานิพนธ์ได้ แต่

นิสิตนักศึกษา (ผู้ฟ้องคดี) ไม่มาติดต่อ และคณะวิทยาศาสตร์ (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2) ได้พยายามแก้ไขปัญหามาแล้วในระดับหนึ่ง

- 2) ข้อเท็จจริงจึงรับฟังได้ว่าผู้ฟ้องคดีเป็นนิสิตนักศึกษาที่ได้รับทุน เป็นสัญญาจ้างวิจัยจากภาควิชาในโครงการพัฒนาบัณฑิตศึกษาและการวิจัยด้านเชื้อเพลิงเป็นเวลา 2 ปี โดยหัวข้อโครงการวิจัยมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1) เป็นเจ้าของโครงการวิจัย ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ได้รับการแต่งตั้งจากผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 ให้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ฟ้องคดีได้รับอนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์ในเรื่องเดียวกันกับโครงการวิจัยดังกล่าว และจะต้องนำงานวิจัยมานำเสนอในรูปแบบวิทยานิพนธ์ต่อไป แต่ขณะพิพาทผู้ฟ้องคดีอยู่ในช่วงการจัดทำร่างวิทยานิพนธ์เสนอผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1
- 3) บทบัญญัติมาตรา 4 มาตรา 6 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 กำหนดให้วิทยานิพนธ์เป็นงานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรมที่ผู้สร้างสรรค์มีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย แต่กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่นย่อมมีลิขสิทธิ์ในงานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการจ้างหรือตามคำสั่งหรือในความควบคุมของตน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร และบทบัญญัติข้อ 28.3 ของระเบียบมหาวิทยาลัย จ. ว่าด้วยการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ลิขสิทธิ์ในงานวิทยานิพนธ์เป็นของมหาวิทยาลัย จ.
- 4) สัญญาการรับทุนการศึกษาระหว่างผู้ฟ้องคดีกับภาควิชา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จ. มีข้อตกลงว่าผู้ฟ้องคดีจะปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและคำสั่งของภาควิชาที่ได้กำหนดหรือสั่งการเกี่ยวกับการควบคุมการศึกษา ความประพฤติ ทั้งที่ใช้อยู่ในวันทำสัญญาและที่จะออกใช้บังคับต่อไปภายหน้า โดยผู้ฟ้องคดีตกลงยินยอมให้ถือว่าระเบียบข้อบังคับและคำสั่งต่างๆ ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาด้วย การที่นิสิตนักศึกษา (ผู้ฟ้องคดี) ช่วยดำเนินการวิจัยให้กับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1) ถือว่าเป็นการปฏิบัติตามคำสั่งของภาควิชาดังที่ระบุไว้ในสัญญาการรับทุนการศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1) เป็นผู้เสนอโครงการวิจัยต่อภาควิชาและต่อมาได้พัฒนามาเป็นหัวข้อวิทยานิพนธ์ที่นิสิตนักศึกษา (ผู้ฟ้องคดี) จะต้องเรียบเรียงเสนอต่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 พิจารณาในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นิสิตนักศึกษา (ผู้ฟ้องคดี) ยังทำวิทยานิพนธ์ไม่แล้วเสร็จ สมบูรณ์ตามหลักสูตรการศึกษา ทั้งแม้วิทยานิพนธ์หากทำเสร็จสมบูรณ์แล้วลิขสิทธิ์ย่อมตกเป็นของมหาวิทยาลัย จ. สัญญาการรับทุนมีผลผูกพันนิสิตนักศึกษา (ผู้ฟ้องคดี) ให้ปฏิบัติตามคำสั่งหรือการควบคุมของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1) และไม่ปรากฏว่าสัญญาดังกล่าวมีเงื่อนไขเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ในงานวิจัยเป็นอย่างอื่น

ข้อพิจารณา

ศาลได้พิจารณาคำฟ้อง และข้อเท็จจริงในสำนวนคดีที่ได้รับเพิ่มเติมภายหลังแล้วเห็นว่า มีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยในเบื้องต้นว่าศาลมีอำนาจรับคำฟ้องนี้ไว้พิจารณาหรือไม่ เพราะเหตุเกี่ยวกับอำนาจศาลดังต่อไปนี้

- 1) ผู้ฟ้องคดีฟ้องผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ในข้อหาว่าละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติเนื่องจากได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ซึ่งจะต้องมีหน้าที่เป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์โดยตำแหน่งอีกหน้าที่หนึ่งด้วย การที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ไม่ตรวจร่างวิทยานิพนธ์ให้ผู้ฟ้องคดีจึงทำให้การจัดสอบวิทยานิพนธ์ไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ และการกระทำดังกล่าวเป็นการละเลยต่อหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่าตามข้อ 27.1 ของระเบียบมหาวิทยาลัย จ. ว่าด้วยการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2542 อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีหน้าที่ตรวจและสั่งให้นิสิตนักศึกษาแก้ไขร่างวิทยานิพนธ์ที่เสนอได้ตามดุลพินิจที่เห็นควร ส่วนการผ่านความเห็นชอบวิทยานิพนธ์ที่เสนอก็ออยู่ในดุลพินิจของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ด้วยเช่นกัน ทั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จะต้องให้ความเห็นชอบการนัดสอบวิทยานิพนธ์เสียก่อน นิสิตนักศึกษาจึงจะยื่นคำขอต่อคณะเพื่อนัดสอบวิทยานิพนธ์ได้ และการสอบวิทยานิพนธ์จะประกอบไปด้วย การตรวจอ่านวิทยานิพนธ์ การประชุมปรึกษาระหว่างกรรมการในวันสอบวิทยานิพนธ์ และการทดสอบความรู้ นิสิตนักศึกษาด้วยการซักถามหรือด้วยวิธีใดๆ
- 2) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 วรรคหนึ่ง (2) มีเจตนารมณ์ที่จะให้ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษา หรือมีคำสั่งในเรื่องที่เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติเท่านั้น หากได้ให้อำนาจศาลปกครองพิจารณาพิพากษา หรือมีคำสั่งในคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ราชการตามปกติด้วยไม่
- 3) การตรวจร่างวิทยานิพนธ์และการสอบวิทยานิพนธ์เป็นหน้าที่ราชการตามปกติของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ การทำหน้าที่ดังกล่าวไม่ใช่การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครองหรือให้ดำเนินกิจการทางปกครอง ทั้งการวิจัย หรือการจัดทำวิทยานิพนธ์ไม่ใช่การดำเนินกิจการทางปกครอง คดีพิพาทที่ผู้ฟ้องคดีนำมาฟ้องร้องต่อศาล จึงไม่ใช่คดีทางปกครองที่ศาลมีอำนาจรับไว้พิจารณาพิพากษาได้ ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (2) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

คำพิพากษา

อาศัยเหตุผลดังกล่าว ศาลจึงมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องนี้ไว้พิจารณาและให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ส่วนคำขอกำหนดวิธีการเพื่อคุ้มครองประโยชน์ในระหว่างพิจารณาไม่จำเป็นต้องพิจารณา

กรณีอุทธรณ์ข้างต้นเป็นตัวอย่างของการทำวิทยานิพนธ์ซึ่งหัวข้อการวิจัยถูกกำหนดตามโครงการวิจัยที่อาจารย์ที่ปรึกษาได้รับทุนจากแหล่งทุนภายนอก กรณีดังกล่าวมีโอกาสเกิดขึ้นได้มากในมหาวิทยาลัยที่เป็นมหาวิทยาลัยวิจัย มหาวิทยาลัยเหล่านี้มักมีนโยบายส่งเสริมการทำวิจัยเป็น

โครงการใหญ่ ให้อาจารย์และนิสิตนักศึกษาทำวิจัยร่วมกัน หรือให้นิสิตนักศึกษาทำวิทยานิพนธ์ เป็นโครงการร่วมกันภายใต้การดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แม้ว่าจะเป็นโครงการวิจัยที่ไม่ได้รับทุนภายนอก มหาวิทยาลัยก็มีทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ที่มิติดร่วมดำเนินการเป็นกลุ่ม นอกเหนือจากการให้ทุนสนับสนุนวิทยานิพนธ์เป็นเรื่องๆ ไป

ปัญหาที่เกิดขึ้นตามกรณีนี้อาจแก้ไขได้หากมีการทำความเข้าใจให้ตรงกันเสียแต่แรกโดยมีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ยังมีประเด็นน่าพิจารณาเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของผลงาน ลิขสิทธิ์ และจริยธรรมในการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาทิ หากข้อเท็จจริงปรากฏในทางกลับกันว่านิสิตนักศึกษาเป็นผู้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยโดยเจ้าของทุนกำหนดเงื่อนไขเวลาของการทำวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้รับทราบแล้ว แต่ไม่ตรวจงานจนเป็นเหตุให้นิสิตนักศึกษาไม่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรและต้องขอใช้ทุนวิจัย จะถือได้หรือไม่ว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ละเลยการปฏิบัติหน้าที่ราชการเป็นเหตุให้นิสิตนักศึกษาได้รับเสียหายหรือเสียหายบางประการ นอกจากนี้มีข้อสังเกตว่าระเบียบมหาวิทยาลัยที่กำหนดให้ลิขสิทธิ์ในงานวิทยานิพนธ์เป็นของมหาวิทยาลัยนั้นหมายเฉพาะรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ที่นิสิตนักศึกษาเรียบเรียงสำเร็จเป็นรูปเล่มและผ่านการอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยแล้วหรือไม่ ข้อมูลดิบที่นิสิตนักศึกษาเป็นผู้ศึกษาค้นคว้า เก็บรวบรวม หรือดำเนินการทดลองด้วยตนเอง แต่ไม่ได้นำไปเขียนปรากฏในรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ เป็นลิขสิทธิ์ของนิสิตนักศึกษาหรือของมหาวิทยาลัย

อีกประการหนึ่ง น่าสังเกตว่าแม้ศาลปกครองจะไม่รับคำฟ้องนี้เพราะไม่ใช่คดีทางปกครองที่ศาลมีอำนาจรับไว้พิจารณาพิพากษาได้ แต่คำพิพากษาดังกล่าวไม่ได้เป็นการจำกัดมิให้นิสิตนักศึกษาดำเนินการร้องเรียนต่อมหาวิทยาลัยหรือดำเนินการอื่นใดทางกฎหมายหากพิสูจนได้ว่าเกิดความเสียหายต่อนิสิตนักศึกษา

กรณีศึกษาที่ 3 คดีพิพาทระหว่างอาจารย์ประจำสาขาวิชากับมหาวิทยาลัยและผู้บริหาร เกี่ยวกับการออกคำสั่งเปลี่ยนแปลงอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (คำพิพากษาศาลปกครองกลาง คดีหมายเลขแดงที่ 1752/2546 วันที่ 19 ธันวาคม 2546)

คดีนี้เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเจ้าหน้าที่ของรัฐและมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นหน่วยงานทางปกครองออกคำสั่งและกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย มีข้อมูลดังนี้

คำฟ้อง

อาจารย์ ก. (ผู้ฟ้องคดี) เป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย ส. ฟ้องว่าได้รับความเดือดร้อนเสียหายเนื่องจากการกระทำและการออกคำสั่งของมหาวิทยาลัยและผู้บริหารทั้ง 9 (ผู้ถูกฟ้องคดี) โดยมีข้อเท็จจริงสรุปได้ดังนี้

- 1) เมื่อเดือนพฤษภาคม 2544 คณะทำงานจัดอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของสาขาวิชามีมติมอบหมายให้ผู้ฟ้องคดีและอาจารย์ ข. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษา

- ระดับบัณฑิตศึกษาของสาขาวิชา 1 ราย ต่อมามหาวิทยาลัยมีคำสั่งแต่งตั้งให้อาจารย์ ข. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และผู้ฟ้องคดี (อาจารย์ ก.) เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
- 2) ระหว่างจัดทำวิทยานิพนธ์ นางสาว ณ. นิสิตนักศึกษาที่ทำวิทยานิพนธ์ได้มีหนังสือร้องเรียนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้ฟ้องคดี (อาจารย์ ก.) และขอให้เปลี่ยนแปลงอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ซึ่งประธานกรรมการสาขาวิชา (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 6) ได้เสนอเรื่องร้องเรียนดังกล่าวต่ออธิการบดี (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 4) ซึ่งต่อมาผู้ถูกฟ้องคดีที่ 4 ได้ให้ความเห็นชอบในการเปลี่ยนแปลงอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้งสองคน
 - 3) ประธานกรรมการสาขาวิชา (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 6) มีหนังสือแจ้งให้ผู้ฟ้องคดี (อาจารย์ ก.) ทราบว่าสาขาวิชาขอเปลี่ยนอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้งสองคน และจะหาอาจารย์อื่นมาเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของนางสาว ณ. แต่ผู้ฟ้องคดี (อาจารย์ ก.) และอาจารย์ ข. ทำหนังสือชี้แจงว่าไม่เห็นด้วย ประธานกรรมการสาขาวิชา (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 6) จึงนำเรื่องเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการประจำสาขาวิชา (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 8) โดยที่ประชุมมีมติให้อธิการบดี (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 4) พิจารณาทบทวนคำวินิจฉัย และขอให้มหาวิทยาลัย ศ. (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1) แต่งตั้งกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงเพื่อความเป็นกลางในเรื่องนี้ ซึ่งต่อมาได้ออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง
 - 4) ต่อมาอาจารย์ ข. ได้ทำหนังสือถึงประธานกรรมการสาขาวิชา (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 6) เพื่อขอเปลี่ยนแปลงอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมจากอาจารย์ ก. (ผู้ฟ้องคดี) เป็นอาจารย์ ค. แต่คณะกรรมการบัณฑิตศึกษาของสาขาวิชา (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 9) มีมติในเวลาต่อมาว่าไม่อนุมัติให้มีการเปลี่ยนแปลงที่ปรึกษาร่วม (ผู้ฟ้องคดี) เนื่องจากยังอยู่ระหว่างดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการฯ อาจารย์ ข. จึงได้ทำหนังสือถึงรองอธิการบดีในฐานะประธานคณะกรรมการบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัย ศ. เพื่อขอเปลี่ยนแปลงอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมอีกครั้ง ต่อมาอธิการบดีได้ประชุมพิจารณาแล้วมีมติให้เปลี่ยนแปลงอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมจากอาจารย์ ก. (ผู้ฟ้องคดี) เป็นอาจารย์ ค.
 - 5) ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมเนื่องจากเห็นว่าเป็นการตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลของฝ่ายที่กล่าวหาเพียงฝ่ายเดียว และเพื่อความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายถ้าจำเป็นก็ควรปรับเปลี่ยนอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้งสองคนเช่นคำตัดสินแรก พร้อมกับมีหนังสือขอลาออกจากการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของนักศึกษารายอื่นๆ ที่ผู้ฟ้องคดีดูแลยกเว้นนางสาว ณ. คณะกรรมการบัณฑิตศึกษาได้มีมติในการประชุมครั้งที่ 9/2546 วันที่ 13 พฤษภาคม 2546 ยืนยันการแต่งตั้งอาจารย์ ค. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาแทนผู้ฟ้องคดี และเห็นชอบให้แต่งตั้งอาจารย์ ง. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมและเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ของนาย น. นิสิตนักศึกษาอีกคนหนึ่งแทนผู้ฟ้องคดีที่ขอลาออก หลังจากนั้นจึงมีคำสั่งมหาวิทยาลัยที่ 1180/2546 และ 1183/2546 ลงวันที่ 23 พฤษภาคม 2546 แต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาใหม่ตามมติที่ประชุม ซึ่งผู้ฟ้องคดีเห็นว่ามติที่ประชุมครั้งนี้และการออกคำสั่งทั้งสองฉบับนี้เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากการประชุมครั้งดังกล่าวไม่ครบองค์ประชุม และรีบ

ออกคำสั่งที่ยังไม่มีการรับรองรายงานการประชุม ทำให้ผู้ฟ้องคดีได้รับความเดือดร้อนเสียหาย โดยเสียชื่อเสียง และทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าผู้ฟ้องคดีเป็นอาจารย์ที่ไม่ดี

- 6) ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าคำสั่งมหาวิทยาลัยที่ 2973/2545 ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2545 แต่งตั้งคณะกรรมการสอบหาข้อเท็จจริง เป็นการออกคำสั่งที่มีชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากข้อเท็จจริงได้มีการวินิจฉัยไปแล้ว โดยคณะกรรมการที่อธิการบดีมอบหมายได้มีมติให้เปลี่ยนอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ประกอบกับอาจารย์ที่ขอให้สอบหาข้อเท็จจริงมิใช่ผู้เสียหายโดยตรงจากการที่นิสิตนักศึกษาร้องเรียน นอกจากนี้คณะกรรมการสอบหาข้อเท็จจริงยังกระทำการเลือกปฏิบัติและใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบ รวมทั้งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการแต่งตั้งเนื่องจากได้แนะนำให้นางสาว ณ. ทำบันทึกถึงประธานคณะกรรมการบัณฑิตศึกษาขอเปลี่ยนอาจารย์ที่ปรึกษาจากผู้ฟ้องคดีเป็นอาจารย์ ค. ซึ่งในทางปฏิบัตินิสิตนักศึกษาจะเป็นผู้กระทำเช่นนี้ไม่ได้และไม่ใช่เรื่องที่นิสิตนักศึกษาจะดำเนินการเอง ผู้ฟ้องคดีจึงมีหนังสือร้องขอเปลี่ยนตัวกรรมการสอบหาข้อเท็จจริง ต่อมหาวิทยาลัยได้มีคำสั่งแล้ว แต่จนปัจจุบันผู้ฟ้องคดียังไม่ทราบผลการสอบสวนแต่อย่างใด
- 7) ผู้ฟ้องคดีประสงค์จะฟ้องร้องอธิการบดีฝ่ายวิชาการ (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 5) ประธานกรรมการประจำสาขาวิชา (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 6) คณะกรรมการประจำสาขาวิชา (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 8) คณะกรรมการบัณฑิตศึกษาสาขาวิชา (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 9) ในข้อหากระทำการเลือกปฏิบัติและใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบเข้าข่ายกระทำผิดตามมาตรา 157 แห่งประมวลกฎหมายอาญา
- 8) ผู้ฟ้องคดีมีคำขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งดังต่อไปนี้
 - (1) ขอให้ยกเลิกมติคณะกรรมการบัณฑิตศึกษาในการประชุมครั้งที่ 9/2546 วันที่ 13 พฤษภาคม 2546 ที่ยืนยันการแต่งตั้งอาจารย์ ค. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาแทนผู้ฟ้องคดี และเห็นชอบให้แต่งตั้งอาจารย์ ง. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมและเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ของนาย น. นิสิตนักศึกษาอีกคนหนึ่งแทนผู้ฟ้องคดีที่ขอลาออก
 - (2) ขอให้ยกเลิกคำสั่งมหาวิทยาลัยที่ 1180/2546 และที่ 1183/2546 ลงวันที่ 23 พฤษภาคม 2546
 - (3) ขอให้ยกเลิกคำสั่งมหาวิทยาลัยที่ 2973/2545 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการสอบหาข้อเท็จจริง ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2545
 - (4) ขอให้มหาวิทยาลัยยุติการกระทำใดๆ ที่จะทำให้ผู้ฟ้องคดีเสียหายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้
- 9) ต่อมาผู้ฟ้องคดีได้ยื่นคำร้องขอให้ศาลกำหนดมาตรการหรือวิธีการชั่วคราวก่อนการพิพากษาคดีโดยมีคำสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีระงับการข่มขู่ คุกคาม และสร้างความเดือดร้อนทางจิตใจต่อผู้ฟ้องคดี

ข้อพิจารณา

ศาลได้ตรวจพิจารณาเอกสาร พิจารณาทบทวนกฎหมายและกฎที่สำคัญ คือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย ส. ฉบับ

พ.ศ. 2521 ข้อบังคับมหาวิทยาลัย ศ. ว่าด้วยการศึกษาชั้นปริญญาโท พ.ศ. 2534 พิจารณาคำฟ้อง และข้อเท็จจริงในสำนวนคดีแล้วเห็นว่ามิประเด็นเกี่ยวกับอำนาจศาลและเงื่อนไขในการฟ้องคดี ดังนี้

- 1) ข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ฟ้องคดีเป็นข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยในสังกัดของ มหาวิทยาลัย ศ. (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1) และต่อมามหาวิทยาลัย ศ. ได้มีคำสั่งแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาทั้งสอง ซึ่งจะเห็นได้ว่า การที่มหาวิทยาลัยได้ แต่งตั้งให้ผู้ฟ้องคดีทำหน้าที่ดังกล่าวมีลักษณะเป็นการมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างหนึ่ง อย่างใดในฐานะที่เป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ แม้ปรากฏต่อมามหาวิทยาลัย โดยรองอธิการบดี (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2) ได้ออกคำสั่งเปลี่ยนแปลงอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ของนิสิตนักศึกษาทั้งสอง อันมีผลทำให้ผู้ฟ้องคดีไม่มีฐานะเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมของ นิสิตนักศึกษาทั้งสองอีกต่อไปก็ตามแต่การออกคำสั่งดังกล่าวเป็นเพียงการออกคำสั่งเพื่อ เปลี่ยนแปลงการมอบหมายงานภายในเพื่อให้เกิดความเหมาะสมเท่านั้น หาได้มีลักษณะเป็น การออกคำสั่งที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ฟ้องคดีอันจะทำให้ได้รับความเดือดร้อนหรือ เสียหายต่อตำแหน่งหรือฐานะการเป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์แต่อย่างใดไม่ ผู้ฟ้องคดีจึงมิใช่ผู้มีสิทธิฟ้องคดีในข้อหานี้ตามมาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งได้บัญญัติว่า ผู้ใดได้รับความ เดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้ อัน เนื่องมาจากการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ ของรัฐ หรือมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง หรือกรณีอื่นใดที่อยู่ในเขตอำนาจศาล ปกครองตามมาตรา 9 และการแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อนหรือความเสียหายหรือยุติ ข้อโต้แย้งนั้นต้องมีค่าบังคับตามที่กำหนดในมาตรา 72 ผู้นั้นมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง
- 2) คำฟ้องผู้ถูกฟ้องที่ 5 ที่ 6 ที่ 8 และที่ 9 ว่ากระทำการเลือกปฏิบัติและใช้อำนาจหน้าที่โดย มิชอบด้วยกฎหมาย และมีคำขอให้ศาลมีคำสั่งบังคับให้ผู้ถูกฟ้องคดีดังกล่าวได้รับโทษตาม มาตรา 157 แห่งประมวลกฎหมายอาญานั้น เป็นกรณีการฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อให้ได้รับ โทษทางอาญาซึ่งเป็นคดีพิพาทที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรม มิใช่คดี พิพาทในทางปกครองที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองตามมาตรา 9 แห่ง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

คำพิพากษา

ศาลจึงมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณาและให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ส่วน คำขอกำหนดมาตรการหรือวิธีการก่อนการพิพากษาคดีนั้น เมื่อศาลไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา จึง ไม่จำเป็นต้องพิจารณาคำขอดังกล่าว

คำพิพากษาข้างต้นเป็นอุทธรณ์ที่แสดงถึงความสำคัญของความเข้าใจบทบาทและการ รักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ คือ อาจารย์ที่ปรึกษา

วิทยานิพนธ์กับนิสิตนักศึกษา คณาจารย์ในสาขาวิชาที่จะร่วมเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์กับผู้บริหารมหาวิทยาลัย ซึ่งผู้เขียนได้เสนอไว้ในบทข้างต้นแล้วว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ โดยปกติ มหาวิทยาลัยให้นิสิตนักศึกษาเป็นผู้เลือกอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพราะจะได้เลือกบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญตรงกับเรื่องที่จะทำวิจัยและมีบุคลิกภาพที่สามารถทำงานร่วมกันได้ แต่ในบางกรณีคณะกรรมการบริหารหลักสูตรอาจต้องแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักหรืออาจารย์ที่ปรึกษาร่วมให้ หากจำเป็น ควรคำนึงถึงคุณลักษณะดังกล่าวด้วย นอกจากนี้มหาวิทยาลัยควรมีระเบียบและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการให้นิสิตนักศึกษาขอเปลี่ยนอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รวมทั้งแนวปฏิบัติที่อาจารย์จะขอไม่ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ หากเกิดปัญหาระหว่างกระบวนการทำวิทยานิพนธ์ เพื่อมิให้มีผลกระทบต่อความสำเร็จการศึกษาของนิสิตนักศึกษา และการขอเปลี่ยนอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เช่นนี้ไม่ควรถือเป็นความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่

กรณีศึกษาที่ 4 คดีพิพาทระหว่างนิสิตนักศึกษาปริญญาเอกกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เกี่ยวกับการนำผลงานทางวิชาการของนิสิตนักศึกษาไปขอตำแหน่งทางวิชาการ (คำพิพากษาศาลปกครองกลาง คดีหมายเลขแดงที่ 1643/2547 วันที่ 29 ธันวาคม 2547)

คดีนี้เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่มหาวิทยาลัยหรืออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์กระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ผลงานทางวิชาการของนิสิตนักศึกษา มีดังนี้

คำฟ้อง

ผู้ฟ้องคดีซึ่งเป็นนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาเอก ฟ้องอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 2 ราย กับคณะกรรมการและผู้บริหารมหาวิทยาลัยอีก 6 ราย รวมผู้ถูกฟ้องคดี 8 ราย

- 1) นิสิตนักศึกษา (ผู้ฟ้องคดี) ฟ้องว่าได้เข้าศึกษาระดับปริญญาเอกในสาขาเทคโนโลยีพลังงานของมหาวิทยาลัย ท. (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3) เมื่อ พ.ศ. 2534 และได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง ก. โดยมีผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 และผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา แต่อาจารย์ทั้งสองไม่ตรวจรับรองผลงานหรือวิทยานิพนธ์จนเป็นเหตุให้ผลงานของผู้ฟ้องคดีเป็นศูนย์ และทำให้ผู้ฟ้องคดีต้องพ้นจากสภาพการเป็นนิสิตนักศึกษา ต่อมา พ.ศ. 2541 ผู้ฟ้องคดีได้สมัครกลับเข้าศึกษาในคณะเดิม และได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่องใหม่เรื่อง ข. และต่อมาผู้ฟ้องคดีได้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก
- 2) ผู้ฟ้องคดีได้ทราบว่าอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองได้นำผลงานทางวิชาการของผู้ฟ้องคดีจำนวน 2 เรื่องไปทำปริมาณงานเพื่อขอดำรงตำแหน่งทางวิชาการ ซึ่งต่อมาอาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการเป็นศาสตราจารย์ เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2542 และอาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ได้รับตำแหน่งทางวิชาการเป็นรองศาสตราจารย์
- 3) ขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเพิกถอนคำสั่งแต่งตั้งให้อาจารย์ซึ่งเป็นผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 และผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ และสั่งห้ามการกระทำที่ไม่ชอบด้วย

กฎหมายทั้งหมดในกรณีที่มีมหาวิทยาลัย ท. (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3) และผู้ถูกฟ้องคดีอื่นๆ หรือหน่วยงานทางปกครองกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 โดยให้มีผลย้อนหลังนับตั้งแต่วันที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 และผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ และให้มหาวิทยาลัย ท. (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3) กับพวก เรียกเงินประจำตำแหน่งและเงินอื่นใดซึ่งเป็นเงินตอบแทนจากการดำรงตำแหน่งดังกล่าวคืนให้แก่มหาวิทยาลัย อันเนื่องมาจากผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 และผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 นำเอาผลงานทางวิชาการของผู้ฟ้องคดีไปโดยทุจริต นับตั้งแต่วันที่ 19 มิถุนายน 2541 อันเป็นวันที่ยื่นแบบ กม.03 จนถึงวันที่ได้รับเงินครั้งสุดท้าย

- 4) ขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3 - 8 ร่วมกันแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด และขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 และผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 ร่วมกันคืนผลงานทางวิชาการอันเป็นผลงานนานาชาติของผู้ฟ้องคดีจำนวน 2 เรื่องให้แก่ผู้ฟ้องคดี

ข้อพิจารณา

- 1) ศาลได้ตรวจคำฟ้อง และเอกสารอื่น ๆ ในสำนวนคดี ได้ตรวจพิจารณากฎหมายและกฎที่สำคัญ คือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 เมื่อพิจารณาคำฟ้องและข้อเท็จจริงในสำนวนคดีแล้ว เห็นว่ามีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยในเบื้องต้นว่า ศาลมีอำนาจรับคำฟ้องไว้พิจารณาหรือไม่ เพราะเหตุเกี่ยวกับอำนาจศาลและเงื่อนไขในการฟ้องคดี
- 2) ศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่าผู้ฟ้องคดีมิได้เป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงจากการแต่งตั้งให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 และผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ เนื่องจากกรณีที่ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 และผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 จะได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการหรือไม่ นั้นย่อมมิได้มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของผู้ฟ้องคดี ในอันที่จะทำให้ผู้ฟ้องคดีได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ ผู้ฟ้องคดีจึงมิใช่ผู้มีสิทธิฟ้องคดีในข้อหานี้ตามมาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

คำพิพากษา

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ศาลจึงมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณาและให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

ประเด็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในกรณีศึกษา 3 กรณีหลัง แม้ว่าศาลปกครองจะมีคำพิพากษาไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา แต่ก็ป็นอุทาหรณ์สำหรับการทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพราะการกระทำตามข้อเท็จจริงข้างต้นอาจเข้าข่ายการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอื่นได้อีก

6.1.3 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

การทำวิทยานิพนธ์เป็นกระบวนการทางปัญญาเพื่อศึกษาวิจัยประเด็นปัญหาทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ จึงเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง และเป็นงานสร้างสรรค์ที่มีลิขสิทธิ์ซึ่งตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เจ้าของผลงานย่อมมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิแต่ผู้เดียวที่จะกระทำการใดๆ เกี่ยวกับงานสร้างสรรค์ที่ตนเป็นผู้ทำหรือผู้ก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์ที่เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ เว้นแต่จะมีข้อตกลงเป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 กำหนดว่า

มาตรา 6 งานอันมีลิขสิทธิ์ ได้แก่ งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ ของผู้สร้างสรรค์ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างไร

การคุ้มครองลิขสิทธิ์ไม่คลุมถึงความคิด หรือขั้นตอน กรรมวิธีหรือระบบ หรือวิธีใช้ หรือทำงานหรือแนวความคิด หลักการ การค้นพบ หรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์

มาตรา 4 "วรรณกรรม" หมายความว่า งานนิพนธ์ที่สร้างขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์ รวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์

มาตรา 14 กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่นย่อมมีลิขสิทธิ์ในงานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการจ้างหรือตามคำสั่งหรือในความควบคุมของตน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร"

ตามบทบัญญัติข้างต้น วิทยานิพนธ์จึงเป็นงานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรมที่ผู้สร้างสรรค์มีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย แต่กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่นย่อมมีลิขสิทธิ์ในงานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้น โดยการจ้างหรือตามคำสั่งหรือในความควบคุมของตน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร โดยทั่วไป มหาวิทยาลัยจะออกระเบียบกำหนดให้ลิขสิทธิ์ในงานวิทยานิพนธ์เป็นของมหาวิทยาลัย จึงมีสิทธิแต่ผู้เดียวในการกระทำการนี้

มาตรา 15เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิแต่ผู้เดียวดังต่อไปนี้

- (1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง
- (2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน
- (3)
- (4) ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น
- (5) อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิตาม (1) (2) หรือ (3) โดยจะกำหนดเงื่อนไขใดๆ หรือไม่ว่าก็ได้ แต่เงื่อนไขดังกล่าวจะกำหนดในลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้"

อีกประการหนึ่ง การทำวิทยานิพนธ์จำเป็นต้องค้นคว้าเอกสาร รายงาน และผลงานวิจัยของบุคคลอื่น งานสร้างสรรค์เหล่านั้นย่อมมีลิขสิทธิ์เช่นกัน การอ้างอิงและการใช้ประโยชน์จากผลงานวิชาการของบุคคลอื่นจึงต้องกระทำโดยถูกต้อง มิฉะนั้น อาจมีความผิดตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งได้กำหนดการทำซ้ำหรือดัดแปลง และการเผยแพร่งานอันมีลิขสิทธิ์ต่อสาธารณชน โดยไม่ได้รับอนุญาต ให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ แต่มีข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ไว้ในมาตรา 32 และ 33 ที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์ คือ

มาตรา 32 การกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ หากไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์และไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

ภายใต้บังคับบทบัญญัติในวรรคหนึ่ง การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามวรรคหนึ่งมิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้กระทำดังต่อไปนี้

- (1) วิจัยหรือศึกษางานนั้น อันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร
- (2)
- (3) ดิชม วิจารณ์ หรือแนะนำผลงาน โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น
- (4)
- (5) ทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกแสดง หรือทำให้ปรากฏโดยผู้สอนเพื่อประโยชน์ในการสอนของตน อันมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร
- (6) ทำซ้ำ ดัดแปลงบางส่วนของงาน หรือตัดทอนหรือทำบทสรุปโดยผู้สอนหรือสถาบันการศึกษา เพื่อแจกจ่ายหรือจำหน่ายแก่ผู้เรียนในชั้นเรียนหรือในสถาบันการศึกษา ทั้งนี้ ต้องมิใช่การกระทำเพื่อหากำไร
- (7) นำงานนั้นมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการถามและตอบในการสอบ

มาตรา 33 การกล่าว คัดลอก เลียน หรืออ้างอิงงานบางตอนตามสมควรจากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ถ้าได้ปฏิบัติตามมาตรา 32 วรรคหนึ่ง"

เท่าที่ผู้เขียนได้ค้นคว้า ยังไม่พบคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์โดยตรง แต่มีคดีที่เกี่ยวข้องลิขสิทธิ์งานเขียนตำราและการตีพิมพ์เผยแพร่ โดยมหาวิทยาลัย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำพิพากษาฎีกา คดีแดงที่ 1908/2546

โจทก์รับราชการอยู่ที่ฝ่ายวิจัยและประเมินผล สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือนสำนักงาน ก.พ. มีหน้าที่โดยตรงในการประเมินผลการฝึกอบรม ไม่มีหน้าที่จัดทำเอกสารหรือเขียนตำราทางวิชาการเพื่อใช้ในการฝึกอบรม และสำนักงาน ก.พ. ก็มีได้มีคำสั่งให้โจทก์เขียนหนังสือ "คู่มือการประเมินผลการฝึกอบรมสำหรับผู้รับผิดชอบโครงการฝึกอบรม/สัมมนา" และหนังสือ "คู่มือการประเมินและติดตามผลสำหรับผู้รับผิดชอบโครงการฝึกอบรม/สัมมนา" หรือมี

การจ่ายค่าตอบแทนให้ โจทก์เขียนหนังสือทั้งสองเล่มดังกล่าวนอกเวลาราชการ การที่โจทก์เขียนหนังสือดังกล่าวขึ้น จึงไม่ถือว่าเป็นงานที่โจทก์ต้องปฏิบัติตามหน้าที่ในกรอบงานของโจทก์ โจทก์จึงเป็นผู้ทำหรือก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรมอันมีลิขสิทธิ์ขึ้นเอง และในการเขียนหนังสือคู่มือทั้งสองเล่มของโจทก์ โจทก์ได้กำหนดเค้าโครงการเขียนและได้คิดกำหนดสารบัญรวมทั้งได้เขียนอธิบายเนื้อหาสาระและรายละเอียดต่าง ๆ แต่ละประเด็นโดยใช้ถ้อยคำและคำอธิบายของโจทก์ใหม่ทั้งหมดตามความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ของโจทก์โดยตรง จึงเป็นงานนิพนธ์ที่โจทก์ทำขึ้นโดยไม่ได้ลอกเลียนงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่น โจทก์จึงเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมหนังสือทั้งสองเล่ม หาใช่สำนักงาน ก.พ. ไม่

แนวความคิด ทฤษฎี และตัวข้อมูลความรู้ไม่ใช่สิ่งที่กฎหมายลิขสิทธิ์คุ้มครองตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 6 วรรคสอง หากจำเลยที่ 1 นำแนวความคิด ทฤษฎี และตัวข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการประเมินและติดตามผลการฝึกอบรมของบุคคลอื่นรวมทั้งของโจทก์ไปสร้างสรรค์งานวรรณกรรมของตน จำเลยที่ 1 จะต้องสร้างสรรค์งานนั้นขึ้นมาโดยมีเนื้อหาสาระและลักษณะการแสดงออกซึ่งความคิดของจำเลยที่ 1 เอง ไม่ใช่เพียงแต่คัดลอกหรือเลียนแบบงานวรรณกรรมอันมีลิขสิทธิ์ของบุคคลอื่นในส่วนอันเป็นสาระสำคัญซึ่งถือว่าเป็นการทำซ้ำหรือดัดแปลงงานอันมีลิขสิทธิ์ซึ่งเป็นสิทธิแต่ผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 15 (1) หากจำเลยที่ 1 กระทำไปโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ การกระทำของจำเลยที่ 1 ย่อมเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามมาตรา 27 (1) แห่ง พ.ร.บ. ฉบับเดียวกัน

หนังสือ "กลยุทธ์ในการฝึกอบรม" ของจำเลยที่ 1 ในหัวข้อความหมายของการประเมินผล ขั้นตอนในการประเมินผลการฝึกอบรม รูปแบบของรายงาน แนวทางเบื้องต้นในการวิเคราะห์โครงการฝึกอบรม การกำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการประเมินผล และการวางแผนประเมินผล มีข้อความที่เหมือนและคล้ายกับข้อความที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ "คู่มือการประเมินผลการฝึกอบรมสำหรับผู้รับผิดชอบโครงการฝึกอบรม/สัมมนา" และ "คู่มือการประเมินและติดตามผลการฝึกอบรมสำหรับผู้รับผิดชอบโครงการฝึกอบรม/สัมมนา" ของโจทก์ในส่วนอันเป็นสาระสำคัญของงานประมาณ 30 หน้า จากประมาณ 150 หน้า ข้อความบางตอนมีลักษณะเกือบเหมือนกันคำต่อคำ บางตอนมีลักษณะดัดแปลงให้ต่างกันเล็กน้อย และบางตอนที่เพียงแต่ปรับเปลี่ยนหัวข้อเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งยากที่จะเกิดขึ้นได้โดยบังเอิญ การกระทำของจำเลยที่ 1 จึงเป็นการทำซ้ำและดัดแปลงงานวรรณกรรมอันมีลิขสิทธิ์ของโจทก์ เมื่อจำเลยที่ 1 กระทำไปโดยไม่ได้รับอนุญาตจากโจทก์ การกระทำของจำเลยที่ 1 จึงเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของโจทก์

แม้ในการเผยแพร่ตำราและสิ่งตีพิมพ์ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยจำเลยที่ 2 ไม่ได้มุ่งแสวงหาผลกำไรแบบธุรกิจเอกชน เพราะตั้งราคาจำหน่ายหนังสือใกล้เคียงกับต้นทุน แต่จำเลยที่ 1 ก็ได้รับค่าตอบแทนจากงานเขียน แสดงให้เห็นว่าการกระทำของจำเลยทั้งสองเป็นการกระทำเพื่อหากำไรแล้ว แม้จะไม่ได้กำไรเท่าธุรกิจเอกชนก็ตาม เมื่อจำเลยที่ 1 เป็นผู้ทำซ้ำและดัดแปลงงานวรรณกรรมอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของโจทก์ การจำหน่ายหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนซึ่งหนังสือ "กลยุทธ์ในการฝึกอบรม" ของจำเลยที่ 1 จึงเป็นการกระทำเพื่อหากำไร

โดยรู้อยู่แล้วว่างานนั้นได้ทำขึ้นโดยละเมิดลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมของโจทก์ จึงฟังได้ว่าจำเลยที่ 1 ได้จำหน่ายหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนซึ่งหนังสือดังกล่าวอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมของโจทก์

มหาวิทยาลัยจำเลยที่ 2 เป็นหน่วยงานราชการ จัดพิมพ์ตำราต่าง ๆ ตามระเบียบว่าด้วยสำนักพิมพ์ของมหาวิทยาลัยจำเลยที่ 2 โดยมีคณะกรรมการบริหารของสำนักพิมพ์พิจารณาในขั้นต้น และมีบรรณาธิการตรวจคุณภาพ ในการจัดพิมพ์หนังสือ "กลยุทธ์ในการฝึกอบรม" ของจำเลยที่ 1 ก็ได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าว จึงย่อมจะเป็นเหตุให้จำเลยที่ 2 ไม่อาจทราบในเบื้องต้นได้ว่าหนังสือดังกล่าวเป็นหนังสือที่เขียนขึ้นโดยละเมิดลิขสิทธิ์ของโจทก์ ส่วนการจำหน่ายและเผยแพร่ต่อสาธารณชนในระยะต่อมานั้น เมื่อข้อเท็จจริงฟังไม่ได้ว่า จำเลยที่ 2 รู้อยู่แล้วหรือมีเหตุอันควรรู้ว่าหนังสือดังกล่าวจำเลยที่ 1 เขียนขึ้นโดยละเมิดลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมของโจทก์ แล้วจำหน่ายหรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนซึ่งหนังสือดังกล่าวเพื่อการค้า การกระทำของจำเลยที่ 2 จึงไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมของโจทก์ ตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 31 (1) และ (2)

ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามอุทธรณ์ของจำเลยที่ 1 นั้น ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 3 ประการ คือ (1) เป็นการกระทำต่าง ๆ ตามที่มาตรา 32 วรรคสอง ถึงมาตรา 33 บัญญัติไว้ (2) การกระทำนั้นต้องไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์ และ (3) การกระทำนั้นต้องไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร แม้จำเลยที่ 1 จะเขียนหนังสือ "กลยุทธ์ในการฝึกอบรม" เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการสอนและเป็นผลงานทางวิชาการที่จำเลยที่ 1 ใช้ประกอบการพิจารณาขอรับการแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ อันอาจถือได้ว่าเป็นการวิจัยงานหรือทำซ้ำและดัดแปลงโดยผู้สอนเพื่อแจกจ่ายแก่ผู้เรียนในชั้นเรียนหรือในสถาบันการศึกษาโดยไม่ได้หากำไร ซึ่งเข้าข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามมาตรา 32 วรรคสอง (1) และ (7) แห่ง พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ก็ตาม แต่ปรากฏว่าจำเลยที่ 1 ได้กระทำถึงขั้นจัดพิมพ์เพื่อจำหน่ายแก่บุคคลทั่วไปเพื่อหากำไร การกระทำของจำเลยที่ 1 จึงไม่เข้าข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ดังกล่าว

การคัดลอก เลียน หรืออ้างอิงงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นอันอาจเข้าข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามมาตรา 33 แห่ง พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 จะต้องปรากฏว่าเป็นการกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์บางตอนตามสมควร และมีกรรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น แม้จะปรากฏว่าจำเลยที่ 1 จะคัดลอก หรือเลียนงานวรรณกรรมของโจทก์จำนวนประมาณ 30 หน้า จากจำนวนทั้งหมดประมาณ 150 หน้า อันอาจถือได้ว่าเป็นงานบางตอนก็ตาม แต่ปรากฏว่าการนำงานอันมีลิขสิทธิ์ของโจทก์มาบางตอนดังกล่าวล้วนเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาสาระที่สำคัญ และมีปริมาณงานเป็นจำนวนมาก จึงถือได้ว่าเป็นการคัดลอก หรือเลียนงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นเกินสมควร

หนังสือ "กลยุทธ์ในการฝึกอบรม" ของจำเลยที่ 1 เป็นหนังสือคำอธิบายเกี่ยวกับการฝึกอบรม จัดอยู่ในหนังสือประเภทขนาด 8 หน้ายก ซึ่งจำเลยที่ 1 สามารถที่จะแสดงการรับรู้ถึง

ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ของโจทก์ได้อยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการทำเชิงอรรถหรือกล่าวถึงเจ้าของลิขสิทธิ์ เมื่อจำเลยที่ 1 นำข้อความของงานนั้นมาเขียนไว้ในหนังสือของจำเลยที่ 1 ดังที่จำเลยที่ 1 ได้กระทำแล้วในส่วนอื่น ๆ ของหนังสือดังกล่าว การที่จำเลยที่ 1 เพียงแต่อ้างอิงถึงชื่อโจทก์และบุคคลอื่นพร้อมงานเขียนรวม 26 รายการ ไว้ในหัวข้อเอกสารอ้างอิงที่ท้ายเล่มในกรณีเช่นนี้ ผู้อ่านย่อมไม่สามารถที่จะทราบได้ว่าข้อความส่วนใดของงานดังกล่าวเป็นงานเขียนของโจทก์ซึ่งจำเลยที่ 1 คัดลอกมา จึงยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะถือได้ว่าเป็นการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ของโจทก์ อันจะถือได้ว่าการกระทำของจำเลยที่ 1 เข้าหลักเกณฑ์ประการแรกของการขอยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามมาตรา 33 แห่ง พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

เมื่อจำเลยที่ 1 จัดทำหนังสือซึ่งมีลักษณะทำนองเดียวกับงานที่โจทก์สร้างสรรค์ขึ้น ออกจำหน่าย จึงเป็นการแบ่งตลาดของผู้บริโภคซึ่งจะซื้อหนังสือประเภทดังกล่าวออกไปส่วนหนึ่ง อันเป็นการขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายของโจทก์และกระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของโจทก์เกินสมควร การกระทำของจำเลยที่ 1 จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์สองประการหลังของการขอยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ ตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 32 วรรคหนึ่ง

ประเด็นเรื่องลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ยังไม่ใคร่มีปัญหามากนักในประเทศไทย ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากเป็นความผิดที่ยอมความได้ตามมาตรา 66 แม้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 จะได้บัญญัติบทกำหนดโทษไว้ในหมวด 6 ก็ตาม อย่างไรก็ตามน่าสังเกตว่าในต่างประเทศมีคดีความในเรื่องดังกล่าวเป็นกรณีอุทธรณ์พอสมควร อาทิ คดีที่ศาลแห่งสหรัฐมีคำพิพากษาในปี 2001 ให้การคุ้มครองลิขสิทธิ์การผลิตวัคซีนป้องกันโรคงูสวัด (herpes virus) ที่ได้จากการทำวิทยานิพนธ์ (Chou v. University of Chicago, 2000 WL 222638) ข้อเท็จจริงในคดีดังกล่าว คือ Joany Chou ทำวิทยานิพนธ์ด้าน molecular genetics เพื่อผลิตวัคซีนป้องกันโรคงูสวัด (herpes virus) ระหว่างศึกษาในหลักสูตรปริญญาเอกในช่วงปี 1983-1991 เมื่อทำการค้นคว้าเป็นผลสำเร็จ Joany Chou แจ้งต่อ Dr. Bernard Roizman ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ว่าจะขอจดทะเบียนลิขสิทธิ์ แต่อาจารย์ที่ปรึกษากลับแย้งว่าผลงานวิจัยเรื่องนั้นไม่สามารถจดทะเบียนได้ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว Joany Chou ได้รับการว่าจ้างให้ทำงานร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ต่อมาไม่นานก็ถูกบังคับให้ลาออกจากงาน ในที่สุด Joany Chou พบว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไม่ต้องการให้รู้ว่าได้ไปจดทะเบียนเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์วัคซีนดังกล่าวแต่เพียงผู้เดียวในช่วงเวลาที่ Chou รายงานข้อค้นพบจากวิทยานิพนธ์ แม้ในทางนิติบัญญัติ มหาวิทยาลัย Chicago จะมีสถานะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ตามข้อตกลงในสัญญาว่าจ้างอาจารย์ แต่ Dr. Roizman อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ก็ได้รับผลประโยชน์จำนวนมากไปแล้วจากผลงานวิทยานิพนธ์ Joany Chou แพ้คดีในชั้นศาลแห่งมลรัฐอิลลินอยส์ แต่ศาลแห่งสหรัฐกลับคำพิพากษาว่าในฐานะที่ Dr. Roizman เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงมีหน้าที่ดูแลนิสิตนักศึกษาด้วยความซื่อตรง อาจารย์ที่ปรึกษาจะแสวงหาประโยชน์ส่วนตนจาก

งานวิจัยของนิสิตนักศึกษามีได้ การที่ Dr. Roizman ไม่แจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิทธิของนิสิตนักศึกษานในการจดทะเบียนลิขสิทธิ์ผลงานวิจัยจึงถือเป็นการกระทำที่ไม่ชอบต่อหน้าที่

ผลจากคำพิพากษาคดีนี้เป็นการวางบรรทัดฐานว่านิสิตนักศึกษาสามารถยื่นคำฟ้องอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้หากมีการกระทำใดๆ ที่เป็นการกีดกันหรือไม่ป้องปกสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ผลงานหรือสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการทำวิจัยตามหลักสูตรการศึกษา

6.2 จริยธรรมของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องประพฤติตนเป็นนักวิจัยตัวอย่างที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการควบคู่กับคุณธรรม ขณะเดียวกันก็ต้องฝึกฝนนิสิตนักศึกษาให้เป็นนักวิจัยผู้มี จริยธรรม แม้การทำงานวิจัยและวิชาการจะได้รับการคุ้มครองเสรีภาพ แต่ผู้วิจัยต้องมีความซื่อตรงในการดำเนินงานวิจัยและการรายงานผลการวิจัย ยังต้องตระหนักถึงผลกระทบของความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม อาทิ การทำการวิจัยเชิงทดลองในมนุษย์หรือสัตว์บางชนิด ซึ่งหากทำไม่ถูกต้องหรือไม่ละเอียดอ่อนเพียงพอก็อาจจะเป็นการละเมิดสิทธิ์ส่วนบุคคลของผู้ถูกทำการทดลองในการวิจัยได้ อีกประการหนึ่งการค้นคว้าข้อมูลในยุคนวัตกรรมยังทำให้ผู้วิจัยต้องมีความรับผิดชอบด้านข้อมูลข่าวสารที่ได้มาจากแหล่งอิเล็กทรอนิกส์ นอกเหนือจากข้อมูลจากบุคคล และเอกสารเผยแพร่อื่นๆ ด้วย ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องสารสนเทศนี้ Association for Information Systems (2004) ได้ให้การรับรองจริยธรรมวิชาชีพว่าผู้ใช้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งสารสนเทศต่างๆ จะต้องคำนึงถึงประเด็นต่อไปนี้

- ความซื่อตรงด้านวิชาการ (academic honesty)
- การรักษาความลับตามที่ได้มีการตกลงกัน (adherence to confidentiality agreements)
- การไม่ละเมิดข้อมูลส่วนตัว (data privacy)
- การให้ความเคารพบุคคลที่เป็นผู้ถูกวิจัย (handling of human subjects)
- การวิเคราะห์ข้อมูลและให้คำปรึกษาเชิงวิชาชีพอย่างตรงไปตรงมา (impartiality in data analysis and professional consulting)
- ความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ (professional accountability)
- การไม่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทับซ้อน (resolution of conflicts of interests)
- การไม่ล่วงละเมิดหรือโจรกรรมข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ (software piracy)

นอกจากนี้ทางสมาคมยังได้แบ่งกลุ่มจรรยาบรรณในการทำวิจัยเป็นจรรยาบรรณที่ต้องยึดมั่นตลอดเวลา (Category One) กับจรรยาบรรณที่ควรยึดถือ (Category Two)

จรรยาบรรณที่ต้องยึดมั่นตลอดเวลา คือ การไม่กล่าวอ้างงานของผู้อื่นเป็นของตน กับการไม่บิดเบือนข้อมูล กระบวนการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

จรรยาบรรณที่ควรยึดถือ ได้แก่ การให้ความเคารพสิทธิของบุคคลที่ถูกวิจัย การไม่นำผลงานวิจัยที่เคยตีพิมพ์แล้วไปพิมพ์เผยแพร่ซ้ำที่อื่น การทำหน้าที่ในฐานะที่ปรึกษางานวิจัย ผู้ตรวจงานวิจัยด้วยความซื่อตรง การแจ้งให้แหล่งทุนหรือมหาวิทยาลัยทราบข้อมูลที่อาจถือเป็นผลประโยชน์ทับซ้อนไม่ว่าจะในทางการเงินหรือด้านอื่น การไม่นำข้อมูลของบุคคลอื่นมาใช้โดยไม่ได้รับอนุญาตหรือไม่อ้างอิง การไม่เสนอบทความไปเผยแพร่ก่อนผ่านการพิจารณา การระบุชื่อผู้ร่วมงานวิจัยในผลงาน การไม่ใช้ข้อมูล งานเขียน ที่ยังไม่เผยแพร่หรือไม่ได้รับอนุญาตให้เผยแพร่

สำหรับประเทศไทย มีแนวปฏิบัติเกี่ยวกับจรรยาบรรณนักวิจัยที่สภาวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้กำหนดไว้ดังต่อไปนี้

จรรยาบรรณนักวิจัย

ข้อ 1 นักวิจัยต้องซื่อสัตย์และมีคุณธรรมในทางวิชาการและการจัดการ

นักวิจัยต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ไม่นำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่ลอกเลียนงานของผู้อื่น ต้องให้เกียรติและอ้างถึงบุคคลหรือแหล่งที่มาของข้อมูลที่นำมาใช้ในงานวิจัย ต้องซื่อตรงต่อการแสวงหาทุนวิจัยและมีความเป็นธรรมเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

ข้อ 2 นักวิจัยต้องตระหนักถึงพันธกรณีในการทำวิจัย ตามข้อตกลงที่ทำไว้กับหน่วยงานที่สนับสนุนการวิจัยและต่อหน่วยงานที่ตนสังกัด

นักวิจัยต้องปฏิบัติตามพันธกรณีและข้อตกลงการวิจัยที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายยอมรับร่วมกัน อุทิศเวลาทำงานวิจัยให้ได้ผลดีที่สุดและเป็นไปตามกำหนดเวลา มีความรับผิดชอบไม่ละทิ้งงานระหว่างดำเนินการ

ข้อ 3 นักวิจัยต้องมีพื้นฐานความรู้ในสาขาวิชาการที่ทำวิจัย

นักวิจัยต้องมีพื้นฐานความรู้ในสาขาวิชาการที่ทำวิจัยอย่างเพียงพอและมีความรู้ความชำนาญหรือมีประสบการณ์ เกี่ยวเนื่องกับเรื่องที่ทำวิจัย เพื่อนำไปสู่งานวิจัยที่มีคุณภาพ และเพื่อป้องกันปัญหาการวิเคราะห์ การตีความ หรือการสรุปที่ผิดพลาด อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่องานวิจัย

ข้อ 4 นักวิจัยต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ศึกษาวิจัย ไม่ว่าจะเป็สิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต

นักวิจัยต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบระมัดระวัง และเที่ยงตรงในการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคน สัตว์ พืช ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกและมีปณิธานที่จะอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ข้อ 5 นักวิจัยต้องเคารพศักดิ์ศรี และสิทธิของมนุษย์ที่ใช้เป็นตัวอย่างในการวิจัย

นักวิจัยต้องไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ทางวิชาการจนละเลย และขาดความเคารพในศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่จะอธิบาย จุดมุ่งหมายของการวิจัยแก่บุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยไม่หลอกลวงหรือบีบบังคับ และไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

ข้อ 6 นักวิจัยต้องมีอิสระทางความคิด โดยปราศจากอคติในทุกขั้นตอนของการทำวิจัย

นักวิจัยต้องมีอิสระทางความคิด ต้องตระหนักว่า อคติส่วนตัวหรือความลำเอียงทางวิชาการ อาจส่งผลให้มีการบิดเบือนข้อมูลและข้อค้นพบทางวิชาการ อันเป็นเหตุให้เกิดผลเสียหายต่องานวิจัย

ข้อ 7 นักวิจัยพึงนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางที่ชอบ

นักวิจัยพึงเผยแพร่ผลงานวิจัยเพื่อประโยชน์ทางวิชาการและสังคม ไม่ขยายผลข้อค้นพบจนเกินความเป็นจริง และไม่ใช้ผลงานวิจัยไปในทางมิชอบ

ข้อ 8 นักวิจัยพึงเคารพความคิดเห็นทางวิชาการของผู้อื่น

นักวิจัยพึงมีใจกว้าง พร้อมที่จะเปิดเผยข้อมูลและขั้นตอนการวิจัยยอมรับฟังความคิดเห็นและเหตุผลทางวิชาการของผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยของตนให้ถูกต้อง

ข้อ 9 นักวิจัยพึงมีความรับผิดชอบต่อสังคมทุกระดับ

นักวิจัยพึงมีจิตสำนึกที่จะอุทิศกำลังสติปัญญาในการทำวิจัย เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการเพื่อความเจริญและประโยชน์สุขของสังคมและมวลมนุษยชาติ

อนึ่ง เนื่องจากการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นภาระงานสอนด้านหนึ่ง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จึงต้องปฏิบัติตามจรรยาบรรณของอาจารย์มหาวิทยาลัยและจรรยาบรรณของอาจารย์ที่ปรึกษาในสถาบันอุดมศึกษาดังต่อไปนี้

จรรยาบรรณของอาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้เขียนขอยกตัวอย่างจรรยาบรรณและแนวปฏิบัติของอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งที่ประชุมคณบดี ในการประชุมครั้งที่ 35/2542 วันพุธที่ 3 พฤศจิกายน 2542 มีมติให้กำหนดเกณฑ์ขึ้นตามปณิธานที่มุ่งหวังให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันที่สร้างสมและส่งเสริมเชิดชูความรู้คู่คุณธรรม ดังนี้

ข้อ 1 อาจารย์พึงอุทิศเวลาและเสียสละให้กับงานสอนด้วยความรับผิดชอบ

ให้เวลาแก่นิสิตอย่างเต็มที่ ให้เกียรติและปฏิบัติต่อศิษย์อย่างวิญญูชน มีจิตใจกว้างยอมรับความคิดเห็นของศิษย์และผู้ร่วมงาน ปฏิบัติต่อศิษย์แบบกัลยาณมิตร ให้ความยุติธรรมและเสมอภาคแก่ศิษย์ จัดเตรียมการสอน จัดทำประมวลรายวิชา เข้าสอนและตรวจงานส่งคืนตามกำหนด

ข้อ 2 อาจารย์พึงสอนศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

จัดการสอนเพื่อพัฒนาศิษย์อย่างมุ่งมั่นและตั้งใจวางแผนและเตรียมสอนล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ พัฒนาเทคนิควิธีการสอนแปลกใหม่แล้วนำมาใช้ในการเรียนการสอน มีความรับผิดชอบและปฏิบัติงานเต็มที่ไม่วางงานกลางคัน สอนศิษย์โดยไม่ปิดบัง สอนศิษย์โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

ข้อ 3 อาจารย์พึงช่วยเหลือ และปฏิบัติหน้าที่ต่อศิษย์อย่างเป็นธรรม

ส่งเสริมให้อาจารย์มีความรับผิดชอบต่อศิษย์ รักษาความลับของศิษย์ สร้างความรู้สึกเป็นมิตร เป็นที่พึ่งพาและไว้วางใจของศิษย์แต่ละคนและทุกคน ตอบสนองข้อเสนอ

ของศิษย์ในทางสร้างสรรค์ตามสภาพปัญหา ความต้องการและศักยภาพของศิษย์แต่ละคนและทุกคนเสนอแนะแนวทางพัฒนาศิษย์แต่ละคนและทุกคนตามความถนัด ความสนใจ และศักยภาพของศิษย์ รักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า ละเว้นการกระทำที่ทำให้ศิษย์เกิดความกระทบกระเทือนต่อจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคมของศิษย์ ละเว้นการกระทำที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและร่างกายของศิษย์ ละเว้นการกระทำที่สกัดกั้นพัฒนาการทางสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคมของศิษย์

ข้อ 4 อาจารย์พึงเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์

พึงปฏิบัติตนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีสอดคล้องกับคำสอนของตนและวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ส่งเสริมและผดุงเกียรติแห่งความเป็นอาจารย์ ส่งเสริมความก้าวหน้าซึ่งกันและกันด้วยเหตุผล และไม่เล่นพรรคเล่นพวก ปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่อาจารย์ พุดจาสุภาพและสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่ศิษย์และสังคม พึงปฏิบัติตนให้เป็นที่เชื่อถือของคนทั่วไป

ข้อ 5 อาจารย์พึงหมั่นศึกษาค้นคว้า ติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการของตนให้ทันต่อเหตุการณ์เสมอ

มุ่งมั่นในการพัฒนาศาสตร์ของตนอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ ใฝ่รู้อยู่เสมอ ติดตามความรู้ใหม่ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต ใฝ่หาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองและงานในหน้าที่รับผิดชอบอยู่เสมอ

ข้อ 6 อาจารย์พึงเป็นนักวิจัยที่มีจรรยาบรรณนักวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ซื่อสัตย์และมีคุณธรรมในทางวิชาการและการจัดการ ตระหนักถึงพันธกรณีในการทำวิจัยตามข้อตกลงที่ทำไว้กับหน่วยงานที่สนับสนุนการวิจัยและต่อหน่วยงานที่ตนสังกัด มีพื้นฐานความรู้ในสาขาวิชาการที่ทำวิจัย มีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ศึกษาวิจัยไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต ต้องเคารพศักดิ์ศรีและสิทธิของมนุษย์ที่ใช้เป็นตัวอย่างในการวิจัย ต้องมีอิสระทางความคิดโดยปราศจากอคติในทุกขั้นตอนของการทำวิจัย พึงนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางที่ระบุน พึงเคารพความคิดเห็นทางวิชาการของผู้อื่น พึงรับผิดชอบต่อสังคมทุกระดับ

ข้อ 7 อาจารย์พึงสร้างและส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ และมีส่วนร่วมในการพัฒนามหาวิทยาลัยโดยส่วนรวม

ส่งเสริมและสร้างความสามัคคีในกลุ่มอาจารย์และนิสิต เข้าร่วมประชุมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และประสบการณ์ในหมู่นักวิชาการ และผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย รักษาชื่อเสียงและประโยชน์ของมหาวิทยาลัย ไม่พึงใช้สื่อและทรัพยากรของมหาวิทยาลัยเพื่อประโยชน์ส่วนตน หรือเพื่อหมู่คณะ โดยมีขอบ มีส่วนร่วมในการพัฒนามหาวิทยาลัยโดยส่วนรวม เสียสละเพื่อมหาวิทยาลัยโดยส่วนรวม จี๊แนมมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับวิธีพัฒนาปรับปรุงมหาวิทยาลัย

ข้อ 8 อาจารย์พึงปฏิบัติตนด้วยความรับผิดชอบต่อผู้อื่น สังคม และประเทศชาติ

มีความเอาใจใส่ ห่วงใย อาหาร และเกื้อกูลต่อผู้อื่น เป็นผู้ชี้นำการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เพื่อพัฒนาสังคม ชี้นำและรับผิดชอบต่อสังคมและสามารถชี้นำผู้ที่อยู่ในศาสตร์อื่นมาช่วยสังคมได้ รับผิดชอบต่อความเลื่อมและความเจริญของสังคม พึงรับใช้สังคมด้วยการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการที่ได้มาตรฐาน เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกติดตามและเฝ้าระวังสังคมตลอดเวลา

ข้อ 9 อาจารย์ต้องซื่อสัตย์และมีคุณธรรม

ซื่อสัตย์ต่อตนเองและต่อศิษย์ ไม่ลอกเลียนแบบผลงานและทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่น ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากผลงานที่เป็นของผู้อื่นหรือที่เป็นเจ้าของร่วมกันมาเป็นของตน ต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ ไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการหาประโยชน์แก่ตน โดยมิชอบ มีความเป็นธรรมเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่ได้รับ มีความยุติธรรม ไม่มีอคติ

ข้อ 10 อาจารย์พึงปฏิบัติตนต่อผู้อื่นอย่างกัลยาณมิตร

ยอมรับฟังความคิดเห็นทางวิชาการของผู้อื่น เปิดใจกว้างเพื่อพัฒนาความรู้ที่ถูกต้อง ไม่ยกตนข่มท่าน ให้เกียรติ ให้ความนับถือเพื่อนร่วมงานทั้งสายวิชาการและสนับสนุนทางวิชาการ ไม่หวงวิชา แลกเปลี่ยนความรู้ในหมู่เพื่อนร่วมงานพร้อมที่จะสอนงานให้เพื่อนร่วมงานรุ่นใหม่ พึงช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นในทางสร้างสรรค์ รักษาและแสวงหามิตรภาพระหว่างผู้ร่วมงานและผู้ร่วมอาชีพ ยกย่องและนับถือผู้ร่วมงาน ผู้ร่วมอาชีพทุกระดับที่มีความรู้ความสามารถและประพฤติดี

จรรยาบรรณของอาจารย์ที่ปรึกษา ลำเนาว่า จจรศิลป์ (2543:37) เห็นว่าอาจารย์ที่ปรึกษาในสถาบันอุดมศึกษาซึ่งหมายรวมถึงอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ อาจารย์ที่ปรึกษากิจการรรมนักศึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาหอพักนักศึกษา ต้องมีหน้าที่ให้การปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือ อบรมดูแลนักศึกษา จึงมีความจำเป็นจะต้องยึดมั่นในจรรยาบรรณดังต่อไปนี้

- อาจารย์ที่ปรึกษาต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพของนิสิตนักศึกษา โดยจะไม่กระทำการใดๆ ที่จะก่อให้เกิดผลเสียหายแก่นิสิตนักศึกษาอย่างไม่เป็นธรรม
- อาจารย์ที่ปรึกษาต้องรักษาข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของนิสิตนักศึกษาจนสุดความสามารถ (ภายในขอบเขตความสามารถของตน) หากมีปัญหาใดที่เกินความสามารถที่จะช่วยเหลือได้ก็ควรแนะนำนิสิตนักศึกษาผู้นั้น ไปรับบริการจากบุคลากรอื่น เช่น นักแนะแนว แพทย์ จิตแพทย์ และนักกฎหมาย เป็นต้น
- อาจารย์ที่ปรึกษาไม่ควรวิพากษ์วิจารณ์บุคคลหรือสถาบันใดให้นิสิตนักศึกษาฟังในทางที่ก่อให้เกิดความเสื่อมเสียแก่บุคคลหรือสถาบันนั้นๆ
- อาจารย์ที่ปรึกษาต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติที่เหมาะสมตามจรรยาแห่งวิชาชีพในสาขาที่ตนสอนและมีศีลธรรมจรรยาที่งดงามเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นิสิตนักศึกษา

ประเด็นเรื่องจริยธรรมในการทำงานวิจัยและการทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เป็นสิ่งที่ต่างประเทศให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก มหาวิทยาลัยบางแห่ง เช่น North Carolina State

University จัดโครงการ Research & Professional Ethics Program โดยได้จัดทำคู่มือการฝึกอบรมอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมกับ National Science Foundation สำหรับจริยธรรมของการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ นิสิตนักศึกษา Margaret King ได้นำเสนอแนวคิดที่น่าสนใจเกี่ยวกับ "ความพอดีสี่ประการ" (The Four Rights) ซึ่งมีฐานคิดมาจากหลัก "ความสมดุล" (balance) และการปฏิบัติที่เป็นธรรม (fair treatment) เพื่อนำทางให้นิสิตนักศึกษาประสบความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์และการพัฒนาตนเป็นนักวิจัยมืออาชีพ ความพอดีทั้งสี่ประกอบด้วย

- การให้ความสนใจที่พอดี (right attention)
- การให้ความเมตตาที่พอดี (right empathy)
- การเสริมพลังอำนาจแต่พอดี (right empowerment) และ
- การรักษาระยะห่างแต่พอดี (right boundaries)

ข้อนำสังเกตประการหนึ่งคือมหาวิทยาลัยต่างประเทศส่วนใหญ่มักมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจริยธรรมของมหาวิทยาลัย (University Ethics Committee) และมีระเบียบกำหนดว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องพิจารณาประเด็นจริยธรรมในหัวข้อและโครงการวิทยานิพนธ์ที่นิสิตนักศึกษาเสนอก่อนให้ความเห็นชอบ หากเห็นว่ามีความเสี่ยงที่ต้องพิจารณา จะต้องรายงานให้มหาวิทยาลัยทราบ และแนะนำให้นิสิตนักศึกษาขออนุญาตต่อคณะกรรมการชุดดังกล่าวก่อนที่จะดำเนินการต่อไป มหาวิทยาลัยชั้นนำต่างๆ ของโลก เช่น มหาวิทยาลัย Harvard และมหาวิทยาลัย Cambridge มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีจรรยาบรรณของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อยู่ในระเบียบข้อบังคับมหาวิทยาลัย บางประเทศกำหนดไว้ในข้อตกลงร่วมกันในระดับองค์กร เช่น Principles for the Provision of Education by Australian Universities (2002) ของสภาอธิการบดีมหาวิทยาลัยในประเทศออสเตรเลีย หรือ Codes of Practice for Postgraduate Research (1992) ของ National Postgraduate Committee ในสหราชอาณาจักร เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยปัจจุบันยังไม่มีข้อกำหนดจรรยาบรรณของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นการเฉพาะจึงอาจอนุโลมใช้จรรยาบรรณของอาจารย์และจรรยาบรรณของอาจารย์ที่ปรึกษาในมหาวิทยาลัยประกอบด้วยจรรยาบรรณนักวิจัยข้างต้น สรุปจรรยาบรรณที่สำคัญได้ดังนี้

จรรยาบรรณของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

- 1) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พึงอุทิศเวลาให้กับงานให้คำปรึกษาด้วยความรับผิดชอบ
- 2) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พึงให้คำปรึกษาอย่างเต็มความสามารถ ด้วยความซื่อตรงด้านวิชาการและวิชาชีพ ด้วยความรับผิดชอบต่อผู้อื่น สังคม และประเทศชาติ
- 3) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พึงให้ความเคารพเสรีภาพทางวิชาการ รับฟังความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาและบุคคลอื่น ไม่ครอบงำความคิด
- 4) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พึงศึกษาค้นคว้า ติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ

- 5) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พึงให้คำปรึกษาด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่หวังประโยชน์ส่วนตน หรือสิ่งตอบแทนอื่นใดจากการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์
- 6) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พึงปฏิบัติตนต่อนิสิตนักศึกษาอย่างกัลยาณมิตร มีความเป็นธรรมและความพอดี
- 7) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พึงรักษาความลับตามที่ได้มีการตกลงกับนิสิตนักศึกษา ไม่ละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล
- 8) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พึงช่วยเหลือนิสิตนักศึกษาด้วยความเอาใจใส่ หากมีปัญหาใดที่เกินความสามารถที่จะช่วยเหลือได้ก็ควรแนะนำให้ไปรับบริการจากบุคลากรอื่นที่เป็นนักวิชาชีพ
- 9) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พึงเป็นแบบอย่างนักวิจัยที่ดี มีจรรยาบรรณนักวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
- 10) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ต้องมีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม เป็นอาจารย์ที่ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ

สรุปสาระสำคัญ

ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นอกจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แล้ว ยังมีกฎหมายสำคัญอื่นๆ ที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรรู้ ผู้เขียนได้นำเสนอสาระสำคัญของกฎหมายดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์ไว้โดยย่อ พร้อมคำวินิจฉัยหรือคำพิพากษาที่เป็นกรณีศึกษา คือ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 นอกจากนี้ยังได้นำเสนอจรรยาบรรณของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์จากการสังเคราะห์จรรยาบรรณของนักวิจัย จรรยาบรรณของอาจารย์มหาวิทยาลัย และจรรยาบรรณของอาจารย์ที่ปรึกษาในสถาบันอุดมศึกษา สำหรับใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์

เอกสารและรายการอ้างอิง

1. คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรินทวามกราฟฟิค จำกัด.
2. คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, สำนักงาน. (2542). **พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และรายงานสรุปการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ประจำปี พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีเมืองการพิมพ์ จำกัด.

3. คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, สำนักงาน. (ไม่ระบุวัน). **คำวินิจฉัย**. สืบค้นวันที่ 5 มกราคม 2549 จาก <http://www.oic.go.th>
4. คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, สำนักงาน. (ไม่ระบุวัน). **สิทธิของประชาชน**. สืบค้นวันที่ 5 มกราคม 2549 จาก <http://www.oic.thaigov.go.th/right/right.asp>
5. คณะกรรมการกฤษฎีกา, สำนักงาน. **พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542**. สืบค้นวันที่ 20 ธันวาคม 2548 จาก <http://www.krisdika.go.th/>
6. คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, สำนักงาน. (ไม่ระบุวัน). **แนวทางปฏิบัติ จรรยาบรรณนักวิจัย**. สืบค้นวันที่ 27 ธันวาคม 2548 จาก <http://www.nrct.net/>
7. **จรรยาบรรณของอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและแนวปฏิบัติ**. อ้างถึงใน พลศักดิ์ พลสารมย์ (บรรณาธิการ). (2547). **คู่มือการเรียนการสอน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
8. ชาญชัย แสงศักดิ์. (2545). **คำอธิบายกฎหมายจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง**. พิมพ์ครั้งที่ 4 (ปรับปรุงใหม่). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
9. ฤทัย หงส์สิริ และมานิต จุมปา. (2542). **คำอธิบายกฎหมายข้อมูลข่าวสารของทางราชการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
10. พาณิชย์, กระทรวง. **กรมทรัพย์สินทางปัญญา**. (ม.ป.ป.). **รวมพระราชบัญญัติ: พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537**.
11. เลขานุการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักงาน. (2543). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช พ.ศ. 2540**. กรุงเทพมหานคร: กองการพิมพ์ สำนักงานเลขานุการสภาผู้แทนราษฎร.
12. ศาลปกครองกลาง. **คดีหมายเลขแดงที่ 2211/2545 วันที่ 18 ธันวาคม 2545 เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยการปฏิบัติหน้าที่**.
13. ศาลปกครองกลาง. **คดีหมายเลขแดงที่ 1752/2546 วันที่ 19 ธันวาคม 2546 เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานทางปกครองออกคำสั่งและกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย**.
14. ศาลปกครองกลาง **คดีหมายเลขแดงที่ 1643/2547 วันที่ 29 ธันวาคม 2547 เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย**.
15. ศาลปกครองสูงสุด. **คดีหมายเลขแดงที่ อ. 9/2546 วันที่ 4 มีนาคม 2546 เรื่อง คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองออกกฎโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (คำขอทุเลาการบังคับตามกฎ)**.
16. ศาลยุติธรรม. **คำพิพากษาศาลฎีกาคดีแดงที่ 1908/2546**. สืบค้นวันที่ 9 มกราคม 2549 จาก <http://www.supremecourt.or.th/>
17. **สำเนาวิชาจริยศิลป์**. (2543). **ระบบอาจารย์ที่ปรึกษา**. โครงการจัดทำเอกสารทางวิชาการ ทบวงมหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
18. Association for Information Systems. (2004, September 23). **Code of Research Conduct**. Retrieved December 27, 2005 from <http://www.is.cityu.edu.hk/research/resources/isworld/ethics/index.htm>

19. Chou v. University of Chicago, 2000 WL 222638, *1 (n.d. III. 2000), rev'd 254 F.3d 1347 (Fed. Cir. 2001) "Chou II". In "A Victory for Student Researcher: Chou v. University of Chicago". (2001). **Duke Law & Technology Review**. Retrieved December 27, 2005 from <http://law.duke.edu/journals/dltr/articles/2001dltr0035.html>
20. King, Margaret. (n.d.). **Directing the Research of Graduate Students: The Ethical Dimensions**. Instructional Module, Research & Professional Ethics Program, College of Humanities and Social Sciences, North Carolina State University. Retrieved January 11, 2006 from http://www.chass.ncsu.edu/ethics/inst_mod/mentoring.pdf
21. Robinson, Stephen E. (2004). **Legal Issues for Advisors: A Primer**. National Academic Advising Association Clearinghouse of Academic Advising Resources. Retrieved November 17, 2005 from <http://www.nacada.ku.edu.edu/Clearinghouse/AdvisingIssues/legal.htm>
22. The Council of Australia's University Presidents, Australian Vice-Chancellors' Committee. (2002, December). **Universities and their Students: Principles for the Provision of Education by Australian Universities**. Retrieved November 15, 2005 from http://www.avcc.edu.au/documents/publications/Principles_final_Dec02.pdf

โครงการจัดทำตำราเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

กลุ่มส่งเสริมการจัดการความรู้

สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

328 ถนนศรีอยุธยา เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 0 2610 5200 โทรสาร 0 2354 5530

www.mua.go.th